

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

АРХІТЕКТУРНИЙ

(факультет)

МІСТОБУДУВАННЯ

(кафедра)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО АТЕСТАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

на тему:

ПРИЙОМИ ІНТЕГРАЦІЯ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ
ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ
(НА ПРИКЛАДІ ПРИРІЧКОВИХ ТЕРИТОРІЙ М. ЖИТОМИРА)

Патинська Олеся Іванівна

(прізвище, ім'я та по батькові студента повністю)

Київ - 2025 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

АРХІТЕКТУРНИЙ

(факультет)

МІСТОБУДУВАННЯ

(кафедра)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри містобудування

д. арх., проф. _____ Н.М.Шебек

“ 14 ” “ травня ” 2025 року

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

**ПРИЙОМИ ІНТЕГРАЦІЯ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В
ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ (НА ПРИКЛАДІ ПРИРІЧКОВИХ
ТЕРИТОРІЙ М. ЖИТОМИРА)**

(назва)

Виконав Патинська Олеся Іванівна

(прізвище, ім'я та по батькові повністю)

191 – Архітектура та містобудування

(Спеціальність)

«Містобудування»

(Освітньо-наукова програма)

Групи МБм-20-1А

Керівник: Войко Н. Ю.

(прізвище, ініціали)

канд.арх., доц.

(науковий ступінь, вчене звання)

Ідентичність підтверджую

Я як здобувач вищої освіти КНУБА розумію і підтримую політику закладу з академічної доброчесності. Я не надавав(-ла) і не одержував(-ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Київ 2025 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

Факультет: Архітектурний
Випускова кафедра: Містобудування
Освітній ступінь: Магістр
Спеціальність: 191 – Архітектура та містобудування
Освітньо-наукова програма: Містобудування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету
д.т.н., проф. _____ О.В. Кащенко
14 “ травня ” 2025 року

**З А В Д А Н Н Я
ДО ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

Патинська Олеся Іванівна

(прізвище, ім'я та по батькові студента)

1. Тема роботи

Прийоми інтеграція відкритих громадських просторів в історичне середовище
(на прикладі прирічкових територій м. Житомира).

затверджена наказом ректора КНУБА №85/19/25 від 24.04.2025

2. Керівник

Войко Наталя Юрівна канд.арх., доц

(прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання здобувачем роботи до захисту 16.05.2025 р.

4. Зміст пояснювальної записки за розділами:

Розділ 1.

**АНАЛІЗ ДОСВІДУ СТВОРЕННЯ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В
ІСТОРИЧНИХ АРЕАЛАХ МІСТ**

(Назва розділу)

Розділ 2.

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИЙОМІВ ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ
ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В СЕРЕДОВИЩЕ СФОРМОВАНОЇ ЗАБУДОВИ
ІСТОРИЧНИХ МІСТ**

(Назва розділу)

**Розділ 3. ПРОПОЗИЦІЇ З ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В
ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ М. ЖИТОМИРА**

(Назва розділу)

Розділ 4.

ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ

(Назва розділу)

Розділ 5.

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

(Назва розділу)

5. Перелік графічного матеріалу (з точними назвами обов'язкових креслень):

1. Схема розташування території детального плану в системі планувальної структури населеного пункту М 1:10000.
2. Схема існуючого використання території та схема існуючих обмежень у використанні земель М 1:2000.
3. Проектний план та схема проектних обмежень у використанні земель М 1:2000.
4. План червоних ліній М 1:2000.
5. План функціонального зонування території М 1:2000.
6. Схема транспортної мобільності та інфраструктури М 1:2000.
7. Схема інженерної підготовки, благоустрою території та вертикального планування М 1:2000.
8. Фрагмент проектного плану з детальною розробкою озеленення і благоустрою території.
9. Креслення поперечних профілів вулиць М 1:200.
10. Розгортки М 1:500.
11. Розрізи проектного об'єкту (за необхідності) М 1:500.
12. Перспективні зображення.

6. Календарний план виконання роботи:

Види робіт та їх зміст	Дата виконання
Розділ 1.	31.01.2025
Розділ 2.	25.02.2025
Розділ 3.	25.03.2025
Розділ 4. Естетика містобудування	14.04.2025
Розділ 5. Цивільний захист	21.04.2025
Остаточне оформлення роботи	30.04.2025
Направлення роботи для перевірки на плагіат	05.05.2025
Попередній захист роботи на випусковій кафедрі	14.05.2025
Направлення роботи на рецензування	15.05.2025
Передача матеріалів роботи на кафедру	16.05.2025
Захист роботи	19.05.2025

7. Консультанти розділів кваліфікаційної випускної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Перевірів	
		дата	підпис
Транспорт	Лисюк Г.Г., доцент	25.03.2025	
Естетика містобудування	Шебек Н.М., професор	14.04.2025	
Цивільний захист	Корінний В.І., ст. викладач		
Дендрологія	Дзиба А.А., доцент		

8. Дата видачі завдання 17.02.2025 р.

Зав. кафедри

(підпис)

Керівник

(підпис)

Здобувач

(підпис)

Шебек Н.М.

(прізвище та ініціали)

Войко Н.Ю.

(прізвище та ініціали)

Патинська О. І.

(прізвище та ініціали)

РЕЗЮМЕ (SUMMARY)		Патинська Олеся Іванівна Patynska Olesia Ivanivna	
до кваліфікаційної випускної роботи здобувача:		(ПІБ здобувача українською та англійською)	
ЗВО	Київський національний університет будівництва і архітектури		
Тема (українською та англійською)	ПРИЙОМИ ІНТЕГРАЦІЯ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ (НА ПРИКЛАДІ ПРИРІЧКОВИХ ТЕРИТОРІЙ М. ЖИТОМИРА)		
	APPROACHES TO THE INTEGRATION OF OPEN PUBLIC SPACES INTO THE HISTORIC URBAN CONTEXT (A CASE STUDY OF THE RIVERSIDE AREAS IN ZHYTOMYR)		
Освітній ступінь	Магістр		
Факультет	Архітектурний		
Випускова кафедра	Містобудування		
Спеціальність	191 «Архітектура та містобудування»		
Освітньо-наукова програма	Містобудування		
Керівник	канд.арх., доц. Войко Наталя Юрівна		
Обсяг роботи:	пояснювальна записка, стор.	розділів	креслень формату А1
	239	5	12
Розділ 1. АНАЛІЗ ДОСВІДУ СТВОРЕННЯ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ АРЕАЛАХ МІСТ	У розділі здійснено аналіз теоретичних джерел і практичних прикладів формування відкритих громадських просторів у середовищі історичних міст. Розглянуто європейські, українські та локальні приклади інтеграції громадських просторів у контекст історичної забудови. Виокремлено чинники, які впливають на формування таких просторів: культурні, архітектурно-планувальні, соціальні, екологічні. На основі порівняльного аналізу сформульовано ключові принципи адаптації нових просторів до середовища з високою історичною цінністю.		
Розділ 2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИЙОМІВ ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В СЕРЕДОВИЩЕ СФОРМОВАНОЇ ЗАБУДОВИ ІСТОРИЧНИХ МІСТ	Розділ присвячено виявленню та систематизації теоретичних підходів до формування відкритих громадських просторів у сформованому історичному середовищі. Визначено класифікацію громадських просторів, принципи їх інтеграції, а також прийоми, які дозволяють гармонійно включати нові функціональні елементи в уже існуюче міське середовище без порушення історичної цінності території. Окрема увага приділена прирічковим зонам як потенційним осередкам урбаністичного оновлення.		

<i>Розділ 3 ПРОПОЗИЦІЇ З ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ М. ЖИТОМИРА</i>	У цьому розділі представлено авторське бачення інтеграції відкритих громадських просторів у історичне середовище м. Житомира на прикладі прирічкових територій Рудавки та Кам'янки. Проаналізовано сучасний стан ділянки, сформовано концепцію ревіталізації, запропоновано функціонально-планувальну модель і сценарне моделювання простору. Проектна пропозиція передбачає створення екологічно-чутливого та соціально орієнтованого громадського простору, який зберігає історичну ідентичність місцевості та забезпечує її сталий розвиток.
<i>Розділ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ</i>	У розділі розкрито художню концепцію проекту інтеграції прирічкових територій у м. Житомирі. Запропоновано авторське бачення формування середовища через природну пластичність ландшафту, емоційне моделювання, просторово-часову організацію та засоби художньої виразності. Описано концепцію ділянки як ландшафтно-естетичного середовища, що сприяє не лише візуальній привабливості, а й створенню комфортних умов для фізичного та психологічного відновлення жителів і гостей міста.
<i>Розділ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ</i>	Розділ містить аналіз потенційних загроз та визначення рівня безпеки на території прирічкових просторів у м. Житомирі. Здійснено просторову оцінку евакуаційних маршрутів, оцінено ризики підтоплення, стихійних лих та антропогенних впливів. Запропоновано заходи щодо організації безпечного пересування та перебування громадян у зоні рекреації, у тому числі в надзвичайних ситуаціях, з урахуванням потреб різних вікових та соціальних груп населення.

Висновки по роботі:	У дипломному дослідженні узагальнено сучасні підходи та принципи проектування відкритих громадських просторів у середовищі історичних міст, зокрема прирічкових територій. Виявлено, що ключовими тенденціями інтеграції є збереження ландшафтної та культурної спадщини, акцент на екологічну стійкість, інклюзивність, гнучкість використання простору, а також формування нових соціальних сценаріїв через мистецько-просторові рішення. Окрему увагу приділено аналізу особливостей прирічкових територій Житомира — Рудавки, Кам'янки та зони впадіння у Тетерів, які історично виконували як інфраструктурно-комунальні, так і оборонні функції. Встановлено, що ці території мають високий потенціал для ревіталізації завдяки ландшафтним, природним, візуальним і меморіальним якостям. У роботі сформульовано класифікацію відкритих просторів у контексті історичної забудови, розроблено підходи до їх збереження, активації та емоційного переосмислення. Запропоновано принципи гуманізації середовища, врахування багаторічного шару планувальних структур і сценарного використання територій. На основі детального аналізу проектної ділянки запропоновано концепцію інтеграції прирічкових зон у єдину рекреаційно-історичну систему міського масштабу. Проектна пропозиція передбачає створення зв'язних пішохідно-велосипедних маршрутів, сенсорних зон, оглядових майданчиків, відкритих музеїв та сучасних інфраструктурних об'єктів благоустрою, що гармонійно вписуються у природне середовище. Визначено потенційні загрози території (засміченість, ерозія, самозахоплення приватними забудовами) та сформовано рекомендації щодо цивільного захисту, евакуації, інженерної підготовки території та збереження екологічного балансу. У розділі естетики простору обґрунтовано художню концепцію як інструмент переосмислення середовища через пластичність ландшафту, психоемоційне моделювання та підбір засобів виразності, зокрема озеленення, світлотехнічних елементів, колористики та пластики форм. Простір проєкту виконує не лише рекреаційну, а й меморіальну, терапевтичну та соціальну функцію. Запропоновані заходи можуть бути застосовані як методологічна основа для подальших досліджень і практичних реалізацій у сфері реконструкції прирічкових і історичних територій інших малих і середніх міст України.
---------------------	--

Ключові слова: реновація, доступність, рекреація, мобільність, партисипація.

Keywords: Renovation, accessibility, recreation, mobility, participation.

Здобувач: _____ / Патинська О. І. /
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник: _____ / Войко Н. Ю. /
(підпис) (прізвище та ініціали)

“14” травень 2025 р

Зміст

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	10
ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ДОСВІДУ СТВОРЕННЯ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ АРЕАЛАХ МІСТ	16
1.1..... Теоретичні передумови формування відкритих громадських просторів в середовище історичних міст	16
1.2. Практичний досвід інтеграції відкритих громадських просторів в середовище історичних міст	36
1.3. Фактори і умови, що впливають на інтеграцію відкритих громадських просторів в середовище історичних міст	56
Висновки до розділу 1	73
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИЙОМІВ ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В СЕРЕДОВИЩЕ СФОРМОВАНОЇ ЗАБУДОВИ ІСТОРИЧНИХ МІСТ	74
2.1. Класифікація відкритих громадських просторів в історичному середовищі міст.....	74
2.2. Принципи інтеграції відкритих громадських просторів в історичне середовище міст	82
2.3. Прийоми формування цілісного середовища відкритих громадських просторів в історичному місті (на прикладі прирічкових територій м. Житомир)	91
Висновок до розділу 2	106
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ З ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ М. ЖИТОМИРА.....	108
3.1. Аналіз вихідної ситуації.....	108

3.2. Концепція інтеграції відкритих громадських просторів в історичному ареалі прирічкової території м Житомира.....	157
3.3. Ландшафтна організація відкритого громадського простору в історичному ареалі прирічкової території м Житомира	161
Висновок до розділу 3	185
РОЗДІЛ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ	186
4.1.Художня концепція містобудівного об'єкта	186
4.2. Енерго-інформаційне моделювання містобудівного об'єкта.....	186
4.3 Просторово-часове моделювання містобудівного об'єкта	198
Висновки до розділу 4	203
РОЗДІЛ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ	208
5.1 Коротка характеристика об'єкта проєктування.....	209
5.2 Обґрунтування та прийняття рішень з питань цивільного захисту.....	212
Висновок до розділу 5	215
ВИСНОВКИ.....	217
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	219
ДОДАТКИ.....	Помилка! Закладку не визначено.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Відкритий міський громадський простір (ВМГП) - це територія у структурі міського середовища, що є загальнодоступною, відкритою та призначеною для перебування, спілкування, відпочинку і взаємодії мешканців. ВМГП охоплює площі, парки, вулиці, набережні, сквери та інші зовнішні простори, які є інклюзивними, багатофункціональними і сприяють соціальній інтеграції, рекреації, культурній активності та формуванню ідентичності міста. Такі простори створюють умови для комфортного перебування людини поза межами приватного простору та забезпечують сталий розвиток міського середовища.

Ландшафтна організація – процес просторового планування території із врахуванням її природних, естетичних та функціональних особливостей з метою гармонійного поєднання природного та антропогенного середовища.

Реновація – оновлення застарілих або неефективно використаних міських територій з урахуванням сучасних потреб населення.

Доступність – рівень легкості доступу до простору, що враховує фізичні, соціальні та психологічні бар'єри, особливо для людей з інвалідністю, дітей, літніх осіб тощо.

Рекреація – відпочинок, відновлення фізичних і психологічних сил людини, що реалізується через спеціально організовані території або активності.

Мобільність – здатність населення вільно переміщуватися у просторі міста з використанням різних видів транспорту, включаючи пішохідну активність та альтернативні види пересування.

Партисипація – активна участь мешканців у процесі прийняття рішень щодо організації та функціонування громадських просторів.

СКОРОЧЕННЯ

ВМГП – відкритий міський громадський простір

ВСТУП

Актуальність теми.

Міста України мають типові проблеми: багатовікова історія прихована за шаром радянської урбаністики. Наші міста не мають людиноцентричних просторів. Тому в дипломі розкриватиметься тема інтеграції громадських просторів в сформованому просторі міста, з врахуванням усіх сучасних потреб людини. Які громадські простори бувають і під які саме потреби вони потрібні? Що таке багатофункціональний простір і як його інтегрувати?

Розвиток міських територій є актуальною проблемою в сучасному світі, оскільки міста стають центрами економічного, соціокультурного та екологічного розвитку. Переосмислення відкритих громадських просторів визначають спосіб життя громадян та є важливим чинником сталого розвитку міст.

Українці мають неймовірно багату архітектурну спадщину, яку не цінять і не можуть розумно використовувати. Пам'ятки архітектурної спадщини просто руйнуються від недбалого ставлення держави та байдужості суспільства.

У сучасному міському середовищі громадські простори та архітектурні спадщини часто залишаються без відповідного уваги та обслуговування. Занедбані фасади та простори створюють візуальний шум, порушуючи гармонію міської архітектури та відчужуючи громаду від свого власного середовища.

Міські простори повинні відповідати потребам громади, проте нестача функціональних зон призводить до втрати міської ідентичності та обмежує можливості активного громадського життя.

Загальна неосвіченість щодо цінності архітектурної спадщини ускладнює її збереження та утримання

Актуальність цієї проблеми засвідчують наступні документи:

- Стратегія розвитку міст України до 2030 року: Документ визначає основні напрямки розвитку міст, включаючи збереження та раціональне використання архітектурної спадщини.

- Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності": Нормативний акт містить положення щодо врахування історичного та культурного спадку у процесі містобудівної діяльності[.]

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами буде пов'язаний із загальною темою науково-дослідної роботи кафедри містобудування КНУБА – «Проблеми формування та перспективи розвитку архітектурно-містобудівних і ландшафтних об'єктів» на період 2018-2025 рр. (№ держреєстрації 0117U005341).

Мета і задачі дослідження:

Мета: сформувати прийоми інтеграції рекреаційних відкритих громадських просторів в історичне середовище міст для підвищення їх культурно-туристичного потенціалу

Задачі дослідження:

1. Проаналізувати досвід створення відкритих громадських просторів в історичних ареалах міст
2. Класифікувати відкриті громадські простори в історичному середовищі міст та визначити основні принципи та прийоми їх інтегрування в середовище історичних міст
3. Розробити проектне рішення відкритого громадського простору на прирічковій території в історичному ареалі м. Житомира

Об'єкт і предмет дослідження:

Об'єкт дослідження: відкриті громадські простори в історичному середовищі міст.

Предмет дослідження: інтеграція рекреаційних відкритих громадських просторів в історичне середовище міст

Методи дослідження:

- Аналіз сформованого середмістя та громадських просторів зокрема
- Метод опитування жителів
- Аналіз літературних джерел та державно будівельних норм

- Експертне опитування та інтерв'ю
- Фізичні методи обстеження громадських просторів
- Метод структурно-функціонального моделювання комплексу громадських просторів
- Метод композиційно-просторового проектування просторів для взаємозв'язку містян
- Експериментального проектування

Наукова новизна полягає у:

- формуванні системного підходу до проектування ландшафтної організації відкритих громадських просторів у малих містах;
- виявленні взаємозв'язку між соціально-просторовими процесами та ландшафтною структурою громадського центру;
- узагальненні сучасних підходів і розробці рекомендацій щодо впровадження інноваційних елементів благоустрою з урахуванням історико-культурного контексту малих міст;
- створенні моделі комплексної організації території з урахуванням сезонної та добової активності користувачів.

Практична цінність

Результати будуть впроваджені в наукові та проєктні роботи, у навчальний процес, а також в проєкт інтеграції громадських просторів в сформоване міське середовище середмістя м. Житомира.

Апробація результатів

на VII Науково-практичній конференції «Містобудування: проблеми і перспективи розвитку», присвяченій 95-річчю КНУБА (Київ, 15 квітня 2025 р.), доповідь на тему: «Особливості інтеграції громадських просторів в історичне середовище прирічкових зон»;

Публікації

Результати дослідження опубліковано у тезах доповідей:

- [Патинська О.І. Войко Н.Ю. Особливості інтеграції громадських просторів в історичне середовище прирічкових зон, Містобудування: проблеми і перспективи: тези доповідей сьомої науково-практичної конференції (Київ, 15 квітня 2025 р.). – Київ: КНУБА, 2025.

mailto:https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%A2%D0%B5%D0%B7_2021-2.pdf?utm_source=chatgpt.com

- Патинська О.І. Войко Н.Ю. Інтеграція історичних прирічкових територій у відкриту громадську структуру міста, XVII міжнародна науково-практична конференція «Formation of prospects for the global development of humanity: modern problems of science and technology», секція «Архітектура та будівництво», 2024. mailto:https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2024/04/Formation_of_prospects_for_the_global_development_of_humanity_modern_problems_of_science_and_technology_April_3_5_2024_Bologna_Italy.pdf?utm_source=chatgpt.com

- Патинська О.І. Шебек Н.М. Історико-просторові практики ревіталізації прирічкових територій в контексті урбаністичного розвитку, I Міжнародна науково-практична конференція «Synergy of knowledge: New Horizons in Global Scientific Research», секція «Архітектура та будівництво», 2023. mailto:https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2023/12/Collective-Thinking-Unifying-Scientific-Approaches-in-Multifaceted-Research-Nov-29-Dec-01-2023-Amsterdam-Netherlands.pdf?utm_source=chatgpt.com

Структура та обсяг роботи:

Магістерська робота складається з п'яти розділів:

1. Аналіз досвіду проєктування рекреаційно-оздоровчих просторів
2. Теоретичне обґрунтування принципів ландшафтно-поанувальної організації рекреаційно-оздоровчих просторів
3. Методика проєктування рекреаційно-оздоровчих просторів

4. Естетика містобудування
5. Цивільний захист.

Кожний розділ міститиме три параграфи і висновки. Після загальних висновків розміщуватиметься список використаних джерел. Додатки включатимуть завдання на проєктування, зображення проєктної частини, дипломи, сертифікати і довідки.

Обсяг Магістерської роботи __ сторінки, з яких: __ сторінок основного тексту, __ сторінка списку використаних джерел зі __ позицій, а також додатків на __ сторінках.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ДОСВІДУ СТВОРЕННЯ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ АРЕАЛАХ МІСТ

1.1. Теоретичні передумови формування відкритих громадських просторів в середовище історичних міст

Інтеграція рекреаційних відкритих громадських просторів в історичне середовище міст є складною задачею, що вимагає ґрунтовного теоретичного обґрунтування та врахування специфіки історичного просторового контексту. Наукові дослідження в галузі містобудування та ландшафтної архітектури свідчать про необхідність узгодження сучасних рекреаційних функцій з історичною структурою міста, збереженням культурної спадщини, а також врахуванням ландшафтних, естетичних та соціокультурних аспектів. Аналіз дисертаційних робіт, статей і монографій дозволяє виділити низку основних підходів і методичних засад, що визначають можливості інтеграції відкритих просторів в історичний контекст. Зокрема, можна виділити основні напрямки наукових досліджень:

1. Теоретичні основи, типологія та класифікація відкритих громадських просторів: Melis Kocaman, Egam P.P. та ін.

2. Екологічно-ландшафтна інтеграція відкритих просторів у міське середовище: В'язовська А.В.

3. Реконструкція, ревіталізація та реабілітація історичного середовища з використанням відкритих просторів: Самойленко Є.В.

4. Соціокультурна роль відкритих громадських просторів в житті міста: Asanidze Davit

Аналіз у напрямку теоретичні основи, типологія та класифікація відкритих громадських просторів:

Melis Kocaman (2020) – *Design of Public Open Spaces in Historical Districts: The Case of Urla* (Концепції та дизайн відкритих просторів на прикладі Urla)

Тема дослідження: Принципи дизайну відкритих громадських просторів у історичних районах із врахуванням матеріальної та нематеріальної спадщини.

Спеціальність: Архітектура та містобудування.

Об'єкт дослідження: Відкриті громадські простори в історичних зонах.

Предмет дослідження: Прийоми інтеграції сучасних рекреаційних просторів в історичну забудову.

Основні положення. Дослідження базується на аналізі матеріальної та нематеріальної спадщини, розробці інтегрованих моделей дизайну, що поєднують сучасні потреби з історичною ідентичністю міста.

Автор визначає ознаки історичного району:

- має матеріальні (архітектура, міська тканина, вулиці) і нематеріальні (традиції, спогади, культурна ідентичність) характеристики;
- відображає соціальну динаміку, сформовану з часом;

Також визначає ознаки публічного відкритого простору в історичних районах:

- простір, доступний для всіх, з функціями соціальної взаємодії, відпочинку, культури;
- в історичних районах ці простори несуть також культурну пам'ять;

Автор класифікує відкриті простори за наступними класифікаційними ознаками:

Морфологічна класифікація:

- *squares (площі):* центральні простори, часто формуються перед мечетями, церквами або громадськими будівлями; служать осередками соціального і релігійного життя;
- *streets (вулиці):* вулиці мають різну функціональну ієрархію – від торговельних маршрутів до зв'язкових та житлових вулиць. У традиційних поселеннях ці вулиці часто формуються органічно, відповідно до рельєфу;
- *intersections and courtyards (перехрестя та дворики):* маленькі простори, що виникають у точках злиття декількох вулиць або між житловими одиницями; мають значення для локальної соціальної взаємодії.
- *natural open spaces (природні відкриті простори):* простори навколо річок, пагорбів або прибережних ліній, що набували значення через природні особливості та використовувались мешканцями.

Функціональна класифікація:

- *Social spaces (соціальні простори)*: місця, де відбуваються зустрічі, ринки, спільні заходи;
- *Cultural spaces (культурні простори)*: простори біля мечетей, церков, бібліотек, які мають ритуальну або освітню функцію;
- *Transitive spaces (транзитні простори)*: проходи, зв'язки між основними точками активності;

Класифікація типів історичних відкритих громадських просторів, продемонстровано на (Рис.1.1.1):

- *Грецька Агора* — місце торгівлі та обговорення, оточене Stoà;
- *Римський Форум* — політична площа, з акцентом на архітектурну велич;
- *Середньовічні площі* — органічна форма, пристосована до оточення;
- *відкриті громадські простори ренесансу* — строгі геометричні композиції;
- *відкриті громадські простори Бароко* — відкритість з однієї сторони для створення глибини;
- *відкриті громадські простори Модернізму* — вулиці та площі адаптовані до автомобілів, з елементами монументальності.

В своїй роботі автор визначає *основні принципи формування історичних відкритих громадських просторів*:

- *врахування матеріального і нематеріального контексту*:
 - забудова, архітектура, структура ділянок (матеріальне);
 - традиції, спогади, способи життя (нематеріальне) ;
- *інтеграція сучасних елементів в історичне середовище*:
 - нові об'єкти не повинні порушувати гармонію (рис.1.1.2) ;
- *збереження місцевої спільноти*:
 - уникнення витіснення жителів, збереження культурної різноманітності;
- *інфраструктурна чутливість*:
 - доступність, баланс зеленої зони, захист від змін клімату;



Рис.1.1.1. Фотографії громадських відкритих просторів різних історичних типів



Рис.1.1.2 Piazza Broletto, Mantova

Автор виділяє **чотири ключові підходи інтеграції громадських просторів в історичне середовище міст**, рис.1.1.3:

- *Sustainable Approach*
 - Залучення історичних об'єктів до активного використання;
 - Функціональне збереження: збереження форми через живу експлуатацію;
- *Cautious Approach*
 - Мінімальна інтервенція;
 - Використання доведених методів реставрації, зворотність змін;
- *Holistic Approach*
 - Врахування архітектури + культури + економіки;
 - Багатофакторний підхід до збереження;
- *Historic Urban Landscape Approach*
 - Інтеграція ландшафтного, культурного, соціального та економічного контекстів;
 - Взаємозв'язок фізичної форми з життєвими практиками;



Рис.1.1.3 Ключові підходи інтеграції громадських просторів в історичне середовище

Окремо в роботі вказуються рекомендації Ради Європи (1986):

- простір має відповідати реальним потребам громади;
- уникати «over-planning» (перевантажене планування);
- дизайн має враховувати масштаби, традиції, матеріали;

P.P. Egam, A.H. Thambas, F. Siregar, J.O Waani, R. Lakat – *The Elements Of Coastal Public Open Space*

Тема дослідження: Визначення основних елементів прибережних відкритих просторів та їх ролі в організації публічного простору.

Спеціальність: Ландшафтна архітектура.

Об'єкт дослідження: Прибережні публічні простори.

Предмет дослідження: Методологія аналізу і планування природних та штучних компонентів відкритих просторів.

Основні положення. Автор пропонує аналіз, який здійснюється з використанням кількох графічних моделей, що ілюструють взаємодію цих компонентів у формуванні цілісного публічного простору.

Дослідження проводилося у два етапи: попередні спостереження та польове вивчення публічного відкритого простору з використанням діяльнісного підходу та аналізу соціальної реальності (Бунгін, 2008). Було зібрано фізичні дані (структура простору, елементи благоустрою) та нефізичні (види діяльності користувачів). Аналіз включав послідовне вивчення просторових характеристик, активностей, типів елементів і способів облаштування з урахуванням локального контексту, результати чого узагальнено в таблиці 1.

На основі даних і типів аналізу, наведених вище, було розроблено сценарій аналізу, як показано на рисунку 1.1.4.



Рис. 1.1.4. Сценарій аналізу публічного відкритого простору

Таблиця 1.1.1.

Структура даних і аналітичний підхід до вивчення публічного відкритого простору

№	Мета	Тип даних	Методи збору даних	Типи аналізу
			Попередні спостереження	Опитування
1	Фізичні дані досліджуваної ділянки	Дослідження розташування, характеристики досліджуваної території	✓	✓
	Дані про види діяльності	Громадська активність уздовж узбережжя		
2	Дані про елементи (фізичні)	Використання простору за функцією, зона відкритого простору		
4	Реакція навколишнього середовища	Дані, що підтримують відкритий простір: природні та штучні		✓

Аналіз у напрямку екологічно-ландшафтна інтеграція відкритих просторів у міське середовище:

В'язовська А.В. (2019) – Методичні засади планувальної організації міських водно-зелених територій

Тема дослідження: Розробка методичних підходів до планування організації водно-зелених територій в умовах історичних міст.

Спеціальність: Містобудування та ландшафтна архітектура.

Об'єкт дослідження: Водно-зелені території історичних центрів.

Предмет дослідження: Методичні засади інтеграції водних та зелених компонентів у систему відкритих громадських просторів.

Основні положення.

Визначено **структуру водно-зелених територій, сформульовані термінологічні визначення та їх поняття відповідно до територіального рівня планувальної організації цих територій:**

- **водно-зелена мережа** – це просторово об'єднана мережа озеленених і відкритих просторів, сформована на основі гідрографічної мережі території, в

якій рекреаційні функції поєднуються з екологічними задачами.. Водно-зелена мережа може відповідати територіальному рівню регіону, міста або частини міста;

- *водно-зелений коридор річки* – основний структурний елемент воднозеленої мережі, лінійна паркова структура, сформована в долині річки. В умовах головної річки на планувальному рівні міста традиційно визначається як воднозелений діаметр. Важливе екологічне значення мають водно-зелені коридори малих річок і струмків, а також озеленення низин із тимчасовими водотоками;

- *водно-зелений об'єкт* – озеленений або відкритий простір міста, що має головну функцію – рекреаційну, природоохоронну, санітарно-захисну або громадську, і додаткову функцію, що виникає під впливом водних процесів як динамічної складової ландшафту (ландшафтний захист від повеней і паводків, управління поверхневими стоками, фіторе mediaція);

Розкривається загальна методика проведення дисертаційного дослідження, визначаються фактори впливу на формування водно-зелених територій, пропонуються термінологічні визначення і поняття водно-зелених територій міста, існуючі методичні підходи до їх планувальної організації доповнюються авторськими пропозиціями (рис. 1.1.5).

Розроблено типологію водно-зелених об'єктів, прийоми і засоби їх планувальної організації, надано пропозиції на основі практичних впроваджень в містах України. Узагальнено і систематизовано типологію водно-зелених об'єктів та прийоми їх планувальної організації (рис. 1.1.6) відповідно до методів урахування впливу динаміки гідрологічних процесів водозбірному басейну річки.

В дисертації запропоновані наукові положення – принципи, методи, прийоми і засоби планувальної організації водно-зелених територій міст були застосовані в проектних пропозиціях, розроблених автором особисто (в складі авторських колективів, в якості керівника або консультанта) для конкретних умов міст України (рис.1.1.6).

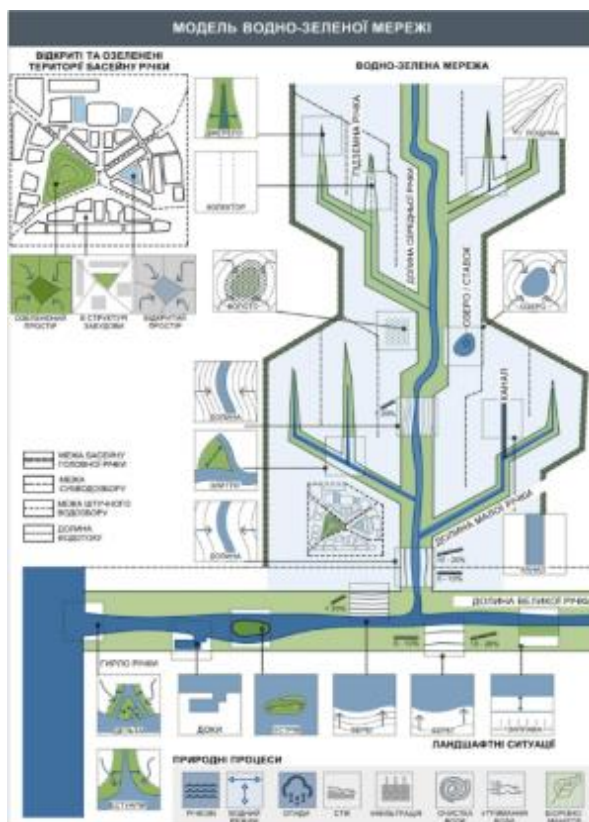


Рис. 1.1.5 Модель водно-зеленої мережі

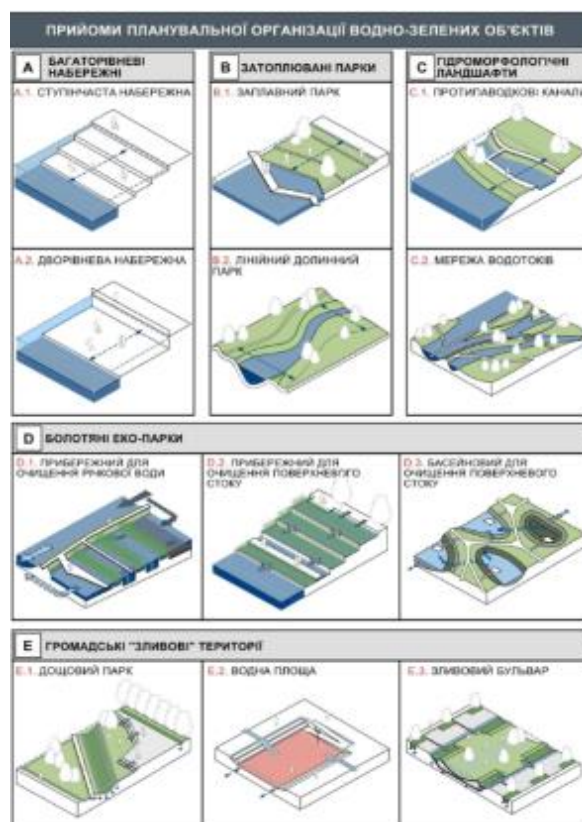


Рис.1.1.6. Типи водно-зелених об'єктів і прийоми їх планованої організації

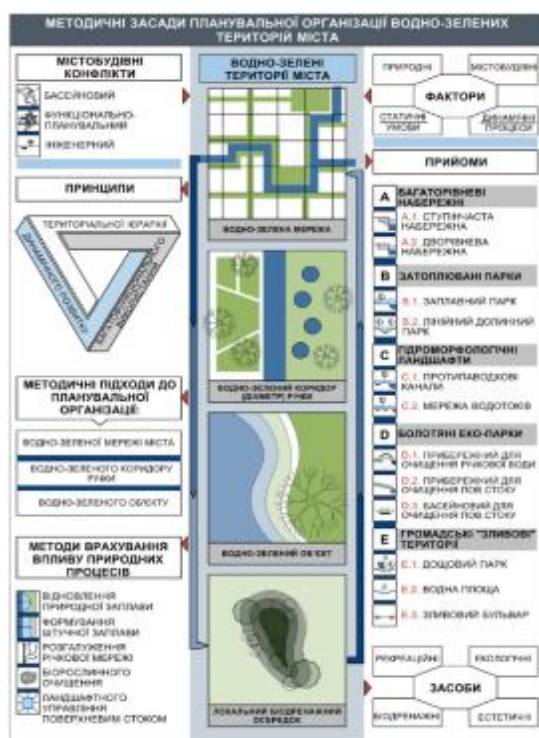


Рис.1.1.7. Методичні положення дисертації

Реконструкція, ревіталізація та реабілітація історичного середовища з використанням відкритих просторів представлені наступні наукові роботи:

Самойленко Є.В. – Принципи та прийоми реабілітації прирічкових міських територій (на прикладі м. Дніпро)

Тема дослідження: Розробка комплексних методик реабілітації прирічкових територій з урахуванням історико-містобудівного контексту.

Спеціальність: Містобудування та ландшафтна архітектура.

Об'єкт дослідження: Прирічкові території в історичних центрах міст.

Предмет дослідження: Прийоми реабілітації та інтеграції прирічкових зон у сучасну містобудівну систему.

Основні положення. У дослідженні розглянуто особливості функціонального використання територій міста в аспекті архітектурно-ландшафтної організації прирічкових зон, виявлено основні проблеми та конфлікти. ***Проаналізовано історичні етапи формування прирічкових територій***, рис.1.1.8:

- *I етап — допромисловий період (до XIX ст.):* Ріка виконує переважно функцію природного захисту. Вона також використовується як транспортна артерія, що посилює зв'язки між поселеннями, полегшує комунікацію й забезпечення ресурсами.

- *II етап — промисловий період (XIX — середина XX ст.):* Пріоритет надається виробничій функції та розвитку торгівлі. Береги активно забудовуються промисловими і портовими об'єктами. Житлова забудова розміщується віддалено від ріки, не маючи з нею безпосереднього зв'язку.

- *III етап — період науково-технічної революції (середина XX — початок XXI ст.):* Розвивається поліфункціональне використання територій, але прирічкова зона деградує через інтенсивне містобудування та зосередження промислових об'єктів у центрі міста. Починається поступове згортання промисловості, що спричиняє процес деіндустріалізації. Територія розвивається за екстенсивним сценарієм.

• *IV етап* — сучасний період (початок XXI ст. і далі, включаючи гіпотетичний розвиток): Зростає інтерес до прирічкових просторів. Це виражається в ущільненні забудови в центральній частині міста. Дані Держгеокадастру свідчать, що близько 63% території міста вже забудовано, з чого житлова забудова займає близько 28,4%, а внутрішні води — 17,8%.

Раціональне використання територіальних ресурсів є однією з найважливіших задач у галузі містобудування. Підвищення якості міського середовища пов'язане з необхідністю розробки системи реконструктивних заходів та принципів архітектурно-ландшафтної організації території, яка має бути частиною довгострокової програми розвитку територій вздовж акваторії, рис 1.1.9.

Визначено основні принципи реабілітації прирічкові територій, які відповідають трьом векторам їх розвитку, рис. 1.1.10.

Екологічний напрям включає принципи: збереження, відновлення і розвитку природного потенціалу території та здатності водного об'єкту до самоочищення, принцип гуманізації та соціальної спрямованості; оновлення та адаптивності.

Комунікаційний напрям реабілітації прирічкові територій полягає в формуванні основних зв'язків прирічкової території з містом в цілому, з прилеглими житловими зонами зокрема, і передбачає зв'язність планованих точок тяжіння уздовж річки. Основними принципами цього напрямку є: загальна доступність; пріоритет культурної матриці.

Соціальний напрям реабілітації прирічкові територій полягає в формуванні контактних зон та комунікативних рекреаційних об'єктів, в межах акваторії міста, що рівномірно функціонують та є структурними об'єктами системи рекреаційного пішохідного коридору вздовж акваторії. Основні принципи цього напрямку: формування комфортного середовища; багатофункціональність; принцип комплексної реновації; відповідності соціально-економічним вимогам.

У роботі підкреслюється необхідність формування забудови на прирічкових територіях за принципами екологічної адаптивності, просторової зв'язності та соціальної орієнтованості. Запропоновано інтегрувати природні ресурси в міську структуру, забезпечуючи багатофункціональність, комфорт та безперервні комунікаційні зв'язки з містом.

Розроблені прийоми реабілітації прирічкових територій на основі містобудівних моделей. Виявлені принципи реабілітації прирічкових територій, формують моделі функціональної організації прирічкових територій великої ріки в міському середовищі. Встановлено, що головною складовою екологічної інфраструктури міста є природний каркас, система зелених насаджень і акваторій міста. Формування рекреаційного кластера в даній системі забезпечує безперервність природного каркасу з урахуванням багатонаправленості його формувальної структури. Зв'язок рекреаційного кластера з приміським зеленим поясом і акваторією сприятиме формуванню єдиної пішохідно-рекреаційної системи як на території міста, рис. 1.1.10.

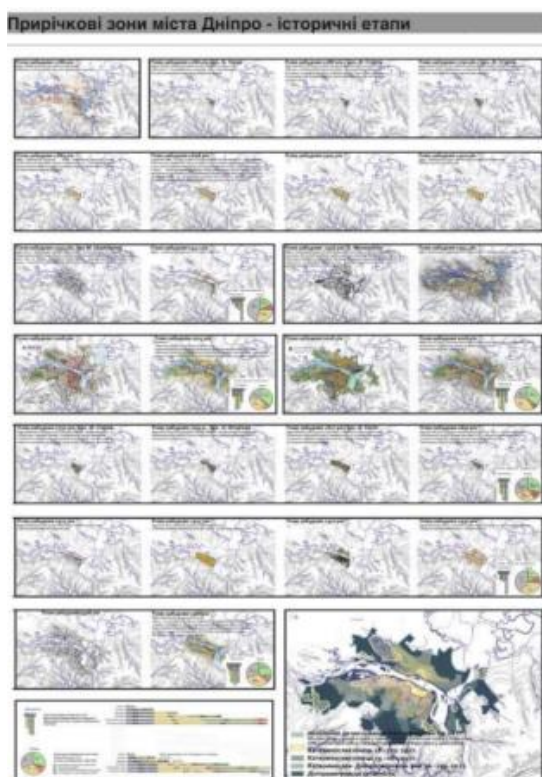


Рис.1.1.8. Історичні етапи розвитку
м. Дніпра

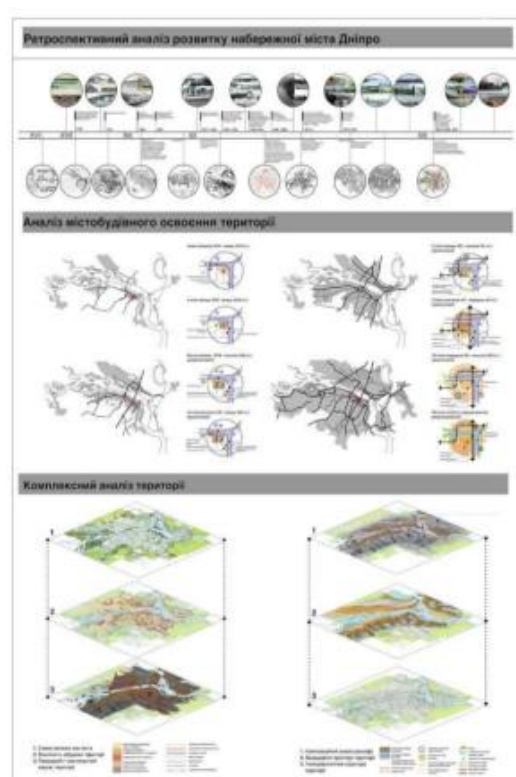


Рис. 1.1.9. Аналіз містобудівного
освоєння території



Рис. 1.1.10 Прийоми формування
забудови

Соціокультурна роль відкритих громадських просторів в житті міста представлена наступною науковою роботою:

Davit Asanidze – Reshaping Urban Open Spaces and Waterfronts in Post-Socialist Cities: The Case of Tbilisi (Переформатування міських відкритих просторів та набережних у постсоціалістичних містах: (Тбілісі))

Тема дослідження: Трансформація відкритих громадських просторів та набережних в умовах постсоціалістичного перетворення.

Спеціальність: Урбаністика, містобудування та територіальне управління.

Об'єкт дослідження: Відкриті громадські простори та річкові набережні історичних міст.

Предмет дослідження: Вплив соціально-економічних трансформацій на реорганізацію публічних просторів в історичному контексті.

Основні положення: Дисертація пропонує «Модель трансформації набережних у постсоціалістичних містах», яка включає етапний аналіз процесів інтеграції відкритих просторів з історичною забудовою.

Автор наголошує, що набережна більше не має розглядатися як окремий простір, а повинна бути невід’ємною частиною міста. Важливо забезпечити зв’язок між навколишніми районами та набережною, щоб підсилити її роль як громадського простору.

Пропонується поступово розширювати та переосмислювати вже існуючі функції прибережних територій, включати нові сценарії використання — наприклад, рекреацію, культурні події, екологічні маршрути.

Згадуються вдалі приклади з інших міст, де набережні були трансформовані у багатофункціональні відкриті простори.

Реставрація берегів і буферних зон підтримує біорізноманіття і сприяє розвитку дозвілля (рибалка, плавання, спостереження за природою тощо), рис.1.1.11.

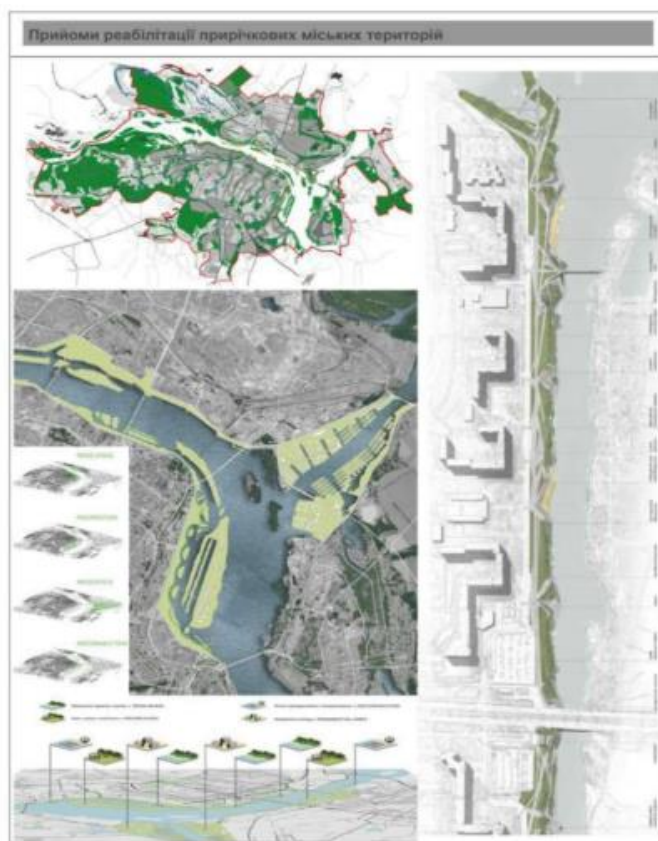


Рис 1.1.11 Прийоми реабілітації прирічкових міських територій

Таблиця 1.1.2.

Узагальнення дисертаційних робіт

№	Автор(и)	Тема дослідження	Об'єкт дослідження	Предмет дослідження	Основні положення та схеми
1	Melis Kocaman	Design of Public Open Spaces in Historical Districts: The Case of Urla	Відкриті простори в історичних районах	Прийоми інтеграції сучасних просторів в історичну забудову	Розроблено «Інтегровану схему адаптації сучасних функціональних елементів до історичного контексту» із деталізованими графіками і таблицями.
2	Egam P.P. та ін.	The Elements Of Coastal Public Open Space	Прибережні публічні простори	Методологія аналізу компонентів відкритих просторів	Запропоновано «Схему компонентного аналізу відкритого прибережного простору», що розбиває простір на природні та штучні елементи.
3	Самойленко Є.В.	Принципи та прийоми реабілітації прирічкових міських територій (на прикладі м. Дніпро)	Прирічкові території історичних міст	Методи реабілітації та інтеграції прирічкових зон	Запропоновано три моделі: «Лінійна модель», «Реабілітаційна модель» та «Експозиційна модель» (див. «Схему реабілітації прирічкового простору»).
4	В'язовська А.В.	Методичні засади планувальної організації міських водно-зелених територій	Водно-зелені території історичних центрів	Методичні підходи до інтеграції водних і зелених компонентів	Представлено «Схему планувальної організації водно-зелених територій» із таблицею порівняльного аналізу функціональних зон.
5	Davit Asanidze	Reshaping Urban Open Spaces and Waterfronts in Post-Socialist Cities: The Case of Tbilisi	Відкриті простори та річкові набережні історичних міст	Вплив трансформацій на інтеграцію відкритих просторів	Розроблено «Модель трансформації набережних у постсоціалістичних містах» із «Схемою інтеграції відкритих просторів з історичним ядром».

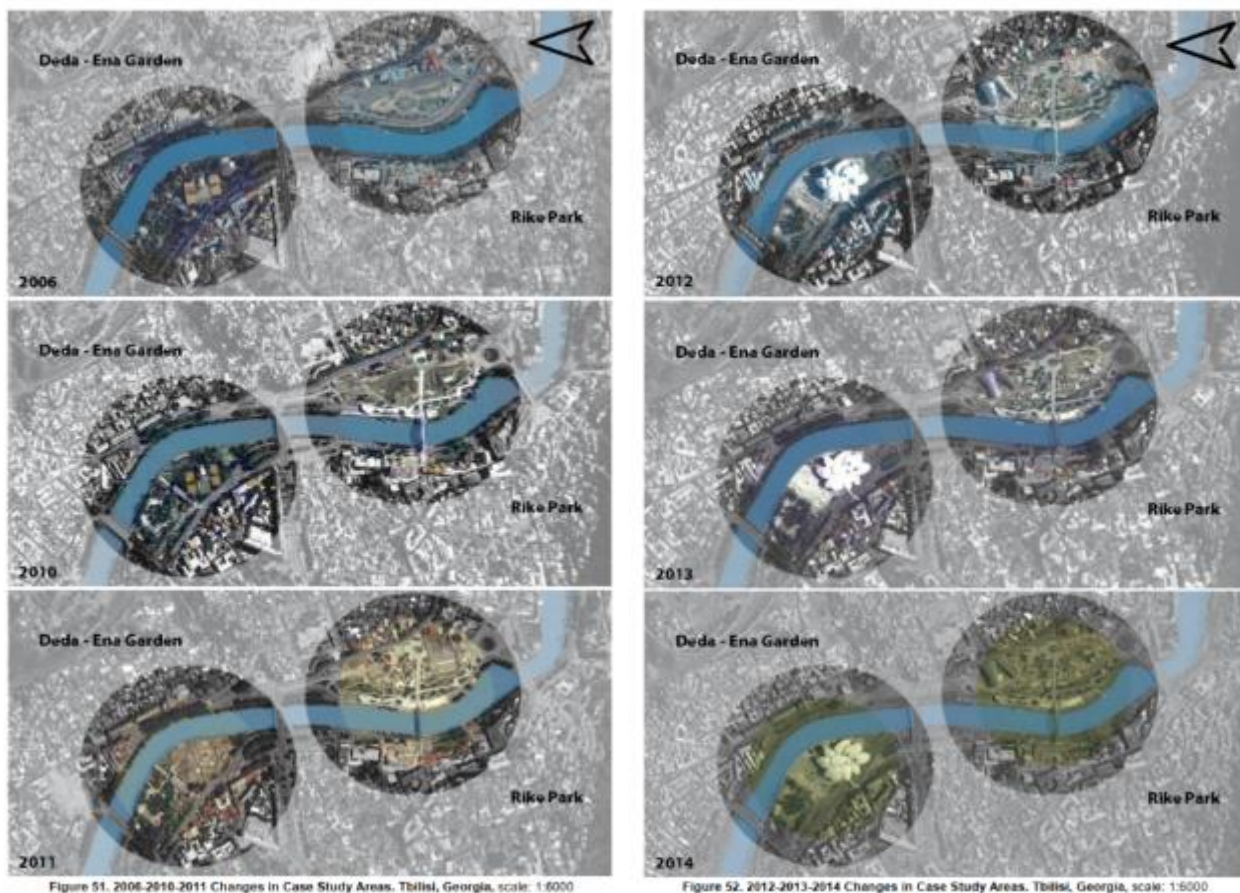


Рис. 1.1.12 Зміна набережної впродовж років

Також були проаналізовані монографії та статті.

Войко Н.Ю., Добровольська О.Ю. (2019) – «Типологія міських відкритих громадських просторів»

Тема дослідження: Типологізація відкритих громадських просторів у містах на основі їх функціонально-планувальних характеристик.

Спеціальність: Містобудування та територіальне планування.

Об'єкт дослідження: Міські відкриті громадські простори.

Предмет дослідження: Принципи та ознаки класифікації відкритих громадських просторів у міському середовищі.

Основні положення. У статті представлено класифікацію міських відкритих громадських просторів за ознаками їх функціонального використання та просторової структури. Виділено групи просторів за характером розміщення: центральні та периферійні. За планувальною структурою — площинні, лінійні та

точкові. Для узагальнення результатів дослідження запропоновано «Схему типологічної класифікації громадських просторів», що відображає взаємозв'язок між розташуванням, функцією та морфологією цих просторів.

Наведена таблиця із характеристиками типів просторів дозволяє визначити напрямки їх трансформації та модернізації в історичному середовищі.

Таблиця 1.1.3

Класифікація міських відкритих громадських просторів

Класифікаційні ознаки	Типи громадських просторів	Приклади	за характером психофізіологічної дії на людину	уточнені (парадні), інтимні (затишні), ділові (робітничі) простори.	
1	2	3			
за адмін. рівнем підпорядкування та соціально-містобудівною значущістю	позаміський міський – загальноміського рівня, районні – районного рівня, локальні – місцевого значення		за функціонально-комунікаційним використанням	транспортні транспортно-пішохідні пішохідно-транспортні пішохідні громадські простори-стовпники	
за розміщенням в структурі міста	центральні периферійні	площі, парки, пішохідні простори, набережні, кінотеатри, сквери, пелені зони	за ступ. зорової відкритості та впливом на міське середов.	відкриті замкнуті напівзамкнуті	
за типом використання	урбаністичні, призначені переважно для публічного використання ландшафтно-рекреаційні, «зелені», що традиційно використовуються як зони для відпочинку проміжні зони	площі, площі-сквери пішохідні вулиці парки, сквери, бульвари набережні, міські пляжі	за рівнем соціальної взаємодії	мікропростір мезопростір макропростір	в межах 1-10 м; від 10 до 100 м об'єм, межамі міста
за функціонально-соціальним значенням (урбаністичні)	три провідних функції: меморіальні, духовно-релігійні, владних та управлінських структур, дипломатичних представництв, масових громадських дій та громадської діяльності, установ культури та мистецтва, адміністративно-ділові фінансові та комерційні; міські центри: центри (площі) перед громадськими будівлями та спорудами унікального характеру, центри торгівельні та громадського харчування транспортно – планувальні вузли, промислові центри.	театри, кінотеатри, широкі офісні центри, проєктні організації, суди культурно-видовищні споруди, стадіони, виставкові павільйони, спортивні заклади торг. центри, будинки побуту, кафе, ресторани вокзальні площі, площі транс. розв'язки	за типом планування	регулярні, ландшафтні змішані	
за домінуючою функцією	монофункціональні поліфункціональні		за характером рельєфу	плосинні, з незначним перепадом рельєфу із значним перепадом рельєфу.	
за історичною періодизацією	суто історичні, що виникли і функціонують до XX ст. сучасні		за розташуванням відносно горизонту	підземні наземні надземні комбіновані	
за типом комунікації	тоталітарні демократичні		за типом планувальної структури	точкові лінійні площинні розосереджені	площі, площі сквери бульвари, пішохідні вулиці, мости
за культурно-духовною цінністю (демократичні)	сакральні полусакральні публічні		за конфігурацією планів	квадратні прямокутні трапецієвидні круглі овальні багатокутні	
			за режимом використання	відкриті (тимчасові) закриті (стаціонарні) змішані (сезонні)	
			за режимом функціонування	цілодобові частина доби	
			за здатністю до трансформації	трансформовані стаціонарні	

Merýlova I.O., Rechyts O.A. (2021) – “Perspectives of the Public Space Development in the Historical Part of Dnipro, Ukraine”

Тема дослідження: Розробка підходів до реконструкції публічних просторів у історичній частині міста Дніпро.

Спеціальність: Містобудування та ландшафтна архітектура.

Об'єкт дослідження: Історична частина міста Дніпро.

Предмет дослідження: Методи інтеграції рекреаційних функцій у відкриті простори історичного міського середовища.

Основні положення. У статті обґрунтовано необхідність збереження історико-культурної ідентичності при оновленні відкритих просторів історичних міст. Представлено порівняльний аналіз зарубіжних та вітчизняних практик реконструкції набережних та прилеглих зон.

Схема організації транспортно-пішохідних комунікацій території: а) існуючий стан; б) запропонований розвиток (рис. 1.1.13). Показує недоліки існуючої комунікаційної структури та пропонує варіанти її удосконалення з акцентом на пішохідну доступність та комфортність простору.

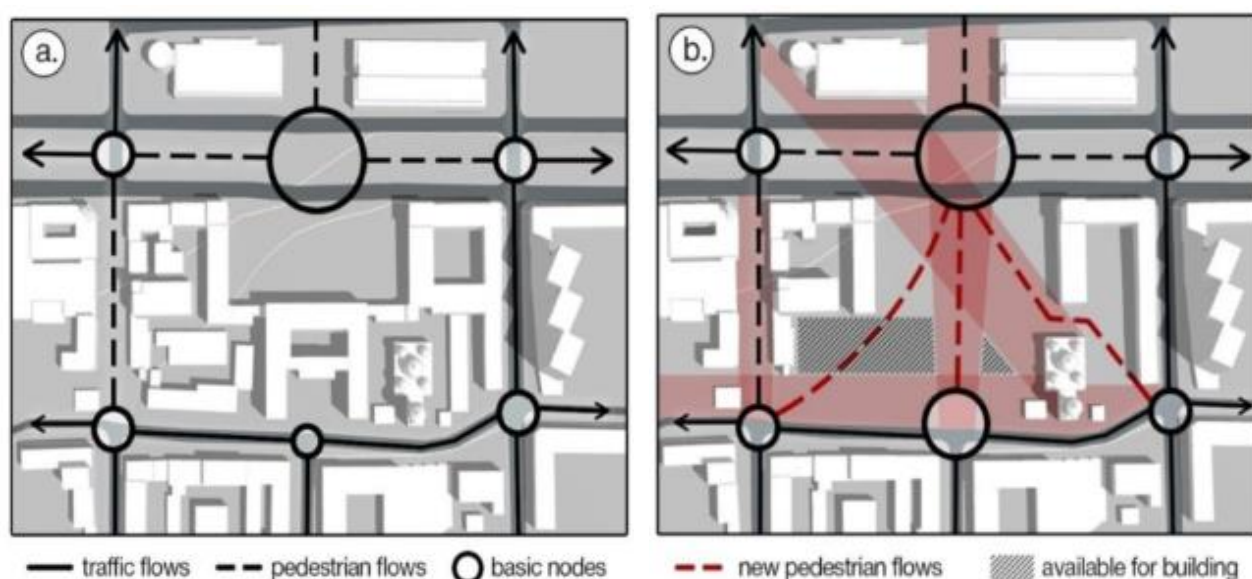


Рис. 1.1.13. Схема організації транспортно-пішохідних зв'язків території: а - поточний стан; б - пропонується

Концептуальна схема реконструкції площі Героїв Майдану: контекстуальний підхід (рис. 1.1.14). Передбачає створення нового об'єкта, який за формою та масштабом відповідає історичному середовищу.

Концептуальна схема реконструкції площі Героїв Майдану: контрастний підхід (Рис. 1.1.15). Містить пропозицію введення сучасного архітектурного домінанту, що стане просторовим акцентом та стимулюватиме розвиток навколишнього середовища.

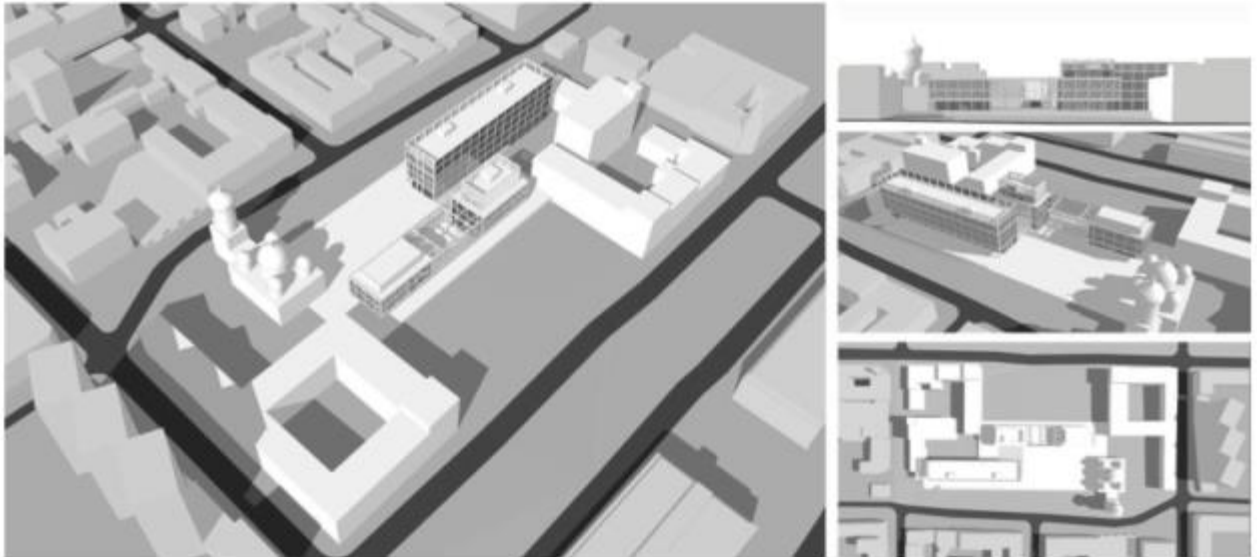


Рис. 1.1.14. Концепція реконструкції площі Героїв Майдану: контекстуальний підхід 1.

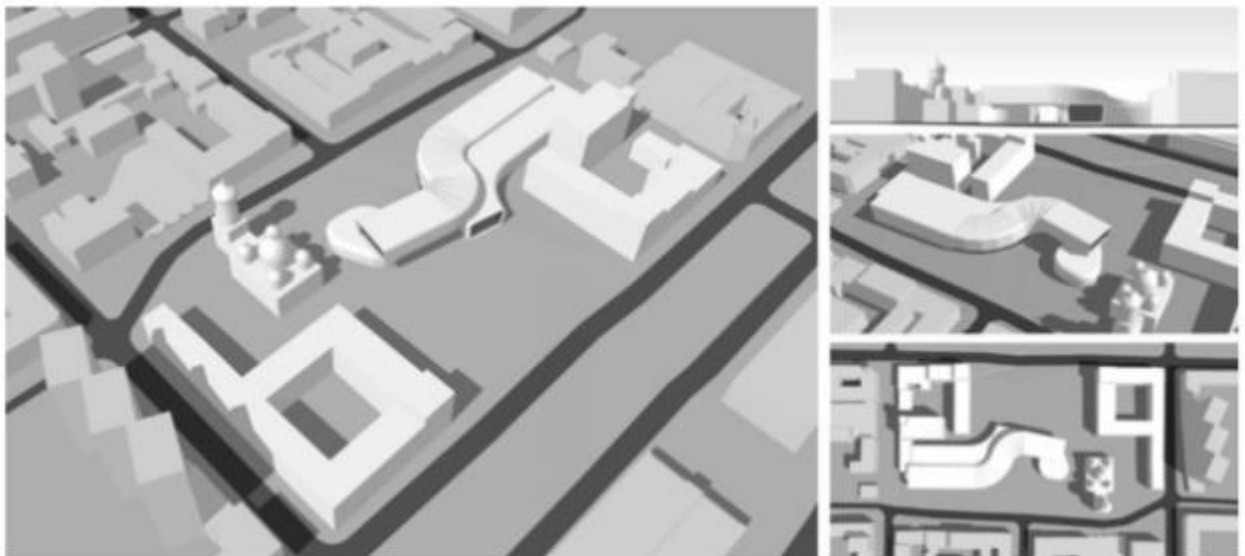


Рис. 1.1.15. Концепція реконструкції площі Героїв Майдану: контрастний підхід 2.

Максименко Н.В. (2017) – «Ландшафтно-екологічне планування: теорія і практика»

Тема дослідження: Ландшафтно-екологічне планування територій з урахуванням природних та урбанізованих компонентів.

Спеціальність: Містобудування та ландшафтна архітектура.

Об'єкт дослідження: Територіальні системи історичних міст.

Предмет дослідження: Методика інтеграції природних елементів у структуру міського середовища в умовах історичного розвитку.

Основні положення. У монографії представлено концепцію ландшафтно-екологічного планування з акцентом на формування водно-зелених коридорів у містах.

Автор визначає ЛЕП як просторово-організаційну концепцію, що поєднує екологічний та планувальний підходи до розвитку територій з метою забезпечення їх сталого функціонування.

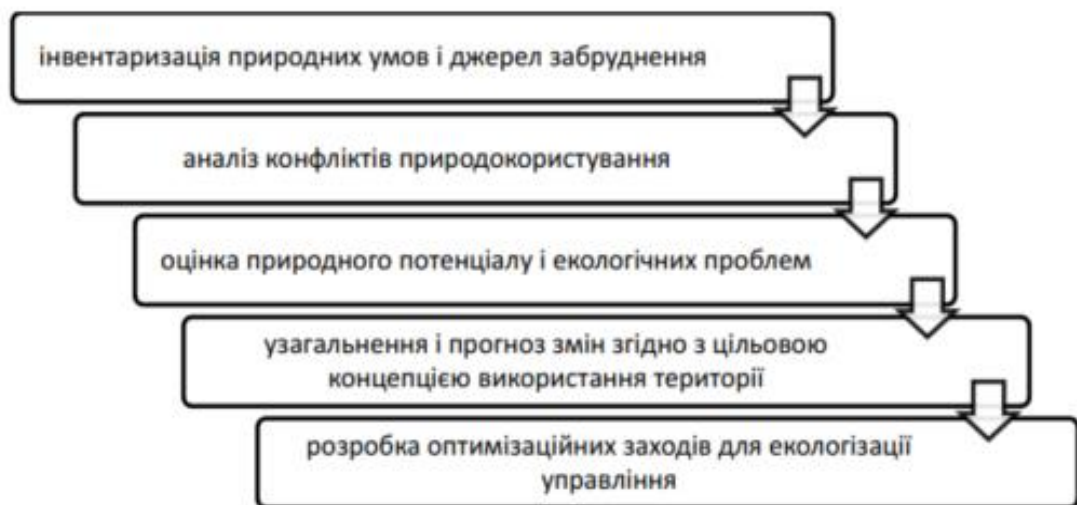


Рис. 1.1.16. Етапи ландшафтно-екологічного планування

Обґрунтування структурно-функціональної організації територіальних систем. Для аналізу вертикальної структури території автор наводить приклад розрахунку крутизни та експозиції схилів місцевості.

Таблиця 1.1.4

Класифікація ухилу для рівнинних територій

Ухил	Назва
Менше 1°	Пласкі (субгоризонтальні) рівнини
1-3°	слабкопохилі рівнини (дуже пологі схили)
3-5°	пологі схили (похилі рівнини)
5-7°	слабкоспадисті схили
7-10°	спадисті схили
10-15°	сильноспадисті схили
15-20°	стрімкі схили
20-40°	дуже стрімкі схили
більше 40°	урвисті схили

Таблиця 1.1.5

Узагальнення статей та монографій

№	Автор(и)	Назва роботи/статті	Основні положення та методи
1	Войко Н.Ю., Добровольська О.Ю.	«Типологія міських відкритих громадських просторів»	Детальна класифікація просторів за ознаками використання та планувальної структури; представлено «Схему типологічної класифікації».
2	Merýlova I.O., Rechyts O.A.	“Perspectives of the Public Space Development in the Historical Part of Dnipro, Ukraine”	Розроблено «Концептуальну таблицю порівняльного аналізу реконструкції історичних зон» для інтеграції рекреаційних функцій в історичне середовище.
3	Максименко Н.В.	«Ландшафтно-екологічне планування: теорія і практика»	Узагальнення теоретико-методологічних засад інтеграції природних водно- зелених коридорів через «Схему інтеграції водно-зелених просторів».

1.2. Практичний досвід інтеграції відкритих громадських просторів в середовище історичних міст

Відновлення набережної Рібейра-даш-Наус у Лісабоні.

Загальні дані: Рік ведення в експлуатацію — немає конкретної дати завершення, автори проєкту — Bonino Michele, Croze Pierre-Alain (рис.1.2.1).

Тип громадського простору: Площинний урбаністичний, громадський простір.

Характеристика місця розташування: Набережна річки Теж у центральній частині Лісабону. Історично — місце побудови кораблів для морських експедицій.

Параметри об'єкту: Простір протяжністю вздовж набережної, площа не уточняється.

Функціональне зонування: Простір передбачає зони для відпочинку, прогулянок, масових заходів, інтегрований у пішохідно-транспортну структуру міста.

Архітектурно-планувальне рішення: Відкрита набережна з великими площинами для вільного пересування та організації різних подій.

Об'ємно-просторова композиція: Відкритий простір вздовж річки, що символічно поєднує історію та сучасність.



Рис.1.2.1 Набережна Рібейра-даш-Наус у Лісабоні.

Особливості благоустрою: Оздоблення простору мінімалістичне та функціональне, використання натуральних матеріалів, зонування місць для відпочинку та активного перебування людей.

Особливості озеленення: Локальне озеленення у вигляді поодиноких дерев та зелених зон вздовж набережної.

Литва, Паневежис. Senvagė Park

Загальні дані: рік ведення в експлуатацію 2022 р., автори проекту: PUPA Life Over Space (рис.1.2.2).

Тип громадського простору: площинний урбаністичний, громадський простір.

Характеристика місця розташування: парк розташований в історичному центрі Паневежиса, Литва, навколо ставу.

Параметри об'єкту: площа парку не зазначена, але відомо, що оновлений простір став одним із основних орієнтирів міста.

Функціональне зонування: багатофункціональний простір для відпочинку, пішохідного транзиту, культурних подій, спортивних заходів та соціальних зустрічей.

Ландшафтно-планувальне рішення: в основному це пішохідний маршрут, що утворює червону цегляну обхідну доріжку навколо ставу. Нові пристані, мости та дерев'яні тераси дозволяють відвідувачам наближатися до води. Малий острів став місцем для відпочинку, зборів та засмагання.

Об'ємно-просторова композиція: парк відкритий, містить різноманітні зони для відпочинку, дитячі майданчики, спортивні зони, кафе-терраси та простори для ринків і фестивалів.



Рис.1.2.2 Senvagė Park, Паневежис (Литва), 2022 рік.

Особливості благоустрою: нові стежки, пандуси, мости та велосипедні маршрути зробили парк більш доступним для різних верств населення, зокрема для людей з обмеженими можливостями.

Особливості озеленення: використання природних матеріалів та збільшена кількість зелених насаджень, що підвищує якість простору та сприяє відновленню екології.

Китай, Сучжоу. Lion Mountain Park

Загальні дані: рік ведення в експлуатацію 2024 р., автори проекту: TLS Landscape Architecture (рис.1.2.3).

Тип громадського простору: ландшафтний, природний парк.
Характеристика місця розташування: Лєвова гора – історична та природна пам'ятка, розташована в Сучжоу, з видовищними краєвидами на навколишні гірські ландшафти.

Параметри об'єкту: площа 850 000 м².

Функціональне зонування: великий круговий променад для пішохідних прогулянок, водно-болотні тераси, екологічно різноманітні зони, кампус для культурних та наукових заходів, прогулянкові зони, гірські стежки.



Рис.1.2.3 Lion Mountain Park, Сучжоу (Китай), 2024 рік.

Ландшафтно-планувальне рішення: Левова гора з'єднана з озером через соціальну та поетичну програму, що включає 18 нових оповідних «сцен». Це дозволяє створити природну та культурну підтримку для розвитку парку, одночасно зберігаючи природні ландшафти та включаючи нові культурні об'єкти. Парк інтегрує природні елементи ландшафту, зокрема водно-болотні тераси та кипарисові ліси, що підвищують екологічну якість води, доступну для відвідувачів.

Об'ємно-просторова композиція: поєднання природних і культурних елементів через велике озеро, гори та нові культурні об'єкти. Прогулянкові стежки й тераси з'єднують парк із навколишнім міським простором.

Особливості благоустрою: екологічно чисті зони, водно-болотні тераси, кипарисові ліси, а також розвиток лісистих схилів гори та створення середовища для місцевих видів флори та фауни.

Особливості озеленення: нові екозони для створення природних середовищ існування, бамбукові лабіринти та дитячі ігри на природі, що забезпечують відпочинок і взаємодію з природою для відвідувачів парку.

Румунія, Клуж-Напока. Someș River Regeneration

Загальні дані: рік ведення в експлуатацію 2023 р., автори проекту: PRÁCTICA (рис.1.2.4).

Тип громадського простору: площинний урбаністичний, громадський простір.

Характеристика місця розташування: річкові береги річки Someș, що проходять через місто Клуж-Напока, з різними урбаністичними умовами — від історичного центру до індустріальних районів та житлових кварталів.

Параметри об'єкту: довжина 15 км, площа 332137 м².

Функціональне зонування: різноманітні громадські простори вздовж річки, включаючи пішохідні та велосипедні доріжки, парки, пляжі, оглядові майданчики та місця для культурних подій.

Ландшафтно-планувальне рішення: проект передбачає перетворення берега річки на зелену коридорну мережу, що зв'язує навколишні публічні простори. Вдосконалення екологічних характеристик берегів річки через розширення її меж та використання природних терас, що сприяють біорізноманіттю. У ландшафтному дизайні акцент на використання місцевих рослин, створення м'яких, природних кордонів, а також облаштування велосипедних та пішохідних доріжок.

Об'ємно-просторова композиція: створено нові публічні простори, що органічно поєднуються з річкою, включаючи площі, перетворені з парковок, та території з пляжами і амфітеатрами для публічних заходів. Взаємодія річки та міського середовища створює інтерактивне середовище для громадян.

Особливості благоустрою: встановлені нові елементи благоустрою, зокрема пішохідні мости, береги з природними терасами, інтегровані пляжі та оглядові майданчики. Простори, що були колись запуснені, тепер активно використовуються для громадських потреб.

Особливості озеленення: у проекті використано місцеві види рослин, включаючи водні рослини, чагарники та дерева, що створюють природні бар'єри та біоценози для різних видів фауни. Береги річки були модифіковані таким чином, щоб сприяти формуванню мікроклімату, покращуючи екологічну ситуацію в міському середовищі.



Рис.1.2.4 Someș River Regeneration, Клуж-Напока (Румунія), 2023 рік.

Копенгаген (Данія). Парк клімату Grønningen-Bispeparken

Загальні дані: рік ведення в експлуатацію 2024 р., автори проекту: студія SLA (рис.1.2.5).

Тип громадського простору: площинний урбаністичний.

Характеристика місця розташування: громадський простір на території соціального житлового комплексу 1950-х років, що був перетворений з занедбаних, небезпечних та безлюдних газонів на новий кліматичний парк.

Параметри об'єкту: площа 20 000 м². Функціональне зонування: парк розділений на різні функціональні зони: Біо-Оазиси для природи та дикої природи, малі біотопи для відпочинку та ігор, великі загальні газони для спортивних заходів, ярмарків та заходів громади, малі урбаністичні площі для неформальних зустрічей, а також Бункерні пагорби, що перетворюють підземні бункери в соціальні місця.

Ландшафтно-планувальне рішення: використання природних форм для організації парку, створення мережі з 18 біосваль, що збирають, утримують і інфільтрують до 3000 м³ дощової води, що падає на парк і прилеглі двори та вулиці. Природні тераси та різні типи рослинності для збереження та покращення місцевої біорізноманітності.

Об'ємно-просторова композиція: парк поєднує різноманітні природні типи та ідеї відпочинку, зокрема перетворення підземних бункерів у соціальні простори, і органічно вписується в навколишнє середовище.

Особливості благоустрою: інтеграція водоутримуючих елементів в ландшафт, використання природних та пермакультурних підходів для благоустрою, створення різноманітних природних середовищ для відпочинку та взаємодії з громадою.

Особливості озеленення: висаджено 149 дерев 23 різних видів, а також більш ніж 4 мільйони насіння, що створюють різноманітні біотопи для збереження локальної біорізноманітності. Нові дерева та рослини є місцевими видами для збереження та посилення природної екосистеми.



Рис.1.2.5 Парк клімату Grønningen-Bispeparken, Копенгаген (Данія)

Гувахати (Індія). Урбаністичне відновлення набережної річки Брахмапутра

Загальні дані: рік введення в експлуатацію 2024 р., автори проекту: студія atArchitecture (рис.1.2.6).

Тип громадського простору: площинний урбаністичний, громадський простір.

Характеристика місця розташування: річкова набережна в Гувахаті, біля річки Брахмапутра, що є однією з найбільших і найдовших річок світу. Місце знаходиться поруч з історичним музеєм, що сприяє публічній взаємодії.

Параметри об'єкту: площа 50000 ft² (приблизно 4645 м²).

Функціональне зонування: просторова зона, яка поєднує різноманітні відпочинкові можливості для туристів та місцевих мешканців, створюючи нову річкову набережну, з відновленням природного ставу і створенням нових територій для відпочинку та культурної взаємодії.

Ландшафтно-планувальне рішення: створення нової річкової межі вздовж Брахмапутри через природні тераси, що інтегруються з навколишнім ландшафтом, з мінімальними втручаннями в природні контури. Використання габіонів і шахт для покращення якості ґрунтів і відновлення місцевої біорізноманітності.

Об'ємно-просторова композиція: простір має плавні вигини, що дозволяють створювати різноманітні рекреаційні можливості, взаємодіючи з природою і історичними об'єктами. Просторова композиція також включає в себе зв'язок з історичним музеєм та збереження природної водоносної поверхні через використання габіонів.

Особливості благоустрою: створення піксельного павільйону, що слідує природним контурам місцевості, та використання терас для забезпечення доступу до води і рослинності. Інтеграція рекреаційних простір в межах річкової набережної, з елементами, які підтримують природний водообіг.

Особливості озеленення: посадка дерев і чагарників на 250 000 м² для відновлення місцевих видів рослин і залучення дикої природи. Це включає створення відкритої ботанічної галереї на відкритому повітрі для місцевих мешканців і туристів.



Рис.1.2.6 Урбаністичне відновлення набережної річки Брахмапутра, Гувахати (Індія), 2024 рік.

Україна, Одеса. Благоустрій зеленої зони у районі бульвару М. Жванецького

Загальні дані: Рік ведення в експлуатацію — 2019 рік, автори проєкту — студія Urbanideas (рис.1.2.7).

Тип громадського простору: Площинний урбаністичний, громадський простір.

Характеристика місця розташування: Зелена зона на схилах між бульваром М. Жванецького та вулицею Приморською в місті Одеса.

Параметри об'єкту: Простір протяжний, площа не уточнюється.

Функціональне зонування: Простір для прогулянок, відпочинку, збереження природного середовища та інтеграції історичних елементів. Забезпечено пішохідні маршрути, оглядові майданчики, місця відпочинку для людей різного віку.



Рис.1.2.7. Фото громадського простору у районі бульвару М. Жванецького 2019 рік

Ландшафтно-планувальне рішення: організація мережі пішохідних доріжок різної конфігурації, враховуючи природний рельєф місцевості та особливості схилів. Встановлені пандуси для маломобільних груп, дерев'яні настили, що дозволяють комфортно пересуватися по рельєфних ділянках і не порушують природний ландшафт. Впровадження малих архітектурних форм (оглядові майданчики, лави), що органічно вписуються в природний ландшафт та забезпечують комфорт відвідувачам.

Об'ємно-просторова композиція: Відкритий простір, що поєднує природний ландшафт з урбанізованими елементами.

Особливості благоустрою: Дерев'яні настили, оглядові майданчики, збережені історичні елементи (скелі, підпірні стіни, сходи).

Особливості озеленення: Максимальне збереження існуючого зеленого покриву, додаткове озеленення уздовж доріжок культурними рослинами.

Харків, Україна. Green Corridor

Загальні дані: рік розробки концепції 2018 р., автори проекту: Єгор Артюх, Олег Дроздов, В'ячеслав Жемір, Ксенія Пономаренко, Тимофій Уланченко (рис.1.2.8).

Тип громадського простору: лінійний урбаністичний, набережна.

Характеристика місця розташування: набережна уздовж чотирьох головних річок Харкова: Харків, Лопань, Немишля та Уди. Місце охоплює територію міста, відомою промисловою зоною і потенційними зонами для зелених коридорів.

Параметри об'єкту: загальна протяжність коридорів – 58 км уздовж річок.

Функціональне зонування: рекреаційні зони, зони для прогулянок і спорту, промислові та транспортні зони, зони для реновації та відновлення природних територій, створення нових паркових зон.

Ландшафтно-планувальне рішення: створення нових типів набережних з об'єднанням зелених просторів і водойм. Співвідношення природних елементів

(річки, парки) з урбаністичними елементами (містами, набережними, мостами) для гармонійного поєднання природи і міської інфраструктури.

Об'ємно-просторова композиція: лінійний простір з численними пішохідними маршрутами, велодоріжками, місцями для відпочинку й активного проведення часу. Інтеграція мостів і мостових споруд для зручного доступу до різних ділянок міста.



Рис.1.2.8 Green Corridor, Харків (Україна), концепція 2018 року

Особливості благоустрою: створення зон відпочинку та рекреації, інтеграція збережених зелених територій, збереження екосистеми річок і їх берегів. Використання водних елементів для організації комфортного середовища.

Особливості озеленення: озеленення включає розміщення великих зелених масивів уздовж річок, висадження дерев і чагарників, створення екологічних зон для птахів та інших видів фауни, застосування сучасних методів озеленення, що забезпечують довговічність та естетичний вигляд (рис.1.2.9).

Україна, Охтирка. Урбаністична візія реновації прибережних зон річки Ворскла

Загальні дані: Статус — концепція, 2023 рік, автори проєкту: ГО "Міські реформи", ГО "Центр розвитку вуличних культур" спільно з Охтирською міською радою (рис.1.2.9).

Тип громадського простору: Площинний урбаністичний, громадський простір.

Характеристика місця розташування: Прибережна територія річки Ворскла в межах міста Охтирка. Простір охоплює території біля річок Охтирка, Гусинка, Ворскла та промислові ділянки поблизу води.

Параметри об'єкту: Загальна протяжність прибережної зони — близько 58 км зелених коридорів вздовж річок.

Функціональне зонування: Простір поєднує зони для прогулянок, активного та пасивного відпочинку, культурної взаємодії, організації парків, спортивної інфраструктури та реновації промислових територій.

Ландшафтно-планувальне рішення: Передбачено створення нових типів набережних, систему парків (близько 20 га потенційних зелених зон), ревіталізацію 430 га промислових територій, реорганізацію транспортних та пішохідних зв'язків. Активно використовується природний рельєф, терасування, відкритий доступ до води, збереження екосистем.

Об'ємно-просторова композиція: Формування відкритого простору вздовж річок, що об'єднує різні частини міста та пов'язує їх із природним середовищем. Організація зв'язку між зеленою набережною та садом ім. Тараса Шевченка.

Особливості благоустрою: Забезпечення доступу до води, нові пішохідні маршрути, велосипедні доріжки, зони відпочинку, містки, простори для громадських активностей. Реновація закинутих промислових зон під простори для спорту, дозвілля та культури.

Особливості озеленення: Максимальне збереження існуючого природного середовища та використання місцевих видів рослин, створення біорізноманітних територій, нових парків та зелених коридорів уздовж річки.



Рис.1.2.9 Урбаністична візія реновації прибережних зон річки Ворскла, Охтирка (Україна), 2023 рік.

Луцьк (Україна). Урбаністична реновація прибережних зон річок Стир та Сапалаївка

Загальні дані: Статус — концепція (2023 рік), автори проєкту: Urban Reform, ГО «Місто. Перезавантаження» за сприяння Луцької міської ради (рис.1.2.10).

Тип громадського простору: Площинний урбаністичний, громадський простір.

Характеристика місця розташування: Прибережні території річок Стир та Сапалаївка у центральній частині міста Луцьк. Важлива природна зона, що проходить через центр міста та формує "зелене кільце".

Параметри об'єкту: Загальна довжина річок в межах проєктування — близько 6 км. Прирічкові зони включають пляжі, парки, оглядові майданчики, спортивні простори та дикі природні території.

Функціональне зонування: Публічні простори для прогулянок, активного відпочинку, спорту, пляжного дозвілля, водного спорту, культурних подій та неформальних зустрічей. Інтеграція дикої природи у міський простір.

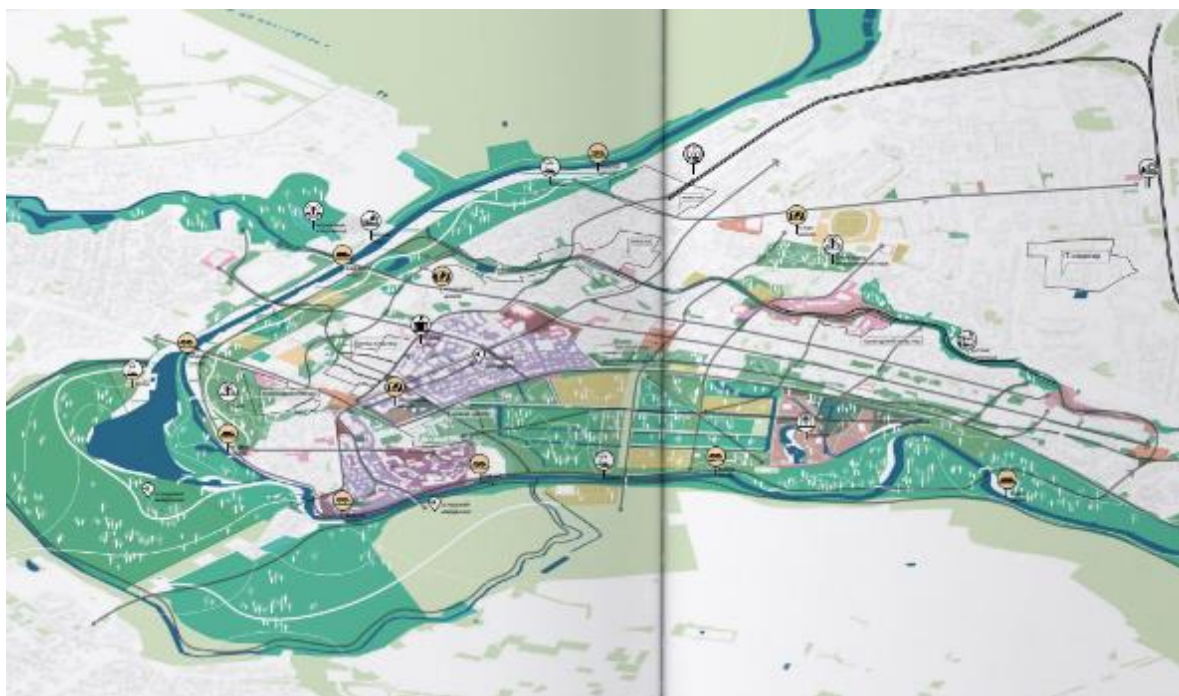


Рис.1.2.10 Концепція розвитку центральної частини міста Луцьк

Ландшафтно-планувальне рішення: Створення "зеленого кільця" навколо центру міста вздовж річок Стир та Сапалаївка. Формування мережі прибережних парків, прогулянкових та веломаршрутів, оглядових майданчиків, пляжів та зон водного спорту. Збереження природного ландшафту в окремих частинах, використання біозахисту берегів.

Об'ємно-просторова композиція: Поєднання природних та урбаністичних елементів вздовж русел річок. Простір відкритий, лінійний, формує зв'язок між старим та новим центром міста. Інтегрує природні зони у міське середовище.

Особливості благоустрою: Використання натуральних матеріалів, створення пляжів, спортивних майданчиків, зон відпочинку, вело- та пішохідної інфраструктури, оглядових майданчиків. Створення зон природної заплави без втручання.

Особливості озеленення: Максимальне збереження існуючої природної екосистеми річок. Висадка локальних рослин та дерев. Створення екозон та біорізноманіття. Інтеграція диких природних зон для спостереження за флорою та фауною.

Житомир (Україна). Урбаністична візія реновації Замкової гори

Загальні дані: рік створення концепції — 2023 р., автори проєкту: Урбаншкола Житомир (команда архітекторів та урбаністів за підтримки GIZ та Житомирської міської ради) (рис.1.2.11).

Тип громадського простору: площинний урбаністичний, громадський простір.

Характеристика місця розташування: Замкова гора — парк у центрі історичного Житомира, розташований на пагорбі над річкою Кам'янка, у зоні важливих історичних і релігійних об'єктів міста.

Параметри об'єкту: площа дослідження охоплює парк та прилеглі території; точні розміри не вказані.

Функціональне зонування: багатофункціональний простір для прогулянок, активного відпочинку, зустрічей громадян, культурних заходів, споглядання краєвидів та взаємодії з історичною спадщиною.

Ландшафтно-планувальне рішення: розширення зелених зон парку, організація комфортних пішохідних маршрутів з виходом до річки Кам'янка, благоустрій оглядових майданчиків, відновлення втрачених історичних просторів, забезпечення інклюзивного доступу. Збереження

Підсумковий аналіз досвіду проектування відкритих громадських просторів

п/п	Найменування об'єкту / Країна / Місто / Проект або рік будівництва	Тип громадського простору	Функціональне зонування	Архітектурно-планувальне рішення	Об'ємно-просторова композиція	Особливості благоустрою та озеленення
Аналіз світового досвіду						
1.	Набережні: відновлення Рібейра-даш-Наус, Лісабон (Португалія), без дати завершення	Площинний урбаністичний, громадський простір	Зони для відпочинку, прогулянок, масових заходів, інтегрований у пішохідно-транспортну структуру міста	Відкрита набережна з великими площинами для вільного пересування та організації подій	Простір вздовж річки, що поєднує історію та сучасність	Мінімалістичне оздоблення, натуральні матеріали, локальне озеленення (поодинокі дерева)
2.	Senvagė Park, Паневежис (Литва), 2022 рік	Площинний урбаністичний, громадський простір	Багатофункціональний простір для відпочинку, пішохідного транзиту, культурних та спортивних заходів	Пішохідний маршрут з червоною цегляною обхідною доріжкою, нові пристані, мости, дерев'яні тераси	Простір, що включає різні зони для відпочинку, дитячі майданчики, кафе, спортивні зони	Збільшена кількість зелених насаджень, природні матеріали, доступність для людей з обмеженими можливостями
3.	Lion Mountain Park, Сучжоу (Китай), 2024 рік	Ландшафтний, природний парк	Круговий променад, водно-болотні тераси, кампус для культурних та наукових заходів	Природні елементи ландшафту, водно-болотні тераси, кипарисові ліси, інтеграція культурних об'єктів	Парк з'єднується з озером, поєднання природних і культурних елементів через прогулянкові стежки	Екологічні зони, кипарисові ліси, нові екозони для створення середовищ існування

4.	Someș River Regeneration, Клуж-Напока (Румунія), 2023 рік	Площинний урбаністичний, громадський простір	Різноманітні простори: пішохідні й велосипедні доріжки, парки, пляжі, оглядові майданчики	Створення зеленого коридору, природні тераси, покращення екології берегів	Простори для публічних заходів, перетворення парковок та пляжів	Місцеві види рослин, водні рослини, створення природних біоценозів
5.	Парк клімату Grønningen-Bispeparken, Копенгаген (Данія), 2024 рік	Площинний урбаністичний, громадський простір	Біо-Оазиси, малі біотопи, спортивні зони, урбаністичні площі для неформальних зустрічей	Природні форми, мережа біосваль, водоутримуючі елементи, пермакультурні підходи	Простір з різними природними середовищами для відпочинку та взаємодії	149 дерев різних видів, 4 мільйони насіння, збереження локальної біорізноманітності
6.	Урбаністичне відновлення набережної річки Брахмапутра, Гувахати (Індія), 2024 рік	Площинний урбаністичний, громадський простір	Зони для відпочинку, культурної взаємодії, річкова набережна з відновленим природним ставом	Мінімальне втручання в природні контури, використання габіонів для покращення ґрунтів	Просторова композиція з вигинами для різноманітних рекреаційних можливостей	Відновлення місцевих видів рослин, створення ботанічної галереї, інтеграція з природною водоносною поверхнею
Аналіз українського досвіду						
7	Благоустрій зеленої зони у районі бульвару М. Жванецького, Україна, Одеса, 2019 рік	Площинний урбаністичний, громадський простір	Простір для прогулянок, відпочинку, збереження природного середовища, інтеграція історичних елементів	Мережа доріжок, пандуси, дерев'яні настили, оглядові майданчики, лави	Відкритий простір, що поєднує природний ландшафт з урбанізованими елементами	Дерев'яні настили, оглядові майданчики, збережені історичні елементи, додаткове озеленення

8	Green Corridor, Україна, Харків, концепція 2018 рік	Лінійний урбаністичний громадський простір	Рекреаційні зони, зони прогулянок, спорту, реновація промзон	Створення нових типів набережних, парків, поєднання природних та урбаністичних елементів	Лінійний простір вздовж річок з маршрутами та інфраструктурою	Влаштування зон для рекреації, спортивної інфраструктури, озеленення уздовж річок
9	Урбаністична візія реновації прибережних зон річки Ворскла, Україна, Охтирка, концепція 2023 рік	Площинний урбаністичний громадський простір	Зони для відпочинку, спорту, культури, реновації промзон	Система парків, нові набережні, велосипедні маршрути, доступ до води	Відкритий простір, що об'єднує природні та урбанізовані території	Створення зон відпочинку, велодоріжок, нових парків, максимальне збереження природи
10	Урбаністична реновація прибережних зон річок Стир та Сапалаївка, Україна, Луцьк, концепція 2023 рік	Площинний урбаністичний громадський простір	Зони для прогулянок, спорту, пляжного відпочинку, культурних подій	Формування "зеленого кільця" навколо центру міста, мережа парків та маршрутів	Поєднання природних та урбаністичних елементів вздовж річок	Влаштування пляжів, спортивних майданчиків, оглядових точок, збереження природної екосистеми
11	Урбаністична візія реновації Замкової гори, Україна, Житомир, концепція 2023 рік	Площинний урбаністичний громадський простір	Прогулянки, активний відпочинок, культурні події	Розширення зелених зон, комфортні маршрути, благоустрій оглядових майданчиків	Відкритий простір, що об'єднує парк на пагорбі з річкою та містом	Нові маршрути, зони для відпочинку, оглядові майданчики, озеленення та формування природних галявин

1.3. Фактори і умови, що впливають на інтеграцію відкритих громадських просторів в середовище історичних міст

Основна мета *інтеграції відкритих громадських просторів в середовище історичних міст* полягає у забезпеченні гармонійного співіснування нового функціонального наповнення з історичною ідентичністю середовища. Інтеграція відкритих громадських просторів у середовище історичних міст вимагає врахування цілого комплексу факторів, що обумовлюють просторову, культурну, соціальну та функціональну чутливість таких територій: історико-культурних, містобудівних, екологічних, естетичних, природно-кліматичних.

Історико-культурні фактори включають збереження матеріальної (архітектура, міська тканина) та нематеріальної (традиції, колективна пам'ять) спадщини. Ці аспекти визначають змістовний контекст простору та сприяють збереженню локальної ідентичності. Успішна інтеграція вимагає дотримання принципу «контекстуального проектування», за якого нові втручання відбуваються з повагою до минулого.

Культурно-історичні та туристичні фактори мають важливе значення при інтеграції відкритих громадських просторів в історичне середовище міста. Саме ці фактори формують змістове наповнення простору, визначають характер архітектурного і ландшафтного рішення та забезпечують спадкоємність історичної пам'яті у трансформованому середовищі. У випадку прирічкових територій ці чинники набувають особливої актуальності, оскільки річкові долини традиційно були осередками міського розвитку, зосередженням археологічних пам'яток, культових споруд, стародавніх торгових шляхів та місць збору громад.

У місті Житомир прирічкова зона річки Тетерів має потужний культурно-історичний потенціал, пов'язаний із замковими укріпленнями, сакральними об'єктами, дореволюційною забудовою, промисловими комплексами XIX–початку XX століття. Територія біля Замкової гори, Монастирського узвозу, костелу святого Йоана — це простори, що мають не лише архітектурну, а й

символічну цінність. Інтеграція нових відкритих просторів має враховувати цю історичну глибину, не перекриваючи візуальні зв'язки, не порушуючи композиційних осей та не домінуючи над історичним ландшафтом.

Важливим є також врахування *археологічного шару*. Багато прирічкових ділянок Житомира розташовані у межах охоронних зон пам'яток археології. Будь-яке втручання, пов'язане з благоустроєм, має здійснюватися з дотриманням вимог до збереження історико-культурної спадщини — із залученням фахівців, проведенням попередніх досліджень і мінімізацією земляних робіт. Історичні пласти території можуть бути частиною змісту нового громадського простору — через створення *музейного парку, відкритих експозицій, інформаційних панелей, тематичних арт-об'єктів*.

Туристичні фактори безпосередньо пов'язані з культурною спадщиною та її репрезентацією у просторі. Прирічкова зона має потенціал для включення в пішохідні туристичні маршрути, які поєднують історичний центр, культові споруди, мости, оглядові майданчики та зелені масиви. Таким чином, відкриті простори стають не лише місцем локального користування, а й *інструментом розвитку міського туризму*. У межах прирічкової території доцільно розміщувати майданчики для вуличних виставок, ремісничих ярмарків, сценічних платформ для проведення культурно-мистецьких заходів.

Окремо слід враховувати *сакральний туризм*, що є частиною структури Житомира. Поблизу річки розташовані значущі об'єкти: храми, монастирі, історичні кладовища, які формують певну духовну ось міста. При проектуванні відкритих просторів важливо забезпечити *спокійний, шанобливий характер території*, що дозволить поєднувати функції рекреації та духовного усамітнення. Наприклад, створення терас або паркових стежок із видом на релігійні домінанти підсилює символічний вимір ландшафту.

Культурно-історичні фактори також диктують стилістику та матеріальну мову простору. Використання місцевих матеріалів, оздоблень, візерунків, відтворення традиційних форм у дизайні лавок, огорож, підпірних стінок — усе

це сприяє збереженню локальної ідентичності. Таким чином, простір не тільки візуально, а й смислово інтегрується в історичний контекст.

Отже, культурно-історичні та туристичні фактори є не просто фоном для створення відкритого простору, а його смисловим ядром. Їх грамотне врахування забезпечує глибоку інтеграцію нового середовища в історичну тканину міста, зберігаючи зв'язок поколінь і водночас створюючи сучасну привабливу публічну площину.

Містобудівні фактори визначають фізичні обмеження та можливості інтеграції відкритих просторів в міське середовище. Сюди відносяться: транспортна та інфраструктурна доступність; морфологічні особливості історичного середовища; функціональна інтеграція територій; структурна зв'язність з міською тканиною. Важливо дотримуватись просторової безперервності, забезпечуючи зв'язність між історичними ділянками та новими зонами активності.

Питання *транспортної та інфраструктурної доступності* є ключовим в організації громадських просторів прирічкових територій. Відкриті простори прирічкової частини міста мають бути зручно пов'язані з іншими районами Житомира. Необхідно забезпечити зручне пересування як пішохідними, так і велосипедними маршрутам, а також громадським транспортом. Це передбачає організацію комфортних і безпечних пішохідних переходів, інтеграцію велодоріжок, створення паркувальних зон для авто і велотранспорту поблизу входів у рекреаційні простори. Доступність має враховувати потреби всіх груп населення, включаючи маломобільних осіб — передбачати пандуси, тактильну навігацію, зручне мощення без перепадів висот.

Організація вулично-дорожньої мережі орієнтована на забезпечення доступу до прирічкових просторів з мінімальним використанням автотранспорту, створення мережі велосипедних маршрутів, громадського транспорту або інтегрованого паркування біля периферії. Уникаючи

перевантаження центру, важливо проєктувати транспортну модель, яка підтримує сталу мобільність і сприяє пріоритету пішохідного середовища.

Окремої уваги потребують *морфологічні особливості історичного середовища*, які включають типологію забудови, масштаби кварталів, ритміку фасадів, щільність та висотність. Інтеграція нових просторів у прирічкову частину Житомира має відповідати принципу контекстності: нові інтервенції не повинні домінувати над історичним ландшафтом. Тут важливим є збереження силуету долини річки Тетерів, врахування існуючих архітектурних домінант (мостів, костелів, старовинної забудови), а також зон з археологічною цінністю. Будь-яке втручання в історичне середовище повинно базуватись на його глибокому аналізі.

Не менш значущими є *функціональна інтеграція відповідних до цієї місцевості зон*, яка передбачає поєднання відкритих просторів з іншими міськими функціями — рекреацією, туризмом, культурою, спортом, мобільністю. У випадку прирічкових територій це означає створення багатофункціональних маршрутів уздовж води, де буде поєднано зони відпочинку, прогулянок, культурних подій, сезонних ярмарків чи арт-інтервенцій. Наприклад, організація лекторіїв або концертів на природному амфітеатрі схилу може поєднувати сучасну функцію з історичним контекстом.

Важливим містобудівним аспектом є *структурна зв'язність* прирічкових просторів з іншими зонами міста. Це передбачає вивчення існуючої міської структури — магістральної мережі, пішохідних маршрутів, візуальних і функціональних зв'язків з центральними районами, зокрема історичним ядром. У випадку Житомира — це насамперед забезпечення безперервного пішохідного доступу до прирічкових просторів з боку Замкової гори, вулиці Михайлівської та парків. Формування відкритих просторів має враховувати перспективи пішохідної та візуальної доступності, створення транзитних осей, які об'єднують різні урбаністичні функції.

Таким чином, містобудівні фактори є ключовими у формуванні цілісного середовища, де відкритий простір стає природним продовженням історичної структури міста, а не чужорідною вставкою. Вони забезпечують спадковість, зв'язність та багатофункціональність інтеграції.

Екологічні фактори виступають одним з базових напрямів при інтеграції відкритих громадських просторів у структуру міста, особливо коли мова йде про чутливі території на межі природного ландшафту — такі, як прирічкові зони. Річкові долини є екосистемами з високим рівнем біологічного різноманіття, і саме тому будь-яке планувальне втручання повинно враховувати принципи екологічної стійкості, збереження природних ресурсів та відновлення середовища, якщо воно зазнало деградації.

Одним із ключових факторів є *біорізноманіття прирічкової території*, яке включає водну та прибережну флору і фауну. У випадку річки Тетерів в місті Житомир, збереження існуючої екосистеми є важливою умовою формування нових функціональних зон. Важливо залишати природні фітоценози, уникати заощення берегової лінії, створювати буферні зони між активним простором і самою річкою. Наприклад, замість бетонованих набережних перевагу варто надавати терасовим переходам з мінімальним втручанням у ґрунт, дерев'яним настилам, або плаваючим платформам.

Наступний важливий екологічний чинник — *якість повітря та акустичне середовище*. У прибережних просторах спостерігається природна вентиляція та зниження шумового навантаження порівняно з центральними частинами міста. Це створює умови для формування «тихих зон» — місць для релаксації, медитацій, усамітнення. Використання дерев і чагарників як шумозахисних бар'єрів дозволяє додатково знизити вплив міського шуму. Особливо актуально це для територій поблизу мостів чи активних доріг, які проходять уздовж річки.

Водний баланс і *стан гідрологічної системи* також відіграють важливу роль. Наявність природного стоку, паводкові ризики, рівень забруднення річки — все це потребує врахування при ландшафтному проектуванні. Необхідно

формувати ефективну систему дренажу, зберігати природні русла малих струмків та лощин. Проектування повинно передбачати адаптацію до змін клімату — наприклад, створення дощових садів, фільтруючих елементів або очисних ставків, які не лише виконують інженерну функцію, а й мають рекреаційне та естетичне значення.

Ще одним екологічним аспектом є *вибір рослинності*, яка має бути локальною, стійкою до кліматичних умов, не потребувати інтенсивного догляду та поливу. Особливо бажано уникати інвазивних видів, які можуть витіснити місцеву флору. Озеленення у прирічковій зоні має працювати як фільтр — очищати повітря, стабілізувати ґрунт, покращувати мікроклімат.

Також до екологічних факторів належить *використання екологічно безпечних матеріалів* — для мощення, меблів, елементів благоустрою. Матеріали мають бути нетоксичними, перероблюваними, водопроникними, щоб мінімізувати негативний вплив на довкілля. Усі ці рішення повинні вписуватися в концепцію сталого розвитку та підтримувати «зелену» архітектуру.

Таким чином, екологічні фактори не лише забезпечують збереження природного потенціалу території, а й формують основу для створення цілісного, здорового, комфортного і довготривало функціонального громадського простору, що не суперечить природі, а вступає з нею у взаємодію.

Естетичні фактори відіграють ключову роль у формуванні привабливого образу відкритого громадського простору, особливо в історичному середовищі, де кожен елемент повинен не лише відповідати функціональним вимогам, але й зберігати гармонію з культурним контекстом. У випадку прирічкових територій м. Житомира, естетика простору стає інструментом, що поєднує природну красу, історичний ландшафт і сучасну урбаністику в єдине композиційне ціле.

Першим аспектом естетичної цілісності є *композиційна структура простору*. Вона визначає, як людина сприймає відкриту територію: чи є вона цілісною, логічною, зчитуваною. У прирічкових просторах це особливо важливо

через природну пластичність ландшафту — перепади висот, водні площини, наявність оглядових точок. Композиція повинна підкреслювати ці переваги: використовувати видові коридори, посилювати природну панораму, не перешкоджати зоровим осям, зокрема в напрямку історичних домінант, таких як костели, мости, історичні квартали на пагорбах.

Другим важливим аспектом є *матеріально-тектонічна мова простору*, тобто вибір матеріалів, текстур і форм, які гармонують із історичним середовищем. У прирічковій зоні доцільно застосовувати натуральні матеріали — дерево, камінь, гальку, метали з патинованим ефектом, які не створюють різкого контрасту з природним оточенням та старою забудовою. Наприклад, мощення доріжок з колотого каменю, дерев'яні оглядові тераси чи металеві перила з елементами ковки можуть відсилати до історичних мотивів без буквального стилізації. Такі рішення формують *м'яку інтеграцію* — нове середовище виглядає природно в контексті старого.

Особливу роль відіграє *колористика* — вона визначає емоційне тло простору. Для територій біля води переважно використовують спокійні, приглушені тони — сірі, бежеві, м'яко-зелені, охристі. У випадку історичного контексту це дозволяє не створювати візуального дисонансу між новими об'єктами благоустрою і старими фасадами, а також забезпечує комфорт для зорового сприйняття. Акценти можуть створюватися за допомогою *озеленення* — квітників, декоративних кущів, сезонних рослин із контрастною текстурою.

Наступним елементом громадських просторів в прирічковій зоні є *вода*. У прирічковій зоні вона є не лише природним ресурсом, а й центральним елементом композиції. Використання води в благоустрої — у вигляді відкритих джерел, декоративних каналів, водограїв або навіть просто безпосереднього доступу до річки через тераси — створює атмосферу спокою, глибини, рефлексії. Вода відображає навколишній простір і візуально розширює територію, що особливо ціно в щільній забудові.

Важливим елементом є також *освітлення*, яке трансформує простір у вечірній і нічний час. У межах історичного середовища освітлення має бути стриманим, розсіяним, без різких джерел світла. Підсвітка доріжок, дерев, архітектурних об'єктів дозволяє не лише забезпечити безпеку, але й підкреслити атмосферу місця. Наприклад, акцентоване підсвічення костелу на пагорбі з відбиттям у воді — це не лише інженерне, а й емоційно-сценографічне рішення.

Ще одним аспектом естетики є *використання малих архітектурних форм і арт-об'єктів*, які не повинні бути стилістично випадковими. Їх форма, масштаб і розміщення мають відповідати логіці простору та історичному контексту. Скульптури, інформаційні таблички, елементи для сидіння — усе це має бути частиною єдиної композиційної системи.

Таким чином, естетичні фактори інтеграції відкритих просторів у прирічкову історичну територію забезпечують не лише привабливість, а й сенсову глибину простору. Вони формують «мову» міста, за допомогою якої мешканці й гості зчитують і переживають історію, природу й сучасність одночасно.

Природно-кліматичні фактори

Природно-кліматичні фактори є ключовими умовами, що формують характер і функціонування відкритих громадських просторів, особливо в межах прирічкових зон, де взаємодія між природним середовищем та урбанізованою структурою є найбільш інтенсивною. Їх врахування дозволяє створювати комфортні, безпечні та стійкі до змін клімату простори, що гармонійно вписуються в навколишній ландшафт.

У контексті м. Житомира, прирічкова зона річки Тетерів має виразну природну структуру, що включає складний рельєф із терасами, схилами, урвищами, багатий зелений фонд, різноманітні типи ґрунтів, а також високу біорізноманітність. Все це створює унікальне середовище, до якого необхідно делікатно інтегрувати громадські простори. Природна форма рельєфу має значний вплив на функціональне зонування територій, прокладання пішохідних

маршрутів, розміщення оглядових майданчиків, рекреаційних зон, дитячих майданчиків та інфраструктури активного відпочинку.

Кліматичні умови — помірно-континентальний клімат з м'якою зимою та теплим літом — дозволяють ефективно використовувати відкриті простори протягом більшої частини року. Однак при проєктуванні необхідно враховувати особливості зволоження територій, напрямки панівних вітрів, інсоляцію, рівень тіньового покриття та можливі підтоплення в періоди інтенсивних опадів або паводків. У зв'язку з цим важливо передбачати ефективні дренажні системи, водовідведення, а також застосування пермеабельних (проникних) покриттів, які дозволяють воді інфільтруватися в ґрунт, знижуючи навантаження на зливову каналізацію.

Рослинність прирічкової зони Житомира є ще одним важливим кліматичним фактором. Існуючі насадження — від заплавних лук до лісових масивів — формують локальний мікроклімат, знижують температуру влітку, очищають повітря та створюють тіньові зони. У процесі благоустрою важливо зберегти та примножити ці зелені ресурси. Використання місцевих, адаптованих до клімату видів рослин дозволяє зменшити витрати на догляд і полив, а також зберегти естетичну й екологічну цінність території. Крім того, живі зелені коридори забезпечують зв'язність між різними частинами міста та сприяють міграції птахів і дрібних тварин.

Окрему увагу слід приділити ерозійним процесам, які є характерними для прирічкових територій із крутим рельєфом. Будь-яке втручання у природну структуру має супроводжуватися укріпленням схилів, захистом берегової лінії, формуванням багаторівневих терас із зеленими насадженнями та підпірними стінками. Це не тільки запобігає деградації ґрунтів, але й надає ландшафту естетичної привабливості.

Природно-кліматичні чинники також диктують вимоги до вибору матеріалів та архітектурних рішень. Наприклад, використання антиковзких поверхонь, стійких до перепадів температур, морозо- та вологостійких

матеріалів підвищує безпеку та довговічність простору. Важливим є також впровадження енергоефективних рішень, таких як освітлення на сонячних панелях або системи збору дощової води для поливу.

Отже, природно-кліматичні фактори — це базові параметри, що визначають екологічну доцільність, функціональну зручність і сталий розвиток громадських просторів у прирічкових зонах. Їх інтегроване врахування дозволяє створювати ландшафтно чутливі, безпечні й комфортні середовища, що є продовженням природного ландшафту та відповідають сучасним вимогам екологічного проектування.

До умов інтеграції громадських просторів в міське історичне середовище відносяться: соціально-економічні, психологічні, адміністративно-правові та інженерно-технічні умови.

Соціально-економічні умови формують реалістичне підґрунтя для реалізації концепції інтеграції відкритих громадських просторів у середовище історичного міста. Вони охоплюють широкий спектр питань: від фінансової та транспортної доступності до відповідності соціальним запитам громади та економічної сталості функціонування проєкту. Врахування цих умов дозволяє сформувати простір, що не лише гармонійно вписується у ландшафт та архітектуру, але й відповідає потребам конкретних соціальних груп і доступний для використання широким колом мешканців.

Другим критично важливим аспектом є *економічна доступність та соціальна інклюзивність*. Відкриті простори мають бути безкоштовними для користування, або принаймні включати безкоштовні зони. Крім того, важливо передбачити *різні сценарії використання*: дитячі майданчики, простори для літніх людей, молодіжні локації, а також території для неформального спілкування та дозвілля. Простір повинен стати майданчиком для згуртування громади, а не елітарною або комерціалізованою зоною.

Особливу увагу слід звернути на *соціальний запит*. Його вивчення можливе через проведення громадських слухань, анкетування, публічних

воркшопів. Такий підхід дозволяє створити простір, що базується на реальних потребах мешканців, а не на уявленнях лише проектувальників чи інвесторів. У випадку прирічкової території в Житомирі, це може означати запит на прогулянкову набережну, тихі зони з видом на воду, простори для проведення культурних заходів, або майданчики для занять спортом. Врахування цих очікувань дозволяє підвищити рівень ідентифікації мешканців з простором і залучити їх до подальшого його утримання.

Економічна сторона проєкту передбачає також *оцінку фінансових можливостей громади* або потенційних інвесторів. Якщо бюджет обмежений, варто зосередитися на доступних, але довговічних матеріалах, стійких рішеннях, що не потребують складного обслуговування. За наявності інвестицій можна розглядати створення комплексних функціональних просторів — павільйонів, амфітеатрів, арт-галерей під відкритим небом. Успішне планування також передбачає механізми *самоокупності або часткового утримання простору*: через прокат, сезонні ярмарки, кафетерії, платні події.

Крім того, важливо враховувати *економічний вплив* таких просторів на навколишню територію. Поява якісного відкритого громадського простору здатна стимулювати розвиток малого бізнесу — кав'ярень, майстерень, туристичних маршрутів. Таким чином, проєкт інтеграції простору має розглядатися не лише як витрати на благоустрій, а як інструмент *економічного розвитку історичної частини міста*.

Отже, соціально-економічні умови дуже важливі в процесі ландшафтно-планувальної інтеграції відкритих просторів. Вони формують реалістичну рамку для проєкту, забезпечують відповідність очікуванням громади, інклюзивність та фінансову стійкість реалізації простору у довготривалій перспективі.

Психологічні умови створення відкритих громадських просторів у середовищі історичного міста визначають ступінь емоційного комфорту, безпеки, затишку та індивідуального сприйняття простору. Люди не просто користуються фізичними об'єктами — вони емоційно взаємодіють із простором,

запам'ятовують його, прив'язуються або, навпаки, уникають. У випадку прирічкових територій, таких як у місті Житомир, це має особливе значення, адже природна тиша, панорамність, спокій водної поверхні та культурна глибина ландшафту створюють умови для глибокого особистого переживання простору.

Однією з головних психологічних потреб користувачів є *відчуття безпеки*. Це включає фізичну безпеку (якісне освітлення, наявність огорож у небезпечних зонах, відсутність ізольованих ділянок) та емоційне відчуття захищеності. Простір має бути зчитуваним, відкритим, логічно побудованим. Не повинно бути «глухих кутів», вузьких темних проходів, а також візуально непередбачуваних переходів. У прирічковій зоні важливо уникати закритих терас або зон із обмеженим оглядом. Продумане розміщення освітлення вздовж прогулянкових маршрутів, м'яка підсвітка рослинності, обрамлення води — усе це формує психологічну відкритість і знижує рівень тривожності.

Другим важливим чинником є *біофільний дизайн*, який базується на тісному зв'язку людини з природою. Наявність природних елементів — води, зелені, каменю, дерева — сприяє зниженню рівня стресу, покращенню настрою, відновленню психоемоційного стану. У природному середовищі людина почувається безпечніше, спокійніше, активується ефект релаксації. У випадку річки Тетерів, уже сам наявний природний ландшафт створює сприятливу базу для таких рішень — її потрібно лише посилити через м'яке зонування, продумані маршрути та делікатне озеленення.

Особливе значення мають *візуально-просторові якості середовища*: гармонія кольору, масштабу, текстур. Колористика повинна бути стриманою, природною, з використанням спокійних тонів — від сіро-зеленого до коричневого. Контрасти мають бути плавними, а лінії — органічними. У просторі має панувати *почуття рівноваги та спокою*. Текстури матеріалів — тепле дерево, камінь, природні галькові елементи — працюють не лише на зоровий рівень, а й на тактильний: торкання до матеріалів може бути приємним і заспокійливим.

Також важливим є *зонування за психоемоційною напругою*. У межах одного простору повинні існувати зони з різною інтенсивністю: активні (для спілкування, подій, фізичної активності) і пасивні (місця для усамітнення, споглядання, читання). Це дає можливість кожному знайти свій темп і тип взаємодії з простором. У прирічковій зоні Житомира, наприклад, це можуть бути відокремлені тераси з краєвидом на воду, які дають змогу «втекти» від міського шуму, або зелені ніші з лавками під деревами — так звані «камерні зони».

Ще одним психологічно важливим елементом є *акустичне середовище*. Річка створює природний фоновий шум — шум води, шелест листя, спів птахів — який має заспокійливу дію. Завдяки цьому вдаль ландшафтне планування може обмежити проникнення урбаністичного шуму, створивши звукові «бульбашки». Зелені масиви, чагарники, рельєфні екрани можуть слугувати буферами для шумового забруднення, зокрема поблизу мостів чи транспортних артерій.

Крім того, психологічну взаємодію з простором визначає *можливість самовираження та ідентифікації з ним*. Це можуть бути інтерактивні об'єкти, де користувач залишає «слід» —, наприклад, лави з іменами меценатів, стіна пам'яті, арт-об'єкти, до яких можна доторкнутися чи змінити (наприклад, інсталяції, що реагують на рух чи звук). Це підвищує залученість і закріплює емоційний зв'язок між людиною і простором.

Таким чином, психологічні умови є важливою передумовою успішної інтеграції громадського простору в історичне середовище. Вони дозволяють не лише реалізувати функціональність, а й створити атмосферу, яка сприяє відпочинку, відновленню і формуванню емоційного зв'язку з містом.

Адміністративно-правові умови є фундаментальною основою для реалізації інтеграції відкритих громадських просторів у прирічкове середовище історичного міста. Ці умови охоплюють систему правових обмежень і регламентів, що регулюють використання земель, охорону культурної спадщини, містобудівну документацію та екологічне нормування. У випадку

таких складних територій, як історичні прирічкові зони, зокрема в місті Житомир, правова база відіграє ключову роль у допустимості й межах будь-якого проектного втручання.

Одним із визначальних факторів є *правовий статус земель*. Прирічкові ділянки можуть належати до різних категорій: землі водного фонду, рекреаційного призначення, землі історико-культурного призначення або землі загального користування. Кожна з цих категорій має окремі обмеження та вимоги, визначені Земельним кодексом України. Наприклад, згідно з чинним законодавством, 100-метрова прибережна захисна смуга річок (як у випадку з Тетеревом) підлягає особливому режиму охорони, що обмежує забудову, прокладку інженерних мереж та проведення земляних робіт. Будь-яке втручання в цю смугу потребує погодження з органами екологічної інспекції та водного господарства.

Не менш важливою є *містобудівна документація* — генеральний план міста, детальні плани територій (ДПТ), історико-архітектурний опорний план, схема зонування. Ці документи визначають допустимі функції, щільність забудови, зонування, а також регламентують охоронні зони. Згідно з історико-архітектурним опорним планом Житомира, прирічкова територія річки Тетерів потрапляє в зону історичного ареалу з особливим режимом використання. Це означає, що будь-який проект благоустрою повинен бути погоджений з Департаментом культури, органами охорони культурної спадщини та містобудівними радами. Важливо також перевіряти чи потрапляє ділянка в зону археологічного контролю.

Особливого значення набуває *законодавство в сфері охорони культурної спадщини*, зокрема закони України «Про охорону культурної спадщини» та «Про регулювання містобудівної діяльності». Згідно з ними, будь-які дії у межах історичних ареалів (навіть якщо це не капітальне будівництво, а благоустрій) повинні мати науково-проектну документацію на реставрацію або адаптацію, погоджену із центральними або обласними органами охорони спадщини. У

випадку наявності на території об'єктів національного значення, погодження має здійснюватися Міністерством культури.

Також значну роль відіграють *нормативи безпеки, санітарні, протипожежні та інженерні регламенти*. У разі облаштування прибережних парків або зон активного відпочинку, необхідно дотримуватись вимог ДБН щодо мінімальних відстаней до урізу води, захисту від зсувів, організації зон евакуації та пожежної безпеки. Необхідне також дотримання норм щодо безбар'єрності (ДБН В.2.2-40:2018), що є обов'язковими при формуванні інклюзивного громадського простору.

Ще одним важливим аспектом є *координація між різними інституціями* — органами місцевого самоврядування, екологічною службою, управлінням водного господарства, Державною архітектурно-будівельною інспекцією, Департаментом охорони культурної спадщини. Така багаторівнева система погоджень часто ускладнює процес реалізації, проте гарантує збереження історичної та природної унікальності території.

Таким чином, адміністративно-правові умови є складним, але необхідним рівнем у процесі інтеграції відкритих просторів у прирічкове історичне середовище. Саме через дотримання правових норм можливо досягти балансу між розвитком міського простору та збереженням культурної й природної спадщини.

Інженерно-технічні умови є важливим інструментом забезпечення ефективного функціонування відкритих громадських просторів, особливо у випадку чутливих територій, таких як прирічкові зони в межах історичного міста. Ці умови охоплюють питання інженерної підготовки території, організації інженерних мереж, технічного обладнання, освітлення, водовідведення та заходів безпеки. Вони формують фізичний «каркас» простору, який дозволяє його безперебійне, зручне та безпечне використання.

Першим базовим компонентом є *інженерна підготовка території*, що включає вертикальне планування, стабілізацію ґрунтів, організацію схилів і

берегових укріплень. У прирічкових умовах, як у випадку Житомира, це має особливу вагу через природну складність рельєфу — наявність стрімких схилів, долин, перепадів висот. Вертикальне планування повинно забезпечувати безпечне пересування, запобігати ерозії ґрунтів, організовувати безпечний стік дощових вод. Для цього застосовують підпірні стіни, терасування, дренажні лінії та зміцнення схилів із використанням георешіток або природного озеленення.

Другим важливим елементом є *система водовідведення*, яка в умовах прибережної території відіграє ключову роль. Сюди входить ливнева каналізація, дощові сади, біофільтри, проникаючі покриття. Необхідно забезпечити відведення дощових і талих вод без ризику підтоплення, особливо в зоні пішохідних маршрутів, дитячих майданчиків або зон для сидіння. Доцільним є впровадження систем повторного використання дощової води для поливу зелених насаджень. Таким чином, інженерна інфраструктура працює не лише на комфорт, а й на екологічну стійкість.

До інженерно-технічних умов належить також *система електропостачання та освітлення*. Освітлення у відкритих просторах має виконувати кілька функцій: забезпечення безпеки, естетичне підсвічування, орієнтація у просторі. У прирічковій зоні освітлення має бути делікатним, ненав'язливим, відповідати концепції «темного неба», аби не порушувати природні біоритми та атмосферу тиші. Світильники повинні мати антивандальний захист, бути енергоефективними (з використанням LED-технологій або сонячних панелей) та мати можливість зонального керування (наприклад, автоматичне зменшення яскравості вночі).

Особливої уваги потребує *забезпечення технічного обслуговування простору*, що включає наявність комунікацій для обслуговування фонтанів, поливу зелених зон, обігріву павільйонів, живлення камер відеонагляду або інформаційних табло. Наприклад, у зоні з високим рівнем відвідуваності (поблизу мостів або центральних оглядових майданчиків) варто передбачити

пункти швидкої технічної підтримки та доступ до водопровідних і каналізаційних мереж.

Окрему категорію становлять *системи безпеки*: відеоспостереження, сигналізація, підсвітка аварійних виходів, протипожежні засоби. У випадку прирічкових територій необхідно також враховувати заходи попередження надзвичайних ситуацій — паводків, обвалів, зсувів. Для цього важливо інтегрувати прогнозні системи або хоча б попереджувальні вказівники, а також не розмішувати об'єкти з постійним перебуванням людей у ризикових зонах.

Інженерно-технічна інфраструктура повинна бути не лише ефективною, але й *візуально інтегрованою* в ландшафт. Інженерні об'єкти — електрощити, люки, труби — не повинні випадати з загальної естетичної концепції простору. Наприклад, огорожі дощоприймачів можуть бути стилізовані під декоративні решітки, а опори освітлення — адаптовані до стилістики історичного середовища.

Отже, інженерно-технічні умови формують матеріально-функціональну основу простору, що дозволяє реалізувати архітектурно-ландшафтні ідеї в реальному середовищі. Саме через них відкритий простір набуває властивостей зручного, безпечного, доступного та довговічного елементу міського середовища.

Таким чином до основних факторів інтеграції віднесено природно-кліматичні, містобудівні, екологічні, культурно-історичні, туристичні та естетичні. Умови реалізації охоплюють соціально-економічні, психологічні, адміністративно-правові та інженерно-технічні аспекти. Їх врахування дозволяє гармонійно вписати сучасний публічний простір у контекст історичного середовища, зберігаючи автентичність, екологічну рівновагу та задовольняючи потреби громади, рис. 1.3.1.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дослідження здійснено теоретичний та практичний аналіз підходів до формування відкритих громадських просторів в умовах історичного середовища. Розглянуто концептуальні підходи до інтеграції нових функцій в історичну тканину міста, враховуючи типологічну класифікацію, соціальне значення, екологічну цінність та морфологічну відповідність.

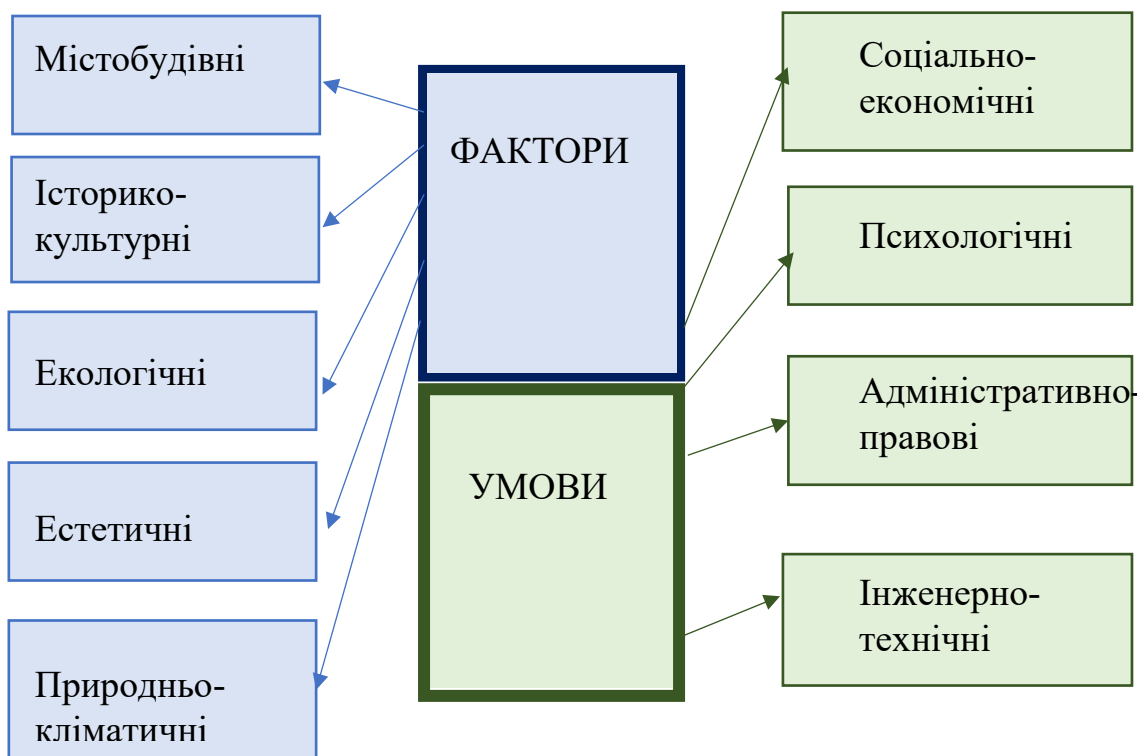


Рис. 1.3.1 Фактори та умови що впливають на інтеграцію відкритих громадських просторів в середовище історичних міст

Проаналізовано практичні приклади з різних міст світу, які демонструють різноманітні сценарії адаптації публічних просторів до історичного контексту: від реставрації набережних до створення нового багатофункціонального середовища на базі прирічкових територій або занедбаних міських фрагментів.

Визначено основні фактори що впливають на інтеграцію громадських просторів: історико-культурні, містобудівні, соціальні, екологічні, естетичні та природно-кліматичні; та умови: соціально-економічні, психологічні, адміністративно-правові та інженерно-технічні умови. Їх системне врахування забезпечує якісне перетворення відкритих просторів у живі, змістовні та стійкі елементи міського середовища

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИЙОМІВ ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В СЕРЕДОВИЩЕ СФОРМОВАНОЇ ЗАБУДОВИ ІСТОРИЧНИХ МІСТ

2.1. Класифікація відкритих громадських просторів в історичному середовищі міст

Міські відкриті простори були важливими місцями культурного, політичного та економічного життя від ранніх цивілізацій до наших днів. Ми визначаємо відкритий простір як будь-який міський наземний простір, незалежно від його публічної доступності, який не накритий архітектурною спорудою. Від провулків стародавнього Вавилону до тупиків сучасного Фенікса, форма і функції відкритих просторів кардинально змінювалися залежно від конкретних культурних домовленостей, проте зберігаючи при цьому багато спільних рис. У рамках комплексного міждисциплінарного проекту, що порівнює стародавні і сучасний урбанізм, доцільно спиратися на дослідження з кількох дисциплін, щоб побудувати типологію відкритого простору, актуальну та релевантну для всієї міської історії та дослідити її наслідки.

Відкриті громадські простори історичних міст є важливими елементами їхньої архітектурно-просторової структури та соціального життя. Вони формувалися протягом століть під впливом культурних, політичних і економічних процесів, що призвело до їх значної різноманітності. Сучасна практика містобудування та реставрації історичних центрів вимагає чіткого розуміння класифікаційних підходів до цих просторів, щоб забезпечити їхню відповідність історичному контексту та потребам суспільства. Відсутність узагальненої класифікації відкритих громадських просторів з урахуванням історичної періодизації ускладнює їхню збереженість та адаптацію до сучасного використання. Тому дослідження цих просторів у контексті їхнього історичного розвитку є важливим для формування ефективних підходів до їх збереження та інтеграції в сучасне міське середовище.

Відкриті громадські простори (МВГП) — це міські території, призначені для масового перебування людей поза межами житлових і робочих приміщень. Вони слугують місцем соціальних, культурних, політичних, економічних та особистісно-комунікаційних взаємодій містян. До таких просторів належать площі, пішохідні вулиці, сквери, бульвари, набережні тощо. Вони є відкритими та доступними для всіх мешканців міста, незалежно від їхніх соціально-економічних чи демографічних характеристик. Формування цих просторів відбувалося під впливом історичних, культурних і соціальних чинників, і вони є невід’ємною складовою міського життя. Тут люди природним чином зустрічаються, спілкуються та взаємодіють. Головною особливістю відкритих громадських просторів є їхня територіальна обмеженість, що визначає місткість відповідно до фізичних параметрів простору.

Урбаністичний простір міст формується як складна система взаємопов’язаних елементів, серед яких відкриті громадські простори відіграють ключову роль у забезпеченні соціальної взаємодії, комунікації та відпочинку мешканців. Класифікація таких просторів дозволяє структурувати їх різноманіття за низкою характеристик, що визначають їхню функціональну, просторову, соціальну та історичну значущість. Залежно від адміністративного рівня, розташування в міській структурі, типу використання, функціонального призначення, форми, масштабу та інших параметрів, громадські простори можуть виконувати різні ролі у міському середовищі — від центральних площ і пішохідних вулиць до локальних скверів і рекреаційних зон. Такий підхід дозволяє комплексно аналізувати їхню роль у розвитку міста, оцінювати ефективність використання та адаптацію до змін у соціальному та просторовому контексті.

З метою дослідження МВГП були проаналізовані класифікації та типології відкритих громадських просторів, що запропоновані різними науковцями: Родічкиним І.Д., Руденко І.Н., Вотіновим М.А., Баталіною Т.С., Крашениніковим А.В., Паченковим О.В., Н. Я. Крижановською.

Найбільш повна зведена класифікація міських відкритих громадських просторів (МВГП), яка дає їх повну характеристику, була розроблена Войко Н.Ю. та Добровольською О.Ю, вона представлена у таблиці 1.

Таблиця 1.

Класифікація міських відкритих громадських просторів
за Войко Н.Ю. та Добровольська О.Ю.

Класифікаційні ознаки	Типи громадських просторів	Приклади
1	2	3
за адмін. рівнем підпорядкування та соціально-містобудівною значущістю	позаміські міські – загальноміського рівня, районні – районного рівня, локальні – місцевого значення	
за розміщенням в структурі міста	центральні периферійні	площі, парки, пішохідні простори, набережні кінотеатрами, сквери, зелені зони
за типом використання	урбаністичні, призначені переважно для публічного використання ландшафтно-рекреаційні, «зелені», що традиційно використовуються як зони для відпочинку проміжні зони	площі, площі-сквери пішохідні вулиці парки, сквери, бульвари набережні, міські пляжі
за функціонально соціальним значенням (урбаністичні)	три провідних функцій: меморіальні, духовно-релігійні, владних та управлінських структур, дипломатичних представництв, масових громадських дій та громадської діяльності, установ культури та мистецтв, адміністративно-ділові фінансові та комерційні; міські центри: центри (площі) перед громадськими будівлями та спорудами унікального характеру, центри торгівельні та громадського харчування	

	транспортно – планувальні вузли, промислові центри.	
за домінуючою функцією	монофункціональні поліфункціональні	
за історичною періодизацією	суто історичні, що виникли і функціонують до XX ст.	площі середньовічних міст, ринкові площі, бастионні простори, двори замків, паланкові укріплення.
за типом комунікації	тоталітарні демократичні	закриті внутрішні двори, архітектурно обмежені простори перед урядовими установами, площі для масових зібрань. вуличні громадські простори, парки, бульвари, майдани для демонстрацій.
за культурнодуховною цінністю (демократичні)	сакральні полусакральні публічні	Сакральні – соборні площі, території біля церков, місця паломництва. Напівсакральні – двори монастирів, внутрішні площі біля адміністративних будівель. Публічні – центральні площі, парки, сквери, пішохідні вулиці.
за характером психофізіологічної дії на людину	урочисті (парадні), інтимні (затишні), ділові (робітничі) простори.	рочисті (парадні) – парадні площі, меморіальні комплекси, простори біля урядових будівель. Інтимні (затишні) – внутрішньодворові сквери, маленькі парки, рекреаційні зони біля житлових будинків. Ділові (робочі) простори – простори перед офісними центрами, бізнес-сквери.
за функціонально-комунікаційним використанням	Транспортні транспортно-пішохідні пішохідно-транспортні пішохідні громадські простори-стоянки	Транспортні – автовокзальні площі, залізничні станції, аеропортові зони. Транспортно-пішохідні – перехрестя, площі біля транспортних вузлів. Пішохідно-транспортні – торгові вулиці, вуличні ринки. Пішохідні громадські простори – пішохідні бульвари, центральні площі.
за ступ. зорової відкритості та впливом на міське середов.	відкриті замкнуті напівзамкнуті	Регулярні – <i>міські площі у формі прямокутника, чітко організовані сквери.</i> Ландшафтні – <i>природні парки, зелені коридори уздовж річок.</i> Змішані – <i>сучасні урбаністичні парки, багатофункціональні пішохідні зони.</i>
за рівнем соціальної взаємодії	мікропростір мезопростір макропростір	в межах 1-10 м; від 10 до 100 м обмеж. межами міста
за типом планування	регулярні, ландшафтні змішані	Регулярні – <i>міські площі у формі прямокутника, чітко організовані сквери.</i>

		Ландшафтні – природні парки, зелені коридори уздовж річок. Змішані – сучасні урбаністичні парки, багатофункціональні пішохідні зони.
за характером рельєфу	площинні, з незначним перепадом рельєфу із значним перепадом рельєфу.	міські бульвари, рівнинні парки, терасовані сквери, паркові зони з невеликими перепадами висот, парки на схилах, оглядові майданчики, ландшафтні тераси.
за розташуванням відносно горизонту	Наземні підземні надземні комбіновані	Підземні – <i>підземні переходи, торгові галереї під землею.</i> Наземні – <i>центральні площі, міські парки.</i> Надземні – <i>підвісні пішохідні мости, терасовані сади.</i> Комбіновані – <i>простори, що поєднують надземні та підземні елементи.</i>
за типом планувальної структури	точкові лінійні площинні розосереджені	площі, площі сквери бульвари, пішохідні вулиці, мости
за конфігурацією планів	квадратні прямокутні трапецієвидні круглі овальні багатокутні	
за режимом використання	відкриті (тимчасові) закриті (стаціонарні) змішані (сезонні)	Відкриті (тимчасові) – виставкові простори, фестивальні майданчики. Закриті (стаціонарні) – постійні меморіальні площі, внутрішньоофісні громадські простори. Змішані (сезонні) – літні концертні майданчики, тимчасові ярмаркові площі.
за режимом функціонування	цілодобові частина доби	Цілодобові – головні площі міст, транспортні хаби. Частина доби – ринкові простори, відкриті кафе-зони.
за здатністю до трансформації	трансформовані стаціонарні	Трансформовані – пересувні сцени, змінні виставкові простори. Стаціонарні – сталі міські парки, меморіальні площі.

Привертає увагу також історична класифікація міських ландшафтів за Войко Н.Ю. Формування відкритих громадських просторів історичних міст відбувалося протягом століть, відображаючи соціально-економічні, культурні та політичні зміни. У кожен історичний період міські ландшафти мали свої характерні риси, що визначали структуру громадських просторів, їхнє планування та функціональне призначення.

- *Ландшафт раннього середньовіччя (X – XIII ст.).* У цей період міста переважно мали фортифікаційний характер, з вузькими вуличками, що формувалися стихійно. Громадські простори зосереджувалися навколо ринкових площ, які слугували головним місцем соціального та торгового життя. Характерним було поєднання укріплень із відкритими площами перед замками, церквами чи соборами.

- *Ландшафт середньовіччя (XIII – XVI ст.).* Відбувається активне розширення міст, розвиток ремесел і торгівлі. Вулична мережа набуває більш упорядкованого характеру, з'являються центральні площі, часто пов'язані з ратушами, ринками, соборами. Міста розбудовуються всередині укріплень, що формує замкнуті міські простори з чіткими межами.

- *Ландшафт періоду ренесансу (XVI – XVII ст.).* Ідеї гармонії та пропорційного розвитку міського простору стають визначальними. З'являються регулярні вуличні сітки, просторі площі, часто з фонтанами, садами та архітектурними ансамблями. Громадські простори набувають репрезентативного характеру, а їх планування орієнтується на комфорт мешканців.

- *Ландшафт періоду бароко (XVII – XVIII ст.).* Для цього періоду характерна монументальність, динамічність міського простору, створення видовищних перспектив. Відкриті громадські простори розширюються, формуються великі площі перед палацами, храми стають композиційними центрами міст. У цей час активно закладаються сади та парки, що виконують не лише естетичну, а й рекреаційну функцію.

- *Ландшафт періоду класицизму (XVII – XIX ст.).* Містобудівний розвиток ґрунтується на принципах симетрії, чітких геометричних формах і функціональному зонуванні. У містах з'являються просторі бульвари, впорядковані парки, а також ансамблеві забудови, що формують гармонійні громадські простори. Відкриті площі часто мають меморіальний або урочистий характер.

- *Сучасний ландшафт (XIX – XX ст.).* Урбанізація та індустріалізація значно змінюють структуру міст. З'являються широкі проспекти, великі транспортні вузли, громадські простори набувають поліфункціонального характеру. Поряд із традиційними площами, парками та бульварами розвиваються пішохідні зони, набережні, а також нові типи громадських просторів, орієнтовані на масові заходи та рекреацію.

Ця класифікація дозволяє простежити еволюцію відкритих громадських просторів і зрозуміти їхні особливості залежно від історичного контексту.

На підставі аналізу класифікаційного досвіду міських відкритих громадських просторів, з метою дослідження можливості інтеграції рекреаційних відкритих громадських просторів в історичне середовище міст було запропоновано класифікацію за наступними класифікаційними критеріями:

I. За функціональним призначенням:

- *рекреаційно-ландшафтні простори:*
 - зони прогулянок уздовж річки (набережні, тераси, зелені галереї);
 - оглядові майданчики та видові точки на історичну панораму;
 - місця для неформального відпочинку — схили, трав'яні тераси.
- *культурно-історичні простори:*
 - простори біля пам'яток архітектури та об'єктів реставрації (екстер'єрні експозиції, інфозони, арт-інсталяції)
 - інтерпретаційні простори (місця, що розкривають історію промислових/водних об'єктів)
- *соціально-громадські простори:*
 - площі, дворики та внутрішньоквартальні простори з функцією комунікації;
 - простори біля громадських закладів (кафе, виставкових зон);
 - маршрути та зони тимчасового зібрання (ярмарки, події).
- *транзитно-пішохідні простори:*
 - прогулянкові маршрути вздовж води та до історичних об'єктів;

- мости, переходи, сходи зі схилів у бік річки;
- пішохідні зв'язки між забудовою, ландшафтом і річкою.

II. За характером відкритості простору:

- *відкриті публічні простори* — площі, набережні, тераси;
- *напіввідкриті простори* — внутрішньоквартальні зони, патіо, тераси на схилах;
- *перехідні інтегровані простори* — громадські зони, які є переходами між забудовою та природним середовищем (перехід від кафе на першому поверсі до відкритого простору біля річки).

III. За просторовим зв'язком з водним ландшафтом:

- *безпосередньо прилягаючі до річки* — терасовані платформи, пристані, оглядові майданчики;
- *візуально пов'язані з річкою* — простори з видовими вікнами (виставкові зони, кафе, внутрішні дворики з виглядом на річку);
- *віддалені, але функціонально пов'язані з водним середовищем* — площі й маршрути, що формують цілісний просторово-функціональний ансамбль з річкою (наприклад, маршрути від центру міста до річки через історичну промислову забудову).

IV. За рівнем історико-культурної значущості:

- *простори з архітектурною спадщиною (реставрованою чи адаптованою)* — простір перед пивоварнею/хоповим заводом, як приклад збереження промислової пам'ятки;
- *простори, що фіксують історичну топографію (візуальні осі, домінанти, маршрути)* — відкриті панорами на історичний центр з боку річки або навпаки;
- *новостворені, але інтегровані у традиційний міський ландшафт* — сучасні громадські простори, що підтримують масштаб, ритм і атмосферу історичної тканини.

Таким чином, до міських рекреаційних відкритих громадських просторів що можна інтегрувати в історичне середовище міст за функціональним критерієм відносяться: рекреаційно-ландшафтні, культурно-історичні, соціально-громадські та транзитно-пішохідні території, які за характером відкритості простору можуть бути відкритими публічними, напіввідкритими або перехідними інтегрованими; за просторовим зв'язком з водним ландшафтом: безпосередньо прилягати до річки, бути візуально пов'язаними з нею, або розташованими віддалено, але функціонально пов'язаними з водним середовищем; за рівнем історико-культурної значущості можуть: мати архітектурну спадщину (реставровану чи адаптовану); фіксувати історичну топографію (візуальні осі, домінанти, маршрути), бути новостворені, але інтегровані у традиційний міський ландшафт.

2.2. Принципи інтеграції відкритих громадських просторів в історичне середовище міст

Інтеграція відкритих рекреаційних громадських просторів в історичне середовище потребує обережного, контекстного підходу, який враховує цінність культурної спадщини, природне середовище, соціальні запити громади та сучасні принципи ландшафтної архітектури. У містах з багатим історичним минулим, зокрема таких як Житомир, відкриті громадські простори мають потенціал стати своєрідними зв'язками між природою, історією та сучасним життям містян.

Прикладами інтеграції таких просторів можуть бути екологічно цінні та водночас історично значущі ділянки прирічкових територій річок Рудавки та Кам'янки, розташовані поблизу центральної частини Житомира, які мають потенціал для перетворення в якісні громадські рекреаційні простори з урахуванням ландшафтної та культурної ідентичності місцевості.

До основних принципів, які доцільно застосовувати при інтеграції громадських рекреаційних відкритих просторів в історичне середовище, відносяться: історико-культурна відповідність, ландшафтно-просторова

безперервність, контекстність, регенеративність, м'яка мобільність, екологічна чутливість, гуманізація простору, партисипативність.

Принцип історико-культурної відповідності

Принцип історико-культурної відповідності полягає у необхідності гармонійного співіснування нових елементів благоустрою з існуючим історико-культурним контекстом. Нові об'єкти повинні не руйнувати, а доповнювати цінну структуру середовища, підкреслювати її особливості та сприяти збереженню автентичного характеру місця. Цей принцип має за мету відновити або підсилити історичну ідентичність території, зберігаючи пам'ять про її минуле в актуальному міському просторі.

При розробці проектних рішень застосовуються методи обережного благоустрою, що не конкурують із культурними пам'ятками, а навпаки — підсилюють їхню присутність у середовищі. Для цього використовуються автентичні або стилізовані матеріали (дерево, натуральний камінь), кольорові палітри, притаманні історичній забудові міста, а також елементи малої архітектурної форми, масштаби яких узгоджуються з традиційним оточенням.

Відновлення історичних візуальних зв'язків включає в себе очищення перспектив від хаотичних насаджень, облаштування оглядових майданчиків та коридорів, орієнтованих на ключові домінанти історичного міського ландшафту, такі як собори, монастирі, історичні будівлі та елементи стародавнього планування міста. Таким чином, благоустрій прирічкових територій не є механічним насиченням простору об'єктами комфорту, а є тонкою роботою з повернення багатоглобального сенсового наповнення середовища.

Забезпечення принципу історико-культурної відповідності вимагає також попереднього глибокого вивчення історичних джерел, планів, картографічних матеріалів, що дозволяє краще відтворити або підкреслити історичний розвиток території. Наприклад, відновлення контурів давньої річкової течії чи підкреслення характерних ліній ландшафту може стати основою для формування

сучасних маршрутів пересування, що емоційно поєднують мешканців із власною історією.

Таким чином, реалізація принципу історико-культурної відповідності дозволяє не лише підвищити якість відкритих громадських просторів, але й забезпечити глибше емоційне залучення користувачів до середовища, зміцнюючи їхню ідентичність і формуючи шанобливе ставлення до культурної спадщини міста.

Принцип ландшафтно-просторової безперервності

Принцип ландшафтно-просторової безперервності передбачає формування єдиної послідовної системи природних і рекреаційних просторів, яка забезпечує сталу екологічну структуру та комфортне середовище для переміщення людей. Безперервність просторової організації дозволяє зберігати природні ландшафти, підтримувати біорізноманіття, а також сприяти безперешкодному руху мешканців та туристів, формуючи цілісний образ міста.

Важливим аспектом впровадження цього принципу є збереження існуючих природних елементів середовища, таких як залишки заплавних луків, природні підвищення рельєфу, а також цінні зелені насадження, які виступають як природний каркас простору. Створення системи зв'язків між різними зонами активності через пішохідні стежки, екомаршрути, містки та оглядові майданчики дозволяє уникнути ізольованості окремих ділянок і забезпечити їхнє функціональне та візуальне об'єднання.

Проектування маршрутів із врахуванням природного рельєфу, динаміки водного середовища, наявних зелених насаджень і існуючих об'єктів історико-культурної спадщини є основою для формування гнучкої мережі зв'язків, яка підтримує постійну трансформацію простору відповідно до потреб часу без втрати його ідентичності.

Таким чином, принцип ландшафтно-просторової безперервності дозволяє не лише сформувати екологічно стабільний каркас території, але й створити сприятливі умови для активного й пасивного відпочинку населення, забезпечити

комфортне пересування людей між ключовими зонами міста та гармонійно поєднати природне і міське середовище у межах прирічкових просторів Житомира.

Принцип контекстності

Принцип контекстності полягає у глибокому врахуванні природних, культурних, історичних, соціальних і ментальних особливостей території при її проектуванні та реконструкції. Реалізація цього принципу дозволяє забезпечити органічне вплетіння нових елементів у існуючу тканину міста, зберігаючи водночас його неповторний характер і автентичність.

Втілення принципу контекстності передбачає збереження природної течії річок як основи ландшафтної структури, а також підтримку традиційної системи зелених насаджень вздовж берегів. Архітектурні рішення щодо благоустрою — малі архітектурні форми, оглядові майданчики, містки — проектуються з урахуванням масштабних співвідношень, властивих традиційній забудові Житомира XIX–XX ст. При виборі матеріалів перевага надається природним або стилізованим під традиційні (камінь, дерево, клінкерна цегла), що допомагає уникнути візуального дисонансу в середовищі.

Крім фізичних аспектів, важливу роль у реалізації принципу контекстності відіграє збереження і підкреслення нематеріальної спадщини — легенд, історичних наративів, культурних асоціацій, пов'язаних із досліджуваними територіями. Для цього передбачено розміщення інтерактивних стендів, меморіальних знаків, маршрутних вказівників із інформацією про історію річок, курганів та прилеглих історичних об'єктів.

Особлива увага приділяється мікрокліматичним особливостям прирічкових територій: проектування тіньових навісів, забезпечення природної вентиляції вздовж русел, організація місць для відпочинку з урахуванням рельєфу, напрямку вітрів та інсоляції. Це не лише підвищує комфорт відвідувачів, але й відповідає традиційному підходу до освоєння прирічкових ландшафтів у історичному контексті міста.

Таким чином, принцип контекстності на прирічкових територіях Житомира забезпечує формування просторів, які не просто фізично розміщені у історичному середовищі, але й активно взаємодіють з його сенсами, культурними кодами та природними особливостями, сприяючи збереженню локальної ідентичності та сталому розвитку міста.

Принцип регенеративності

Принцип регенеративності полягає не лише у збереженні існуючих природних та історико-культурних ресурсів, але й у їх активному відновленні та примноженні через комплексні екологічні, соціальні та просторові заходи. В основі принципу лежить ідея перетворення занедбаних, фрагментованих або деградованих територій на повноцінні елементи міського життя, що сприяють сталому розвитку міста.

Регенеративність у цьому контексті передбачає кілька напрямків роботи: екологічну, просторову та соціальну. В екологічному аспекті необхідно відновити природну структуру річок та прилеглих зелених зон — за допомогою біоінженерних методів укріплення берегів, висадження місцевих видів рослин, створення буферних зон для фільтрації стічних вод і запобігання ерозії. Просторово слід сформувати нові рекреаційні елементи — екостежки, оглядові майданчики, місця відпочинку, інтегровані у природний ландшафт без шкоди для біорізноманіття.

Соціальна складова принципу регенеративності передбачає повернення цих територій громаді міста через створення комфортного, безпечного та привабливого середовища. Важливим аспектом є відновлення емоційного зв'язку мешканців із природою та історією через організацію культурно-просвітницьких заходів, екскурсійних маршрутів, інтерактивних об'єктів, що знайомлять із природною та історичною спадщиною району.

Особливо важливо, що регенерація прирічкових ділянок у Житомирі не повинна обмежуватися лише благоустроєм, але має стимулювати природні процеси самовідновлення середовища. Це включає мінімізацію штучних

втручань, підтримку природних механізмів очищення води, регенерацію прибережних екосистем. Одночасно передбачається адаптація територій до змін клімату: запровадження рішень щодо стійкості до підтоплень, зміцнення прибережної смуги.

Таким чином, принцип регенеративності дозволяє не лише зберегти, а й примножити природно-історичний потенціал прирічкових зон, створивши життєздатне, екологічно збалансоване та соціально значуще середовище, яке сприятиме гармонізації історичного ядра міста Житомира.

Принцип м'якої мобільності

Принцип м'якої мобільності базується на створенні комфортних, безпечних і доступних маршрутів для пішоходів, велосипедистів, маломобільних груп населення, мінімізуючи залежність від автомобільного транспорту й стимулюючи екологічно чисті способи пересування.

Основним завданням є формування мережі повільного пересування: велосипедних маршрутів, прогулянкових стежок уздовж води, які природно вписані у рельєф і збережену екосистему. Доріжки повинні мати водопроникне покриття, зручну ширину для двостороннього руху, безбар'єрний доступ для людей з інвалідністю, зрозумілу навігацію та безпечне освітлення у темний час доби.

Принцип м'якої мобільності також передбачає зв'язок прирічкових територій із міською транспортною інфраструктурою. На прикладі Житомира це означає створення інтегрованих маршрутів, які зв'язують центральну частину міста (вулиці Велика Бердичівська, Покровська, Мала Бердичівська) з рекреаційними зонами уздовж Рудавки та Кам'янки. Це дозволить мешканцям і туристам зручно та екологічно діставатися до прирічкових просторів без необхідності використання автомобілів.

Особлива увага приділяється створенню точок входу — невеликих площ, сходів, рамп, облаштованих місць для зберігання велосипедів, що полегшують доступ із прилеглих вулиць і районів. Використання ландшафтного дизайну

дозволяє делікатно інтегрувати нові елементи у наявне природне середовище, не порушуючи його цілісності та історичної атмосфери.

Важливим аспектом є і забезпечення рекреаційних зон вздовж маршрутів — майданчиків для перепочинку, спостереження за природою, створення оглядових точок біля важливих історико-природних об'єктів. Такі рішення сприяють не тільки функціональності маршрутів, а й підвищенню якості перебування у просторі, стимулюючи розвиток екологічного туризму та активного способу життя.

Таким чином, принцип м'якої мобільності на прирічкових територіях річок Рудавки та Кам'янки забезпечує формування комфортного, безпечного і доступного простору, який одночасно зберігає природну цінність території, поважає її історичний характер та сприяє сталому розвитку міського середовища Житомира.

Принцип екологічної чутливості

Принцип екологічної чутливості полягає в уважному ставленні до природного середовища при формуванні інфраструктури, враховуючи екосистемні особливості, водний режим, біорізноманіття, типові для місцевості мікрокліматичні умови, ґрунти та рельєф. Особливої актуальності цей принцип набуває у межах прирічкових ділянок Житомира — територій річок Рудавки та Кам'янки, які мають значну екологічну роль у структурі міста, одночасно будучи недооціненими або частково деградованими.

Важливим елементом цього підходу є збереження існуючого флористичного складу території та навіть його розширення через підсадку характерної для даної місцевості водно-болотної, прибережної та лучної рослинності. Замість традиційного озеленення з застосуванням екзотичних або декоративних видів, перевага надається автентичним екотипам, адаптованим до місцевого середовища, що мають нижчі вимоги до догляду та сприяють формуванню сталих екосистем.

Принцип також передбачає відновлення природної динаміки заплавної території — створення зон тимчасового затоплення, ревіталізацію ділянок заболочених низин та організацію природних інфільтраційних ділянок для дощових і талих вод.

Особливу увагу варто приділити зменшенню теплового навантаження в межах урбанізованої зони: проектом передбачається формування мікрокліматичних буферів через щільні зелені насадження, створення природної тіні, охолодження повітря завдяки водним елементам та відкритим водним поверхням. Забезпечення тіньового режиму вздовж стежок, відсутність надмірного ущільнення забудови, уникнення повного бетонування берегових укосів — ці рішення є відповіддю на виклики кліматичної трансформації міського середовища.

Принцип гуманізації простору

Принцип гуманізації простору особливої актуальності він набуває у контексті відкритих громадських просторів, що інтегруються в історичне середовище, де кожен елемент благоустрою має підкреслювати не лише функціональну доцільність, а й сприяти позитивному психоемоційному сприйняттю простору.

Гуманізація в урбанізованому середовищі означає, перш за все, надання простору для особистого досвіду, де кожна вікова та соціальна група знаходить своє місце. Важливим аспектом є ергономічність середовища — доступність елементів благоустрою, зручне зонування, відповідна масштабність архітектурних форм і предметного наповнення. На території прирічкових маршрутів передбачено облаштування інклюзивних майданчиків, лав з тіньовим захистом, елементів вуличного комфорту для літніх людей, людей з інвалідністю, а також просторів для неформальної взаємодії — круглі лави, амфітеатри, простори для воркшопів та лекцій на відкритому повітрі.

Особливе значення має матеріальне та візуальне середовище, що формує атмосферу довіри та відкритості. Тепла палітра натуральних матеріалів (дерево,

необроблений камінь, клінкер), фактурні покриття доріжок, плавні переходи між мощенням і зеленими зонами — усе це формує середовище, яке не лише зручне у користуванні, але й психологічно підтримує людину. Простір не повинен тиснути масштабом або монотонністю — натомість він має заохочувати до перебування, спілкування, споглядання природи та саморефлексії.

У гуманізованому середовищі обов'язковим є елемент інтимності та приватності.

Гуманізація простору також включає безпеку — фізичну (освітлення, прозорі візуальні коридори, відсутність замкнених небезпечних кутів) і соціальну (запобігання маргіналізації, привітна атмосфера, присутність елементів контролю: простору кафе, кіосків, патрульних точок). Важливим також є нічне освітлення, яке не порушує біоритм фауни, але створює затишну атмосферу для вечірнього перебування в парку.

Отже, принцип гуманізації простору на прирічкових територіях Житомира стає запорукою формування середовища, де історична пам'ять, природна краса і людське життя гармонійно співіснують. Такий простір не лише задовольняє функціональні запити, а й виконує роль соціального цементу міського життя — місця, де зручно бути людиною.

Принцип партисипативності

Принцип партисипативності полягає у безпосередньому залученні місцевої громади, мешканців, активістів, представників культурних інституцій і професійної спільноти до процесу планування, прийняття рішень і реалізації проєкту. Такий підхід забезпечує не лише вищу якість просторових рішень, а й зміцнює почуття приналежності мешканців до місця, що у свою чергу стимулює його підтримку та довготривале використання за призначенням.

Реалізація цього принципу передбачає багатоетапну комунікацію з громадою: організацію воркшопів, обговорень, опитувань, анкетувань, створення макетів або візуалізацій, які дозволяють відвідувачам уявити майбутнє середовище. Зокрема, на початковому етапі дослідження прирічкових

зон у Житомирі доцільно було б провести серію польових інтерв'ю з жителями прилеглих кварталів, студентами, літніми людьми, велосипедистами, а також із фахівцями з історії міста, археологами, екологами. Це дозволить зібрати інформацію про щоденні маршрути, особливості користування простором, історичні наративи, які варто зберегти або інтерпретувати у новому благоустрої.

Важливим є також етап так званого «тактичного урбанізму», коли на території тимчасово впроваджуються пілотні елементи: пересувні меблі, поп-ап павільйони, мобільні озеленення, які дають змогу протестувати сценарії використання до остаточного втілення проєкту. У прирічковій зоні Кам'янки такі елементи можуть включати тимчасові навіси з текстильною тінню, стільці біля води, або навіть сцени для невеликих подій — що в реальному часі дозволить оцінити, які активності є найбільш затребуваними.

Крім фізичних рішень, партисипативність також стосується ідентичності простору. Завдяки спільному проектуванню, мешканці починають сприймати територію не просто як парк, а як частину власного життя — простір для прогулянок з дітьми, для виставок, концертів, відпочинку або навіть для вирощування локальної рослинності. Таким чином формується нова якість відносин між людиною і простором — не як між користувачем і об'єктом, а як між суб'єктом і живою, змінною системою.

Отже, принцип партисипативності — це не лише про залучення людей до планування, а про створення співтворчого простору, що базується на спільній відповідальності, повазі до локального знання і турботі про середовище. У контексті Житомира, де прирічкові зони довго залишались вторинними, а часом — забутими частинами міста, такий підхід дозволяє повернути їх до активного міського життя, з урахуванням усіх голосів, що складають тканину громади.

2.3. Прийоми формування цілісного середовища відкритих громадських просторів в історичному місті (на прикладі прирічкових територій м. Житомир)

2.3.1. Прийоми історико-культурної адаптації влучають у себе наступні кроки:

Прийоми історико-культурної адаптації при інтеграції відкритих громадських просторів у природне середовище історичних міст відіграють ключову роль у збереженні локальної ідентичності, підсиленні культурної пам'яті та формуванні цілісного інтерпретаційного ландшафту. Ці підходи поєднують фізичне відновлення історичних зв'язків із сучасними засобами репрезентації спадщини, дозволяючи створити середовище, де минуле стає зрозумілим і доступним для сучасного користувача.

До основних прийомів належать:

- *Відновлення історичних візуальних коридорів*, які формують панорамні зв'язки між важливими історико-архітектурними об'єктами та відкритими ландшафтами. Це передбачає розчищення зорових осей шляхом регулювання насаджень або усунення неісторичної забудови, що порушує композиційну цілісність простору.
- *Влаштування оглядових майданчиків та інформаційних стендів* з інтерактивним наповненням, наприклад, QR-кодами для доступу до цифрових архівів, 3D-реконструкцій, карт та історичних описів. Це дозволяє глибше інтерпретувати об'єкти спадщини та інтегрувати освітній компонент у публічний простір.
- *Стилізація малих архітектурних форм* (лавки, навіси, ліхтарі, урни) відповідно до історичного контексту, з використанням натуральних матеріалів (дерево, камінь, метал) і традиційної кольорової палітри. Візуальна відповідність історичній епосі підсилює емоційне сприйняття середовища та зберігає автентичність.
- *Відтворення культурних кодів через мощення та топоніміку*: нанесення на мощенні орнаментів, натхнених локальним ремісничим мистецтвом, використання старих топонімічних назв, історичних цитат чи символів у

інфраструктурних елементах. Це створює сюжетність простору, візуальні «оповіді», які супроводжують пересування користувачів.

- *Організація відкритих експозицій на місці історичних або археологічних об'єктів, які не підлягають забудові.* Це може бути реалізовано через прозорі платформи, підсвітку, периметральне обрамлення або відкриту демонстрацію матеріалів, що поєднує збереження об'єкта з можливістю його сприйняття.

Загалом, зазначені прийоми формують новий рівень сприйняття громадських просторів — не лише як місця відпочинку чи рекреації, а як середовища для пізнання, поваги до історії та посилення відчуття приналежності до культурного ландшафту.

2.3.2. Прийоми ландшафтно-просторової безперервності влучають у себе наступні кроки:

- *Створення єдиного маршруту вздовж обох річок з матеріалів, що поєднують ділянки візуально (однакова плитка, дерев'яні елементи).*
- *Інтеграція зелених зон між розривами у забудові: реконструкція дворових пустирів як транзитних скверів.*
- *З'єднання окремих сегментів пішохідними мостами або переходами через проблемні зони (наприклад, автошляхи).*

Ландшафтно-просторова безперервність — це основа гармонійного розвитку прирічкових територій у межах історичного середовища. Вона забезпечує цілісність ландшафтної структури, безперервність пішохідних і рекреаційних маршрутів, екологічну спадковість природних процесів, а також соціально-просторову зв'язаність між різними частинами міського середовища.

Просторово-пішохідна зв'язність досягається за рахунок створення наскрізного ландшафтного маршруту вздовж берегів обох річок. Основою такого маршруту є багатофункціональний зелений коридор, який включає пішохідно-велосипедні доріжки, зони тихого відпочинку, спортивні майданчики та екологічні станції. Покриття маршрутів виконуються з екологічно стійких

матеріалів — водопроникної плитки, гранвідсіву, гравію або спеціальних армованих газонів. Окремі ділянки передбачають настільні системи (з дерева або металу), що прокладаються над заболоченими або важкодоступними зонами, не порушуючи гідрологічний режим території.

Прийом «безперервного середовища» реалізується через плавне зонування території без жорстких меж: зелені насадження, майданчики та малі архітектурні форми перетікають один в одного, утворюючи органічну просторову цілісність. Для цього використовуються ландшафтні прийоми геопластики — м'які підняття рельєфу, насипні вали, зелені пагорби, які водночас слугують природними межами між зонами активного та пасивного використання, а також формують акустичні та вітрозахисні бар'єри.

Формування безперервного громадського простору уздовж прирічкових територій передбачає створення зв'язного середовища, що забезпечує комфортне пішохідне пересування, візуальну цілісність ландшафту та єдину просторову структуру.

Проектування пішохідно-велосипедних маршрутів уздовж річищ із використанням природних ліній рельєфу — ключовий захід для забезпечення безперервності. Це включає облаштування стежок уздовж води з перехідними мостами, понтонними переходами в місцях заболочення та дерев'яними настилами на крутих схилах. Важливо передбачити інтеграцію маршрутів з наявною міською мережею — парками, площами, вулицями.

Формування послідовності тематичних зон активностей вздовж маршрутів: дитячі майданчики, зони тихого відпочинку, амфітеатри для подій, простори для занять спортом та відкриті галереї. Така чергова композиція дозволяє уникнути одноманітності простору, водночас підтримуючи безперервний рух та візуальну цілісність середовища.

Використання озеленення для просторового об'єднання — створення зелених коридорів, які зв'язують окремі ділянки між собою. Рекомендується застосування живоплотів, масивів дерев і кущів для маскування технічних зон та

плавного переходу між урбанізованим середовищем і природним берегом. Особливу роль відіграє добір місцевих рослин (вільха, верба, глід, калина), адаптованих до прибережного середовища.

Відновлення берегової лінії та її стабілізація за допомогою біоінженерних заходів — наприклад, застосування георешіток, посадки очерету, осоки та верболозу. Це не лише сприяє природній інтеграції ділянки, але й вирішує екологічні питання — запобігає ерозії, покращує мікроклімат, забезпечує притулок для фауни.

Усунення бар'єрів та перепадів висот за допомогою терасування схилів, влаштування пандусів, похилих стежок та збереження природного профілю рельєфу там, де це можливо. Важливим є уникнення глухих бетонних укріплень або різких огорож, що розривають зв'язність простору.

Таким чином, прийоми ландшафтно-просторової безперервності дозволяють створити єдину доступну систему відкритих просторів уздовж річок, інтегровану з міською тканиною та природним ландшафтом.

2.3.3. Прийоми екологічної ревіталізації прирічкових зон влучають у себе наступні кроки:

До ключових заходів екологічної ревіталізації прирічкових територій належать наступні кроки:

- *очищення русел річок Кам'янка та Рудава від сміття, будівельних залишків та штучних бар'єрів;*
- *розкриття закритих фрагментів русел і відновлення природної течії;*
- *зміцнення берегів із використанням біоінженерних методів — габіонів, вологолюбних рослин, геотекстилю;*
- *створення зон затоплення та пониження берегів для водозбору під час пікових опадів;*
- *впровадження дощових садів як природних систем фільтрації поверхневого стоку.*

Очищення та відкриття русел

Основою відновлення екологічного балансу є усунення штучних і побутових забруднень з русел. Пропонується механічне очищення русел із залученням комунальних служб, волонтерських ініціатив та природоохоронних організацій. Особливу увагу варто приділити ділянкам у межах щільної житлової забудови, де очищення слід проводити з використанням малоінвазивної мобільної техніки.

Реанімація природного гідрорежиму

У межах міста окремі ділянки русел були закриті в бетонні канали, що призвело до деградації екосистем. З метою екологічного відновлення пропонується поетапне відкриття таких ділянок (деконсервація) та демонтаж штучних загат. Це дозволить покращити проточність, зменшити застій води, стимулювати природну самоочисну здатність русел та повернути річкам їхню природну динаміку.

Біоінженерні укріплення берегів

Замість традиційного бетонування, що порушує природний ландшафт, рекомендується впровадження біоінженерних рішень:

- встановлення габіонів з природного каменю, які можуть виконувати функції як укріплення, так і рекреаційних елементів (лави, східці);
- висадка вологолюбних рослин із глибокою кореневою системою — верба, осока, ірис;
- застосування кокосових матів та геотекстилю на схилах для стабілізації ґрунту.

Ці рішення особливо доречні в районах між вулицями Пушкінською та Гоголівською, а також у долинній частині Кам'янки поблизу колишнього промислового кластеру.

Формування зон природного затоплення

Для зменшення навантаження на гідросистему міста під час інтенсивних опадів доцільно створювати буферні зони затоплення. Основні елементи таких зон:

- пониження берегової лінії;
- закладка прибережних фітозон з луговими травами;

- створення затоплюваних галявин як природних фільтрів.

Доцільно розташовувати такі зони в місцях наближення річок до житлових кварталів — наприклад, у районі провулку Кафедрального.

Влаштування дощових садів

Для перехоплення та очищення поверхневих стоків у міських умовах рекомендовано створення дощових садів — біоінфільтраційних зон із декоративними та фільтруючими рослинами. Такі системи ефективні у дворах житлових будинків, скверах, територіях шкіл і дитсадків. Оптимальні локації — сквер на вул. Малій Бердичівській та території поблизу Рудавки на вул. Лева Качинського (рис. 2.3.1).

Як посадковий матеріал доцільно використовувати рослини з високою вологостійкістю: астильба, лілейник, очерет, бузина чорна, флокси.

Прийоми екологічної ревіталізації прирічкових зон Житомира дозволяють не лише покращити стан водойм та прибережних екосистем, а й створити нову якість міського середовища — здорову, стійку та гармонійну з природою.



Рис. 2.3.1 Схема екологічні методи ревіталізації берегових зон річок

2.3.4. Прийоми організації м'якої мобільності влучають у себе наступні кроки:

- *Створення пандусів, похилих підходів, велодоріжок (маршрути для людей з МГН).*
- *Освітлення шляхів з сенсорними ліхтарями, що вмикаються при русі.*
- *Встановлення навігаційних табличок на маршрутах з історичними акцентами.*

М'яка мобільність — це система переміщення пішки, на велосипедах, самокатах та інших невеликих засобах без ДВЗ, що забезпечує екологічну, доступну й комфортну альтернативу автотранспорту.

М'яка мобільність передбачає пересування пішки, на велосипедах, самокатах та інших легких видах транспорту без двигуна внутрішнього згоряння. Це екологічно сталий підхід до міської мобільності, який сприяє доступності, безпечності та інклюзивності пересування. У випадку прирічкових зон річок Кам'янка та Рудавка, м'яка мобільність дозволяє створити зручні рекреаційні маршрути та забезпечити якісний зв'язок із міською інфраструктурою.

Ключові напрямки реалізації:

- формування безбар'єрних маршрутів уздовж берегів;
- облаштування пішохідно-велосипедної інфраструктури;
- покращення орієнтації в просторі та безпеки пересування.

Безбар'єрні рішення

Враховуючи складний рельєф прирічкових зон, необхідно забезпечити доступність маршрутів для всіх груп користувачів, зокрема людей з маломобільністю:

- облаштування пандусів замість сходів у зонах перепаду висот, що ведуть до берегів;
- створення похилих підходів до мостів та водойм з неслизьким покриттям, шириною щонайменше 1,5 м;

- влаштування велодоріжок шириною 1,5–2 м, з екологічним покриттям — мінерально-цементна суміш або водопроникна плитка.

Розвиток уздовжрічкової інфраструктури

Мобільність уздовж русел річок має бути безперервною, ландшафтно інтегрованою і комфортною:

- прокладення пішохідно-велосипедної набережної вздовж Кам'янки зі збереженням існуючої деревної рослинності, з настилами в місцях заболочення;
- встановлення легких дерев'яних містків через Рудавку в місцях перетину маршрутів із руслом;
- влаштування оглядових майданчиків у зонах візуального акценту — на поворотах, біля старих дамб, водоспадів чи історичних споруд.

Навігація та безпека

Для забезпечення комфортного орієнтування в просторі та зменшення екологічного навантаження передбачено:

- встановлення сенсорних ліхтарів уздовж маршрутів, які активуються при наближенні користувача, скорочуючи енергоспоживання та знижуючи світлове забруднення;
- облаштування навігаційних табличок:
 - з контрастними шрифтами, зручними для людей із порушенням зору;
 - з вказівкою напрямків, відстаней та позначенням історичних об'єктів (водяний млин, залишки гребель, кладки);
 - із QR-кодами, що ведуть до цифрових карт та аудіогідів.

Організація м'якої мобільності у прирічкових зонах Кам'янки та Рудавки дозволяє перетворити ці території на зручні, екологічно безпечні та доступні маршрути для всіх мешканців і гостей міста, інтегруючи природу в повсякденне пересування Житомира (рис. 2.3.2).



Рис. 2.3.2. Схема організації м'якої мобільності

2.3.5. Прийоми гуманізації середовища влучають у себе наступні кроки:

- Влаштування інклюзивних ігрових та спортивних майданчиків у місцях високої прохідності.
- Організація зон затіненого відпочинку з лавами, тіньовими навісами, питними фонтанами.
- Розміщення тимчасових навіс/сцен для проведення громадських заходів, майстерень.

Гуманізація середовища у прирічкових зонах передбачає створення комфортного, інклюзивного та дружнього до людини простору для відпочинку, активностей і громадської взаємодії. Особливої уваги заслуговують території, що мають потенціал для соціальної активності — на межі міської та природної тканини, де людська присутність може бути підсилена якісною інфраструктурою.

Основні напрямки:

- створення інклюзивних ігрових і спортивних майданчиків;
- організація затінених зон відпочинку;

- забезпечення умов для громадських подій через мобільні павільйони та сцени.

Інклюзивні ігрові та спортивні майданчики

Організація дитячого та молодіжного дозвілля у місцях із високою прохідністю — ключовий елемент безпечного та соціально привабливого середовища. Передбачено:

Розташування:

- підніжжя схилів поблизу ринку Поділ, біля витoku Рудавки;
- територія біля місця впадіння Рудавки в Кам'янку — перехрестя природного та рекреаційного потенціалу.

Конкретні заходи:

- інклюзивні дитячі майданчики з обладнанням різного рівня складності, доступні для дітей на інвалідних візках, з тактильними елементами;
- малі скелелазні зони на природних виходах каменю річки Кам'янки, із м'яким покриттям та безпечним доступом;
- встановлення лав, урн і навісів для комфортного перебування батьків та людей старшого віку.

Затінені зони відпочинку

Створення комфортних місць для відпочинку з видом на річку, що дають змогу споглядати природу, читати чи спілкуватися в тіні — важливий аспект гуманізації середовища.

Розташування:

- терасовані зони на схилах Рудавки, з панорамним видом на русло;
- під скельними нависаннями вздовж Кам'янки (оглядові точки);
- біля впадіння Кам'янки в Тетерів — місце тривалого перебування й релаксації.

Конкретні заходи:

- дерев'яні настили з лавами на палях, розташовані над ухилами;
- тіньові навіси у вигляді пергол або конструкцій, обвитих виткими рослинами (наприклад, дівочий виноград);
- встановлення питних фонтанів із безконтактним керуванням;
- використання локального природного каменю в оформленні лав, підпірних стінок та декоративних елементів.

Тимчасові павільйони та сцени

Громадська активність та культурні події є важливою складовою життя прирічкових просторів. Тимчасові, гнучкі структури дозволяють адаптувати територію до різних сценаріїв використання.

Розташування:

- відкрита терасована площа біля впадіння Рудаки в Кам'янку;
- ділянки вздовж Кам'янки з природними амфітеатроподібними формами (скельні виходи).

Конкретні заходи:

- мобільні сцени з екологічних матеріалів (дерево, тканина), що легко монтуються та демонтуються;
- зони для воркшопів і майстерень — столи, тіньові накриття, доступ до електрики;
- відкриті простори для вуличних концертів, кінопоказів, культурних зустрічей.

Впровадження засобів гуманізації в середовищі прирічкових зон Кам'янки та Рудаки сприяє створенню живого громадського простору, що враховує потреби різних вікових і соціальних груп, підсилює взаємодію громади та формує стале, привабливе міське середовище (рис. 2.3.3).

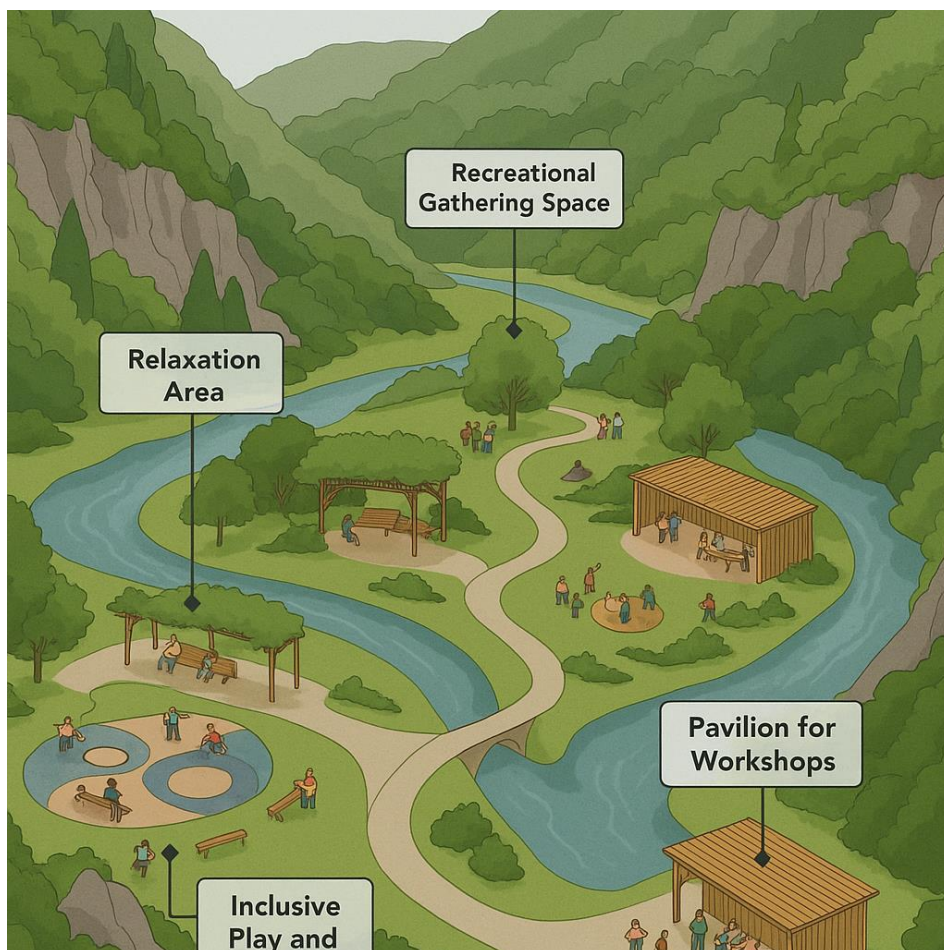


Рис. 2.3.3 Схема принципів інтеграції зон відпочинку

2.3.6. Прийоми партисипативного планування влучають у себе наступні кроки:

- Проведення архітектурних воркшопів і залучення жителів до обговорення через макети, VR-прогулянки.
- Встановлення інтерактивних інфоцитів на місці: “Ваші ідеї — сюди”, де мешканці можуть залишати пропозиції.
- Залучення місцевих майстрів до створення декоративних елементів, що закріплює емоційний зв’язок.

Партисипативне планування — це інструмент глибокої взаємодії з громадою, який забезпечує сталість змін у середовищі, підвищує довіру до трансформацій простору та формує емоційний зв’язок мешканців з ним. У випадку прирічкових зон Кам’янки та Рудавки, залучення громади дозволяє врахувати локальні знання, історичну пам’ять та реальні потреби користувачів.

Ключові напрями партисипативного планування:

- проведення архітектурних воркшопів;
- встановлення інтерактивних інфоцитів;
- залучення місцевих майстрів до оформлення середовища.

Архітектурні воркшопи з мешканцями

Залучення жителів до обговорення і проєктування публічного простору через інтерактивні та візуальні формати дозволяє краще адаптувати рішення до реального контексту.

Прийоми:

- макетування ландшафту — фізичні моделі території, на яких жителі можуть розташовувати елементи інфраструктури (лавки, зелені насадження, покриття);
- VR-прогулянки по цифрових моделях долини Кам'янки, створених на основі 3D-сканування, для тестування маршрутів і візуалізації змін;
- польові зустрічі на місцевості, з обговоренням екологічних викликів, потенціалу рекреації та культурної пам'яті локацій.

Інтерактивні інформаційні щити

Просторові інтервенції зворотного зв'язку дозволяють мешканцям залишати свої пропозиції, бачити перебіг змін і долучатися до формування середовища у зручний спосіб.

Прийоми:

- фізичні інфоцити з можливістю залишати записи, пропозиції або звернення — через паперові носії чи QR-коди до онлайн-форм;
- дошки «Ваші ідеї — сюди» зі змінними картками та інтерактивними картами;
- цифрові панелі з AR-візуалізаціями майбутніх змін, що дозволяють в реальному часі залишати цифрові коментарі зі смартфона.

Локації для встановлення:

- біля ринку «Поділ» (початок Рудавки);

- на місці впадіння Рудавки в Кам'янку;
- у природних зонах поблизу скель Кам'янки.

Залучення місцевих майстрів

Інтеграція елементів локальної культури та ремесел в оформлення простору сприяє формуванню культурної ідентичності та підтримці економіки району.

Прийоми:

- створення елементів середовища (лавок, урн, освітлення, декору) місцевими гончарами, скульпторами, художниками — у стилістиці, що відображає місцевий контекст;
- тематичні конкурси серед громади — на кращий елемент, пов'язаний із природою, історією або легендами місцевості (наприклад, лавки у формі скель чи риби);
- встановлення арт-об'єктів на основі легенд про Кам'янку та Рудавку — формування простору як культурно-пізнавального маршруту, рис. 2.3.4.



Рис. 2.3.4 Узагальнена табличка прийомів (до підпункту 2.3)

Партисипативні методи планування дають змогу реалізувати не лише фізичну, а й соціальну трансформацію прирічкових просторів — через залучення

громади, підсилення ідентичності та зростання спільної відповідальності за збереження і розвиток території.

Узагальнена табличка прийомів (до підпункту 2.3)

Під-пункт	Назва	Ключові прийоми	Мета/Результат
2.3.1	Архітектурно-планувальні прийоми інтеграції	- Виявлення візуальних домінант - Створення пішохідно-велосипедних зв'язків - Формування оглядових точок - Просторове зонування та безперервність маршрутів	Підкреслення історичної структури, візуальна єдність та логістична доступність
2.3.2	Прийоми формування ідентичності місця	- Виявлення історичних елементів - Впровадження арт-об'єктів та локальних історичних акцентів - Тематичне зонування відповідно до історичної ролі ділянок	Підсилення зв'язку з історичною пам'яттю, культурна впізнаваність
2.3.3	Прийоми екологічної ревіталізації	- Очищення русел - Відновлення природної течії - Біоінженерні укріплення - Формування буферних зон - Впровадження дощових садів	Покращення екологічного стану, зміцнення берегів, природне зволоження
2.3.4	Прийоми організації м'якої мобільності	- Влаштування пандусів, велодоріжок - Сенсорне освітлення - Історична навігація	Доступність для всіх груп населення, безпека, орієнтація в просторі
2.3.5	Прийоми гуманізації середовища	- Інклюзивні зони дозвілля - Облаштування зон тіні та питних фонтанів - Тимчасові павільйони для заходів	Комфорт, інклюзивність, соціальна взаємодія
2.3.6	Прийоми партисипативного планування	- Архітектурні воркшопи, VR-модельовання - Інтерактивні інфоштити - Залучення місцевих майстрів	Співтворення середовища з громадою, формування емоційного зв'язку

Висновок до розділу 2

У межах другого розділу було здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних основ та проектних прийомів, що сприяють ефективній інтеграції відкритих громадських просторів у контекст сформованого історичного середовища.

Дослідження показало, що такі простори можуть виступати не лише як зони соціальної взаємодії, рекреації та мобільності, а й як ключовий чинник збереження культурної ідентичності міста, екологічної рівноваги та стійкого розвитку. Проведено систематизацію підходів, зокрема:

- виявлено принципи цілісності, контекстуальності та екологізації як базові для гармонійного вписання нових інтервенцій у наявну тканину міста;
- обґрунтовано доцільність впровадження прийомів екологічної ревіталізації (очищення водних артерій, влаштування природоорієнтованих укріплень, формування буферних зон), що є особливо актуальним для прирічкових територій;
- охарактеризовано роль м'якої мобільності як важливого елементу доступності, інклюзії та зв'язності середовища;
- окреслено значення гуманізації та комфортності для всіх вікових і соціальних груп користувачів;
- доведено цінність партисипативного планування, як основи для формування середовища, емоційно й культурно пов'язаного з місцевою громадою.

На прикладі прирічкових територій Рудавки та Кам'янки в місті Житомир продемонстровано потенціал цілісного підходу до проектування — поєднання природної віднови, інфраструктурної адаптації та культурної співтворчості. Запропоновані рішення підкреслюють важливість мультидисциплінарного підходу, який охоплює екологічні, історико-культурні, соціальні та урбаністичні аспекти. Таким чином, сформовано теоретичне підґрунтя для подальшої розробки архітектурно-планувальних рішень у третьому розділі, що спрямовані на гармонійне оновлення та збагачення середовища історичного міста шляхом інтеграції відкритих громадських просторів.

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ З ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ М. ЖИТОМИРА

3.1. Аналіз вихідної ситуації

3.1.1. Історико-культурний аналіз містобудівного чи ландшафтно-рекреаційного об'єкта

Планування і зовнішній вигляд досліджуваного фрагмента середовища на різних етапах історичного розвитку

Житомир - одне з найстаріших міст України, засноване у 884 році, що свідчить про багату історію регіону. Звичайно, історичні події, в тому числі й негативні, вплинули на збереження культурної спадщини. Найважливішою і першою точкою відліку в історії Житомира можна вважати городище: Пам'ятка археології місцевого значення «Городище, м. Житомир, вул. Замкова, ділянка Замкова гора, IX-XIII ст., XIII-XV ст., XVI-XVIII ст., XVI-XVIII ст.».

На цьому місці колись стояв Житомирський замок - важлива оборонна споруда міста. Він був побудований на 40-метровому скельному масиві, під яким протікала річка Тетерів, забезпечуючи природний захист міста.

У 1320 році литовський князь Гедимін звільнив Житомир від Золотої Орди і приєднав його до Великого князівства Литовського. Це призвело до частих татарських набігів, найбільший з яких стався у 1482 році, коли кримський хан Менглі-Гірей завдав місту значної шкоди, хоча замок вцілів.

У 16 столітті замок був перебудований за планами Семена Бабинського: товсті стіни оточив водяний рів, а підземні ходи підвищили його оборонні можливості. Замок відігравав ключову роль у повстаннях та війнах. У 1648 році війська Богдана Хмельницького штурмували замок, а в 1651 році козацькі війська Івана Богуна розгромили польську армію на північній околиці Житомира. Після Зборівського мирного договору 1649 року замок не відбудовувався.

У XVIII столітті центр міста розташовувався в районі сучасних вулиць Ольжича, Московської, Пушкінської та Короленка. Замок поступово втрачав свою оборонну функцію і був остаточно знищений пожежею 1802 року. У 1837 році генерал Олександр Звягінцев розбив на території замку міський сад.

У 1960-х роках на місці колишнього замку збудували партійний архів, який згодом увійшов до складу Державного архіву Житомирської області. Під час будівництва було порушено охоронну зону історичного центру міста, що ускладнило археологічні дослідження; на території архіву було викопано басейн, що категорично заборонено в охоронній зоні 1 історичного центру.

Однак у 2017 році біля будівлі архіву розпочалися археологічні розкопки під керівництвом археолога О. Тарабукіна. Вони виявили глибоку круглу оборонну споруду діаметром близько п'яти метрів, яка могла бути круглою вежею замку.

У Житомирі багато підземних ходів, особливо на Подолі та Замковій горі, де колись стояла фортеця і звідки починався Житомир. Ці підземелля досі малодосліджені і становлять великий інтерес для краєзнавців.

До 1137-ї річниці заснування міста під час реконструкції скверу на майдані Соборному були проведені археологічні розкопки. Знахідки підтвердили, що в Житомирі був замок і навколишня фортеця, збудовані на рубежі XIV-XV століття та в першій половині XVI століття. Серед артефактів ми знайшли фрагменти пічних кахлів та уламки архаїчного гончарного посуду, що підтверджує значення Житомира як одного з найдавніших міст регіону".

Є сподівання, що історичний об'єкт буде відреставровано та створено музей замку під відкритим небом, щоб зберегти історичну спадщину Житомира для майбутніх поколінь.

Історико-культурна цінність прирічкових елементів

Прирічкові території річок Кам'янка та Рудавка в межах м. Житомир мають значну історико-культурну цінність, що підтверджується офіційними даними історико-архітектурного опорного плану м. Житомир. Згідно з

документом, у межах досліджуваної ділянки проектування розташована пам'ятка археології місцевого значення «Житомирське городище» (охоронний № 1416), а також група курганів ранньослов'янського періоду, зафіксована як частина курганної групи «Кам'янецький ліс» (охоронний № 1417). Ці елементи становлять надзвичайну археологічну та історичну цінність, оскільки дають уявлення про ранні етапи формування поселень на території сучасного міста та демонструють зв'язок природного середовища з культурною еволюцією регіону. (Рис. 3.1.1.)

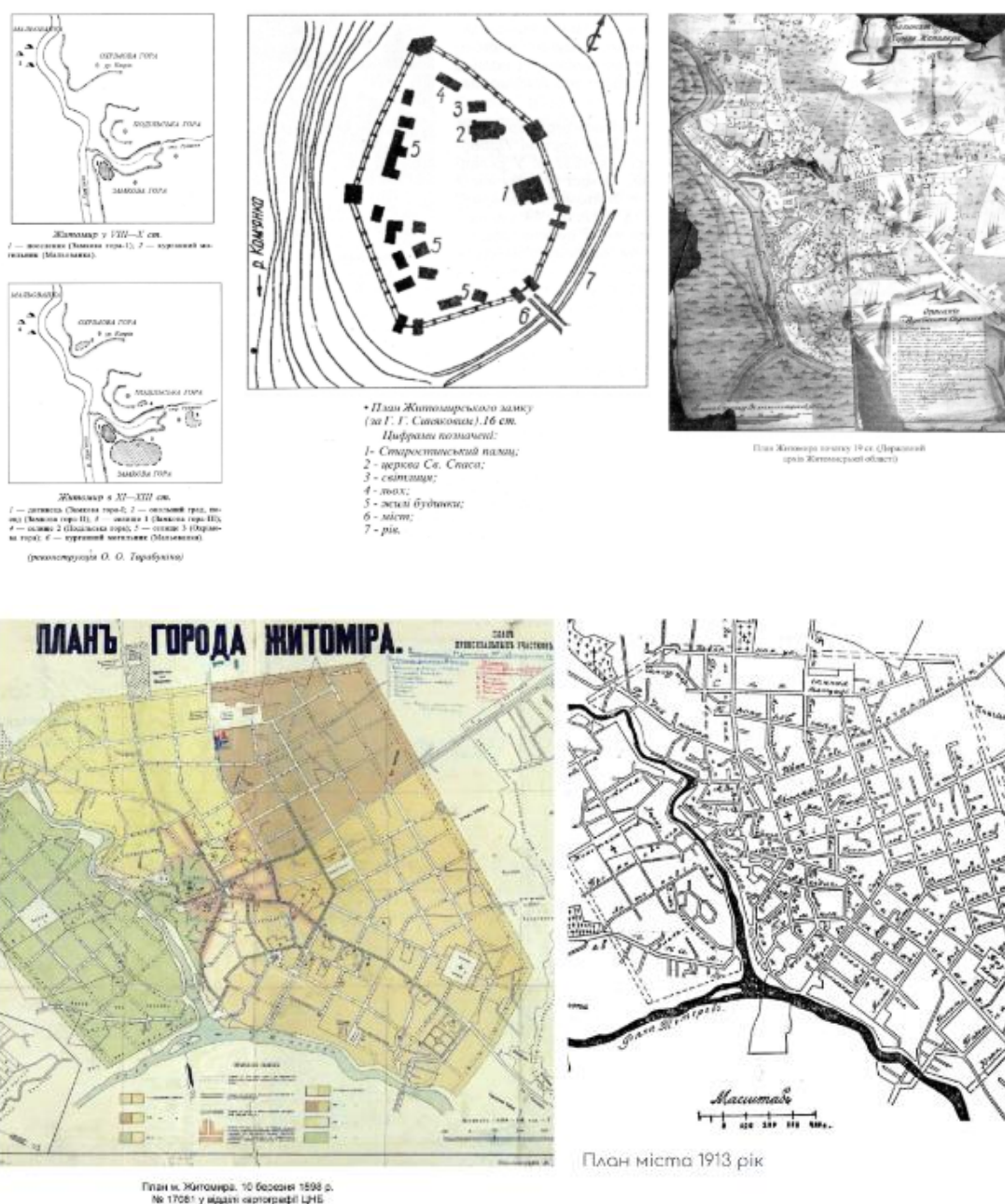


Рис. 3.1.1. Зображення карт Житомира з архіву

Житомирське городище, яке датується добою Київської Русі, розташоване поблизу впадіння річки Кам'янки у Тетерів. Ця ділянка історично виконувала стратегічну та господарську функцію: завдяки злиттю водних артерій місце слугувало ідеальним пунктом для захисту, торгівлі й водозабезпечення. На підставі археологічних даних, саме тут могла розташовуватись одна з ранніх адміністративних одиниць Житомирського удільного князівства.

Курганна група «Кам'янецький ліс» складається з кількох насипів, частина з яких збереглася донині в межах природної зелені проєктованого парку. Їхня наявність є свідченням інтенсивного заселення цих територій у дохристиянські часи та може бути пов'язана з ритуальними похованнями племінних еліт. Кургани мають не тільки археологічну, а й сакральну вагу для міської історичної топографії, створюючи цінні шари смислового навантаження для пізнішої інтеграції у публічний простір.

Таким чином, прирічкові зони Кам'янки та Рудавки є носіями багатовікової історичної пам'яті. Їх належна консервація, музеєфікація або інтеграція в структуру відкритих громадських просторів дає можливість не лише зберегти спадщину, а й сформувати ідентично маркований публічний простір, що забезпечить сталий розвиток і культурне оновлення міського середовища. Розробка благоустрою в таких умовах потребує уважного ставлення до охоронних зон, обмежень у використанні землі, а також діалогу між природним і історичним ландшафтом. (рис. 3.1.2.)

Збереження історичного середовища.

Ділянка проєктування входить в межі історичного ареалу 15-18ст. міста Житомира, ділянка яка досліджується це і є межі території міста 15-18 століття, але також вона увібрала в себе більш рані історичні періоди, а саме історичні ареали: поселення 8-10 століття, територія дитинця та посаду 11-13 століття.

Ділянка проєктування знаходиться в комплексній охоронній зоні, що означає: спільна охоронна зона, встановлена для певної сукупності пам'яток на території з їх високою концентрацією при межуванні або частковому суміщенні

зон охорони пам'яток з метою комплексного збереження традиційного характеру середовища.[32]

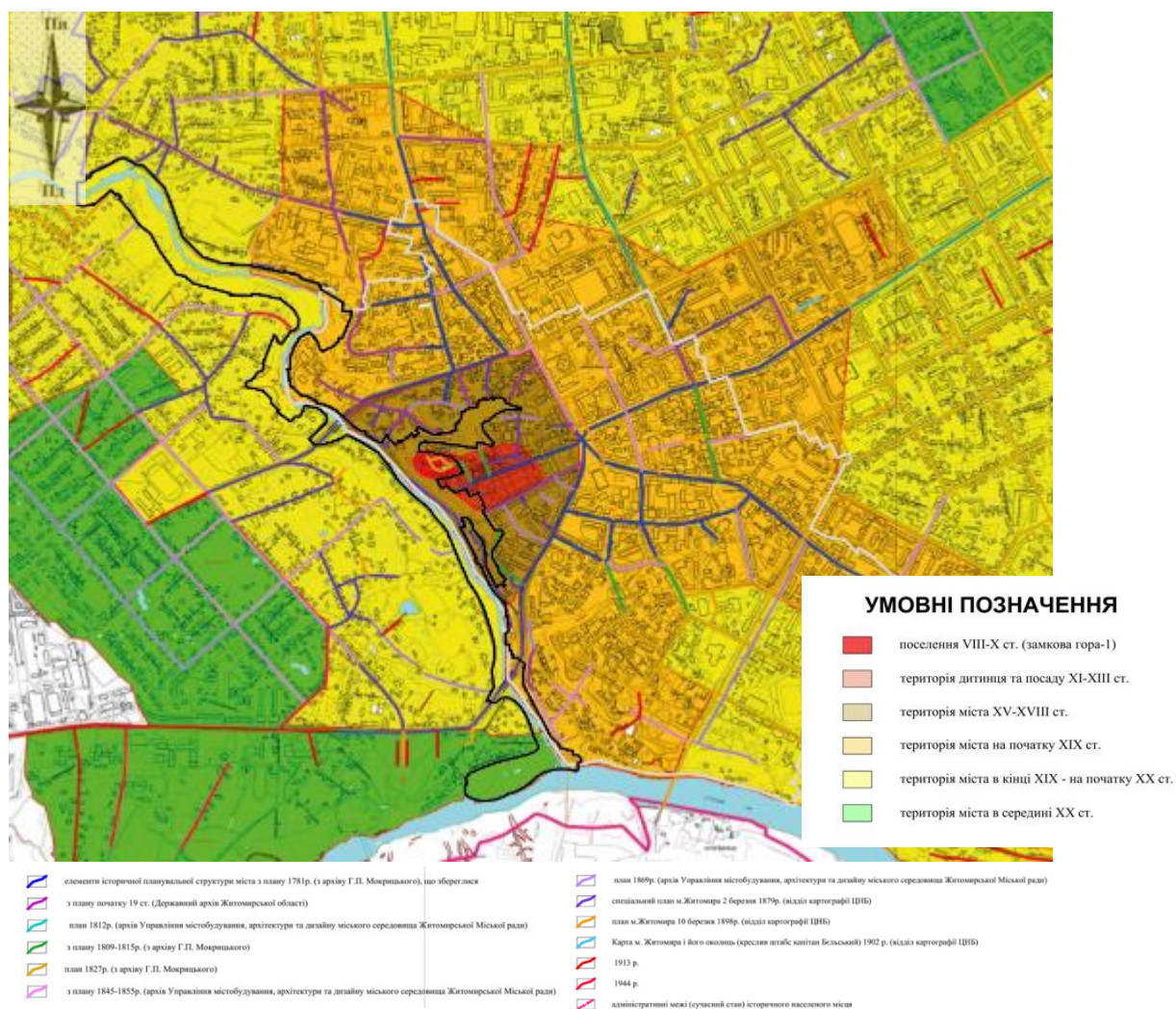


Рис. 3.1.2. Історико-архітектурний опорний план з визначенням історичних ареалів м. Житомира Територіальний розвиток населеного пункту [26].

На півночі межує з зоною суворого регулювання забудови та зони загального регулювання забудови, на північному сході межує з охороною зоною пам'ятки національного значення Преображенський собор.

Зона регулювання забудови

1. Режим зони регулювання забудови визначає ступінь допустимих перетворень (мінімальні, обмежені, активні) на території зони.
2. У зоні регулювання забудови зберігають пов'язані з пам'яткою цінну історичну забудову і розпланування, характерні містобудівні утворення та

виразні елементи ландшафту, закріплюють і відтворюють значимість пам'ятки в архітектурно-просторовій композиції та історичному середовищі населеного місця; забезпечують сприятливі умови її огляду.

3. Нове будівництво та реконструкція в зоні регулювання забудови регламентують за розташуванням, функціональним призначенням, висотою, прийомами забудови, масштабом, масштабністю членувань, матеріалом, кольором. (рис. 3.1.3.)

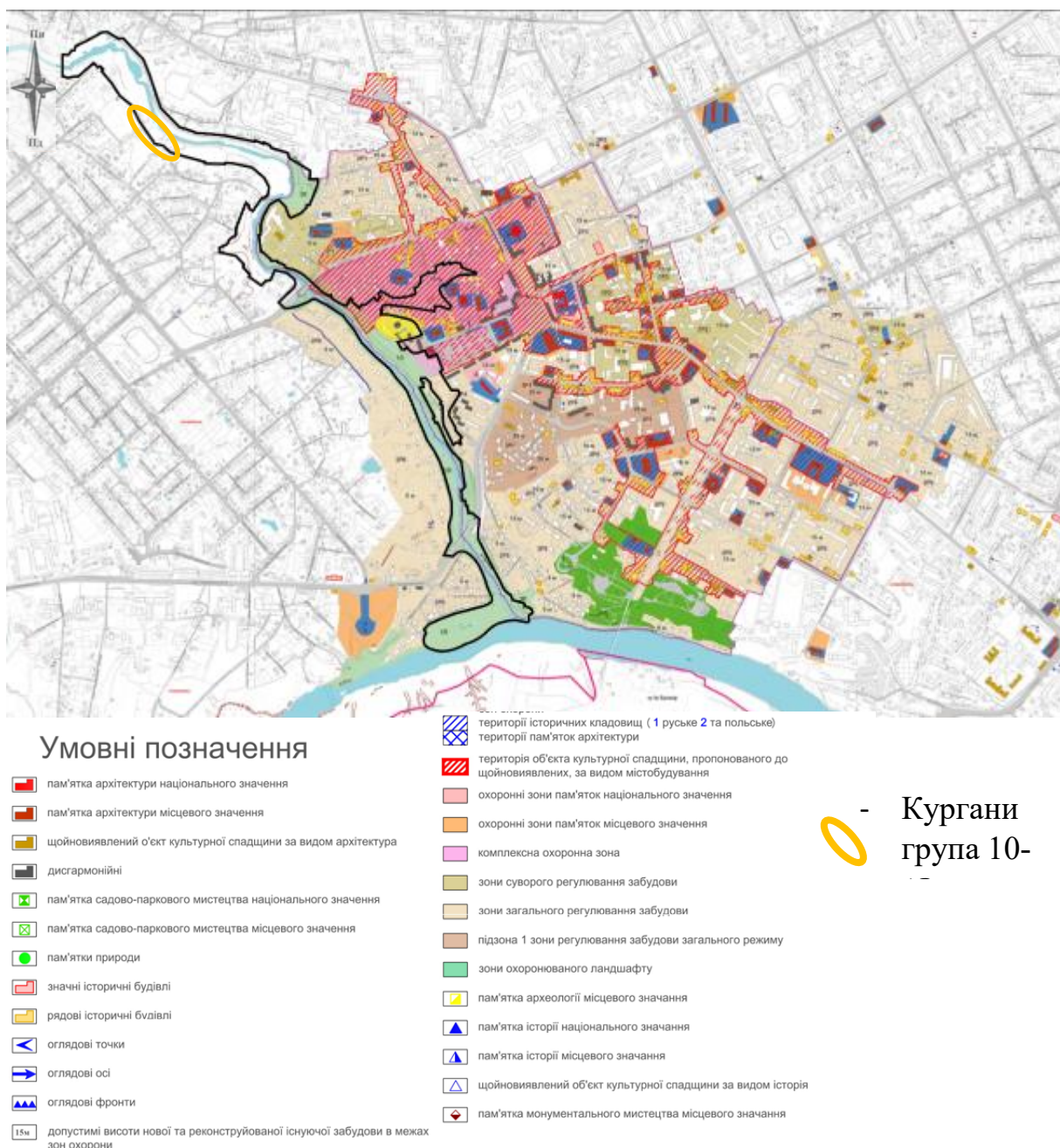


Рис. 3.1.3. Зони охорони пам'яток архітектури та містобудування [2г].

4. Для забезпечення огляду пам'яток та їх комплексів і збереження особливостей їх видового розкриття в панорамах і перспективах необхідно:

-зберігати оглядові точки, найсприятливіші для візуального сприйняття пам'ятки;

-не закривати пам'ятку новобудовами та насадженнями зі сприятливих боків огляду та не допускати зведення нових будинків і споруд, які негативно впливають на композиційну значимість пам'ятки [13].

На ділянці дослідження «Прийоми модернізації прибережної зони міських водних об'єктів» наявні пам'ятки археології.

Пам'ятки археології:

10. Городище, вул. Замкова, урочище «Замкова гора» 9-13 ст. 13-15ст. 16-18ст., охорон. № 1

17. Поселення, м. Житомир, Подільська гора, за 50 м на південний схід від Подільської церкви, вул. Мельнична, правий берег струмка Рудавка, 11-12ст., охорон. № 2710

25. Окольний град, поселення, м. Житомир Замкова гора, в межах вулиць Замкова, Кафедральна та Замкової площі, XII-XIII ст., XIII-XV ст., XVI-XVIII ст., ох. № 2997

26. Поселення, м. Житомир, між Замковою площею і вул. Басейною, за 20 м на схід від польського костюлу, XII-XIII ст., XIII-XV ст., XVI-XVIII ст., охорон. № 2998. Поряд з ділянкою також наявні достатня кількість історичних пам'яток зумовлене тим що розміщено в безпосередньому історичному ареалі. (з карти)

На ділянці дослідження «Прийоми модернізації прибережної зони міських водних об'єктів» наявні наступні пам'ятки архітектури місцевого та національного значення.

Національного значення:

4. Магістрат, XVIII ст., (вул. Комарова, 5) Кафедральна, 3, охорон. № 1088

5. Кафедральний костюл (Св. Софії) та дзвіниця, 1746 р. (1737-1751 рр., реконстр. 1899 р) (вул. Комарова,

7. Келії єзуїтського монастиря, 1724 р, вул. Черняхівського, 12, охорон. № 1091

Місцевого значення:

137. Вікаріат, поч. XX ст., Замковий майдан, 1, охорон. № 4

138. Римо-католицька семінарія, др. пол. XVIII ст., Замковий майдан, 3, охорон. № 181

140. Хрестовоздвиженська Церква, 1900 р., вул. Кафедральна, 18 (в договорі 14), охорон. № 24

165. Церква Успенська (Подільська), 1874 р. (1871-1881 р), вул. Подільська, 9, охорон. № 21

175. Обком компартії України, 1957 р., Соборний майдан, 1, охорон. № 185

На ділянці дослідження історичного ареалу та його околицях маємо наступні пам'ятки архітектури та містобудування (контур рожевим позначено):

Національного значення:

5. Семінарський костіол св. Йона з Дуклі, 1838 р, (вул. Леніна, 4), Київська, 4, охорон. № 1090

Місцевого значення:

- 122. Будинок Щастних, 1890 р., вул. Адмірала Щастного, 20, охорон. № 162
- 123. Банк, кін. XIX - поч. XX ст., вул. Б. Лятошинського, 5, охорон. № 2
- 125. Будинок Житомирського автошляхового технікуму, 1950-і рр., вул. В. Бердичівська, 2, охорон. № 193
- 126. Губернське управління, др. пол. XIX ст., 1899- 1902р., вул. В. Бердичівська, 6, охорон. № 3
- 127. Облспоживспілка, 1956р., вул. В. Бердичівська, 13, охорон. № 156.
- 128. Прибутковий будинок, 1870-і рр. (Громадська будівля, 1920-30ті рр.), вул. В. Бердичівська, 32, охорон. № 163
- 129. Комплекс будівель Першої чоловічої гімназії, 1862- 1880 рр., вул. В. Бердичівська, 40 охорон. № 165
- 130. Особняк І.Н. Філіпова, 1886 р., вул. В. Бердичівська, 61, охорон. № 18

- 132. Родильний притулок братів Дуриліних, 1901 р., вул. В. Бердичівська, 89, охорон. № 150
- 134. Маріїнський дитячий притулок, 1899 р. II пол. XIX ст., вул. Дитячої комуни, 12, охорон. № 10
- 141. Готель, пер. пол. XIX ст., вул. Київська 10, охорон. № 9
- 142. Церква Св. Михайла, 1856 р., вул. Київська, 18, охорон. № 20
- *об'єкт рекомендований до Державного реєстру пам'яток національного значення
- 143. Центральний універмаг, 1962 р., вул. Київська, 37, охорон. № 167
- 144. Кооперативний технікум, 1959 р., вул. Київська, 82, охорон. № 168
- 145. Житловий будинок, пер. пол. XIX ст., Короленка майдан, 1, охорон. № 154
- 146. Будинок взаємного кредиту (міська рада), 1900, 1949 рр., Корольова майдан, 4/2, охорон. № 192
- 147. Архієрейське подвір'я, 1842-1846 р. XIX ст., Корольова майдан, 9, охорон. № 26
- 148. Маріїнська жіноча гімназія, 1850-1899 рр., Корольова майдан, 10, охорон. № 183
- 149. Прибутковий будинок, кін. XIX ст., Корольова майдан, 14, охорон. № 184
- 151. Хмелефабрика купця Псахіса, 1890 р., вул. Котовського, 36, охорон. № 169
- 152. Кірха, 1897 р., вул. Коцюбинського, 5, охорон. № 19
- 153. Житловий будинок, 1900 рр., вул. Лермонтовська, 4, охорон. № 170
- 154. Синагога, XIX ст., вул. М. Бердичівська, 7, охорон. № 28
- 155. Житловий будинок, др. пол. XIX ст., вул. М. Лисенка, 2/12, охорон. № 171|
- 156. Банк Азово-Донський, поч. XX ст., вул. Михайлівська, 3, охорон. № 1

- 157. Будинок Російського музичного товариства, 1905р., вул. Михайлівська, 7, охорон. № 152
- 158. Будинок Г.І. Трибеля, 1890- і рр., вул. Михайлівська, 8, охорон. № 148
- 160. Прибутковий будинок Ланди, кін. XIX - поч. XX ст., вул. Ольжича, 13, охорон. № 173
- 164. Волинська духовна семінарія, 1902 р., Перемоги майдан, 10, охорон. № 175
- 167. Житловий будинок, др. пол. XIX ст., вул. Пушкінська, 8, охорон. № 147
- 168. Житловий будинок, пер. пол. XIX ст., вул. Пушкінська, 20, охорон. № 6
- 172. Публічна бібліотека, др. пол. XIX ст. (1896 р.), вул. Пушкінська, 36, охорон. № 16
- 173. Друга чоловіча гімназія, вул. Пушкінська, 42, охорон. № 174
- 176. Український музично-драматичний театр, 1966р., Соборний майдан, 6, охорон. № 155
- 177. Окружний суд, 1893-1896 рр., Старий бульвар, 9 (7), охорон. № 12
- 178. Особняк міського голови Доманевського, 1913 р.. Старий бульвар, 16, охорон. № 8
- 180. Селянський (земельний) банк, поч. XX ст., вул. Феценка-Чопівського, 7, охорон. № 153
- 181. Серафимівська церква, комплекс монастиря Сестер Шаріток, 1816-1840 рр., вул. Феценка-Чопівського, 22 (15), (в договорі 32), охорон. № 27
- 182. Келії монастиря шаріток, пер. пол. XVIII ст., вул. Феценка-Чопівського, 22, охорон. № 158
- 188. Житловий будинок, поч. XX ст., пров. Шодуарівський, 3, охорон. № 187
- 192. Кладовищна каплиця Св. Миколая, 1788р., пер. пол. XVIII ст., вул. 8 Березня, 13, охорон. № 23
- 193. Покровська церква, 1899 - 1902 р. поч. XX ст., вул. 8 Березня, 13-а, охорон. № 5

Пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення:

У результаті проведення історико-культурного аналізу прирічкових територій річок Кам'янка та Рудавка в межах центральної частини міста Житомира було виявлено як потенційні можливості для інтеграції культурної спадщини, так і існуючі конфліктні зони, які потребують переосмислення та комплексної трансформації.

1. Наявність історико-культурних конфліктів:

- Інфраструктурні об'єкти радянського періоду, зокрема гаражні кооперативи та технічні споруди, розташовані на територіях з високим історичним та ландшафтним потенціалом (у зоні долини Кам'янки, поблизу Замкової гори). Вони візуально і функціонально блокують доступ до унікальних видових точок, а також спотворюють історичний ландшафт.
- Житлова забудова середини ХХ століття, що виникла без урахування археологічного контексту, перекрила частину курганів та історичних композиційних осей, ускладнюючи доступ до культурних об'єктів та перешкоджаючи формуванню експозиційних пішохідних маршрутів.

2. Потенціал інтеграції культурної спадщини:

- Прирічкова зона Кам'янки є частиною історичного ландшафту Замкової гори, яка має археологічне значення як місце давнього укріплення. Це дає можливість формування культурно-просвітницьких маршрутів і створення простору «відкритого музею».
- Поблизу проектованої території знаходяться пам'ятки архітектури та садово-паркового мистецтва, зокрема костел святого Йоана з прилеглою територією, Замкова площа, залишки старого мосту, що дозволяє вибудувати ландшафтно-історичну структуру з вузловими елементами, які можуть стати точками тяжіння для мешканців і туристів.
- Наявність археологічних артефактів у районі впадіння Кам'янки в Тетерів та на схилах поблизу Монастирського узвозу є підґрунтям для створення експозиційних майданчиків та рекреаційних зон із тематичним наповненням, що підкреслює спадкоємність і глибину історії території.

Таким чином, досліджувані прирічкові ділянки мають надзвичайно високий історико-культурний потенціал, який можливо реалізувати за умови делікатного втручання, реставрації та збереження ідентичності місця через сучасні ландшафтно-архітектурні засоби. (Рис. 3.1.5.)

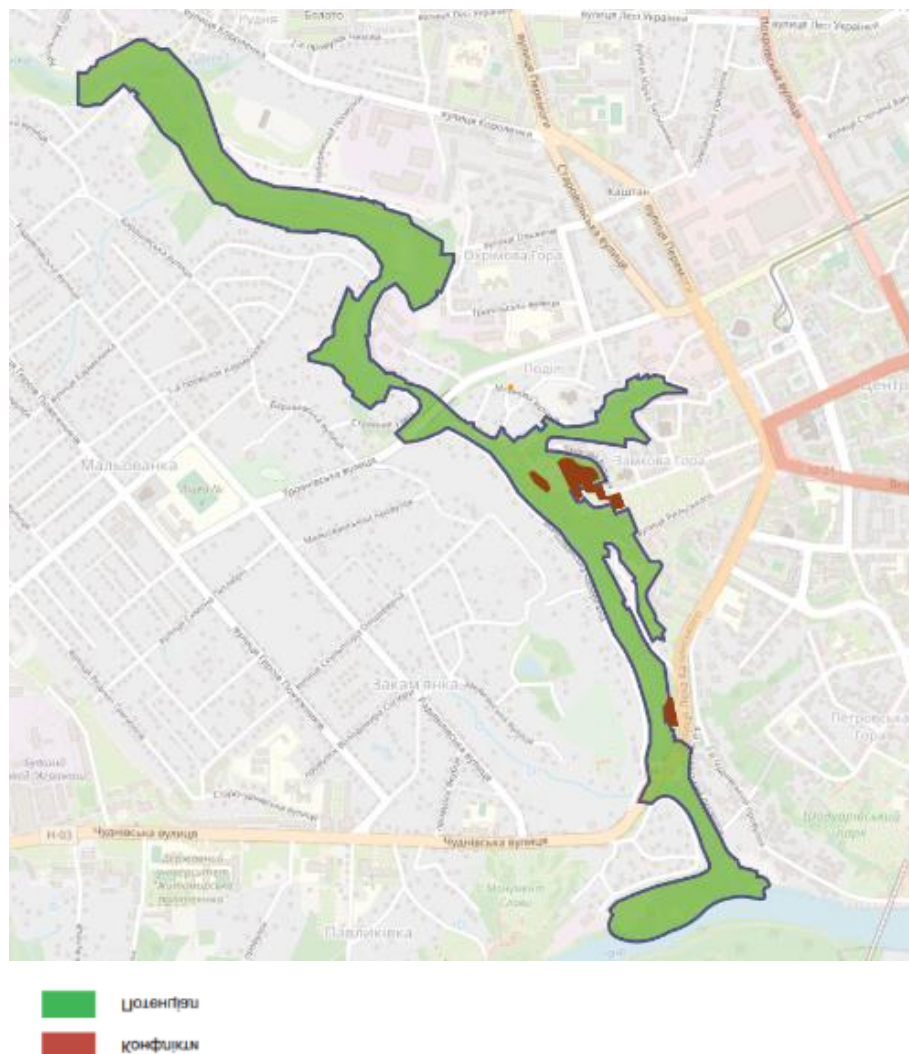


Рис. 3.1.5. Схема історико-культурних конфліктів та потенціалів

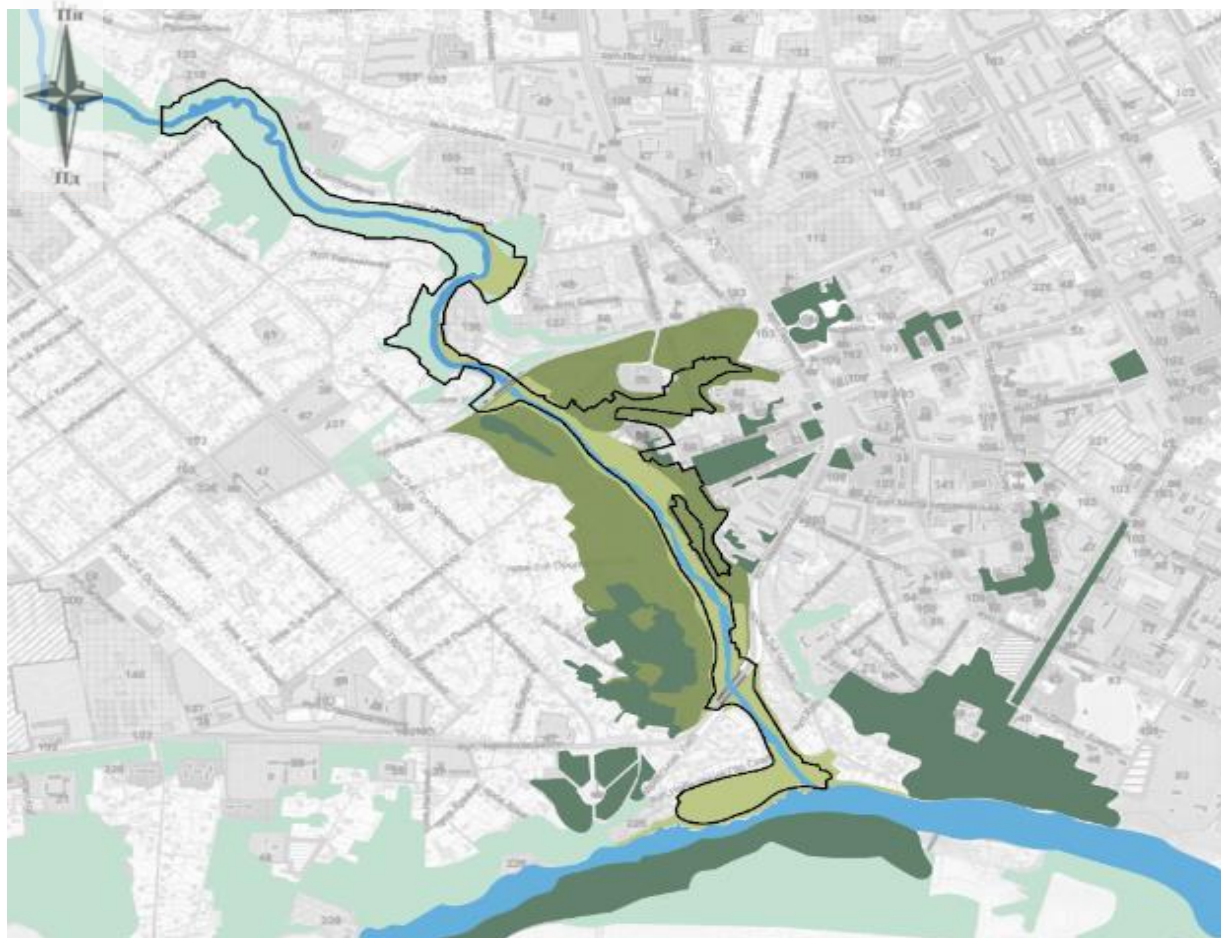
3.1.2. Природоохоронні та ландшафтно-рекреаційні території

Ділянка проектування представляє з себе територію з зон охоронюваного ландшафту та цінних природніх ландшафтів. Ці зони також позначаються, як ділянки озеленення загального користування.

Ділянка проектування в занедбаному стані – хащі, що потребує реконструкції.

Зона охоронюваного ландшафту

У зоні охоронюваного ландшафту забороняється будівництво капітальних будівель і споруд, шляхові і земляні роботи, що змінюють ландшафт, що охороняється. [27]



УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- Цінні природні ландшафти
- Зони охоронюваного ландшафту
- Зелені насадження загального користування
- Інших зелених насаджень в межах забудови
- Межі ділячки проектування

Рис. 3.1.6. Схема природоохорондних та ландшафтно-рекреаційних територій.
[схема створена особмсто на основі 2а та 1].

Встановлюється з метою максимального збереження природного ландшафту, як невід'ємного компоненту історичного середовища центру міста.

Режим зон охоронюваного ландшафту передбачає заборону будь-яких будівельних робіт, які негативно впливають на характер ландшафту і не пов'язаних з благоустроєм паркової території.» [22]

Цінних природніх ландшафтів

Зарезервовані цінні території –території, які потребують особливої охорони через їх природні, культурні чи інші особливості. (Рис. 3.1.6.)

Природно - заповідний фонд України (далі - ПЗФ) — ділянки суходолу і водного простору, природні комплекси та об'єкти, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонових моніторингу довкілля. [Закон України «Про природно-заповідний фонд України»](#)

3.1.3. Обмеження у використанні земельних ділянок

Існуючі обмеження на ділянці проектування обумовлені прибережною захисною смугою водойм. **Прибережна захисна смуга** - це частина водоохоронної зони відповідної ширини вздовж річки, моря, навколо водойм, на якій встановлено більш суворий режим господарської діяльності, ніж на решті території водоохоронної зони.

Відповідно до [ст.60 Земельного кодексу України](#)[9], вздовж річок, морів і навколо озер, водосховищ та інших водойм з метою охорони поверхневих [ВОДНИХ](#) об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності встановлюються прибережні захисні смуги.

«Прибережні захисні смуги встановлюються по берегах річок та навколо водойм уздовж урізу води (у меженний період) [10] шириною:

Таблиця 3.1.1

Види водойм	Ширина прибережної смуги
-------------	--------------------------

Малі річки, струмки і потічки, а також ставки площею менш як 3 гектари	25 метрів
--	-----------

У межах прибережних захисних смуг забезпечується безперешкодний та безоплатний доступ громадян до узбережжя морів, морських заток, лиманів та островів у внутрішніх морських водах у межах пляжної зони, до берегів річок, водойм та островів для загального водокористування...

Обмеження доступу громадян у будь-який спосіб (у тому числі шляхом влаштування огорож або інших конструкцій) до узбережжя водних об'єктів на земельних ділянках прибережних захисних смуг, що перебувають у користуванні громадян або юридичних осіб, а також справляння за нього плати є підставою для припинення права користування земельними ділянками прибережних захисних смуг за рішенням суду.(ч. 4 ст. 60 Земельного кодексу України)» [9].

Також, ділянка входить до зон охоронюваного ландшафту, згідно до постанови «Про затвердження Порядку визначення меж зон охорони пам'яток» Зона охоронюваного ландшафту - природна чи близька до природної незабудована територія за межами охоронної зони, з якою пам'ятка має активний візуальний зв'язок. Вона визначається для збереження і реабілітації природних утворень, які є характерним історичним середовищем пам'ятки, і відіграє важливу роль в образі населеного місця або окремому пейзажі, що містить пам'ятку. У зоні охоронюваного ландшафту забороняється будівництво капітальних будівель і споруд, шляхові і земляні роботи, що змінюють ландшафт, що охороняється [8].

У північній частині ділянки проектування знаходиться санітарно-захисна зона підприємства 1-3класу шкідливості, але на мапі «модель перспективного розвитку» це промислове підприємство не передбачене.

Також в двох місцях на ділянку проектування заходить санітарно-захисна зона підприємств 4-5 класу шкідливості, за законом про «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів» у

межах санітарно-захисних зон забороняється будівництво житлових об'єктів, об'єктів соціальної інфраструктури та інших об'єктів, пов'язаних з постійним перебуванням людей [1a].

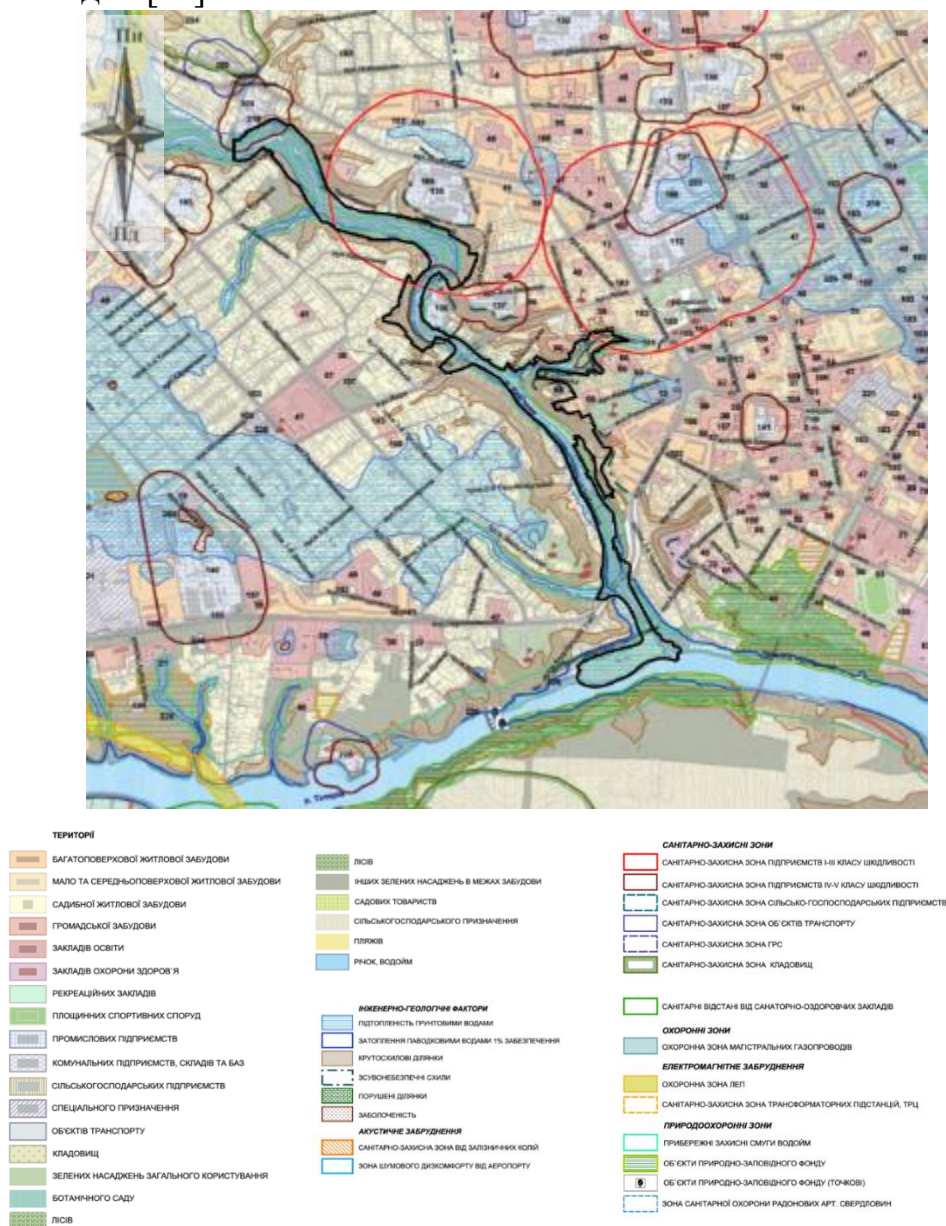


Рис. 3.1.7. Схема обмежень у використанні земельних ділянок [1a].

3.1.4. Структурно-функціональний аналіз урбанізованого середовища

Функціональне зонування території

Ділянку проектування оточують різні функціональні зони. В основному це – землі садибної житлової забудови, багатоповерхової житлової забудови та землі громадської забудови.

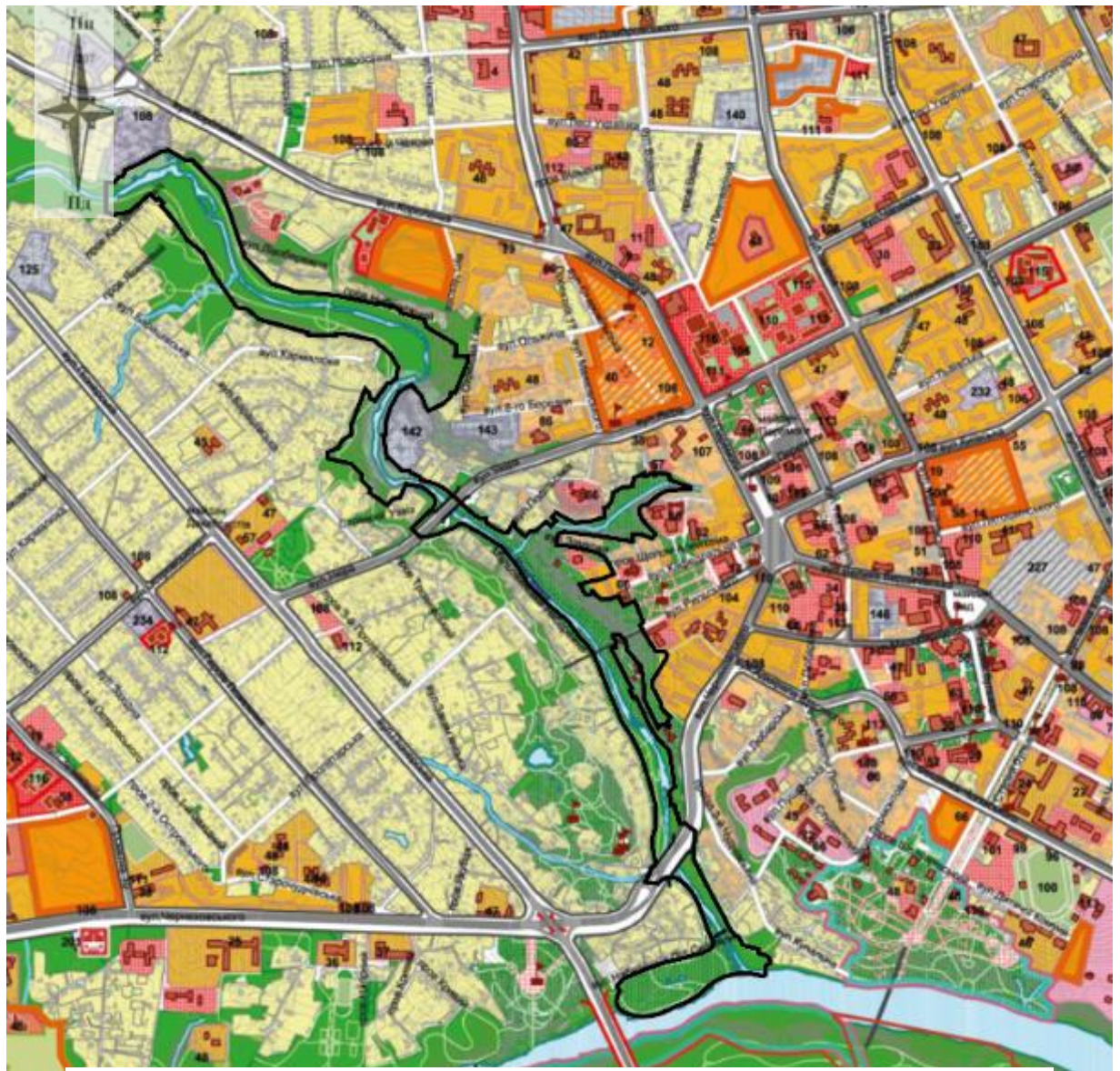


Рис. 3.1.8. Модель перспективного розвитку міста Житомира.
Генеральний план [13].

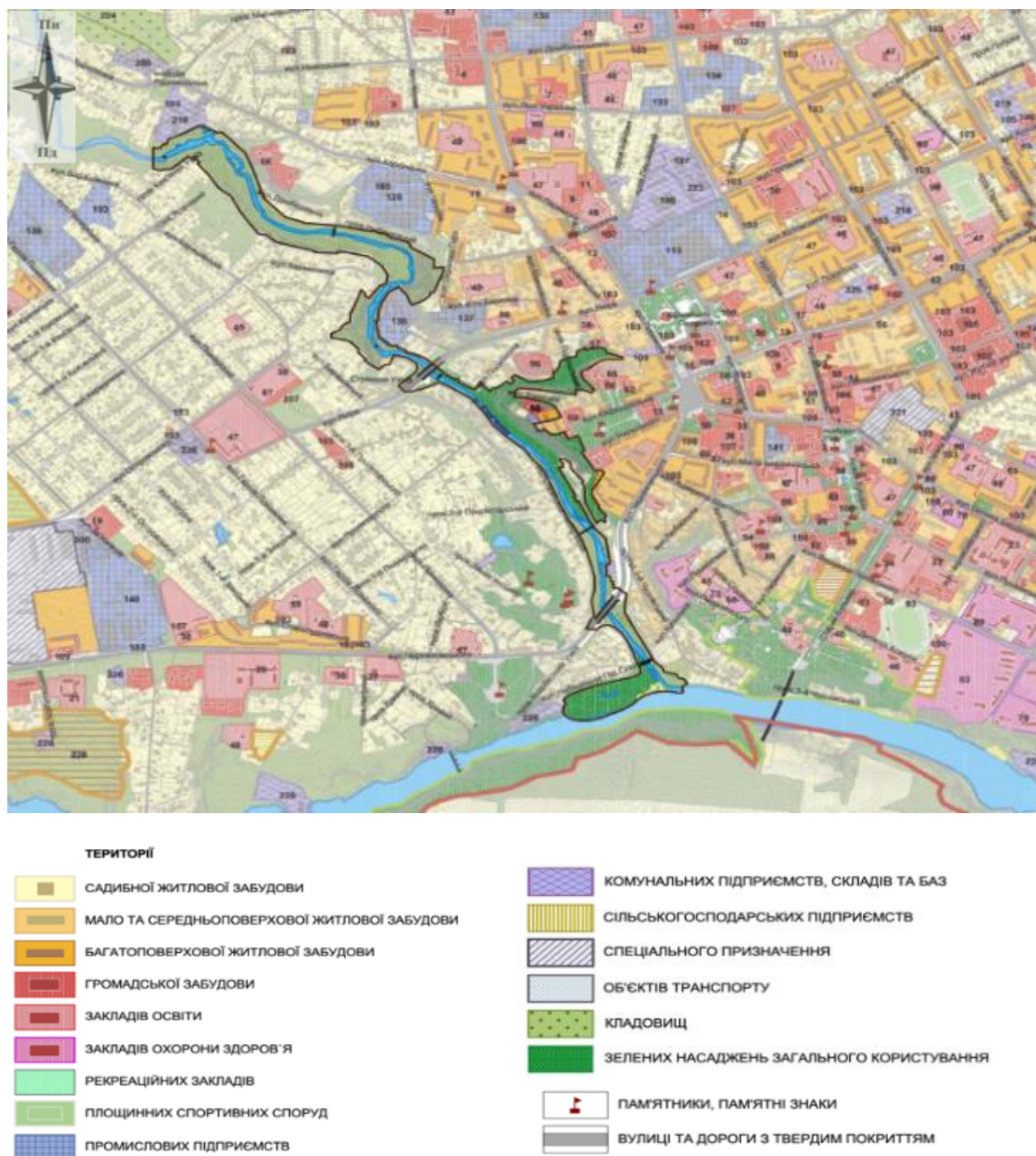


Рис. 3.1.9. Схема функціонального зонування

Також поряд до північної частини ділянки знаходяться промислові зони, зокрема 113 - завод ВАТ «Електровимірювач», та 137 – Житомирське учбово-виробниче підприємство «утос». 136 – Пивзавод ВАТ «Житомирпивзавод» не функціонує з 2015 року, але на карті «модель перспективного розвитку» підприємство залишається. А 165 – завод ВАТ «Вібросепаратор» та 135 – ПП «Котлокранмонтаж» не передбачені на карті «модель перспективного розвитку».

Також до ділянки проектуванні на півночі прилягає зона комунальних підприємств, склади та бази: 103 – Продовольчі магазини, 218 – Склади.

На південному-сході ділянка межує з зонами багатоповерхової житлової забудови та землі громадської забудови.

В межах ділянки проектування знаходяться зона зелених насаджень загального користування та Державний архів житомирської області, 66 – культова споруда, та частина житлового п'ятиповерхової будівлі з комунальними складськими приміщеннями.

Особливості розташування об'єктів різного призначення

На ділянці відсутня забудова. На прилеглих територіях розміщується житлова забудова, переважно садибні приватні земельні ділянки.



Рис. 3.1.10. Схема розміщення об'єктів, що становлять особливий інтерес для цільової аудиторії та впливають на контингент відвідувачів

Навколо розміщено декілька груп об'єктів: комерція, обслуговування, адміністративні буд., житло та історичні будівлі (культурно-освітні) з різними функціями: музей, церкви собори келія та магістрат. Також є міський сквер.



ЕКСПЛІКАЦІЯ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ



Доступність
обслуговування
дошкільних навчальних
закладів (300 м)



Доступність
обслуговування шкіл та
ліцеїв (750 м)



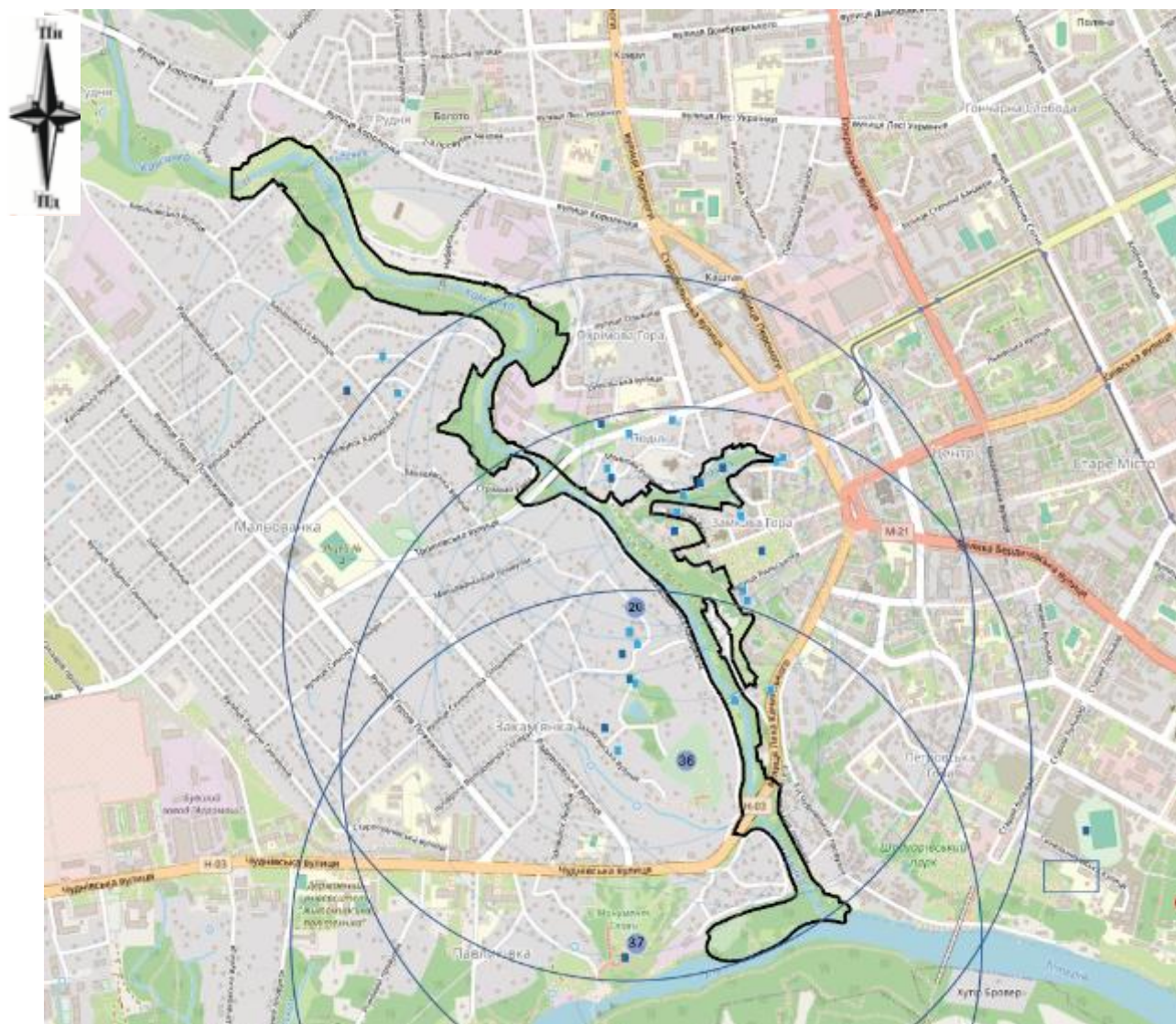
Доступність
обслуговування
позашкільних освітніх
закладів (1300 м)

- 22. Ліцей №25
- 19. Спецшкола-інтернат № 1
- 35. Житомирський автомобільно-дорожній коледж Національного транспортного університету
- 28. Центр науково-технологічної Творчості Молоді
- 38. Дитячий садок № 30
- 39. Житомирський дошкільний навчальний заклад №45
- 40. Дитяча художня школа ім. Віктора Шкуринського
- 41. Державний університет «Житомирська політехніка»
- 42. Середня загальноосвітня школа №32
- 43. Ліцей №4

ЕКСПЛІКАЦІЯ

- 
1. Кав'ярня
 2. Е2.кафе
 3. Готель «Рейкарц» та ресторан італійської кухні «Прімавера»
 4. Кав'ярня «Sharikava»
 5. Флашток «Прапор соборності України»
 6. Пам'ятник на знак заснування міста та сквер
 7. Житомирський обласний краєзнавчий музей
 8. Кав'ярня «Театральне» та «Strage48»
 9. Кав'ярня
 10. Житомирський обласний український музично-драматичний театр ім. Франка
 11. Ресторан «М'ята»
 12. Шот Бар
 13. Готель «Україна»
 14. Ресторан «Домінос»
 15. Супермаркет «Екомаркет»
 16. Ресторан «Балувана Галя»
 17. Кав'ярня «Sharikava»
 18. Торговий центр з супермаркетом, їдальнею «Час поїсти» та іншими крамницями
 19. Спецшкола-інтернат 1
 20. Медичний центр «Оксфорд Медікал»
 21. Федерація профспілок Житомира
 22. Ліцей №25
 23. Пивний ресторан «Shulz»
 24. Піцерія «Guster pizza House»
 25. Обласний архів та приміщення під комерцію
 26. Міський Аархів
 27. Державний архів житомирської області (корпус 1)
 28. Центр научно-технологічної Творчості Молоді
 29. Супермаркет «Полісся продукт»
 30. АТ «Сбербанк»
 31. Візовий центр Литви та Польщі
 32. Sense bank
 33. Житомирський районний суд Житомирської області
 34. Житомирська податкова інспекція
 35. Житомирський автомобільно-дорожній коледж Національного транспортного університету
 36. Медичний заклад, центр «Відновлення»
 37. Обласний медичний консультативно-діагностичний центр
 38. Дитсмячий садок № 30
 39. Житомирський дошкільний навчальний заклад №45
 40. Дитяча художня школа ім. Віктора Шкуринського
 41. Державний університет «Житомирська політехніка»
 42. Середня загальноосвітня школа №32
 43. Ліцей №4

Рис. 3.1.11. Схема розміщення закладів освіти.



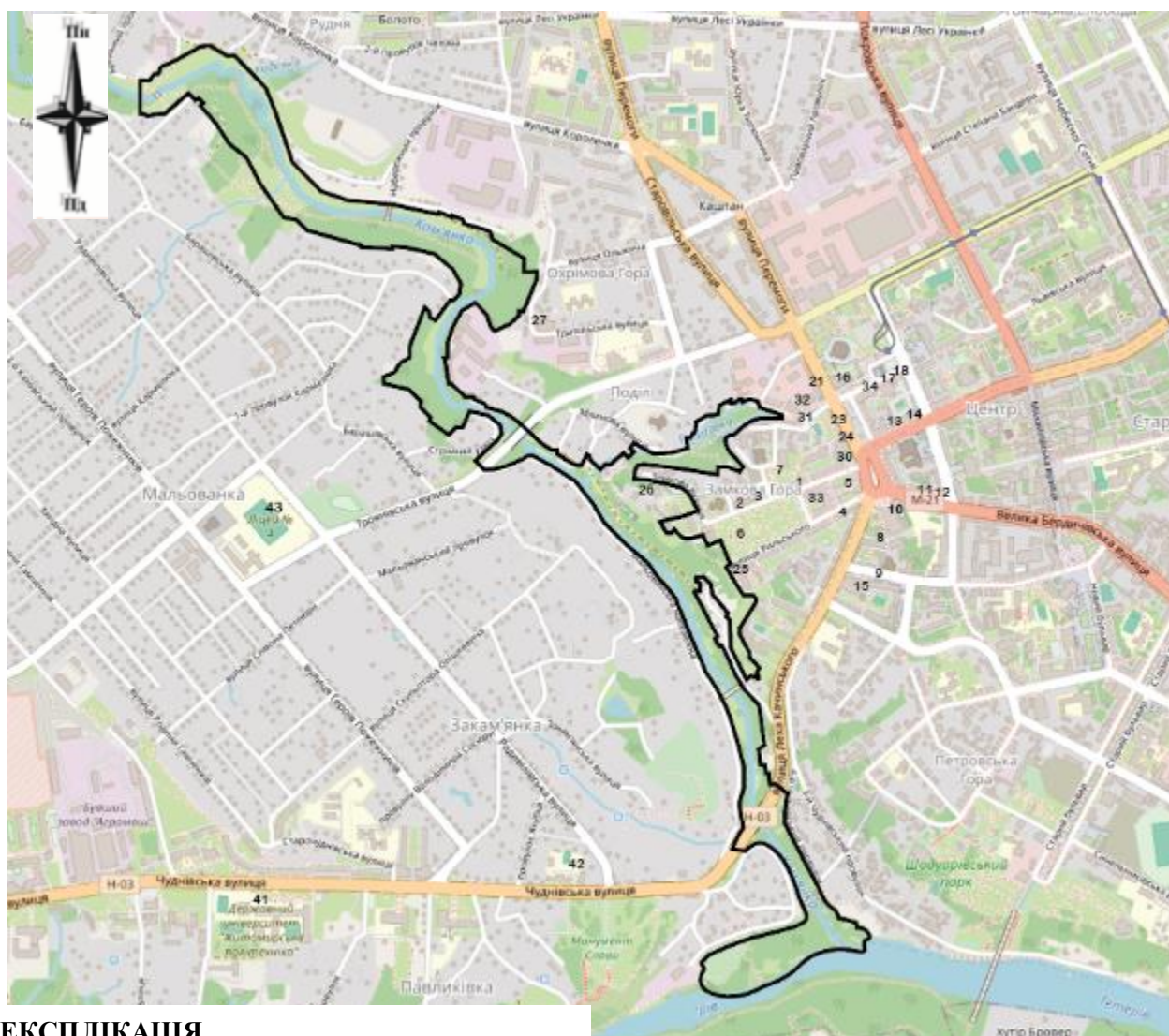
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- Доступність обслуговування поліклінік та філіалів (1000м)
- Аптеки

ЕКСПЛІКАЦІЯ

- 20. Медичний центр «Оксфорд Медікал»
- 36. Медичний заклад, центр «Відновлення»
- 37. Обласний медичний консультативно-діагностичний центр

Рис. 3.1.12. Система розміщення закладів охорони здоров'я



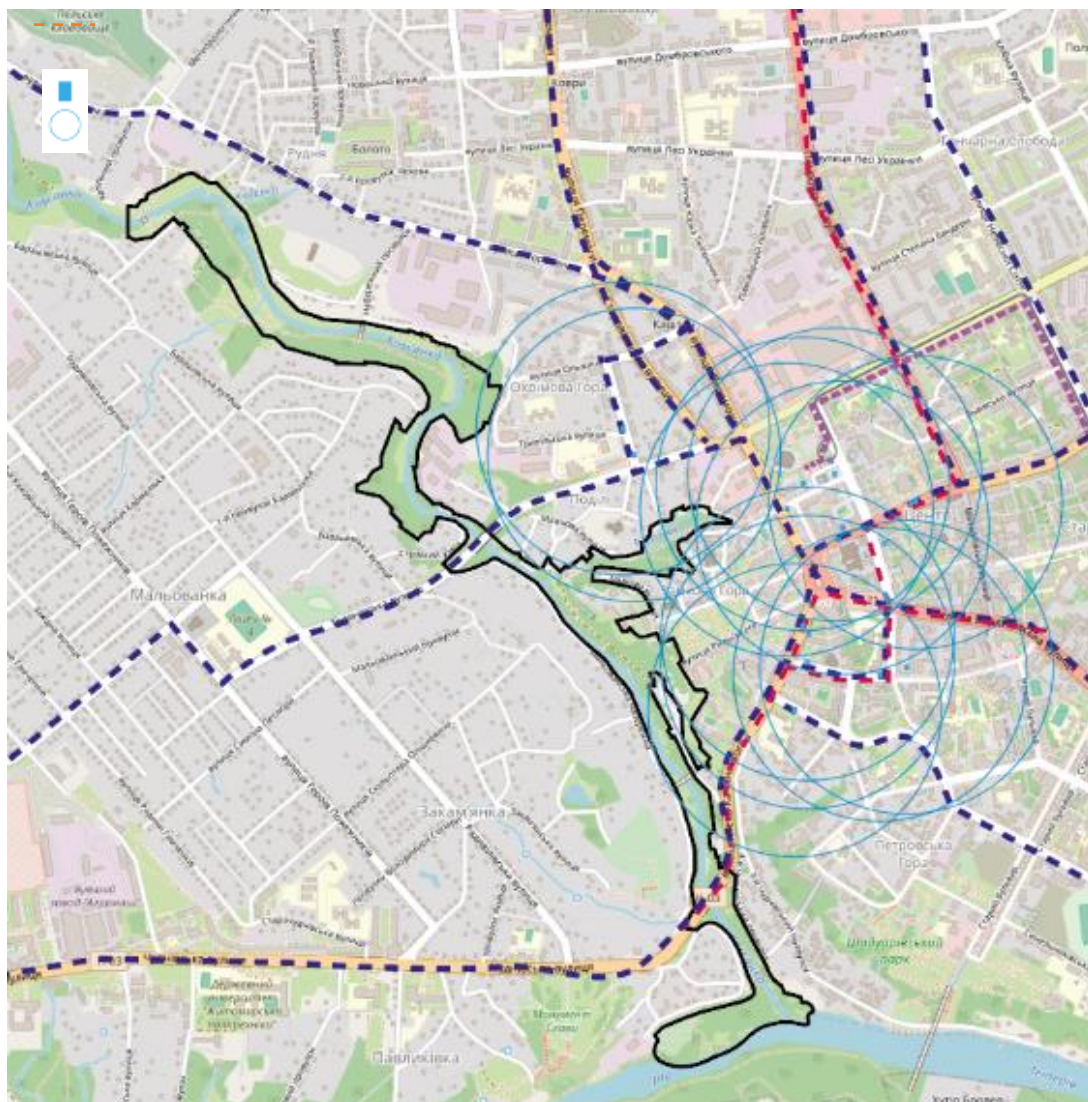
ЕКСПЛІКАЦІЯ

- | | |
|--|--|
| 2. Кав'ярня | 1. Кав'ярня «Sharikava» |
| 3. Е2.кафе | 18. Торговий центр з супермаркетом, їдальнею «Час поїсти» та іншими крамницями |
| 4. Готель «Рейкарц» та ресторан італійської кухні «Прімавера» | 21. Федерація профспілок Житомира |
| 5. Кав'ярня «Sharikava» | 23. Півний ресторан «Shulz» |
| 6. Флашток «Прапор соборності України» | 24. Піцерія «Guster pizza House» |
| 7. Пам'ятник на знак заснування міста та сквер | 25. Обласний архів та приміщення під комерцію |
| 8. Житомирський обласний краєзнавчий музей | 26. Міський Аархів |
| 9. Кав'ярня «Театральне» та «Strage48» | 27. Державний архів житомирської області (корпус 1) |
| 10. Кав'ярня | 29. Супермаркет «Полісся продукт» |
| 11. Житомирський обласний український музично-драматичний театр ім. Франка | 30. АТ «Сбербанк» |
| 12. Ресторан «М'ята» | 31. Візовий центр Литви та Польщі |
| 13. Шот Бар | 32. Sense bank |
| 14. Готель «Україна» | 33. Житомирський районний суд Житомирської області |
| 15. Ресторан «Домінос» | 34. Житомирська податкова інспекція |
| 16. Супермаркет «Екомаркет» | 35. Житомирський автомобільно-дорожній коледж |
| 17. Ресторан «Балувана Галя» | |

Рис. 3.1.13. Система розміщення комерційних та адміністративних установ. 31

Маршрути руху пішоходів і транспорту

З північно-східної частини ділянки знаходиться магістраль районного значення. Ділянка не повністю знаходиться в межах пішохідної доступності зупинок громадського транспорту, рис. 3.1.14.



УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ



Магістральні вулиці загального значення
Магістральні вулиці районного значення



Рух громадського транспорту:

Лінія руху тролейбусу

Лінія руху автобуса

Лінія руху трамвая

- Лінія пішохідного руху

- Зупинка громадського транспорту

- Доступність до зупинок громадського транспорту (500м)

Рис. 3.1.14. Схема руху пішоходів і транспорту

3.1.5. Інженерне забезпечення території, трубопровідний транспорт та телекомунікації

Теплопостачання та газопровід. Газопровід мережі не заходять на ділянку проектування. Теплові мережі відсутні на ділянці тільки дотична до ділянки в місці примикання до скверу «Житомиру 1100років», рис. 3.1.15.

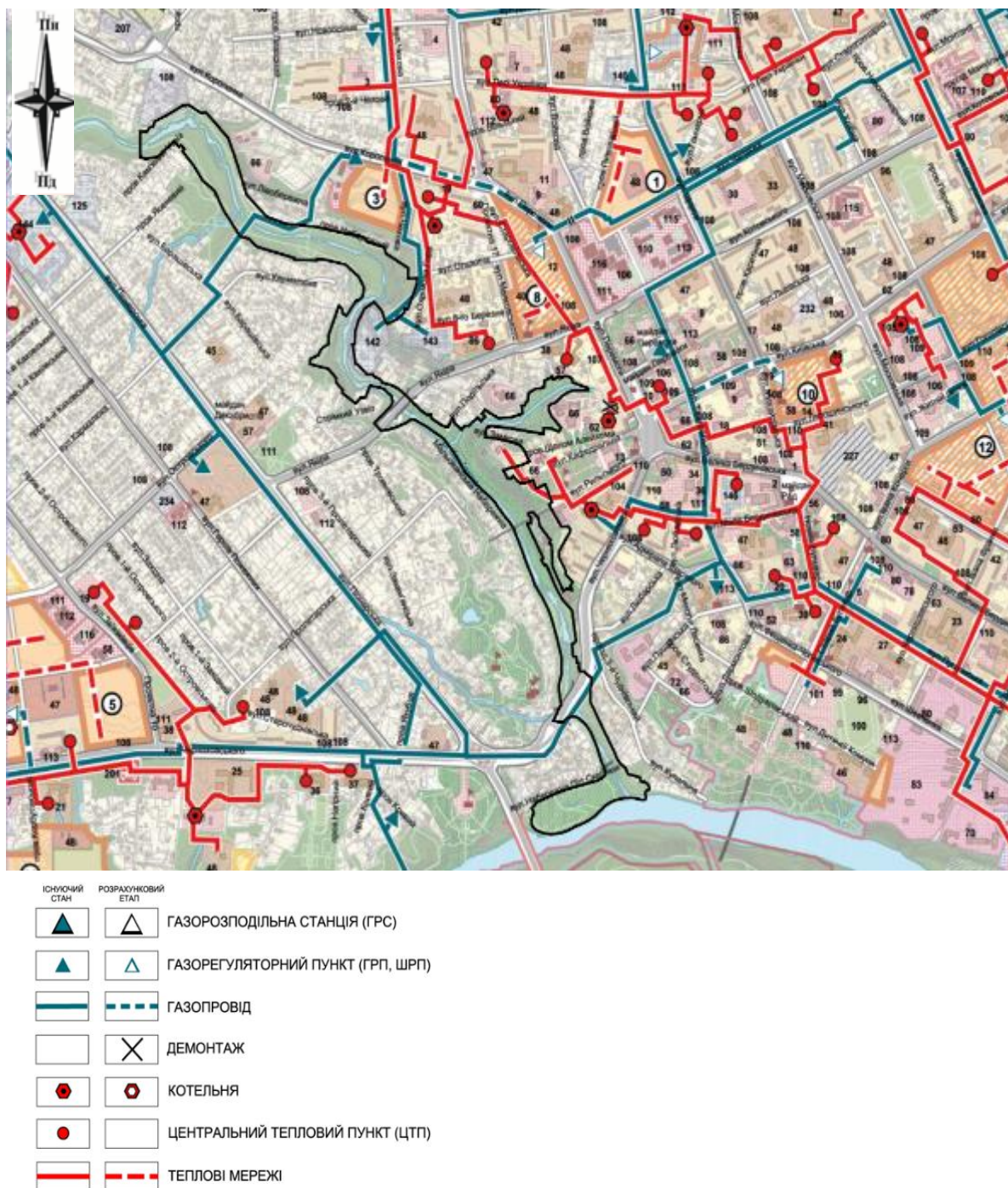


Рис. 3.1.15. Схема інженерної забезпечення території. Теплопостачання та газопостачання[1г].

Каналізація. Через ділянку проектування вздовж річок проходять каналізаційні мережі. Також до ділянки примикають дві каналізаційні насосні станції: КНС №3а та КНС №3, рис. 3.1.16.



Схема інженерної забезпечення території. Каналізація. [1д]

Рис. 3.1.16. Електропостачання. Лінії електропостачань проходять поряд до обраної ділянки на північному-заході .

Електропостачання. Лінії електропостачання проходять поряд до обраної ділянки на північному-заході. Рис. 3.1.17.



Рис. 3.1.17. Схема інженерної забезпечення території. Електропостачання. [1е]

3.1.5. Підготовка та благоустрій території

Інженерна підготовка та захист території. Ділянка має значний ухил, тож необхідно забезпечити місцевість протизсувними заходами.

Також на ділянці проектування є мережа дощової каналізації, але вона недороблена і частина з неї є відкритою дощовою каналізацією. Стоки в місцях очисних споруд в занедбаному стані – забиті, рис. 3.1.18.

Також необхідна розчистка водотоків річки Рудавка та необхідна розчистка ріки Кам'янка. Також необхідний захист від підтоплення та ерозії.



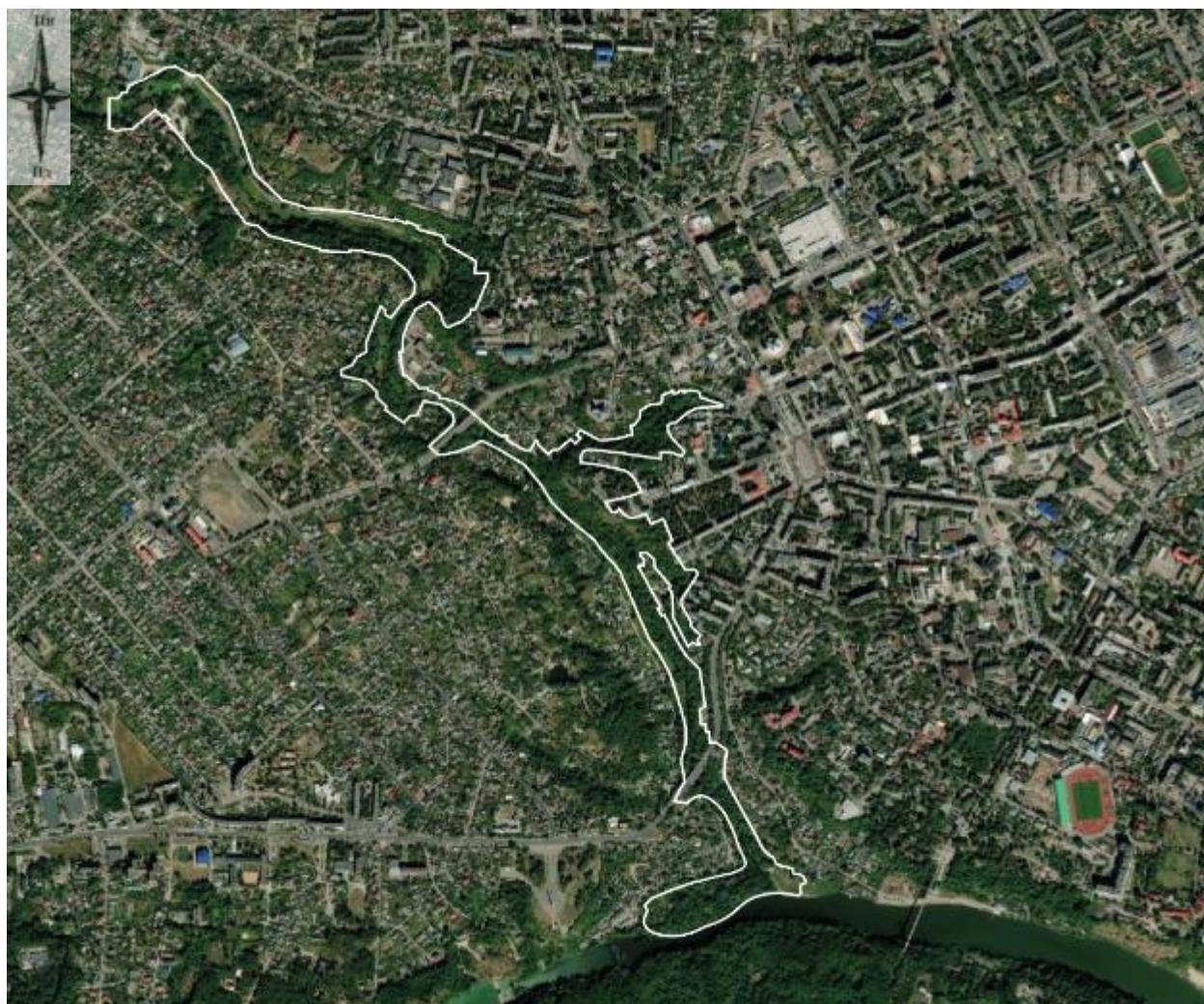
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ІНЖЕНЕРНИЙ ЗАХИСТ ТЕРИТОРІЇ

ІСНУЮЧИЙ СТАН	РОЗРАХУНКОВИЙ ЕТАП		ІСНУЮЧИЙ СТАН	РОЗРАХУНКОВИЙ ЕТАП	
		ДОЩОВА КАНАЛІЗАЦІЯ			ПРОТИЕРОЗІЙНІ ЗАХОДИ
		ОЧИСНІ СПОРУДИ ДОЩОВОЇ КАНАЛІЗАЦІЇ			ЗАХИСТ ВІД ПІДТОПЛЕННЯ
		ВІДКРИТА (ЛОТОК, КАНАВА) ДОЩОВА КАНАЛІЗАЦІЯ			РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ПОРУШЕНИХ ТЕРИТОРІЙ
		ПЛЯЖ			ЛІКВІДАЦІЯ ЗАБОЛОЧЕНОСТЕЙ
		ДРЕНАЖ			МЕЖА ЗАТОПЛЕННЯ (1%)
		РОЗЧИСТКА ВОДОТОКІВ			БЕРЕГОУКРІПЛЕННЯ
		РОЗЧИСТКА РІК			ГІДРОТЕХНІЧНІ СПОРУДИ (капремонт)
		ПРОТИЗСУВНІ ЗАХОДИ			ГРЕБЛІ (капремонт)
		НАБЕРЕЖНА			РОЗЧИСТКА ВОДОЙМ
		МЕЖА ЗАТОПЛЕННЯ (1%)			

Рис. 3.1.18. Схема інженерної підготовки та захисту території, взято з матеріалів проєкту Генерального плану м. Житомира 2015 р. [1ж]

Благоустрій території. Ділянка дуже поросла занедбана. На території відсутні: освітлення, пішохідні стежки, річка Рудавка стала простором для місцевого сміттєзвалища, рис. 3.1.19.



- Стежки протоптані місцевими. Складні в проходженні



- Межі ділянки проектування

Рис. 3.1.19. Схема благоустрою території. [Google maps]



Рис. 3.1.20. Фотофіксація ділянки вздовж річки Рудавки. Фото зроблені особисто підчас дослідження території

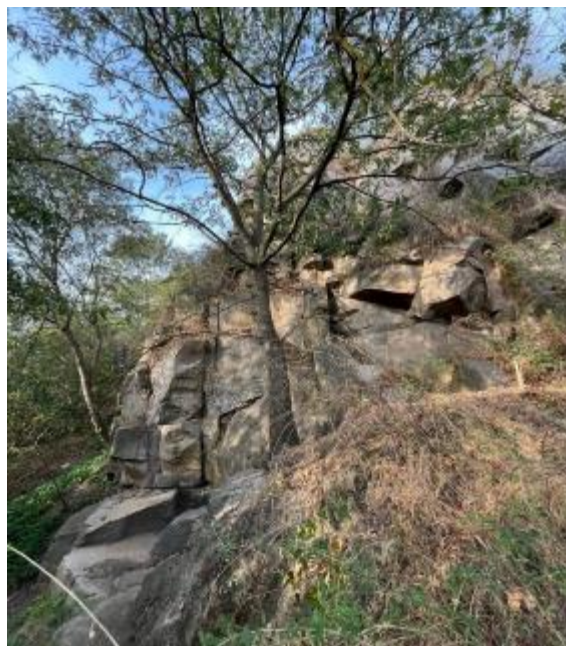


Рис. 3.1.21. Фотофіксація ділянки спуску до річки Кам'янка, та скальний масив. Фото зроблені особисто підчас дослідження території



Рис. 3.1.22. Фотофіксація ділянки спуску до річки Кам'янка, та скальний масив.
Фото зроблені особисто підчас дослідження території

Використання підземного простору. Поряд з ділянкою наявні підземні найпростіші укриття місткістю 200-880 чоловік. На території ділянки підземні простори не використовуються і можливість використання ускладнено через гідрогеологічні особливості. На ділянці проектування в зоні археологічної пам'ятки знаходиться укриття, рис. 3.1.23.

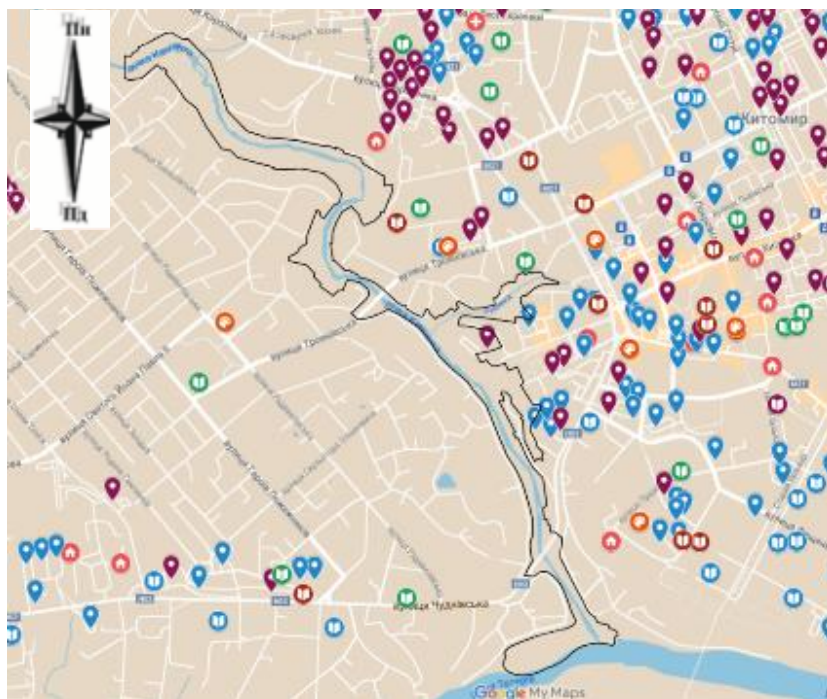
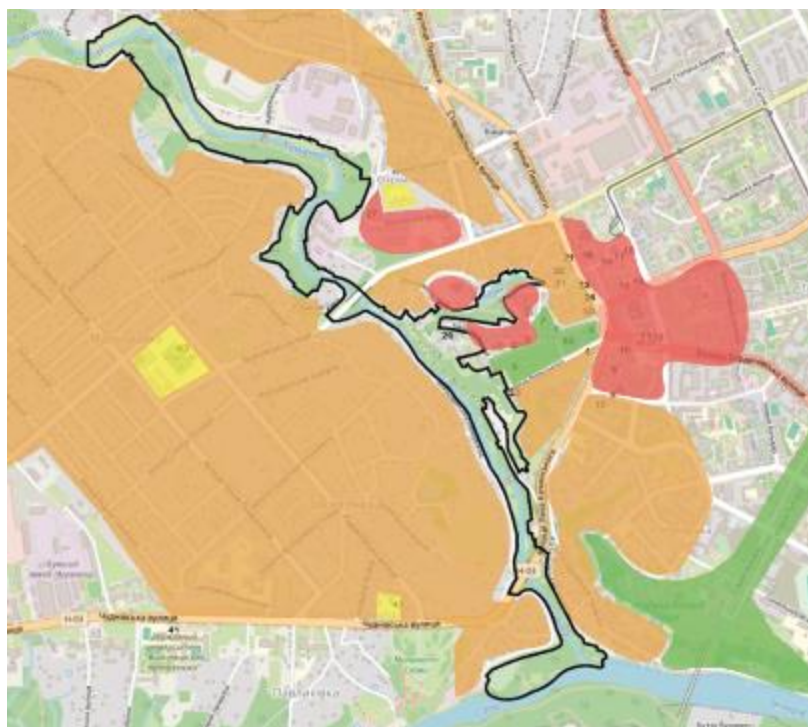


Рис. 3.1.23. Схема розміщення укриттів [11]. Інтерактивна карта укриттів

В результаті виконання комплексної оцінки досліджуваної території було виявлено такі проблеми:

- велике скупчення пам'яток національного та місцевого значення, що потребує особливої уважності при проектуванні
- обрана ділянка входить в зону охоронюваного ландшафту, що вносить певні обмеження;
- відсутність елементів благоустрою;
- різкий рельєф, необхідно правильно влаштувати піші маршрути
- забруднення водойм
- в більшості відсутній доступ до водних об'єктів

Місця локалізації типових ситуацій життєдіяльності



Умовні позначення



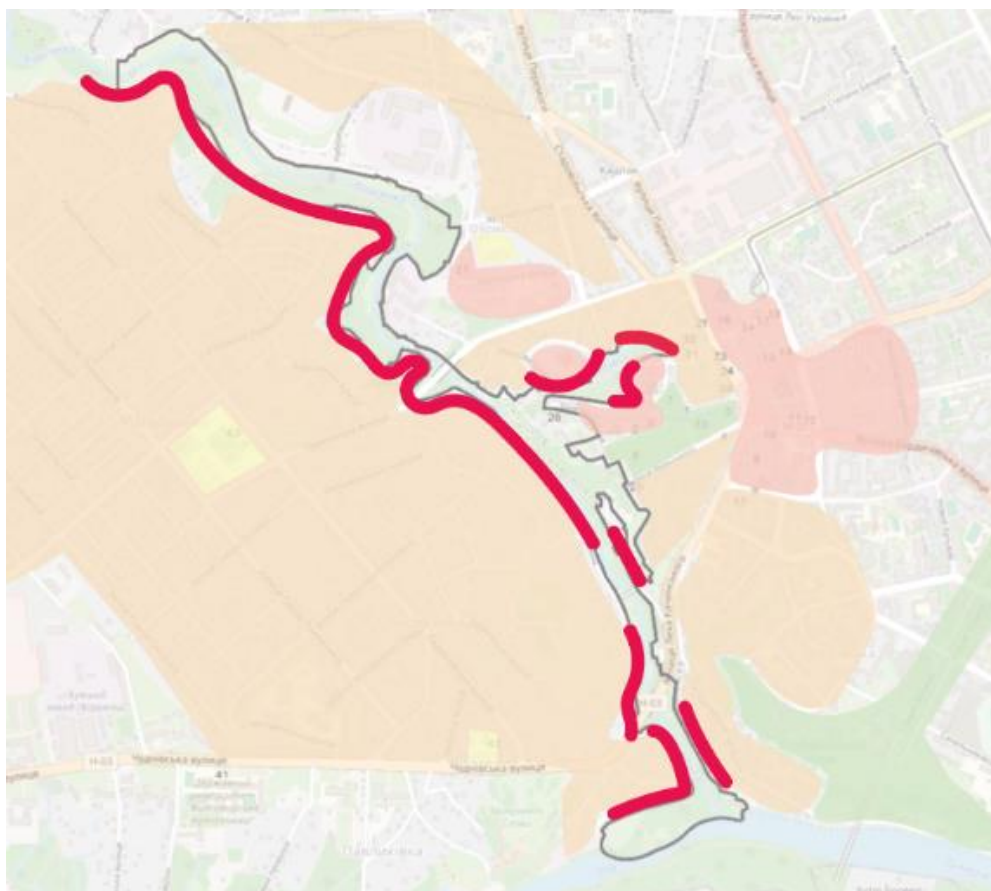
*Мешканці переважно приватно садибних будівель,
та мешканці 5поверхових житлових будівель
Учні навчальних закладів
Робітники*

Люди, що відпочивають

Рис. 3.1.24. Схема типових ситуацій у досліджуваному середовищі

Узагальнення результатів структурно-функціонального аналізу

Виконавши структурно-функціональний аналіз урбанізованого середовища, було виявлено проблему пішохідної доступності жителів садибно-приватної зони (південного-заходу) до зеленої рекреаційної зони через річку кам'янку. Також було виявлено проблему пішохідної доступності зі сходу території, рис. 3.1.25.



— Конфлікт пішохідних маршрутів

Рис. 3.1.25. Схема конфліктів пішохідних маршрутів

Дана територія є особливо важливою для жителів Житомира адже це історичний центр та важливий ландшафтний елемент міста.

3.1.6. Композиційний аналіз урбанізованого чи ландшафтно-рекреаційного середовища

Композиційний аналіз природного ландшафту

Житомир розташований на межі Придніпровської височини та Поліської низовини, що зумовлює складний та виразний рельєф міста. Територія міста характеризується наявністю глибокої долини річки Тетерів, яка поділяє його на дві частини. Історичний центр Житомира, включаючи Замкову гору, Монастирський узвіз та прилеглі квартали, розташований на крутих правобережних схилах, які мають висоти близько 200 м над рівнем моря. Ці терасовані схили є природною оглядовою платформою, що відкриває панорами на долину річки, її лівобережну заплаву та лісопаркові масиви.

Прирічкові території річок Кам'янка та Рудавка в Житомирі формують унікальний природно-міський ландшафт, що має виражений терасований характер, стрімкі схили, природні балки та зони заплавної рослинності. Як притоки Тетерева, ці річки утворюють локальні долини, які відіграють важливу роль у формуванні «зелених коридорів» — структур, що поєднують екологічні, рекреаційні та просторово-зв'язувальні функції у міському середовищі.

Долина річки Кам'янки має розгалужену структуру з численними перепадами висот і природними терасами. В її верхній частині переважають круті схили, що створюють умови для облаштування оглядових терас, панорамних майданчиків, пішохідних маршрутів і місць для спокійного відпочинку. Такий рельєф відкриває можливості для поєднання активного та пасивного використання простору, зберігаючи при цьому природну автентичність. Кам'янка є ключовим елементом формування видових вісей і композиційної побудови прирічкової території, з потенціалом розвитку як природного, так і культурного громадського простору.

Особливої уваги заслуговує скельний масив, розташований на правому березі Кам'янки поблизу її впадіння в Тетерів. Цей геоморфологічний елемент, що збігається з територією Замкової гори, підноситься приблизно на 20 метрів над рівнем води і має виразну візуальну, ландшафтну та символічну цінність. Скеля утворює природну домінанту долини, виступаючи своєрідним маркером

історичної і просторової межі між природним середовищем та стародавньою частиною міста.

Масив складається з відкритих кам'янистих поверхонь зі стрімкими схилами, частково вкритих природною рослинністю. Завдяки своїм кліматичним умовам — інсоляції, провітрюваності, дренажності — скеляста ділянка придатна для облаштування оглядових платформ, амфітеатрів, інтерактивних маршрутів або мистецьких інсталяцій. Водночас важливо уникати надмірного втручання та зберігати цілісність природної форми, забезпечуючи стабільність схилів і захист від ерозії.

Річка Рудавка, на відміну від Кам'янки, протікає через більш урбанізовані частини міста. Її береги мають пологий характер, що забезпечує легкий доступ і відкриває потенціал для створення інклюзивних просторів, благоустроєних екостежок та інтеграції в існуючу міську інфраструктуру. Тут актуальним є розвиток «зеленої інфраструктури», яка пов'язує житлові райони, школи, громадські простори й рекреаційні зони, забезпечуючи сталість та доступність природи в межах щільної забудови.

Обидві річки несуть екосистемну та просторово-композиційну цінність, і водночас мають історичне значення як природні межі міських територій, що зберегли частину автентичного природного ландшафту. Врахування рельєфу, гідрологічної структури, зелених насаджень та візуальних осей дозволяє інтегрувати нові громадські простори таким чином, щоб підкреслити унікальний характер прирічкових ділянок, не порушуючи їхньої екологічної рівноваги та історичної топографії.

Річки Кам'янка та Рудавка мають значення не лише як природні компоненти ландшафту, але й як структуроутворюючі елементи міста Житомира, навколо яких формувалась його історична тканина. Вони виступали природними межами укріплених поселень, забезпечували захист, водопостачання, а також були маршрутами пересування та торгівлі ще з часів раннього середньовіччя. Особливо Кам'янка, яка протікала безпосередньо під

Замковою горою — осередком заснування міста, — була тісно пов'язана з формуванням першої фортифікації, ремісничих кварталів, монастирських комплексів.

Ці річки увійшли у локальну урбаністичну міфологію, а також мають археологічний потенціал — у долинах виявлені культурні шари різних епох, зокрема залишки валів, фундаментів, кераміки. Водойми та прилеглі схили були також місцями сакрального значення — поблизу Кам'янки та Рудавки розташовувалися монастирі, церкви, старовинні цвинтарі, що формують духовну вісь міста, рис. 3.1.26.

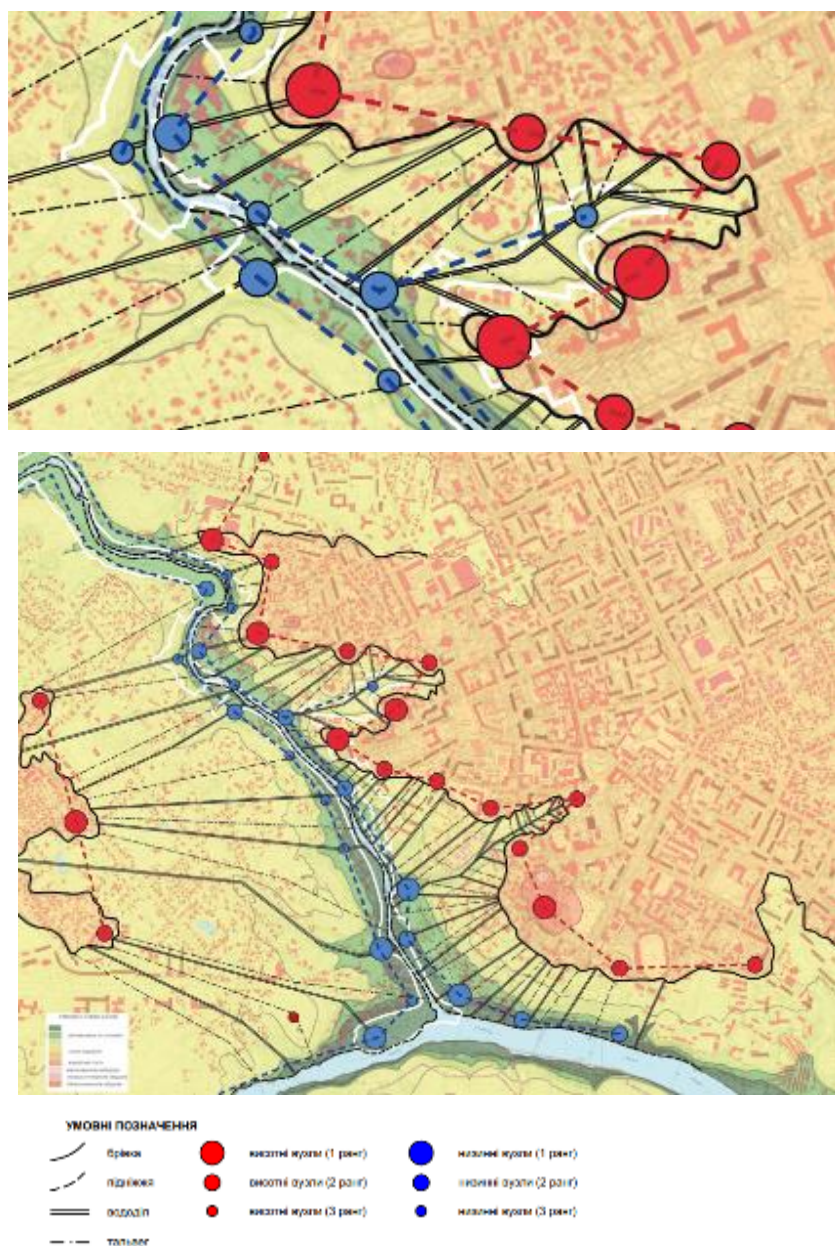


Рис. 3.1.26. Схема композиційного аналізу природного ландшафту та деталь де зображена русло річки Рудавки.

Композиційний аналіз техногенного ландшафту

В результаті аналізу техногенного ландшафту території було виявлено певні закономірності та пропорції, пов'язані з природою формування русла та берегів річок. А саме природа формування русла має свої закономірності кути повороту, формування вододілів та тальвег. Також це перекликає з планувальними вісями центрального району міста (рис. 3.1.27.)

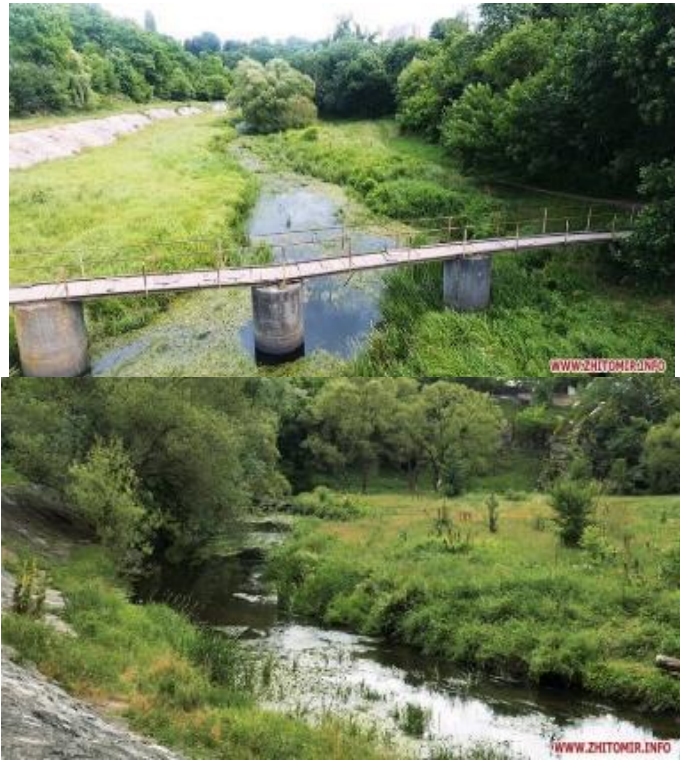


Рис. 3.1.27. Схема композиційного аналізу техногенного ландшафту.

Аналіз умов візуального сприйняття

Під час аналізу ділянки проектування було виділено основні точки для візуального сприйняття.

Таблиця 1.3.1.

№	Зображення	Опис
1		Вид з вул. Південна
2		Тут часто збираються сім'ями на пікнік поряд з водоймою

4		Вид зі скверу
3		Вигляд на скальний масив на річку у підніжжі
5		Вид річки рудавки

6		Впадіння річки Кам'янки в річку Тетерів
---	--	--

Узагальнення результатів композиційного аналізу

В результаті аналізу техногенного ландшафту території було виявлено певні закономірності та пропорції, пов'язані з природою формування русла та берегів річок. А саме природа формування русла має свої закономірності кути повороту, формування вододілів та тальвег. Також це перекликає з планувальними вісями центрального району міста.

У радянський період ця логіка була значною мірою зруйнована. На ключових ландшафтних терасах, які могли б служити оглядовими майданчиками, було зведено гаражні кооперативи, господарські споруди та багатоквартирні будинки. Більше того, частина нової забудови з'явилася в межах археологічної пам'ятки, без врахування її охоронного статусу та історичної цінності. Це призвело до втрати зорової відкритості, порушення просторової читабельності та викривлення ландшафтного профілю території.

Таким чином, композиційний аналіз свідчить, що історичне місто та природне середовище заклали потенціал для гармонійного розвитку, проте техногенне нашарування 20 століття його значною мірою спотворило на байдужість до організації зелених зон у 21 столітті. При цьому збережені фрагменти планувальної логіки можуть бути відправною точкою для сучасної реконструкції — з відновленням видових осей, очищенням перспектив, створенням оглядових терас та посиленням зорового зв'язку між публічним простором і ландшафтом.

3.1.7. Еволюційно-генетичний аналіз урбанізованого чи ландшафтно-рекреаційного середовища

Еволюційно-генетичний аналіз розпланування містобудівного об'єкта

Центральна частина міста Житомир має складну планувальну структуру, що історично формувалась на основі природного рельєфу та ландшафтних особливостей долини річки Тетерів та її приток — Кам'янки та Рудавки. Композиційна структура міста зосереджується навколо давнього укріпленого центру — Замкової гори, яка разом із скельним масивом відіграє роль історико-природної домінанти, рис. 3.1.30.

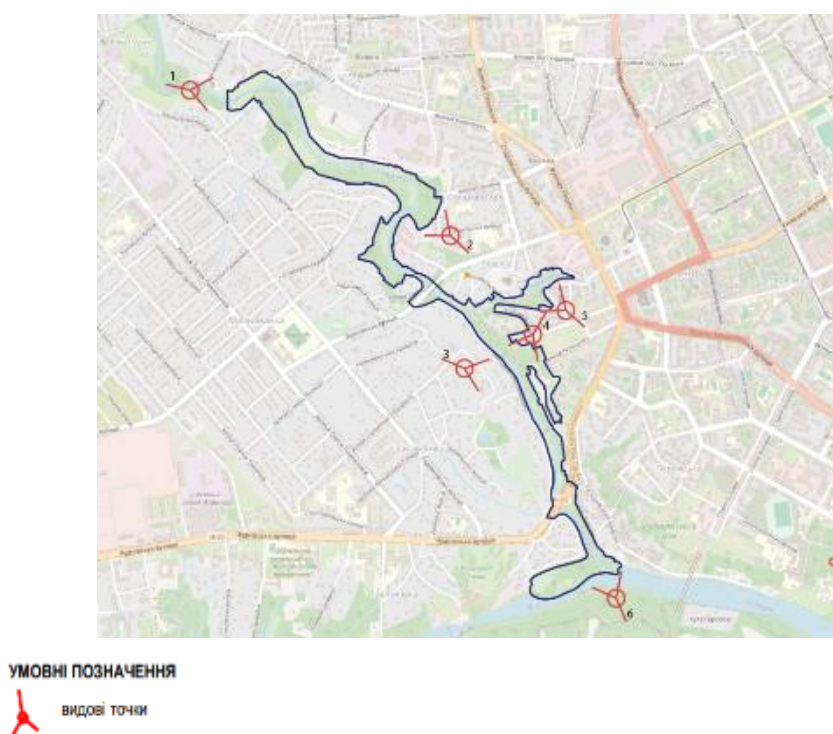
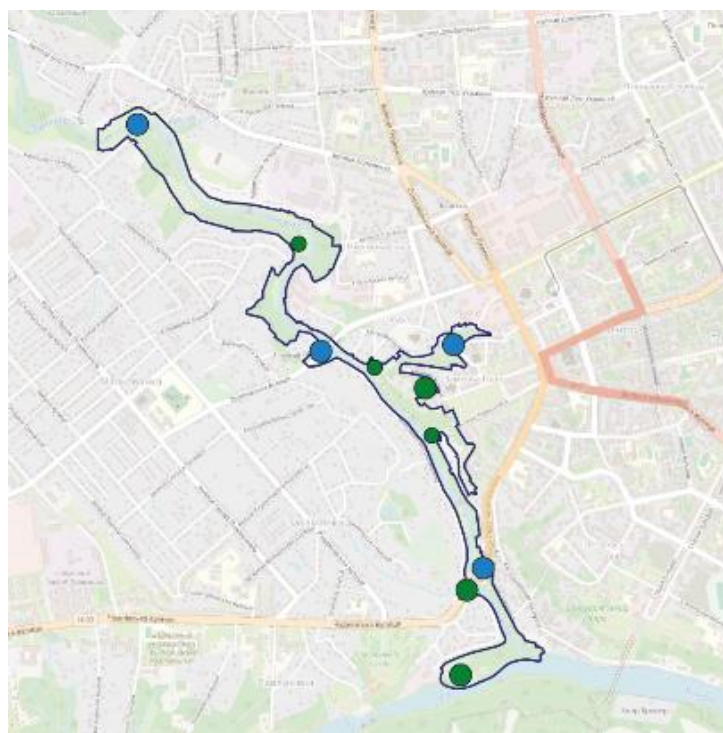


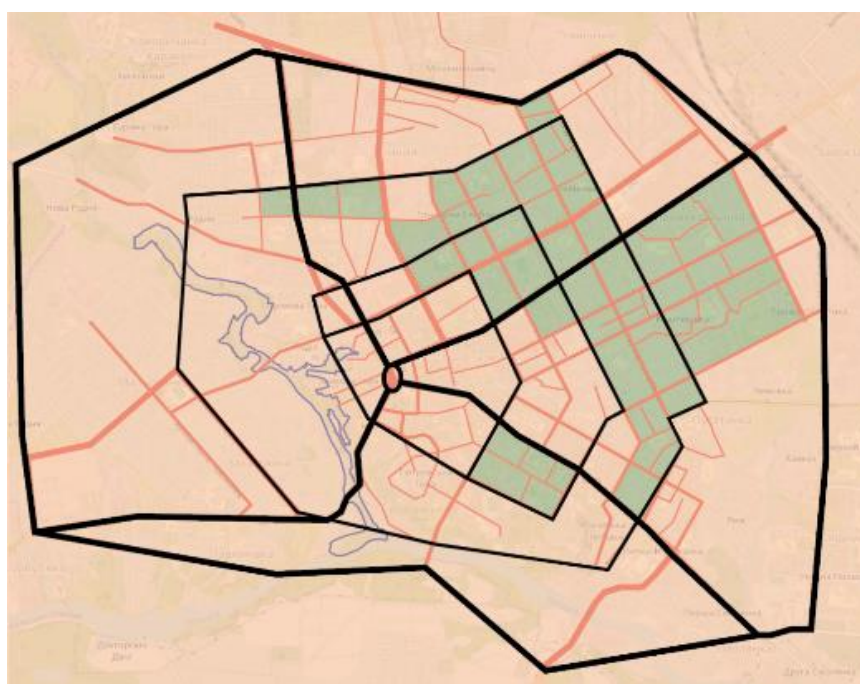
Рис. 3.1.28. Схема розміщення видових точок.



УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- потенціальні композиційні вузли природного ландшафту
- потенціальні композиційні вузли техногенного ландшафту

Рис. 3.1.29. Схема розміщення потенціальних композиційних точок.



УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- | | | |
|--|--|--|
| Переважно впорядкована забудова | вісі | закономірність планування |
| Переважно хаотична забудова | Межі ділянки проектування | ● архітектурна домінанта міста |

Рис. 3.1.30. Схема сталих закономірностей планувальної організації центральної частини міста Житомир

Природно сформовані тераси та балки у прибережній зоні Тетерева спричинили фрагментарність забудови, водночас надавши місту унікальну рельєфну ідентичність. Планувальні осі Житомира історично підпорядковувалися напрямкам до річки, храмів, мостів та основних транзитних шляхів. Особливе місце в історичній схемі займають Монастирський узвіз, Старий бульвар, Замкова вулиця, які виступають своєрідними композиційними нитками, що ведуть від громадських просторів до панорамних точок над долиною річки, рис. 3.1.31.

При цьому історичні композиційні вісі пов'язані з природним ландшафтом і формують логічну ієрархію зв'язків між громадськими зонами, сакральними об'єктами та природними домінантами. Основні містобудівні акценти — такі як костел святого Йоана, Спасо-Преображенський собор, оглядові майданчики Замкової гори — взаємодіють із просторовими перспективами на долину Кам'янки та її злиття з Тетеревом.

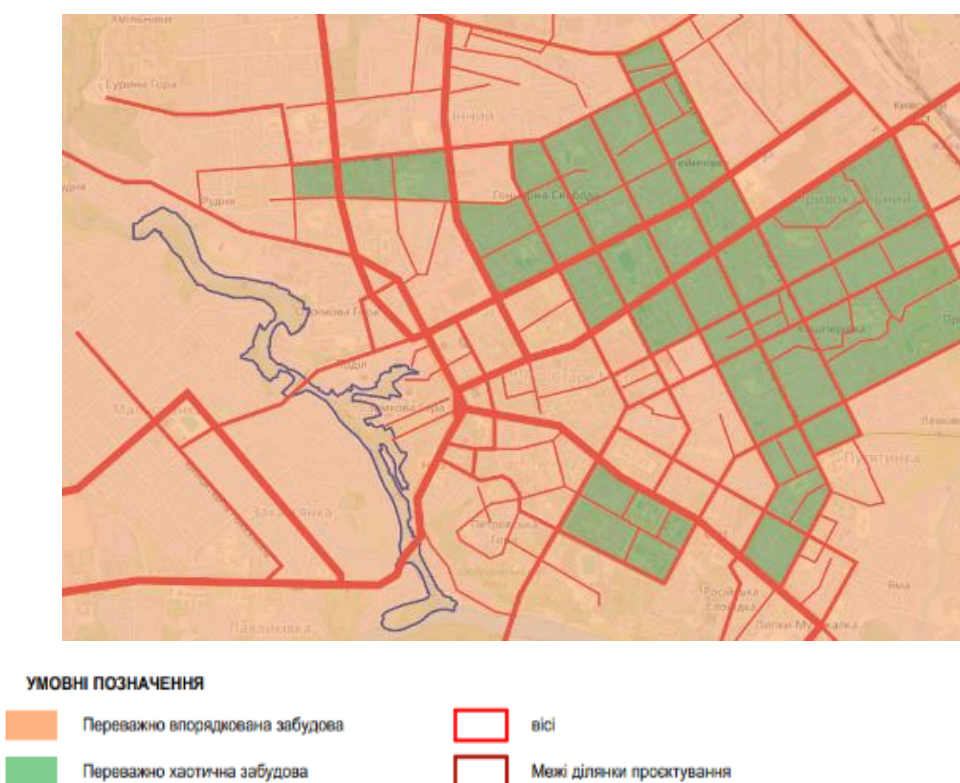


Рис. 3.1.31. Схема вулично-дорожньої мережі та впорядкованості забудови міста.

Еволюційно-генетичний аналіз існуючої забудови

Історична забудова центральної частини Житомира — зокрема в долині річок Кам'янки та Рудавки — є змішаною за часом виникнення та архітектурною стилістикою. Переважну частину забудови формують пам'ятки XIX — початку XX століття, а також модерністські об'єкти радянського періоду.

У південній частині долини Кам'янки — в районі Замкової гори — збереглася найдавніша частина міста з історичними слідами оборонної архітектури та дореволюційної забудови. Тут розташовані сакральні споруди, зокрема костел святого Йоана (поч. XX ст.), які відіграють роль вертикальних домінант у ландшафтно-планувальній структурі. Важливо зазначити, що ця територія від початку формувалась у взаємодії з природним середовищем: забудова була інтегрована в рельєф долини річки, з оглядом на панорами та природні бар'єри.

У зоні прирічкових терас Кам'янки та Рудавки в 1950–1980-х роках активно зводилися об'єкти радянського модернізму. Серед них — житлові будинки, технічні споруди та господарські комплекси, зокрема гаражі, які займають території з високим рекреаційним і культурним потенціалом. Також спостерігається хаотична трансформація історичної забудови: перебудови фасадів, добудови, втрати оригінального архітектурного вигляду.

Ці фрагменти модерністської архітектури не завжди гармонійно вписані в історичне середовище. Проте, як у випадку скверу на площі Замковій, саме радянський період залишив об'єкти, що створювали певні просторові осі, які й сьогодні є перспективними для активізації зон громадського користування. Деякі з таких осей ведуть до видових точок на скельний масив, створюючи потенціал для збереження та оновлення цієї композиційної логіки.

Аналіз способів кодування інформації значимої для місцевого населення

Матеріалізація суспільних відносин

У місті Житомир — особливо в його історичному центрі та на територіях поблизу річок Кам'янка й Рудавка — спостерігається поступове відновлення

культурного шару через встановлення пам'ятних табличок, QR-кодів біля історичних об'єктів, розвиток туристичних маршрутів. Зокрема, поблизу Замкової гори діє міська екскурсійна локація, що знайомить мешканців і гостей із давнім історичним середовищем.

У межах запроєктованих громадських просторів доцільним є подальше встановлення інформаційних елементів — стендів, тактильних макетів, навігаційних знаків, які дозволяють актуалізувати знання про культурну цінність місцевості.

Опредметнення вірувань

У зоні впливу досліджуваних прирічкових територій розміщено низку сакральних об'єктів, які мають значення не лише як культові споруди, а й як символи тяглості міського духовного простору. До таких належать: костел святого Йоана, Спасо-Преображенський собор, монастирські комплекси. Їхня наявність зумовлює необхідність обережної інтеграції відкритих просторів із збереженням духовного сприйняття середовища.

Способи карбування інформації в колективній пам'яті

Житомирська міська спільнота поступово формує нові підходи до відображення ідентичності в міському просторі. Це проявляється через неформальні мистецькі ініціативи — встановлення арт-об'єктів, реалізацію проектів «міні-скульптур», створення муралів, прив'язаних до місцевих легенд або подій.

Окремі локації мають глибокий наративний потенціал. Наприклад, Замкова гора — як місце заснування міста, колишнього укріплення та легендарного центру оборони. Саме тут можна передбачити створення «пам'ятника історичній тиші», символу спостереження, миру та стійкості. Інші простори — наприклад, поблизу впадіння Кам'янки у Тетерів — можуть стати місцем розміщення скульптурних композицій, присвячених річкам як джерелам життя.

Узагальнення результатів еволюційно-генетичного аналізу

Виявлення сталих закономірностей формоутворення урбанізованого середовища

У процесі аналізу еволюції планувальної структури прибережної частини історичного центру Житомира було виявлено сталі закономірності її формоутворення. Природні особливості ландшафту — насамперед, русла річок Кам'янки та Рудавки — зумовили формування кварталів та мережі шляхів, що тяжіють до берегових ліній.

Історично ці зони використовувалися переважно як транзитні простори або території утилітарного призначення — ремісничі хутори, млини, господарські споруди. З часом частина цих функцій втратила актуальність, залишивши територію у занедбаному стані. Водночас, композиційна схема зберегла свою логіку: візуальні коридори уздовж русел річок, природні відкриті перспективи та потенціал інтеграції зелених зон.

Таким чином, в історично сформованому середовищі існує потенціал для відновлення просторової гармонії шляхом включення громадських просторів природного характеру — скверів, набережних, рекреаційних маршрутів.

З'ясування діапазону можливих позитивних змін оточення

На прикладі території вздовж річок Кам'янка та Рудавка можна виокремити широкий діапазон потенційних позитивних змін, серед яких:

- створення багаторівневих набережних з можливістю безбар'єрного доступу;
- формування нових маршрутів пішохідного зв'язку між розрізненими частинами історичного центру;
- розміщення інфраструктури мікровідпочинку (оглядові платформи, зони читання, дитячі майданчики);
- екологічна ренатуралізація берегів — відновлення природної рослинності та очищення русел;
- брендування простору через візуальні елементи, що поєднують ідентичність міста й природного середовища.

На сьогоднішній день існують спорадичні ініціативи з благоустрою цих зон, проте вони не формують єдиної просторової концепції. Проектна пропозиція має на меті об'єднати фрагментарні ділянки у послідовну систему громадських просторів, що стане новою «зеленою віссю» історичної частини Житомира.

3.1.7. Асоціативно-образний аналіз урбанізованого чи ландшафтно-рекреаційного середовища

Семантика просторів і об'єктів, розташованих на ділянці

Топоніми.

Ділянка проєктування охоплює прибережні території річок Кам'янка та Рудавка в історичному ядрі Житомира. Назва Кам'янка, найімовірніше, походить від характеру її русла та берегів — з кам'янистими виступами та скельним масивом у районі Замкової гори. Це також сформувало семантичний образ території як «фортеці природи», яка в різні історичні етапи була осередком укріплень, зв'язків і трансформацій.

Річка Рудавка, своєю чергою, отримала назву, ймовірно, від червонуватого кольору ґрунтів або мінералізованих домішок, які змінюють колір води. Назва «Рудавка» підсвічує глибинну прив'язаність до природних особливостей регіону. Обидві назви мають важливу топонімічну цінність і є точками ідентичності в урбаністичному середовищі міста.

Неформальні назви місць.

Житомирці традиційно називають район біля впадіння Кам'янки в Тетерів «під Замковою» — адже тут історично знаходилася головна оборонна споруда міста. Інші неформальні позначення включають «Скеля» (про скельний масив на правому березі Кам'янки), «Гайок» (ділянка прибережного зеленого масиву в районі Монастирського узвозу), а також «Підвісний» — на честь старого мосту, що з'єднував береги.

Легенди і перекази.

Скельний масив, розташований біля злиття Кам'янки з Тетеревом, зберіг у собі символічний зміст — це природна точка домінанти, з якою пов'язані народні

оповідки про «Камінь мудрості», з якого нібито було видно все місто і який слугував духовним маяком у часи козацької доби. Існує місцева легенда, що з вершини Замкової гори можна побачити не лише долину Тетерева, а й «прошепотати бажання вітру» — і воно збудеться. Такі елементи можуть бути інтегровані в просторову концепцію парку як емоційні магніти: інсталяції, панелі, стилізовані арт-об'єкти.

3.1.8. Емоційне забарвлення реакцій людини на оточення

На сьогоднішній день прибережні ділянки Кам'янки та Рудавки здебільшого викликають аморфні або негативні емоції у містян. Це зумовлено їхнім техногенним перевантаженням, захаращеністю, низькою естетичною цінністю забудови радянського періоду, а також відсутністю якісної рекреаційної інфраструктури.

Зокрема, територія біля скелі на Кам'янці — потенційна «точка сили» — нині важкодоступна, засмічена, обмежена огороженнями. Люди відзначають відчуття відчуження, закритості, занедбаності. Проте, при правильній інтерпретації простору (створення панорамної точки, легких сходів, візуального очищення горизонту) — ця ж територія має потенціал викликати захоплення, гордість, спокій, відчуття «місто-на-долоні».

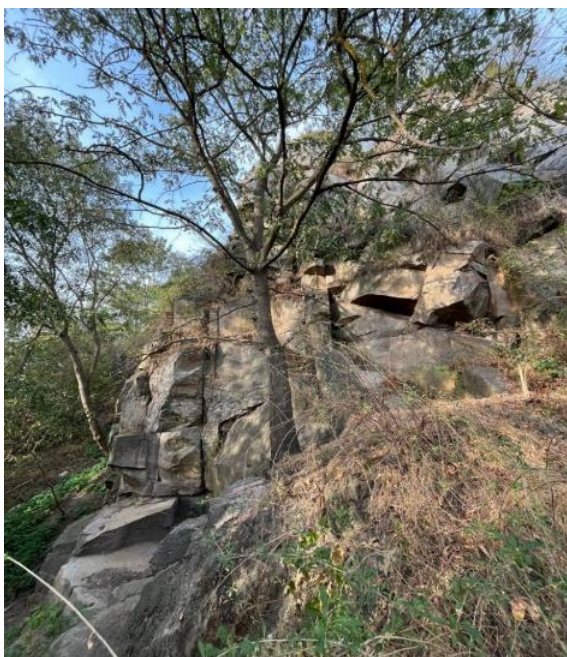


Рис. 3.1.32. Фотофіксація семантичних точок: «Скеля»

Зони вздовж Рудавки, навпаки, мають нейтральне або буденне емоційне сприйняття — через близькість до житлової забудови та технічних споруд. Вони можуть стати привабливими завдяки формуванню безперервного маршруту — «зеленої артерії» — що включає мистецькі зони, тихі зони, пірси, зони біля води.

Для багатьох житомирян річки Кам'янка та Рудавка є «просторами дитинства» — місцями, де відбувалися перші прогулянки, пригоди, пікніки, спуски на санчатах узимку або перехід по камінню влітку. Ці місця часто згадуються як «таємні стежки», «улюблений спуск», «місток, де збирались».

Проект має на меті не лише функціональну інтеграцію, а й емоційну реконструкцію цих образів, створення сучасного простору, де давні асоціації набудуть нового звучання. Простір має сприйматись як «простір діалогу» — між минулим і майбутнім, природою та людиною, спогадами та перспективами.

Авторська ідея — створити простір як «тактильну історію річки», де маршрути нагадують про зміну берегів, де кожен пагорб — мов розділ книги, а кожен оглядовий майданчик — мов абзац паузи в читанні. Це парк-відлуння, парк-свідок.

Узагальнення результатів асоціативно-образного аналізу

Аналіз показав, що попри нинішній занедбаний вигляд територій Кам'янки та Рудавки, вони мають потужний емоційно-семантичний потенціал. Їх трансформація у відкриті громадські простори може не лише покращити функціональну структуру міста, а й відновити емоційний зв'язок мешканців з історичною тканиною Житомира. Інтеграція через збереження топоніміки, створення нових «точок тяжіння» та активацію культурного ландшафту — є запорукою успішної ревіталізації цієї частини міста.

3.2. Концепція інтеграції відкритих громадських просторів в історичному ареалі прирічкової території м Житомира

На основі принципу історико-культурної відповідності на ділянці проєктування потрібно розробити наступні кроки дії:

Прийоми історико-культурної адаптації у процесі інтеграції відкритих громадських просторів у прирічкове середовище історичного міста є ключовими для збереження та актуалізації локальної ідентичності. У випадку прирічкових територій річок Кам'янки та Рудавки в місті Житомир ці заходи набувають особливої важливості, оскільки включають ділянки, які безпосередньо межують або включають пам'ятки археології та історичної забудови.

У зв'язку з цим прийоми історико-культурної адаптації мають на меті не лише збереження об'єктів спадщини, але й формування інтерпретаційного середовища, яке дозволить сучасному користувачеві встановити зв'язок з історією місця.

У межах прирічкових територій Житомира, зокрема вздовж русел річок Рудавки та Кам'янки, історико-культурна відповідність передбачає реконструкцію втрачених візуальних коридорів між прибережними зонами та сакральною та цивільною забудовою XIX–XX ст., розташованою на прилеглих підвищеннях. Особливої уваги потребують території, де збережені пам'ятки археології, як-от городище доби Київської Русі та кургани, відомі як курганна група «Кам'янецький ліс». Ці об'єкти вимагають не тільки фізичної охорони, але й належного візуального інтегрування у відкритий громадський простір.

На основі принципу ландшафтно-просторової безперервності на ділянці проєктування потрібно розробити наступні кроки дії:

На прирічкових територіях річок Рудавки та Кам'янки в Житомирі реалізація принципу безперервності відбувається шляхом створення єдиного зеленого пішохідного маршруту, що органічно вплітається у природний ландшафт русел річок. Даний маршрут покликаний об'єднати фрагментовані ділянки природної рослинності, історичних пам'яток та сучасних зон відпочинку в єдиний рекреаційний коридор. Особливу увагу приділено зонуванню території з урахуванням її екологічної цінності та історико-культурної значущості, що дозволяє забезпечити збалансований розвиток простору без руйнування його унікальної природи.

На основі принципу контекстності на ділянці проєктування потрібно розробити наступні кроки дії:

На прирічкових територіях річок Рудавки та Кам'янки у Житомирі принцип контекстності набуває особливої ваги, оскільки ця місцевість поєднує в собі природні ресурси, археологічні об'єкти (зокрема, виявлені кургани та пам'ятки археології місцевого значення) і фрагменти історичного середовища. При розробці концепції інтеграції громадських просторів тут необхідно враховувати не лише фізичні характеристики ландшафту, а й його культурно-історичну цінність, що відображає багатовікову історію розвитку міста.

*На основі принципу **регенеративності** на ділянці проєктування потрібно розробити наступні кроки дії:*

На прикладі прирічкових територій річок Рудавки та Кам'янки в місті Житомир реалізація цього принципу є особливо актуальною. Тут простежуються ознаки часткової деградації середовища: урбанізовані береги, хаотичні насадження, порушення природної структури заплав, проблеми із забрудненням території. Крім того, історико-культурна цінність територій (наявність археологічних об'єктів — курганів та пам'яток місцевого значення) вимагає особливо делікатного підходу до їх відновлення.

*На основі принципу **м'якої мобільності** на ділянці проєктування потрібно розробити наступні кроки дії:*

У випадку прирічкових територій річок Рудавки та Кам'янки в місті Житомир реалізація цього принципу спрямована на органічне включення зелених маршрутів у загальну структуру міста без порушення природних і культурних особливостей місцевості. Історичне середовище, насичене природними акцентами та археологічними пам'ятками, вимагає делікатного проєктування доріжок, містків, спусків, яке не тільки забезпечить зручність пересування, а й підсилить враження від взаємодії з природою та історією.

*На основі принципу **екологічної чутливості** на ділянці проєктування потрібно розробити наступні кроки дії:*

У межах проектування ділянок на берегах Кам'янки та Рудавки екологічна чутливість передбачає впровадження мінімально інвазивних рішень: створення пішохідної інфраструктури, що не порушує гідрологічний режим річки, використання місцевих водопроникних матеріалів (гранітний відсів, дерев'яні настили, спеціальні стабілізовані ґрунти), впровадження технологій біоінженерного укріплення берегів (живе коріння, біоматеріали, габіони з ґрунтовим покриттям тощо).

Особливо актуально для басейну Рудавки, яка в межах міста має розгалужену систему відгалужень та непряме русло. Відновлення цих зв'язків дозволить не лише уникнути локальних підтоплень, але й відродити біорізноманіття, характерне для прирічкових ландшафтів регіону.

Таким чином, екологічна чутливість у благоустрої прирічкових ділянок річок Кам'янки та Рудавки у Житомирі є запорукою сталого балансу між урбаністичними функціями, рекреаційними потребами громади та збереженням природної самобутності ландшафту. Цей принцип дозволяє перетворити прибережні території на не лише естетично привабливі, але й життєво стійкі частини міського середовища.

На основі принципу гуманізації простору на ділянці проектування потрібно розробити наступні кроки дії:

На березі Кам'янки передбачено зони усамітнення — невеликі тераси, вбудовані в рельєф, де можна сховатися від шуму і спостерігати за водою або займатися індивідуальними практиками (читанням, медитацією). Водночас є простори для зустрічей — спільні вогнища, настільні ігри, відкриті зали під навісами для зборів і занять на свіжому повітрі.

На основі принципу партисипативності на ділянці проектування потрібно розробити наступні кроки дії:

У випадку прирічкових територій річок Кам'янки та Рудавки в Житомирі, що мають не лише природну, а й вагому історико-культурну цінність, принцип партисипативності є особливо важливим. Проектування простору без участі

місцевої громади ризикує перетворитися на формальний благоустрій без душі, який не буде відповідати очікуванням і стилю життя користувачів. Натомість активне включення мешканців у формування концепції дозволяє виявити локальні сенси, які неможливо побачити лише з архітектурної чи ландшафтної перспективи.

3.3. Ландшафтна організація відкритого громадського простору в історичному ареалі прирічкової території м Житомира

Прийоми історико-культурної адаптації застосовуються на ділянці проєктування наступним чином:

Прийоми історико-культурної адаптації у процесі інтеграції відкритих громадських просторів у прирічкове середовище історичного міста є ключовими для збереження та актуалізації локальної ідентичності. У випадку прирічкових територій річок Кам'янки та Рудавки в місті Житомир ці заходи набувають особливої важливості, оскільки включають ділянки, які безпосередньо межують або включають пам'ятки археології та історичної забудови.

Ділянка проєктування включає територію, на якій відповідно до Історико-архітектурного опорного плану м. Житомир, розташована пам'ятка археології місцевого значення — *група курганів періоду ранньої залізної доби (VII–III ст. до н.е.), а також фрагменти культурного шару давньоруського часу*. Окремі зони, що межують із природною територією, утворюють візуальне продовження історичних кварталів, серед яких — сакральна та громадська забудова кінця XIX – початку XX ст.

Історична топографія Житомира передбачає переважання панорамних зв'язків між підвищеннями центральної частини міста, де розташовані пам'ятки архітектури, та низинними прибережними територіями. Проєктом передбачено розчищення візуальних осей на сакральні об'єкти, які наразі приховані зеленими насадженнями або забудовою, що не має історичної цінності. Це дозволить відвідувачам краще орієнтуватися у просторі, сприймаючи прибережну зону як невід'ємну частину міського історичного ландшафту.

Окрему увагу приділено *візуальному характеру благоустрою*. Малі архітектурні форми, вуличні меблі, навіси, освітлення проєктуються з урахуванням *історичної стилістики кінця XIX ст.*, яка є домінантною для прилеглого середовища. Для цього використовуються натуральні матеріали (дерево, камінь, кований метал), приглушені кольори, властиві традиційній палітрі міста (охра, теракота, темно-зелений, графіт). Деякі з лав, урн або навісів можуть бути стилізованими під збережені історичні зразки або виготовлені за аналогами із старих фотоархівів.

Ще одним прийомом є *впровадження культурного мощення з локальною семантикою*.

На ділянці пам'ятки археології пропонується *організація відкритої культурної експозиції*, яка дозволить уникнути забудови цієї частини, одночасно забезпечивши її інтеграцію у просторову структуру парку. Прийом полягає у використанні *прозорих настилів* або периметрального обрамлення території курганів із підсвіткою та короткими інформаційними супроводами. Це дозволить зберегти ландшафтну цінність місця, запобігши втраті історичного об'єкта, одночасно адаптуючи його до відкритого користування.

Таким чином, сукупність прийомів історико-культурної адаптації дозволяє перетворити прирічкові території Житомира на активні, відкриті, але водночас шанобливі до минулого міські простори, що сприяють посиленню ідентичності та історичної пам'яті місцевої громади.

Прийоми ландшафтно-просторової безперервності влучають у себе наступні кроки:

Ландшафтно-просторова безперервність. Для прирічкових просторів річок Кам'янки та Рудавки у місті Житомир ця безперервність є ключовим чинником інтеграції наявних фрагментованих природних і культурних зон у сталу екосоціальну систему.

Формування безперервного громадського простору уздовж прирічкових територій передбачає створення зв'язного середовища, що забезпечує

комфортне пішохідне пересування, візуальну цілісність ландшафту та єдину просторову структуру. У місті Житомир така інтеграція особливо важлива для територій уздовж річок Кам'янка та Рудавка, які мають фрагментовану забудову, різнорівневий рельєф та недоступні ділянки.

Проектування пішохідно-велосипедних маршрутів уздовж русел річок Рудавки та Кам'янки з використанням природних ліній рельєфу — ключовий захід для формування безперервної рекреаційної інфраструктури. Завдяки каскадному характеру русла Рудавки, особливо в її верхній течії поблизу ринку "Поділ", доцільно облаштувати легкі дерев'яні або металеві переходи над водою, а також настили в зонах заболочення. Ці переходи можуть об'єднати існуючі пішохідні шляхи мешканців — зокрема, між вулицями Шолом-Алейхема, Подільською, Млиноюю, провулком Млиновим і вулицею Замковою. Таким чином зберігається та формалізується народно створена мережа пішохідного руху, яка є важливою частиною локального мобільного середовища.

Особливу увагу варто приділити формуванню чергування тематичних зон активностей уздовж маршруту. У верхній частині долини Рудавки, де переважає природний рельєф, доцільно передбачити тихі зони відпочинку серед існуючих кущових і деревних насаджень, які мають стабільну кореневу систему. У центральній частині, ближче до впадіння в Кам'янку, можливе влаштування майданчиків для спостереження за природою, зокрема за птахами, як-от дикі качки. Тут також доцільне створення простору для подій невеликого масштабу: терасових майданчиків чи невеликих амфітеатрів.

Вздовж Мальованської набережної варто передбачити вело- та пішохідні доріжки, що інтегруються у загальноміську мережу. Завдяки низьким зручним берегам річки Кам'янки ця зона є придатною для активного відпочинку: місць сидіння та лежання біля самої води, спортивних тренажерів, дитячих майданчиків. У періоди зменшення рівня води можна організувати природні кам'яні переходи через річку, а поруч — легкі мостики для постійного користування. Варто передбачити також озеленення для створення природного

тіньового захисту: дерева вздовж маршрутів, живоплоти й кущі, що формують комфортний і безпечний простір для різних груп користувачів.

Важливо застосовувати заходи для екологічного відновлення берегів: біоінженерні методи стабілізації, такі як посадка очерету, осоки, вільхи, верби та верболозу. Це сприятиме природному очищенню води, збереженню вологолюбної фауни, покращенню мікроклімату та запобіганню ерозії. У місцях, де берег сильно порушований і забруднений, рекомендовано провести очищення території від сміття та побутових відходів мешканців, паралельно залучаючи громаду до проєктів з ревіталізації.

Особливу увагу слід приділити усуненню бар'єрів — як фізичних, так і візуальних. Каскадний рельєф можна адаптувати під пішохідну інфраструктуру завдяки терасуванню схилів, прокладанню похилих стежок і пандусів. Слід уникати глухих бетонних укріплень, що відокремлюють воду від міста. Навпаки, береги мають стати доступними для мешканців, а вода — видимим і дотичним елементом міського середовища.

В районі "Набережної під скелею" та 4-го Чуднівського провулка пропонується влаштування пішохідного мосту над річкою Кам'янкою, який об'єднає ці дві паралельні ділянки і водночас надасть нові візуальні зв'язки. Тут ростуть дерева, що утворюють природну арку — унікальний просторовий ефект, який варто зберегти. Уздовж річки Тетерів, особливо поблизу впадіння Кам'янки, можна створити парк із пляжною зоною — повертаючи історичну функцію місця, яке раніше слугувало місцем відпочинку.

Таким чином, впорядкування та озеленення берегів Рудавки, Кам'янки й прилеглих зон має базуватися на принципах просторової безперервності, екологічної стабілізації та збереження народних маршрутів. Це дозволить сформувати єдину природно-міську систему відкритих просторів, інтегровану як у структуру старого міста, так і в сучасні потреби громади.

Прийоми екологічної ревіталізації прирічкових зон застосовуються на ділянці проєктування наступним чином:

Прирічкові території Рудавки та Кам'янки в центральній частині Житомира мають значний потенціал для екологічного відновлення, що дозволить повернути цим просторам природну цінність та забезпечити сталу взаємодію з міським середовищем. Прийоми екологічної ревіталізації спрямовані на покращення гідрологічного режиму, відновлення біорізноманіття, зменшення ризику підтоплень, підвищення якості життя мешканців.

Очищення русел від штучних і побутових забруднень

У річках Кам'янка і Рудавка часто накопичуються уламки бетону, будівельні відходи, побутове сміття, які змінюють русло, погіршують якість води й поглинають природні береги. Першочерговим заходом має стати механічне очищення русел із залученням волонтерських ініціатив, комунальних служб та екологічних організацій. На ділянках у межах житлової забудови доцільно застосовувати мобільну техніку з мінімальним втручанням у ґрунт.

Відновлення природної течії на окремих фрагментах

У ряді зон русла річок були змінені чи частково закриті в бетонні колектори, що призвело до втрати природного ландшафту. Особливо це стосується усієї річки Рудавки, що є притокою річки Кам'янки і часткове закриття нижньої частини річки Кам'янки. Пропонується поступове розкриття закритих ділянок русел (деконсервація) з одночасним озелененням берегів, а також усунення малоефективних штучних загат, які погіршують проточність і сприяють застою води. Це дозволить річці “дихати”, а середовищу — самовідновлюватися.

Біоінженерні укріплення берегів

Для захисту берегів без шкоди для екосистеми рекомендовано замість бетонування застосовувати біоінженерні рішення:

- *встановлення габіонів з природним каменем, які можуть виступати одночасно і укріпленням, і лавами вздовж набережної;*

- *висадка багаторічних вологолюбних рослин з розвинутою кореневою системою (наприклад, верба козяча, осока, ірис сибірський), які природно закріплюють берег;*
- *використання кокосових матів і геотекстилю на похилих ділянках для попередження ерозії.*

Такі рішення слід застосовувати в районі між вулицями Пушкінською і Гоголівською, де берегові схили нестабільні, а також у долині Кам'янки, що розташована біля колишнього індустріального кластеру.

Формування зон затоплення та буферів на час дощових піків

На стику урбанізованих кварталів і прирічкових ландшафтів потрібно створювати *фрагменти розширеного русла* (тимчасові розливи), де вода під час дощів матиме змогу вільно розтікатися, знижуючи ризик підтоплення нижніх вулиць. Для цього передбачається:

- *локальне зниження берегів;*
- *створення фітозон (лучних ділянок), що можуть виконувати роль біологічних фільтрів;*
- *залуження прибережної території з використанням автохтонних трав.*

Такі заходи є доцільними в районах, де Кам'янка проходить поблизу житлових кварталів — наприклад, поблизу провулку Кафедрального.

Впровадження дощових садів як інфільтраційних систем

- У прилеглих до русел просторах із щільною забудовою скверу біля вул. Малої Бердичівської та подвір'я поруч із Рудавкою в районі вул. Лева Качинського доцільно облаштувати дощові сади, які перехоплюватимуть і фільтруватимуть поверхневі стоки з вулиць, зменшуючи навантаження на річку.

В якості посадкового матеріалу рекомендуються рослини з високою стійкістю до коливання вологості: астильба, лилейник, очерет, бузина чорна, флокси.

Прийоми організації м'якої мобільності застосовуються на ділянці проєктування наступним чином:

У прирічкових зонах Кам'янки та Рудавки рішення м'якої мобільності є особливо важливими, адже забезпечують безперервність маршрутів вздовж води, зв'язок із міською тканиною та інклюзивність.

Конкретні проєктні заходи:

Створення безбар'єрних маршрутів:

- Пандуси замість або паралельно сходам у місцях перепаду рельєфу, що ведуть до берегової лінії, зручно буде спроектувати у зоні лівого берегу річки Кам'янки.

Похилі підходи до води та мостів — із покриттям, що не ковзає, шириною від 1,5 м для комфортного проходу/проїзду.

Велодоріжки шириною 1,5–2 м, з покриттям з мінерально-цементної суміші або водонепроникної плитки.

Організація уздовжрічкових маршрутів:

Прокладення пішохідно-велосипедної набережної вздовж Кам'янки зі збереженням дерев і влаштуванням настилів над заболоченими місцями.

Встановлення дерев'яних містків через Рудаку в місцях, де маршрут перетинає русло.

Влаштування оглядових майданчиків на поворотах маршрутів або біля водоспадів/старих дамб.

Покращення орієнтації та безпеки:

Сенсорні ліхтарі, які вмикаються при наближенні пішохода чи велосипедиста, дозволяють економити електроенергію та зменшити світлове забруднення доцільно розмістити вздовж усієї набережної що входить в ділянку проєктування.

Навігаційні таблички:

- зі шрифтами для людей з порушенням зору;

- із позначенням відстаней, напрямків та історичних об'єктів (наприклад, старий водяний млин, залишки гребель, кладки);
- QR-коди, що ведуть на сайт з аудіогідами.

Прийоми гуманізації середовища застосовуються на ділянці проєктування наступним чином:

Влаштування інклюзивних ігрових та спортивних майданчиків у місцях високої прохідності

Розташування:

Підніжжя схилів поблизу ринку Поділ (поруч із початковою течією Рудавки).

Площини біля місця впадіння Рудавки в Кам'янку — територія стику природного середовища та потенційної рекреації.

Конкретні заходи:

- Інклюзивні дитячі майданчики з різним рівнем складності (доступні з інвалідними візками, з тактильними елементами).
- Малі скелелазні зони — на основі природних скель Кам'янки, з м'яким покриттям і безпечним доступом.
- Встановлення лав, урн, навісів — з можливістю відпочинку для батьків або людей старшого віку.

Організація зон затіненого відпочинку з лавами, тіньовими навісами, питними фонтанами

Розташування:

Терасовані зони на схилах Рудавки (з видом на русло).

Під скельними нависаннями по берегам Кам'янки (облаштовані оглядові майданчики).

Біля місця впадіння Кам'янки в Тетерів — зона для тривалішого перебування.

Конкретні заходи:

- Дерев'яні настили з лавами на палях для розміщення над ухилом.

- Навіси з живих рослин (виткі, типу дівочого винограду) або пергол.
- Встановлення питних фонтанів із безконтактним управлінням.
- Використання локального каменю для декоративних елементів (лавки, підпірні стінки).

Розміщення тимчасових павільйонів/сцен для проведення громадських заходів, майстерень

Розташування:

- Відкрита терасована площа біля впадіння Рудавки в Кам'янку (зручно для зборів і тимчасових подій).
- Уздовж Кам'янки біля природних амфітеатрів зі скельними виходами.

Конкретні заходи:

- Легкі мобільні сцени з екологічних матеріалів (дерево, текстиль).
- Місця для майстерень і воркшопів: столи, підключення до електрики, тіньові навіси.
- Простір для вуличних концертів, культурних подій

Прийоми партисипативного планування застосовуються на ділянці проєктування наступним чином:

Залучення жителів до проєктування прирічкових територій Рудавки та Кам'янки в Житомирі особливо важливе з огляду на історичну цінність місцевості, її природний потенціал і емоційну значущість.

Проведення архітектурних воркшопів

У рамках партисипативного підходу варто організовувати регулярні воркшопи у форматі:

- *макетування ландшафтного середовища* — з можливістю жителям розташовувати елементи (лавки, дерева, покриття) на фізичних макетах;
- *VR-прогулянок по проєктованих маршрутах*, створених на основі 3D-сканування долини Кам'янки — для кращого уявлення змін і оцінки нових сценаріїв використання простору;

- *польових зустрічей на ділянці з обговоренням історії місця, небезпек ерозії, необхідності екомір та гуманізації берегів.*

Інтерактивні інформаційні щити

Розміщення на ключових точках території (біля ринку «Поділ», впадіння Рудавки, поблизу скель Кам'янки):

- *інфоцитів з фізичними формами зворотного зв'язку: скриньки для записів, QR-коди з посиланнями на онлайн-опитування;*
- *дошки «Ваші ідеї — сюди» зі змінними картками для запису пропозицій;*
- *цифрових панелей, що візуалізують поточні плани (в AR- або графічному форматі), а також дозволяють залишити коментар через смартфон.*

Співпраця з місцевими майстрами

З метою формування емоційного зв'язку громади з простором та підтримки локальних культурних кодів:

- *залучення гончарів, художників, скульпторів до створення лавок, ліхтарів, плитки, декору в місцевій стилістиці;*
- *організація конкурсів на найкращий елемент для простору з історичним чи природним змістом — наприклад, лавки у формі скель, навіси з мотивами річкової флори;*
- *встановлення арт-об'єктів на основі легенд про Рудавку й Кам'янку, що формують культурно-пізнавальну функцію.*

Стратегічне моделювання перспективного просторового розвитку долини річки Рудавки та її інтеграції з прибережними зонами Кам'янки і Тетерева

Проект розвитку території річки Рудавки в Житомирі передбачає формування цілісної екологічно-ландшафтної структури в історичному ядрі міста, яка виконує не лише рекреаційну, а й культурну, екологічну та інфраструктурну функцію. Долина Рудавки, що бере початок в районі сучасного ринку «Поділ» і каскадом спускається до річки Кам'янки, є унікальним природним ресурсом, просторовий потенціал якого залишається не

реалізованим. З огляду на історичну важливість (як джерело в межах фортеці), ландшафтні особливості та наявну мережу неформальних маршрутів, стратегія розвитку території передбачає:

1. Просторове з'єднання ключових вулиць за допомогою природних маршрутів і мостових переходів

- Каскадна система стежок уздовж річки Рудавки має базуватися на наявному природному рельєфі та існуючих протоптаних шляхах. Створення пішохідних переходів через річку у вигляді дерев'яних настилів, понтонних містків або кам'яних переходів дозволить з'єднати:

- вул. Шолом-Алейхема з вул. Подільською — у межах одного природного рівня каскаду;

- вул. Млинову та Млиновий провулок із підйомом до вул. Замкової — через облагороджені терасовані стежки.

Ці маршрути вже використовуються мешканцями як найкоротші пішохідні зв'язки, але територія засмічена, захаращена хащами, що знижує її безпеку та привабливість. Інтеграція таких маршрутів у міську систему пішохідних зв'язків — ключовий аспект стратегії.

2. Реставрація та озеленення берегів Рудавки як каскадного природного парку

- Береги Рудавки, усіяні кущовими та деревними насадженнями, створюють унікальну екосистему кореневої та стеблової стабілізації. Пропонується:

- очищення берегів від побутового сміття;
- використання біоінженерних методів зміцнення берегів (посадка вільхи, верби, глоду, калини; використання георешіток);
- створення зон рекреації вздовж каскаду з мінімальним втручанням у рельєф.

3. Розширення рекреаційного потенціалу зони впадіння Рудавки в Кам'янку

- Це місце має відкриті, зручні для доступу береги з наявністю природного шуму води та дикої фауни (качки, верби).

- Рекомендується:

- створення оглядових майданчиків з лавками, освітленням, зоною спостереження за птахами;
- публічне інформування про статус державної власності на набережну та забезпечення вільного доступу;
- створення зелених буферів між приватними ділянками та зоною загального користування.

4. Формування безперервної пішохідно-велосипедної інфраструктури вздовж Мальованської набережної

- Пропонується:

- влаштування вело- та пішохідних доріжок вздовж Мальованської набережної;
- інтеграція до води через сходи, пандуси, настили;
- створення зон відпочинку біля води — у форматі лежачих/сидячих місць;
- розміщення спортивної інфраструктури (вуличні тренажери, йога-зони);
- висадка дерев для затінення та комфортного мікроклімату.

5. Фінальна зона інтеграції: злиття Кам'янки з Тетеревом

- Територія між вул. "Набережна під скелею" та 4-м Чуднівським провулком має високий потенціал для створення паркострукції:

- пішохідний міст через Кам'янку, розміщений на висоті, що дозволить милуватись краєвидами;
- створення "зеленого тунелю" завдяки арковим кронам дерев, які природно формують навіс над річкою;
- парк з пляжною зоною, де історично вже існував міський пляж;

- створення пішохідної петлі, що поєднує всі ключові локації — від «Подолу» до місця злиття з Тетеревом.

6. Принципи просторової безперервності та екологічного дизайну

- Застосування природних ліній рельєфу як основи маршрутів;
- Організація чергування тематичних зон активностей: тиша — спорт — оглядові майданчики — дитячі зони;
- Формування зелених коридорів — використання кущів і дерев для плавного переходу між урбанізованими і природними зонами;
- Збереження і підсилення екосистем (посадка місцевих рослин, відновлення біорізноманіття);
- Доступність та інклюзія: всі маршрути мають бути доступними для маломобільних груп.

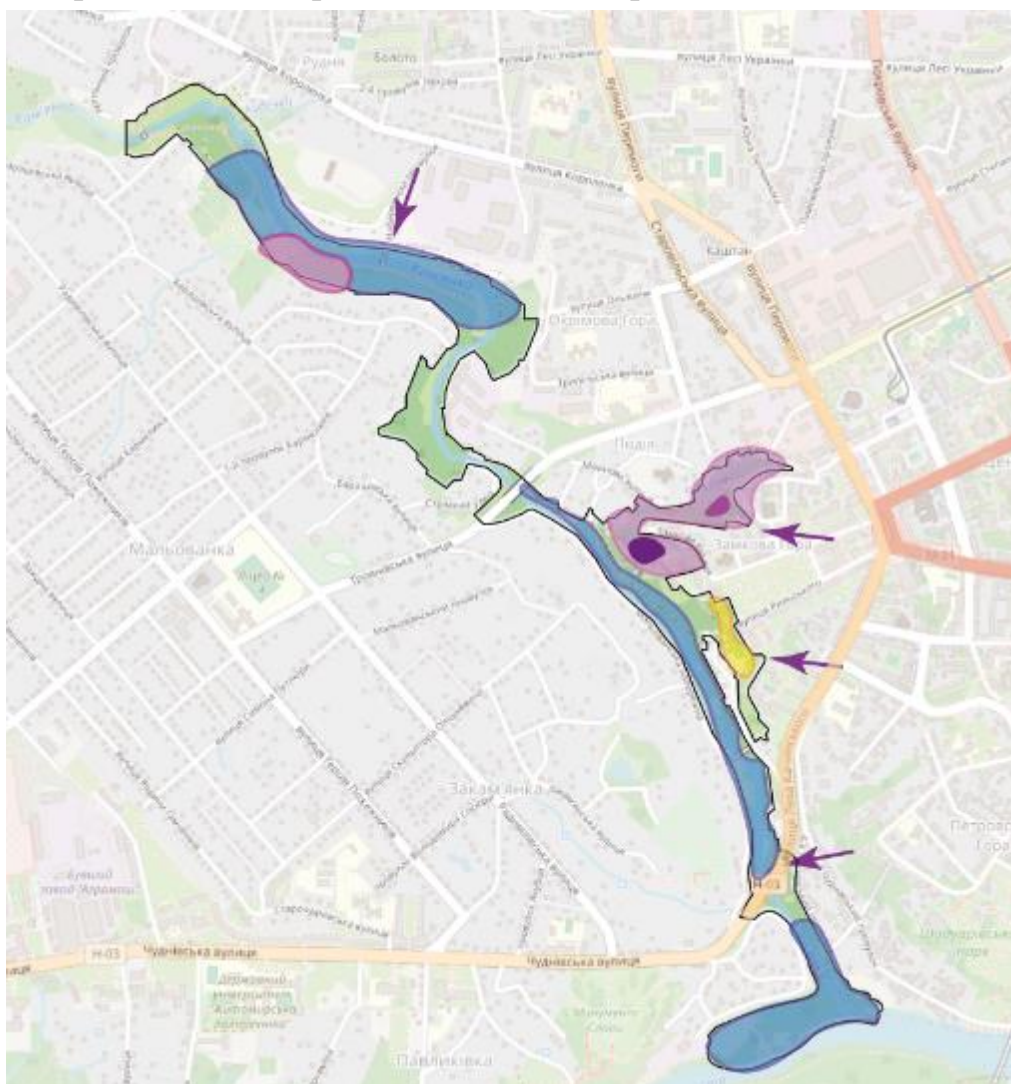
1. Екологічний розвиток



- Влаштування сміттєвих баків з можливістю сортування сміття;
- Реконструкція озеленення, створення нових деревних груп, висадка молодих дерев;
- Створення веломаршруту та пішохідних доріжок;
- Використання екологічно чистих матеріалів в благоустрою парку;
- Автономне освітлення парку (сонячні батареї);
- Укріплення небезпечних схилів;
- Річку Рудавку підіймаємо з каналізації і створюємо спеціальне русло яким зможуть користуватися відвідувачі

Рис. 3.1.33. Стратегічне моделювання перспективного просторового розвитку досліджуваної території

2. Стратегічний напрям: «Економічний розвиток»



УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- Туристично пізнавальний простір з інформаційним центром
- Розважальна зона
- Заклади громадського харчування
- Інформаційний центр
- Головний експонат

- Творення благоустрою який об'єднає національні пам'ятки архітектури і місцеві в гармонійний простір історичної зони який доступно відвідувати як туристичну зону
- Створення сувенірних магазинів,

Рис. 3.1.34. Екологічний розвиток

3. Стратегічний напрям: «Соціокультурний розвиток»

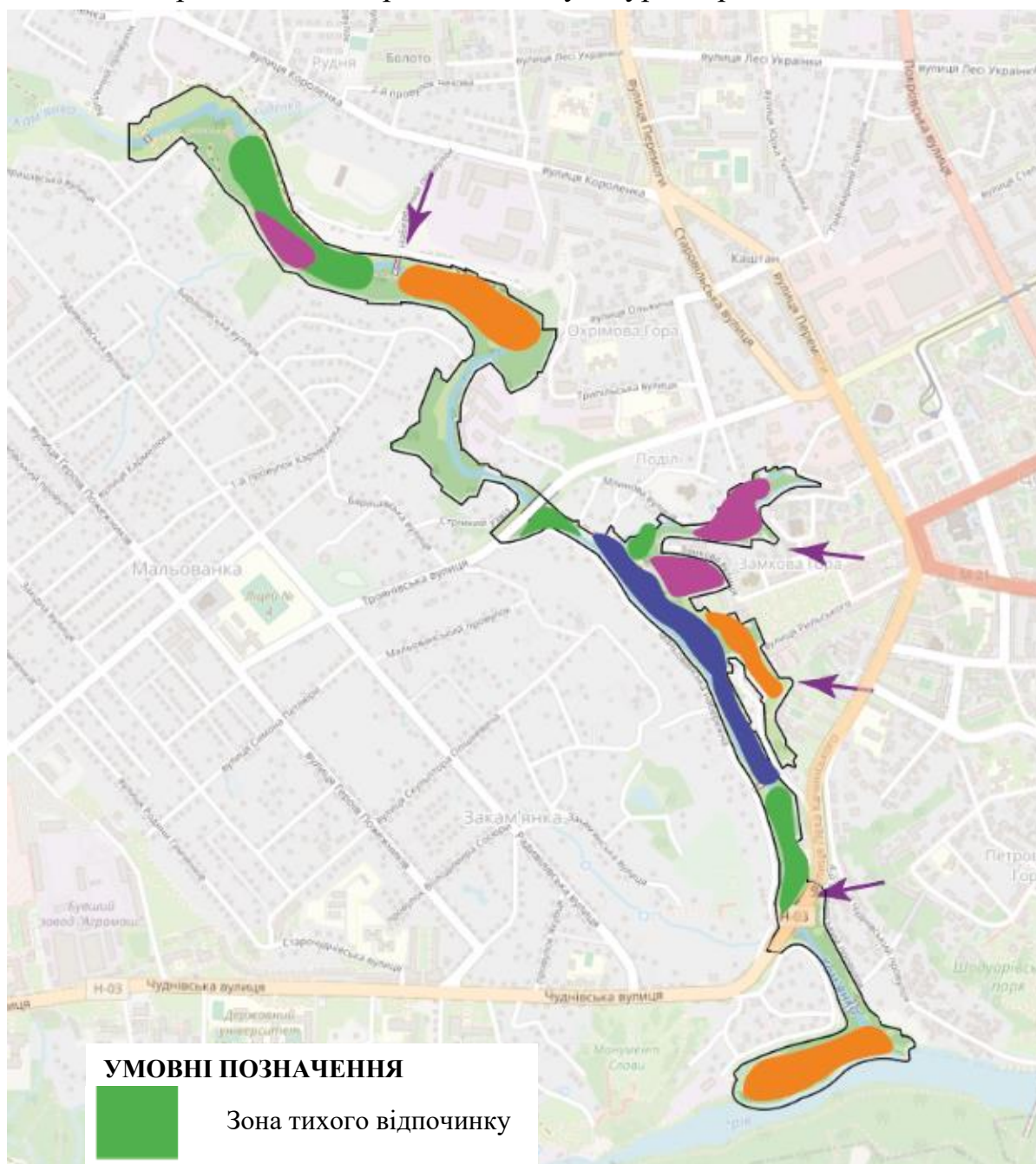


Рис. 3.1.35. Соціокультурний розвиток



Рис. 3.1.36. Модель розвитку території
детального планування у довгостроковій перспективі

Реалізація цієї стратегії перетворить долину Рудавки, Кам'янки та прибережну зону Тетерева на єдиний рекреаційний простір міського значення, що виконує екологічну, соціальну, культурну та історичну функцію. Територія отримає статус природного парку, зберігаючи водночас свій історичний дух та ландшафтну цінність. Просторове планування має базуватись на глибокій повазі до існуючого середовища, потреб громади та принципів стійкого розвитку

Також опис вербальний опис художньої концепції парку «Лісова гармонія» що є частиною ділянки проєктування, що знаходиться в межах впадіння річки Кам'янки в річку Тетерів

Концепція парку «Лісова Гармонія» в місті Житомир ґрунтується на ідеї гармонійного співіснування людини, природи та історії. Прирічкові території річок Кам'янка та Рудавка зберегли особливу топографію, природну рослинність, скельні виступи, елементи історичної забудови та значні зорові панорами. Основна мета проєкту — трансформувати ці території у простір емоційного відновлення, самопізнання та гармонії, не порушуючи їх екологічної, культурної й містобудівної цінності.

Планувальна структура парку базується на послідовному переживанні відвідувачем різних емоційних станів, які підсилюються фізичним середовищем: рельєфом, озелененням, звуками природи, тактильністю матеріалів і взаємодією з простором. Кожна зона парку має семантичне навантаження й спрямована на опрацювання певної внутрішньої емоції.

Траєкторія руху від входу в парк до виходу — це емоційний маршрут, що охоплює стан від «втоми» і «страху» до «впевненості» та «натхнення». Цей підхід базується на глибинному аналізі просторових, історичних і візуальних характеристик ділянки, у поєднанні з сучасними методами емоційного проєктування ландшафту.

Природно-історичні елементи (скельний масив, залишки радянської інфраструктури, рельєфні тераси та долини) виступають не як бар'єри, а як засоби формування простору, що відображає трансформацію внутрішнього світу

- Зона натхнення — відкриті галявини, оглядові точки, інтерактивні об'єкти;
- Зона захоплення — оранжереї, парк метеликів, скульптурні алеї;
- Зона впевненості — місця для комунікації, заняття спортом;
- Зона спокою — водойми, місця для медитацій, альтанки.

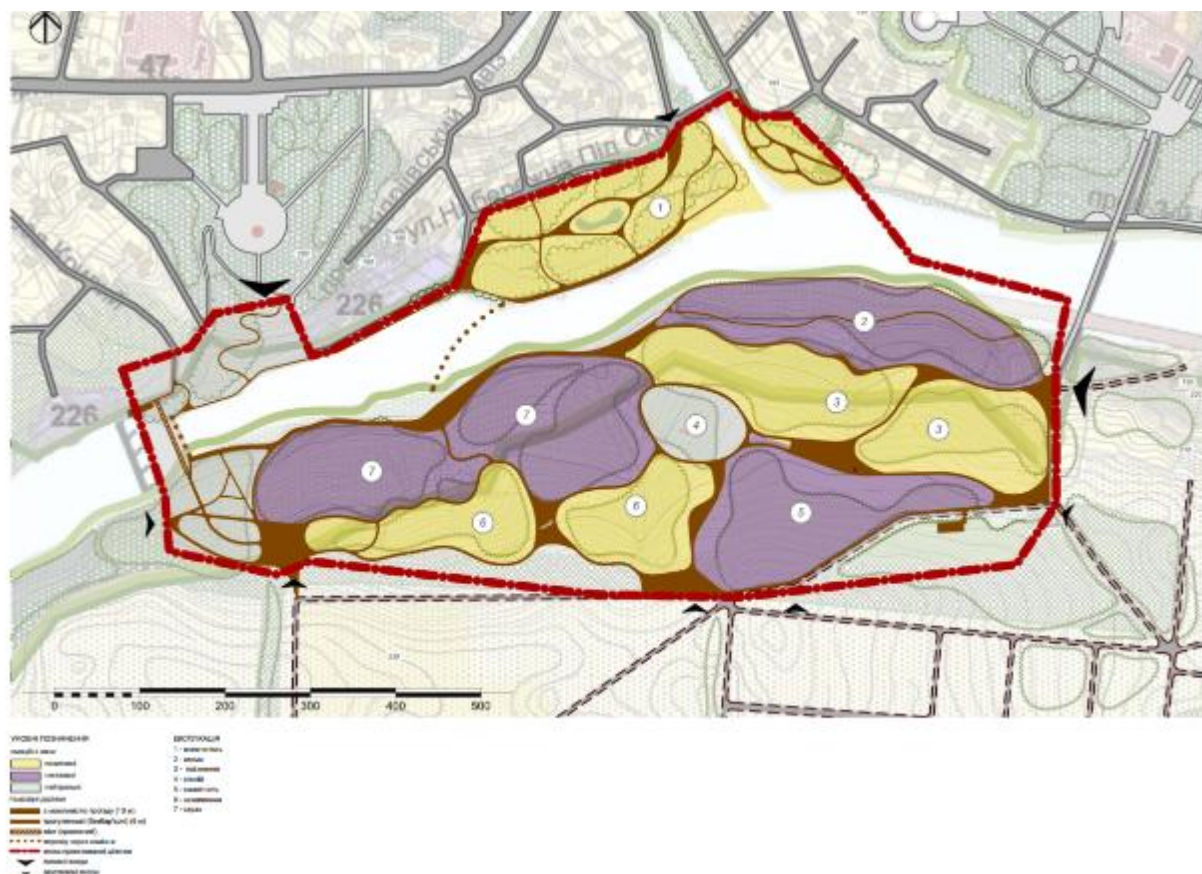


Рис. 3.1.38. Схема тематичного зонування проектованої ділянки у м.
Житомир

Сценарне моделювання

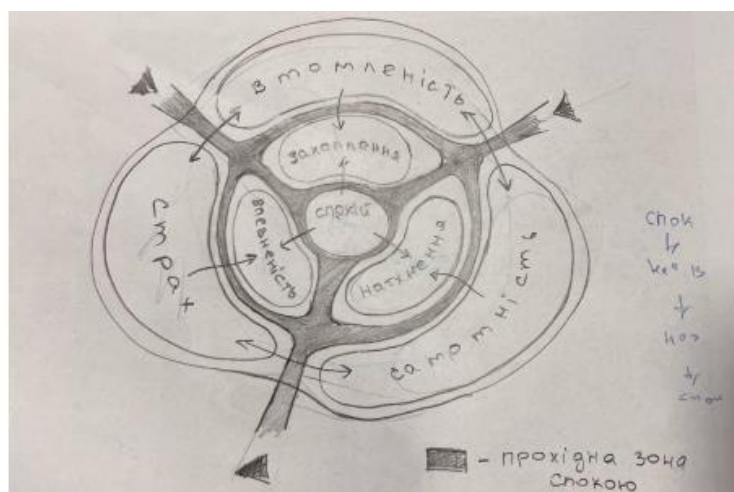
Рух користувачів передбачає три основні сценарії:

1. Повне занурення — від страху до спокою.
2. Обхід активних зон — для тих, хто шукає тільки відпочинок та релакс.
3. Маршрут самопізнання — від самотності до натхнення через зони саморефлексії, рис. 3.1.39.

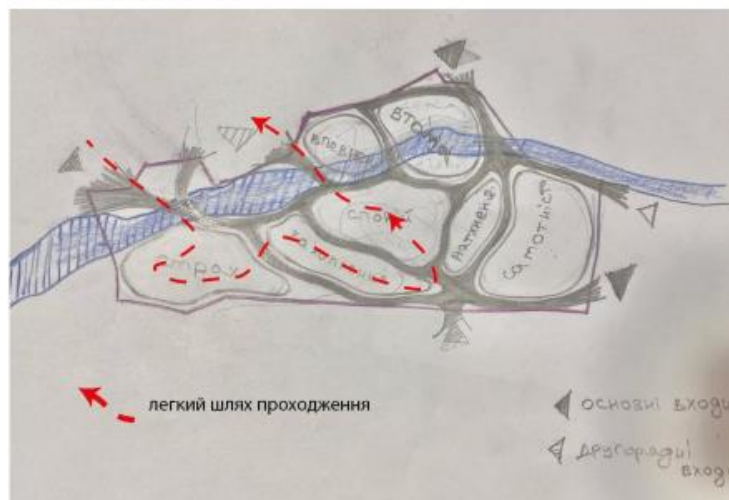
Програмування емоційних реакцій

Кожна зона має продуманий набір елементів благоустрою, які викликають відповідні емоції: дзюркотіння води, контраст світла й тіні,

тактильність матеріалів, рухливі елементи (містки, лабіринти, канатні доріжки).



Простий варіант маршруту



Складний варіант маршруту

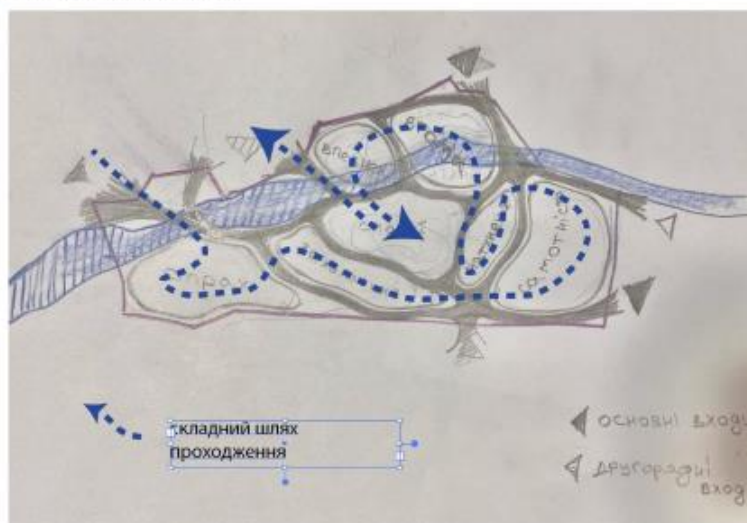


Рис. 3.1.39. Схема сценарного моделювання.

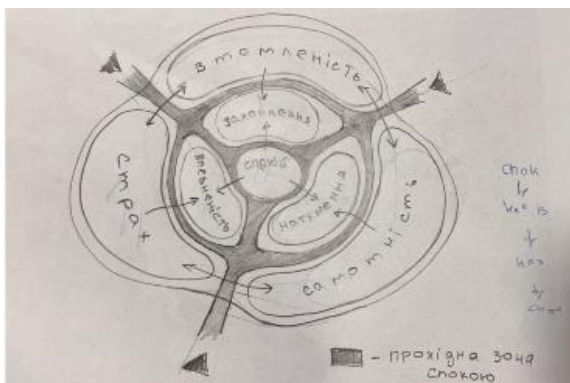


Рис. 3.1.40. Схема емоційного моделювання маршрутів у парку

Просторово-часове моделювання

Часове моделювання функціональних процесів

Функціональні процеси у парку змінюються протягом дня: з ранковими медитативними практиками у Зоні спокою до вечірніх культурних подій у Зоні натхнення (інсталяції, підсвітки, мапінги).

Об'ємно-просторова композиція

Ключові зорові точки — скельний масив, міст через Кам'янку, видові платформи — виступають як композиційні домінанти, між якими тягнуться візуальні осі. Просторове розгортання композиції йде по природному рельєфу, підкреслюючи його драматизм та пластичність.



Рис. 3.1.41. Об'ємно-просторова композиція території парку з головними домінантами

Засоби виразності

- Матеріали: дерево, камінь, метал, галька.
- Озеленення: локальні види (липа, дуб, сосна), адаптовані до прирічкової зони.
- Скульптурні об'єкти: як метафори внутрішніх станів.

- Топоніміка: інтеграція назв, пов'язаних з природою, культурною пам'яттю та історією Житомира.
- Вода і дерева: спокій і міць природи, що впливають на внутрішній стан людини.
- Каміння і скелі: символи стабільності і виклику, що стоять перед людиною.
- Лісові стежки і трав'яні тунелі: метафора життєвого шляху і пошуку виходу з важких ситуацій.
- Містки і підвісні конструкції: символи переходу через перешкоди у житті.

Образний ряд: **ВТОМЛЕНІСТЬ**

Засоби вираження



Рис. 5.1, 5.2, 5.3. Втома, максимальне знемагання.

Під час проходження цих перешкод людина може відчувати негативне відчуття – втоми. Але після подолання перешкоди задоволення і усвідомлення своїх можливостей.

Образний ряд: **СТРАХ**

Засоби вираження



Під час проходження цих перешкод людина може відчувати негативне відчуття страху за рахунок локації з високими та густими зеленими насадженнями, з вузькими стежками або стежками для подолання яких потрібно застосувати фізичну силу.

За рахунок таких засобів вираження створиться необхідна атмосфера під час проходження локації, яка наблизить відвідувача для осмислення своїх відчуттів.

Рис. 3.1.42. Образний ряд у ландшафтно-рекреаційному середовищі

Образний ряд: СПОКІЙ

Засоби вираження



Негравітна зона в якій емоційний стан відвідувача приходить до спокійного зрівноваженого стану в якому можна перевести подих обдумати пережиті відчуття.

Спостереження за водою, місця для релаксації лавки та інше. Також комфортний простір в парковій зоні допоможе відчувати спокій.

Образний ряд: ЗАХОПЛЕННЯ

Засоби вираження



Місця для спокійного та доступного огляду найкращий пейзажів ділянки, також облаштування зручних доріжок-мостів в місцях рельєфу та гарних природних озеленень.

Відвідувач зможе насолоджуватися природою та відчувати захоплення від краси навколишнього.

Образний ряд: ВПЕВНЕНІСТЬ

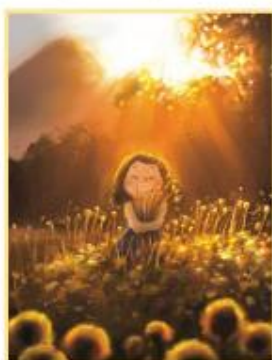
Засоби вираження



Місця де відвідувачі зможуть комунікувати один з одним, обговорювати сучасні проблеми та знаходити вирішення їм, що допоможе відчувати впевненість в своїх діях.

Образний ряд: НАТХНЕННЯ

Засоби вираження



Облаштовані місця для занять йогою та інших помірних тренувань в гарних затінистих місцях парку де людина зможе пропрацювати своє навантаження у м'язі по завершенню тренування відчувати фізичне потішення та відпочинку натхнення до нових завдань та акцій.

Також інтерактивні простори з різними підсідками та проєктуваннями відсо.

Лавки та різні місця для сидіння та відпочинку.

Рис. 3.1.42. Підбір засобів виразності у ландшафтно-рекреаційному середовищі

Висновок до розділу 3

У результаті проведеного аналізу та розроблення пропозицій щодо інтеграції відкритих громадських просторів у середовище прирічкових історичних ареалів міста Житомира було виявлено, що річки Рудавка та Кам'янка мають значний потенціал для формування нової структури громадських просторів, інтегрованих як у природний ландшафт, так і в історичну міську тканину.

Проаналізовано наявні пішохідні маршрути, культурно-історичні елементи, стан озеленення, рельєфні особливості та соціальне використання ділянки. Виявлено, що хоча територія має цінні природні й історичні компоненти, вона в значній мірі занедбана, з високим рівнем фрагментації, хаотичним доступом та слабко сформованою функціональною структурою.

Сформована концепція розвитку базується на поєднанні екологічної, соціокультурної та економічної складових. Запропоноване зонування території враховує природні умови, рекреаційні потреби та історичну спадщину. Зокрема, передбачено: створення єдиної мережі пішохідно-велосипедних маршрутів, формування тематичних зон (відпочинку, культури, спорту), реалізацію елементів благоустрою з урахуванням історичного контексту, розвиток туристичної інфраструктури, очищення та відновлення русел річок.

Окрему увагу приділено адаптації простору до потреб мешканців — на основі фактичного користування територією сформовані рішення щодо відтворення протоптаних маршрутів, формування зон комфортного перебування та інтеграції ділянки з навколишньою забудовою. Ландшафтна організація пропонується як м'який засіб відновлення простору з повагою до його природного характеру.

Запропоновані заходи дозволяють перетворити фрагментовану і недоступну ділянку на інтегрований громадський простір зі збереженням природної цінності та підсиленням локальної ідентичності. Отже, реалізація проєкту стане інструментом сталого розвитку прирічкової території в структурі історичного міста.

РОЗДІЛ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ

4.1. Художня концепція містобудівного об'єкта

Вербальний опис художньої концепції містобудівного об'єкта

Художня концепція інтеграції громадських відкритих просторів у прибережне середовище річок Рудавка та Кам'янка у місті Житомирі базується на філософії “органічної єдності історії, природи і людини”. Простір розглядається як жива тканина, що формується не лише через фізичну взаємодію з ландшафтом, але й через емоційне, сенсорне та культурне зчитування простору, який протягом століть змінювався, трансформовався і набирав нових смислів.

В основі концепції — ідея “водної топографії пам'яті”. Русло річки Рудавка — як природна вісь, що з'єднує верхню історичну частину міста (Подільський ринок) з долиною Кам'янки, — символізує вертикальний перехід між шарами часу, рельєфу та внутрішнього стану людини. Вона розгортає перед мешканцем подорож не лише у просторі, але й у глибину: географічну, ментальну, археологічну.

Каскадний характер русла, численні пороги, природні виступи, тераси та схили створюють природну сценографію, що надає простору динаміки та ритму. Водночас, плинність річки стає метафорою зміни станів — від урбанізованого шуму Подолу до тиші мальованської набережної і відкритої дельти при впадінні в Тетерів. У цій композиції — людина не є домінуючим суб'єктом, а лише учасником природного сценарію, якого вона має навчитися читати і поважати.

Простір проектується як сукупність “емоційно активних камер”, кожна з яких занурює відвідувача в певний стан — через колористику, текстуру, звук, просторову відкритість або камерність. Так, у верхній частині — вузькі переходи, зарості та тіньові схили — створюють атмосферу загадки, зосередженості, первинного страху чи настороженості. Нижче — відкрита частина біля Кам'янки стає місцем полегшення, світла, розкриття, вільного дихання. Найнижчий рівень біля Тетерева — місце спокою, завершення, внутрішньої інтеграції.

Особлива роль у формуванні художнього образу простору надається природному світлу та відблискам води. Оскільки більша частина маршруту проходить у долині, взаємодія сонця, тіні, води та рослинності створює постійно змінну атмосферу, де кожен день сприймається по-новому. Це надає простору живої динаміки, яку не можливо відчутти у статичних урбанізованих формах.

Колористика концепції спирається на палітру природного середовища регіону: відтінки глини, піску, моху, вологи, деревної кори та скель. Декоративне мощення, озеленення, обшивки містків і платформ — усе витримано у природній палітрі, що не конкурує з навколишнім, а доповнює його естетично й сенсорно.

Матеріали — тільки натуральні: дерево (термоясен, дуб, модрина), камінь (граніт, вапняк, галька), ущільнені природні суміші для покриттів (гравій, пісок, тротуарна трава). Усе покликане дати відчуття реальності під ногами, створити фізичний контакт із землею, водою, деревом.

Емоційно простір структурується не через наперед задані геометричні сітки, а через природні вектори руху води та користувачів. В основі — спостереження за існуючими “народженими стежками”, які протоптані місцевими жителями роками. Їх не приглушено — навпаки, вони стали основою проектного скелету. Природна логіка переміщення, що вже вкорінена в ландшафт, отримує архітектурне підкріплення у вигляді мостиків, настилів, стежок із ущільненого ґрунту, похилих переходів та видових платформ.

Візуальні та сенсорні елементи створені для поступового розкриття простору, а не для нав’язування користувачеві конкретного сценарію. Це дає можливість індивідуальної взаємодії з ландшафтом: хтось споглядає, хтось практикує йогу, хтось грається з дитиною, хтось усамітнюється з книжкою. Простір не контролює, а дозволяє — і в цьому його головна художня цінність.

Ця концепція передбачає, що відкритий простір уздовж Рудавки й Кам’янки — це не лише транзитний маршрут, а живий ландшафтний організм, що поєднує в собі:

- екосистемну цінність;

- історичну глибину;
- соціальну значущість;
- емоційну терапевтичність;
- і водночас — урбаністичну перспективу для розвитку міста.

Таким чином, художній образ ділянки — це втілення ідеї “повільного міста у межах природного коридору”, де вода не лише зволожує землю, а й очищує від поспіху, шуму та відчуження.

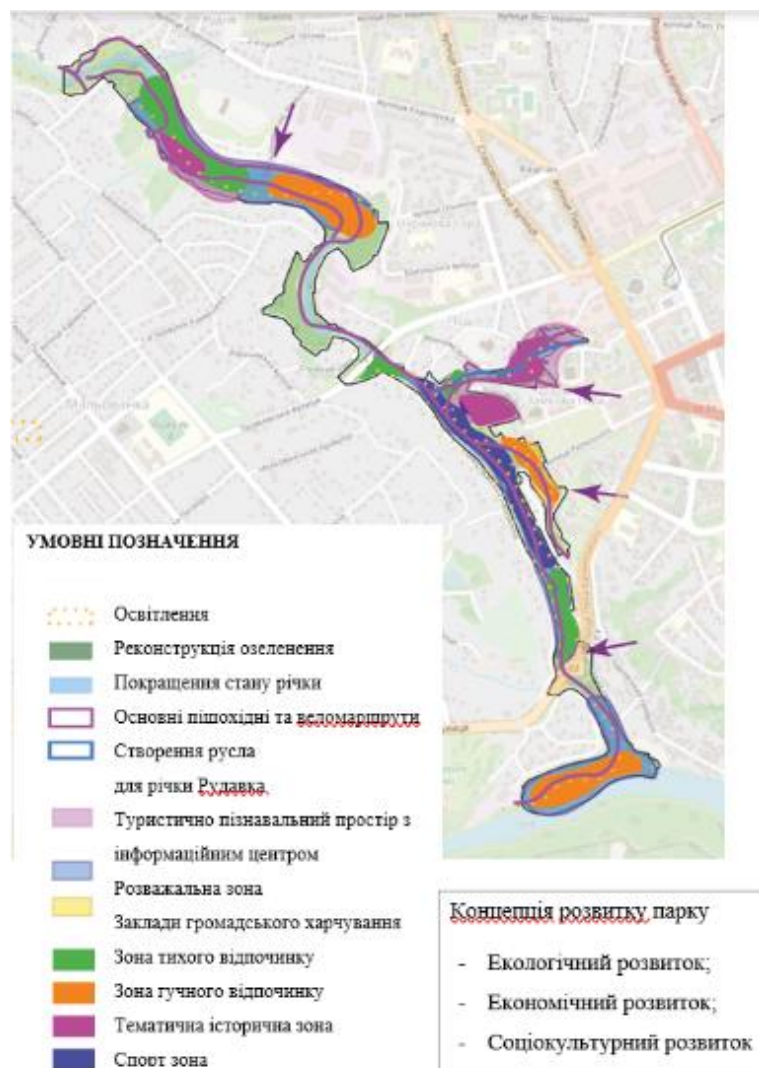


Рис.4.1.1. Художня концепція ландшафтно-терапевтичного простору

4.2. Енерго-інформаційне моделювання містобудівного об'єкта

4.2.1. Тематичне зонування ділянки (через образи абстрактного мистецтва)

Тематичне зонування досліджуваної прирічкової території ґрунтується на принципі гармонійної взаємодії людини, історичного середовища та природи. Простір вздовж річок Рудавка та Кам'янка несе багатошарову цінність: топографічну, соціальну, екологічну та культурну, тому кожна функціональна зона створена не лише для виконання конкретної утилітарної ролі, а й для поглибленого емоційного проживання території, адаптованого до її природного рельєфу, історичного контексту та потреб сучасних мешканців.

Зона 1 – Природна вісь міської пам'яті

Ця зона охоплює верхню частину річки Рудавка, яка бере свій початок на території історичного осередку старого Житомира — поблизу сучасного ринку «Поділ». Саме тут, за архівними й історико-археологічними джерелами, розташовувалась первісна забудова давнього Житомира, включаючи фортифікаційний укріплений двір, що заклав основу майбутнього міста. Нині ця унікальна ділянка частково забудована п'ятиповерховими житловими будинками та міським архівом, однак вона зберігає свій глибинний культурний потенціал.

Пропонується перетворення території цієї археологічної пам'ятки на ландшафтний музей під відкритим небом, у випадку виявлення залишків архітектурних або фундаментних фрагментів стародавнього укріплення. Територія має бути досліджена повторно з залученням археологів, а подальше формування простору відбуватиметься з глибокою повагою до наявних історичних нашарувань. Можливим є часткове розчищення культурного шару з консервацією залишків історичних споруд або маркуванням їх у мощенні, що створить ефект "читабельного" простору для відвідувачів. Тут можуть бути встановлені інтерактивні елементи — інформаційні стенди, AR-маршрути, реконструкції на основі 3D-графіки, які дозволять візуалізувати первинний вигляд давнього міста.

До цієї зони також органічно входить скельний масив заввишки до 40 метрів, розташований поблизу історичної території замку. Саме звідси

відкриваються захоплюючі панорамні краєвиди на лівобережну частину Житомира та долину річки Кам'янка. Пропонується облаштування оглядових майданчиків зі збереженням природної автентичності скель — без надмірного втручання, але з дотриманням усіх норм безпеки.

Ця зона відіграє ключову роль у формуванні просторової пам'яті міста, слугуючи своєрідним порталом у минуле. Її головне завдання — не лише показати фізичні залишки історії, а й дати можливість відчувати хід часу через глибоке емоційне занурення в ландшафт і міський наратив. Прогулянка уздовж витоку Рудавки стає персональною подорожжю в архетипічну Житомирську ідентичність — від її первісного джерела до сьогодення.

Символіка: витік пам'яті; початок просторово-часового шляху.

Зона 2 – Каскадний зелений коридор

Основне тіло маршруту — русло Рудавки з її природною терасністю, перепадами висот, вологими долинами й заростями. Цей ландшафтний фрагмент пронизаний вузькими стежками, переходами через річку, настилами над зарослими берегами. Завдяки каскадній топографії й щільній рослинності, ця зона формує атмосферу природної ізоляції, занурення, відчуття втечі від міського хаосу. Вона виконує терапевтичну функцію очищення й заземлення, дозволяючи користувачу «від'єднатись» від урбаністичного шуму.

Символіка: перехід; шлях крізь хащі, споглядання і усамітнення.

Зона 3 – Відкриття (точка зустрічі Рудавки та Кам'янки)

Це місце, де Рудавка впадає в Кам'янку — одна з найбільш видових точок. Тут — низькі береги, природний шум води, вербові затінки, які створюють атмосферу затишку. Це також зона інтеграції: тут перетинаються кілька маршрутів, що ведуть з різних частин міста (від вул. Мальованої набережної, Подільської, Шолом-Алейхема, Млинової). Тут можливе розміщення відкритих амфітеатрів, просторів для спілкування, виставок, дитячих і спортивних зон. Важливо зберегти візуальну відкритість і можливість прямого контакту з водою.

Символіка: точка синтезу; емоційна ясність і взаємодія.

Зона 4 – Лісова гармонія (при впадінні Кам'янки в Тетерів)

Найнижча й найвіддаленіша точка — це територія «набережної під скелею», де Кам'янка вливається в Тетерів. Тут сформовано парк «Лісова Гармонія», що виконує роль простору відпочинку, споглядання та натхнення. Емоційна траєкторія парку спланована так, щоб кожна його частина підтримувала певний стан: від втоми до внутрішньої цілісності. Тут реалізується концепція емпатичного ландшафту — простору, що веде до емоційного відновлення через контакт з природою, тишею, водою, деревами, світлом і відкритим горизонтом.

Символіка: завершення подорожі; віднайдення гармонії.

Зона 5 – Пішохідно-велосипедна інфраструктура

Вся територія пронизана зв'язками між берегами, вулицями, приватною забудовою та прибережними стежками. Пішохідні й веломаршрути розроблено таким чином, щоб користувач мав можливість безперешкодно переміщатися по всій довжині двох річок, поєднуючи урбанізовані вузли з природними зонами. Використовуються мостики, перехідні платформи, тактильні орієнтири, навігаційні таблички. Це забезпечує м'яку інфраструктурну зв'язаність без втручання у ландшафтну цілісність.

Символіка: лінія життя; рух, з'єднання і вільна навігація.

Таблиця 6. Тематичне зонування території

Зона	Тема	Емоційний ефект / вплив
Природна вісь пам'яті	Початок маршруту, історична глибина	Відчуття спадкоємності, повага до минулого
Каскадний зелений коридор	Природне занурення, самозаглиблення	Рефлексія, усамітнення, фізична активність
Точка злиття річок	Місце інтеграції та комунікації	Соціальна взаємодія, ясність, відкритість

Зона	Тема	Емоційний ефект / вплив
Парк «Лісова Гармонія»	Терапевтичне завершення, натхнення	Спокій, гармонія, духовне зцілення
Пішохідно- велосипедна мережа	Рух, зв'язок, навігація	Орієнтація, свобода, просторове включення

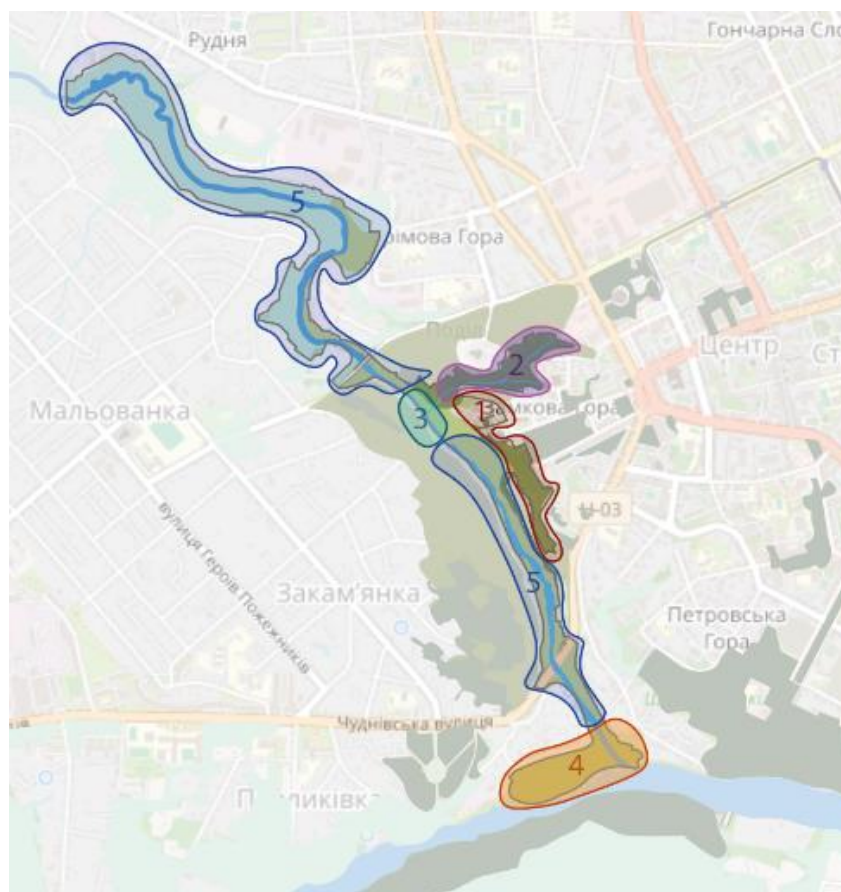


Рис. 4.2.1 – Схема тематичного зонування території

4.2.2. Сценарне моделювання урбанізованого середовища

Прирічкові території Рудавки та Кам'янки у місті Житомир формують складну, але унікальну ландшафтно-міську структуру, яка поєднує історичну забудову, природні каскади, затінені русла, відкриті оглядові точки та численні неформальні пішохідні стежки, вже створені самими мешканцями. Сценарне моделювання тут орієнтоване не тільки на фізичне переміщення користувача, а й на психоемоційне переживання простору, що передбачає зміну ритму, настрою та функцій залежно від розташування та індивідуального маршруту.

Основні категорії користувачів:

- Мешканці прилеглих кварталів — жителі вулиць Мальована, Подільська, Млинова, Замкова, які вже щоденно користуються спонтанно створеними маршрутами. Для них важливо зберегти знайомі шляхи, зробити їх безпечними, зручними та інтегрувати у загальну систему руху.
- Відвідувачі міста / туристи — охоплюють тих, хто цікавиться історією старого Житомира, природними ландшафтами долини Рудавки та впадіння Кам'янки в Тетерів. Для них важливі оглядові точки, QR-стенди, місця для зупинки та рефлексії, а також інклюзивна навігація.
- Молодь і сім'ї з дітьми — користувачі, що шукають активні зони відпочинку: природні майданчики, велосипедні доріжки, доступ до води. Пропонуються плавні, безпечні маршрути з зонами відпочинку, точками освітлення, галявинами для спільного дозвілля.
- Літні люди / відвідувачі з обмеженою мобільністю — потребують безбар'єрного середовища, пандусів, сенсорних і тактильних елементів для комфортного орієнтування у просторі. Вони обирають спокійніші ділянки, наприклад, набережну біля впадіння Рудавки в Кам'янку, або лісопаркову зону на березі Тетерева.
- Культурні групи / активісти / митці — зацікавлені у громадських майданчиках, де можуть проводити заходи, воркшопи, мистецькі інтервенції. Їм пропонується гнучке середовище для культурного вираження: тимчасові сцени, відкриті павільйони, амфітеатри.

Основні сценарії переміщення:

- Сценарій 1: «Мандрівка вздовж річок»
Повне проходження території — від витoku Рудавки (біля ринку Поділ), через каскадні ділянки, точку впадіння в Кам'янку, уздовж Мальованої набережної, до злиття з Тетеревом у «парку під скелею». Це маршрут

поглибленого занурення: від урбаністичного хаосу до природної тиші, з переходами, містками, відкриттями.

- Сценарій 2: «Щоденний маршрут мешканця» Швидкий транзит по знайомих стежках (Шолом-Алейхема – Подільська – Млинова – Замкова). Після реорганізації — зручний, заасфальтований або мощений шлях із навігацією, озелененням і мінімальними ландшафтними бар'єрами.

- Сценарій 3: «Точка відпочинку» Користувач обирає лише одну зону: наприклад, оглядовий майданчик біля мосту на Кам'янці, альтанку в затінку або зону для йоги в «Лісовій Гармонії». Всі ці точки повинні бути доступними, затишними й наповненими природною атмосферою, що сприяє зосередженню й релаксації.

- Сценарій 4: «Культурна петля» Користувач пересувається від простору з історичною пам'яттю (витік Рудавки) до амфітеатрів і арт-зон, де можуть проводитись мапінги, вуличні концерти, виставки. Цей сценарій поєднує інтелектуальне занурення з емоційним підйомом.

Вікові й чуттєві категорії користувачів:

- Діти: природні майданчики, водяні стежки, сенсорні елементи (гравій, пісок, трав'яні тунелі);
- Молодь: відкриті локації для спілкування, амфітеатри, велосипедні траси;
- Люди середнього віку: стежки для неспішних прогулянок, точки релаксу, простори для споглядання;
- Літні люди: лави в тіні, плавні підходи, можливість пройти лише частину маршруту з гарантованим комфортом.

Таким чином, сценарне моделювання простору прирічкових зон Житомира дозволяє врахувати різноманітність користувачів — фізичну, емоційну, вікову й

соціальну. Кожна траєкторія несе в собі не лише логіку пересування, а й психоемоційну динаміку, дозволяючи кожному користувачеві знайти у просторі власну точку взаємодії — від фізичної активності до глибокої тиші й внутрішньої трансформації.

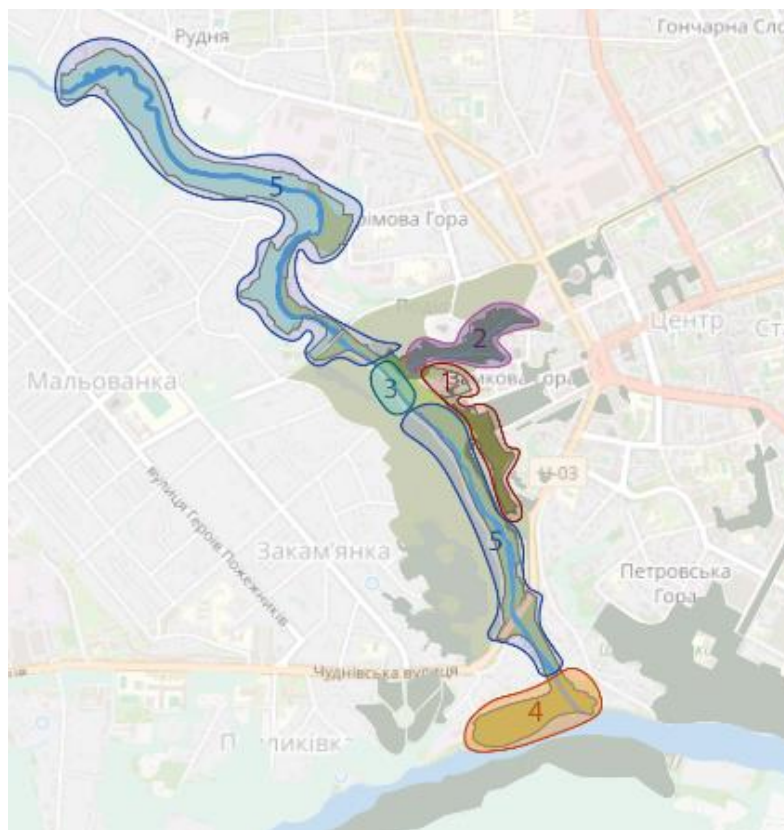


Рис.4.2.2. Схема сценарного моделювання ділянки

4.2.3. Програмування емоційних реакцій людини на оточення

Проект інтеграції відкритих громадських просторів у прирічкові ландшафти Житомира передбачає не лише фізичне перетворення занедбаних прибережних територій, а й глибоке емоційне занурення відвідувача в простір, який сприяє психологічному заспокоєнню, відновленню довіри до середовища, формуванню відчуття прихильності до міста та власного життя в ньому.

Емоційне програмування простору базується на поступовому переході емоційних станів, що природно виникають у людини під час проходження території. Ландшафт, топографія, вода, тиша, звуки, світло й навіть історичні нашарування — усе це об'єднано у послідовність, що розкриває глибокий емоційний сценарій.

Початкові зони — інтерес і занурення

На початку маршруту (зокрема, поблизу витоку Рудавки у районі ринку «Поділ») домінують відчуття зацікавленості та дослідження. Тут поєднуються фрагменти історичного середовища, занедбані хащі та несподівані природні арки з верб, що створюють образ «загубленого міського ландшафту». Емоційна мета цієї зони — пробудити цікавість і закликати до відкриття простору.

Серединні зони — емоційна рефлексія та інтроспекція

У каскадній долині Рудавки, де відчутно тече вода і простір набуває камерності, відвідувач відчуває сповільнення, спокій і занурення в себе. М'яке світло, тіні дерев, звуки води — все це створює умови для рефлексії, обдумування власного досвіду, а також активує сенсорні реакції: слух, дотик, нюх.

Особливе значення має точка впадіння Рудавки у Кам'янку — тут простір розширюється, відкриваючи панораму, звук водоспаду, пташиний спів і широкі види. Це момент емоційного «вдиху», де простір ніби «дозволяє» відчути себе частиною природи. Тут можливі перші прояви впевненості та натхнення.

Зона кульмінації — підйом і відкриття

На ділянці, де Кам'янка прямує до злиття з Тетеревом, простір виходить до більш відкритого, просторового «вибуху»: високі схили, скельні виступи, видові майданчики створюють відчуття сили, свободи та перспективи. Тут реалізується емоційна кульмінація: піднесення, легкість, відчуття звільнення.

Це — найвища точка емоційного стану: людина ніби долає бар'єри й виходить у символічно відкрите небо. Візуальні домінанти — підвісний місток, амфітеатр або платформа для медитації — посилюють емоцію віднайдення власного місця, повернення до себе.

Завершальні зони — інтеграція й заспокоєння

Повернення маршруту через зони спокою та води (наприклад, через парк «Лісова Гармонія» поблизу злиття річок) пропонує емоційне заспокоєння. Тут переважають гладкі фактури, теплі кольори, відкрита тиша природи. Альтанки,

лави, низькі платформи біля води дозволяють відпочити, інтегрувати емоції та повернутися до стабільного внутрішнього стану.

Емоційна динаміка

Фаза	Просторове розташування	Емоційний ефект
Інтерес	Вхідні ділянки біля ринку «Поділ» та хащів	Дослідження, пробудження уваги
Рефлексія	Каскадна долина Рудавки	Сповільнення, внутрішнє занурення
Вдих	Точка злиття Рудавки і Кам'янки	Полегшення, контакт з природою
Кульмінація	Відкрита ділянка поблизу Тетерева, скелі, міст	Піднесення, натхнення, розкриття потенціалу
Заспокоєння	Парк «Лісова Гармонія», водойми, альтанки	Баланс, інтеграція, емоційне очищення

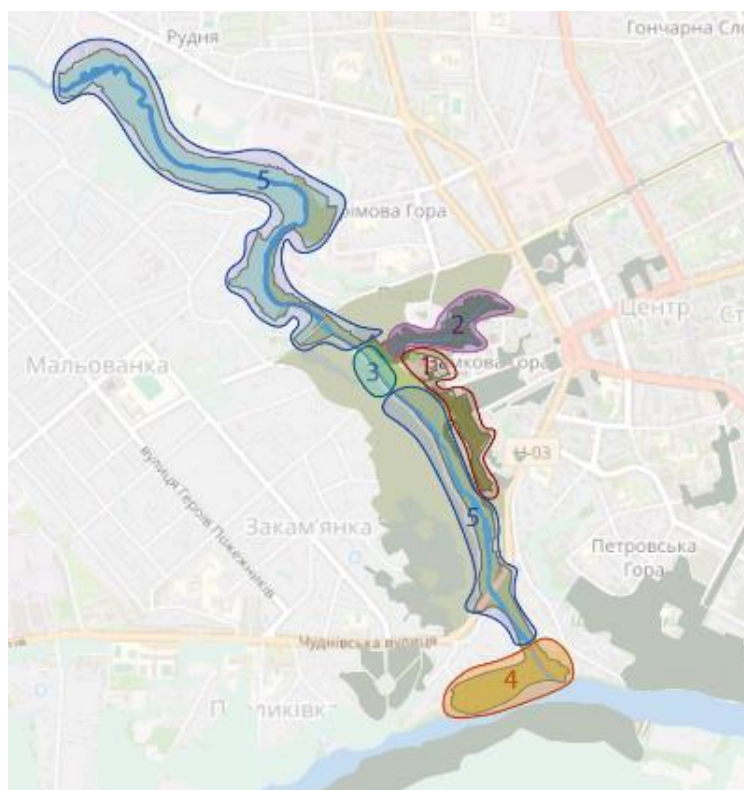


Рис.4.2.3. Програмування емоційних реакцій людини на оточення

Таким чином, прирічковий простір не лише функціонує як транзитна або рекреаційна зона, а як **інструмент емоційної регенерації**, що діє через природні коди: воду, рельєф, колір, звук, тактильність. Він стає тимчасовим прихистком і точкою сили, яка відкриває можливість знайти внутрішній баланс, переосмислення й м'яке повернення до повсякденного життя з новою внутрішньою опорою.

4.3 Просторово-часове моделювання містобудівного об'єкта

4.3.1. Часове моделювання функціональних процесів

Розподіл функціонального навантаження в межах прирічкових просторів Рудавки й Кам'янки у місті Житомирі значною мірою визначається добовими ритмами, сезонністю та характером взаємодії різних категорій користувачів із середовищем. Просторово-часове моделювання дозволяє проєктно обґрунтувати найбільш ефективне використання кожної з ділянок протягом доби.

Ранковий період (6:00–10:00) — це час пробудження та перших активностей. У цей період найбільше активізуються мешканці прилеглих районів, які використовують набережну й переходи над Рудавкою для ранкових прогулянок, пробіжок або велосипедних маршрутів. Зона низинних берегів, де рівень шуму нижчий, особливо приваблива для індивідуальних фізичних та дихальних практик (йога, медитація). Також у ранкові години ефективно функціонують невеликі оглядові майданчики, розташовані на стику міста й природи.

Полудень і обідній період (12:00–15:00) характеризується зростанням активності сімейних груп, дітей та людей середнього віку. У цей час найбільш затребувані тіньові ділянки з альтанками, дерев'яними настилами та лавами під вербами вздовж Мальованської набережної. Тут створюється привабливе середовище для читання, ланчів на природі, коротких ділових зустрічей і спокійного перебування біля води. Частина користувачів приходить у зону впадіння Кам'янки в Тетерів, яка в обідню пору має сприятливий мікроклімат завдяки воді та зеленим масивам.

Післяобідній період (15:00–18:00) — перехідна фаза, коли активуються підлітки, студенти та туристи. Інтенсивне використання фіксується на ділянках між вулицями Подільською та Шолом-Алейхема, особливо поблизу пішохідних мостів через Рудавку. Тут також відбувається міжкаскадне переміщення — люди використовують природні “сходи” рельєфу для переходу між шарами простору. Активно функціонують перехідні зони, де простір працює як транзит і як локація для короткого відпочинку.

Вечірній період (18:00–22:00) — час розслаблення, зустрічей, спілкування. Центрами тяжіння стають оглядові майданчики в зоні “Набережної під скелею”, видові платформи над Кам’янкою, а також відкриті простори з декоративним освітленням. Молодь і сімейні групи активно використовують амфітеатр та відкриті зони для неформального дозвілля. Частково включається функція культурного дозвілля — спонтанні виступи, музика, арт-події. Водночас у більш віддалених частинах простору зменшується щільність присутності людей, що створює баланс між активністю і тишею.

Нічний період (22:00–01:00) — значне зниження активності. Присутні лише окремі користувачі — переважно мешканці прилеглих будинків. Ділянки з підсвічуванням, сенсорними ліхтарями й відносно відкритим візуальним контролем залишаються безпечними для вечірніх прогулянок. Простір налаштовує на заспокоєння, відновлення, споглядання.

У зимовий період відбувається сезонна зміна функцій: водойми, що взимку замерзають, можуть використовуватись як природні ковзанки або простори для спостереження за птахами. Водночас територія набуває характеру «затишного ландшафту»: прогулянки здійснюються на обмежених маршрутах з розчищеним покриттям, у зоні дії декоративного освітлення. Простори для активного дозвілля зміщуються до площ з можливістю обігріву та гарячих напоїв. Зимовий парк у межах «Лісової гармонії» може також слугувати місцем сезонного святкового оформлення з локальними інсталяціями, символікою й атракціями.

Весняно-літній сезон — період максимального навантаження на пішохідно-велосипедну інфраструктуру, зони доступу до води, місця для пасивного й активного відпочинку. Береги Кам'янки й Тетерева використовуються для неформального пляжного дозвілля, з'являється потреба у додаткових точках тіні, охолодження й питного водопостачання. Водночас зростає інтерес до оглядових маршрутів, платформ, амфітеатрів — що використовуються як для культурних подій, так і для щоденних зібрань. Важливо забезпечити гнучкість функціонування простору — можливість зміни сценаріїв залежно від погодних умов.

Таким чином, проєктована система відкритих громадських просторів уздовж Рудавки й Кам'янки є гнучкою до змін добового й сезонного циклів, орієнтована на ритм життя сучасного міста й забезпечує інтенсивне, але гармонійне використання різними групами населення. В основі закладено принцип зміни емоційної напруги: від активного руху — до тиші, від відкритості — до усамітнення, що відповідає природному ритму людини впродовж доби й року.

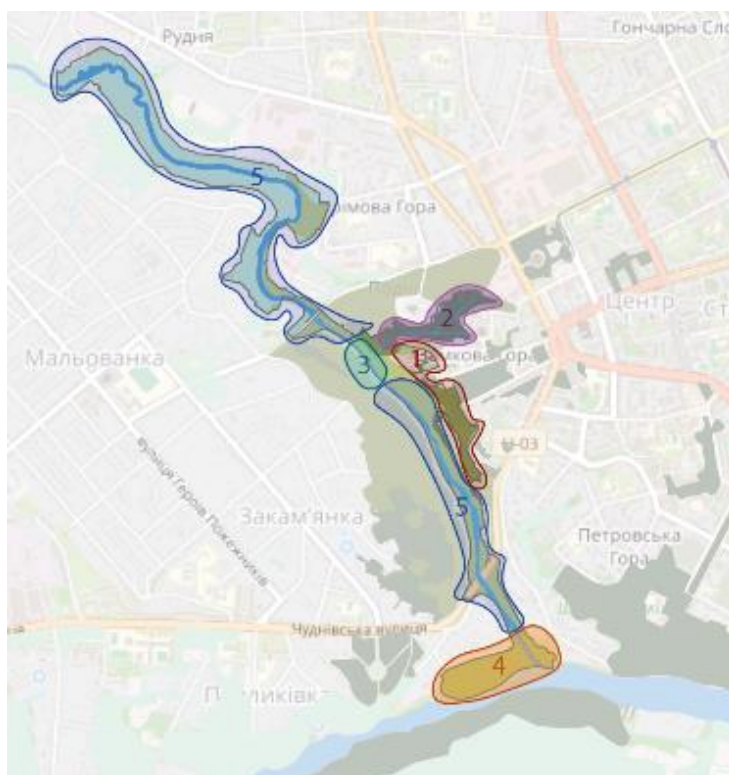


Рис.4.2.4. Часове моделювання функціональних процесів

4.3.2. Об'ємно-просторова композиція містобудівного об'єкта

Проектована об'ємно-просторова композиція прирічкових просторів побудована на принципі природної інтуїтивної навігації та емоційної послідовності, у якій кожна локація працює як структурна та смислова частина цілісного маршруту. Формування композиції враховує історичний контекст, сформований рельєф, зорові вісі, природні межі (русло річок, схили), а також існуючі протоптані стежки, які відображають справжні потреби місцевих мешканців.

Центральною домінантою є зона впадіння Рудавки в Кам'янку, що символізує поєднання і трансформацію. Саме тут розташовується головна видовищна платформа з оглядовими місцями, амфітеатром і природним каскадом, який сприймається як енергетичний вузол усієї композиції. Ця ділянка акумулює водні, звукові та візуальні елементи, створюючи умови для глибокого сенсорного занурення. Це — точка кульмінаційного емоційного переживання.

Другим композиційним полюсом є природний парк "Лісова гармонія" в місці впадіння Кам'янки в Тетерів. Він є завершенням маршруту і виконує функцію відновлення, спокою, медитативного занурення. Простір формує логічне "затухання" динаміки — від шуму каскаду Рудавки до тиші широких водних горизонтів Тетерева. У цьому місці акцент зроблено на розосереджених точках споглядання, навісах, зонах усамітнення й відкритих майданчиках для м'яких практик (йога, арт-терапія, читання).

Важливою складовою композиції є система пішохідно-велосипедних маршрутів, яка формує основний скелет простору. Вони з'єднують ключові елементи: ринок "Поділ", Мальованську набережну, каскади Рудавки, вулиці Замкову, Подільську, Шолом-Алейхема, а також зону історичних стежок у районі "Набережної під скелею". Маршрути проходять через зони з різним емоційним навантаженням: від закритих ущелин і мостів до розкритих оглядових терас.

Додаткові композиційні вузли — це:

- історичні платформи з QR-кодами та панорамами старого Житомира (локалізовані на підвищеннях біля Замкової гори та схилів Мальованської набережної);
- тактильні простори: мости з дерев'яним настилом, кам'яні лабіринти, перехідні каскади вздовж Рудавки;
- зони арт-інтервенцій: скульптури, оранжереї, "місця сили" з тематичним озелененням, що виражають семантичне наповнення території.

Об'ємно-просторова композиція базується на принципі гнучкої трансформації висот: рельєф не вирівнюється, а використовується як частина образної мови простору. Такі елементи, як природні підйоми, терасування, сходи-стежки, створюють динамічний перехід між тематичними зонами й дають відчуття просторової глибини.

Таким чином, композиція забезпечує не лише візуально-функціональну логіку, а й емоційно-просторову драматургію: від прихованого до відкритого, від напруженого до розслабленого, від індивідуального до колективного досвіду. Вона дозволяє людині пройти шлях, який одночасно є фізичним маршрутом і метафорою внутрішнього шляху — через напругу, пошук і рівновагу — до повного відновлення та взаємодії з історичним і природним середовищем міста.

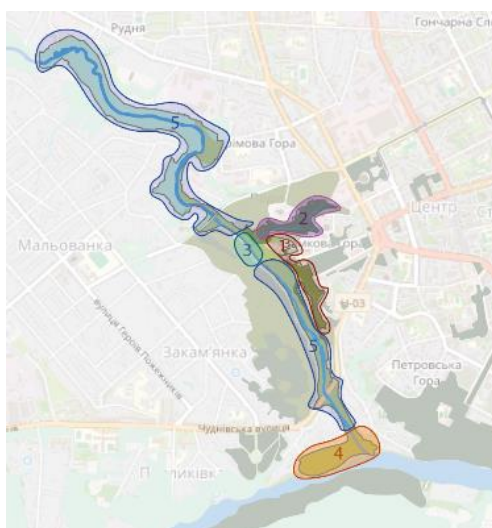


Рис.4.2.5. Об'ємно-просторова композиція ландшафтно-терапевтичного простору

4.3.3. Підбір засобів виразності урбанізованого середовища

Колористика моделювання терапевтичного середовища

Колірна палітра простору побудована на поєднанні природних тонів, які притаманні історично сформованим ландшафтам прирічкових долин. Домінують м'які відтінки зеленого (від сіро-оливкового до насичено-мохового), кольори вогкої землі (сіро-коричневий, теракотовий), каменю (графітовий, піщаний), а також пастельні тони, що підтримують ефект емоційного заспокоєння — бежевий, блідо-синій, приглушено-фіолетовий (рис.4.3.1).

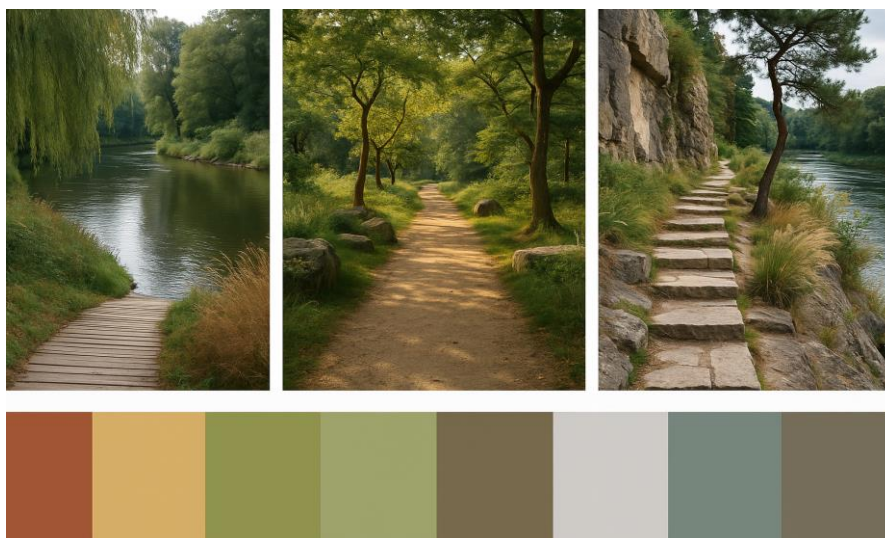


Рис.4.3.1. Колористика ландшафтно-терапевтичного простору

Таке колористичне рішення не лише формує візуальний комфорт, але й допомагає уникнути сенсорного перевантаження, зберігаючи природність і невимушеність сприйняття. Колір грає роль «фонового терапевта», знижуючи тривожність, сприяючи розслабленню й внутрішній тиші.

Матеріали і структури елементів благоустрою

Всі елементи благоустрою — лави, містки, перголи, підпірні стінки, урни — виконуються з натуральних матеріалів або їх якісних імітацій: дерево, кортен-сталь, необроблений камінь, глина, ущільнене рослинне волокно. Покриття доріжок — мінерально-цементна суміш, гравій, дерев'яний настил або ущільнена земля, з водопроникністю та добрим зчепленням для безбар'єрного пересування.

Підпірні стінки на каскадних ділянках Рудавки стилізуються під природні валуни або терасовані схили з георешіткою, заповненою зеленими насадженнями. Мости та перехідні елементи розміщуються у зонах природного звуження річки — вони легкі, без масивного фундаменту, що дозволяє залишати мінімальний слід у природі. (рис.4.3.2).



Рис.4.3.2. Матеріали елементів благоустрою

Композиції озеленення і сенсорні елементи

Озеленення відіграє ключову роль у формуванні виразності середовища. Основу рослинних композицій складають місцеві вологолюбні види — верба, вільха, калина, дерен, осока, м'ята, любисток. Вони не лише підтримують природний характер річкової екосистеми, а й мають виразну тактильність і запах, що стимулює органи чуття.

У зонах відновлення використовуються багаторічники з м'яким листям і приглушеним цвітінням — астильба, ехінацея, лаванда, шалфей, флокси. Для сенсорного впливу — окремі ароматони з м'ятою, мелісою, чебрецем. Візуальні акценти формуються через сезонну змінність — наприклад, декоративна слива, гортензія, сумах, що змінюють колір залежно від пори року.



Рис.4.3.3. Композиції озеленення ландшафтно-терапевтичного простору

Живоплоти (барбарис, кизильник, ліщина) виступають природними екранами від урбанізованих ділянок, створюючи відчуття захищеного внутрішнього простору. Каскади озеленення підсилюють рельєфну пластику долин, підкреслюючи природний драматизм ландшафту. (рис.4.3.3).

Світло-технічне моделювання середовища

Освітлення передбачає сенсорне та орієнтаційне навантаження. Вздовж основних маршрутів — м'яке лінійне LED-підсвічування на невисоких стовпчиках, яке слугує не лише для безпеки, а й візуально направляє маршрут, створюючи образ «дороги зі світла». У зонах оглядових майданчиків і мостів — точкові світильники теплого спектру, що підсвічують ключові ландшафтні елементи (каскади, скелі, дерева з розлогою кроною).

Особливу роль грає підсвітка води: світлодіодні системи вмонтовані під пішохідними переходами через Рудавку, а в зоні впадіння її в Кам'янку створюють ефект «світла в руслі». Увечері ця підсвітка викликає відчуття магії та внутрішньої гармонії (рис.4.3.4).



Рис.4.3.4. Світло-технічні рішення терапевтичного середовища

Сприйняття форм, пластика та загальна виразність

Простір уникає геометричної нав'язливості: стежки плавно вписані в рельєф, вигини маршрутів підкреслюють природні лінії річкового ландшафту.

Всі зміни висот — через природні тераси, насипи, або низькі дерев'яні сходишки, які не руйнують топографію, а лише її озвучують.

Таким чином, система засобів виразності формує образ максимально природного, м'якого, ненав'язливого середовища, яке не домінує над людиною, а сприяє її відновленню, внутрішній концентрації та діалогу з історичним контекстом, природою і собою.

Висновки до розділу 4

Художня концепція ландшафтно-містобудівної організації прирічкових просторів у місті Житомирі базується на делікатному діалозі між людиною, природою та історичною тканиною середовища. Відмова від жорстких геометричних форм на користь природної органіки дозволяє переосмислити занедбані прибережні ділянки річок Рудавки та Кам'янки як простори психоемоційного відновлення, міжлюдської взаємодії, тихого споглядання та інклюзивного відпочинку. Основна ідея концепції — перетворення річкових долин на «живу» структуру, де простір створений не проти природи, а разом з нею.

Проект спирається на ідею емоційного маршруту — людина проходить послідовні стани: від урбаністичної втоми й відчуження до натхнення, гармонії та внутрішньої тиші. Це досягається завдяки природним елементам середовища (вода, схили, дерева, панорами) та естетично вивіреному архітектурним втручанням — місткам, оглядовим майданчикам, локаціям для медитацій, спілкування та сенсорного контакту з природою. Кожна функціональна зона має семантичне наповнення, створюючи можливості для самопізнання, зцілення, культурної інтеграції та пізнання міста через нову призму — річковий простір.

Енерго-інформаційне моделювання підкреслює цінність глибокого зонування території на основі емоційних реакцій людини. Структура простору організована як сценарна подорож, що враховує типологію користувачів (місцеві мешканці, туристи, діти, люди похилого віку) та їхні потреби: активний рух, спокій, споглядання, тактильна чи ароматична терапія. Простір не просто

багатофункціональний — він гнучкий, інклюзивний і реактивний, здатний адаптуватися до ритмів доби та сезонів року.

Об'ємно-просторова композиція підпорядкована природному рельєфу долин і акцентована на точках перетину — як географічному (злиття річок, вузли маршрутів), так і психоемоційному (перехід між відчуттями). Мережа пішохідних і велосипедних маршрутів поєднує фрагментовані частини міста, формуючи «зелений хребет» між історичним ядром Житомира та природним ландшафтом уздовж Тетерева. Завдяки цьому місто отримує не лише нову функціональну структуру, але й змістовний ландшафтний наратив, що поєднує минуле, теперішнє та потенціал майбутнього.

Система засобів виразності — кольори, текстури, рослинність, освітлення — підібрана так, щоб простір виглядав органічним і недомінантним. Переважають природні матеріали, м'яка палітра, аромарослини, тактильні покриття та адаптивне освітлення, що підсилює відчуття затишку, захищеності й особистої безпеки. Пластика середовища максимально наближена до природного ландшафту — стежки вписані в рельєф, підпірні стінки зливаються з пагорбами, озеленення створює цілісну зелену масу, а не декоративну інсталяцію.

Таким чином, сформовано простір, який одночасно є екосоціальним коридором, історичним каркасом, терапевтичним маршрутом і сучасним публічним середовищем. Його головна цінність — не у формі, а в змісті: ділянка стає медіатором між містом, природою та людиною, даючи кожному змогу знайти у ній відлуння себе.

РОЗДІЛ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Загальні відомості про систему цивільного захисту України

Цивільний захист України є державною системою, яка об'єднує органи управління, сили та засоби, спрямовані на організацію і забезпечення безпеки населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного, екологічного та військового характеру [36].

Під надзвичайною ситуацією (НС) розуміють порушення звичного функціонування об'єктів або територій, що супроводжується загрозою життю та здоров'ю людей і викликане аваріями, катастрофами, стихійними лихами, епідеміями, епізоотіями, епіфітотіями, масштабними пожежами чи застосуванням зброї, що може призвести до людських жертв і матеріальних втрат [37].

Основні ознаки надзвичайних ситуацій включають:

- Факт або ризик загибелі людей;
- Значне погіршення стану навколишнього середовища;
- Суттєві матеріальні збитки;
- Відчутне ускладнення умов життєдіяльності населення [38].

За масштабами поширення та наслідками НС поділяються на:

- Надзвичайні ситуації загальнодержавного рівня;
- Регіонального рівня;
- Місцевого рівня;
- Об'єктового рівня.

Залежно від темпів розвитку, надзвичайні ситуації класифікуються як:

- Раптові (наприклад, вибухи, землетруси, транспортні катастрофи);
- Такі, що швидко розповсюджуються (викиди сильнодіючих отруйних речовин, прориви гідротехнічних споруд, масштабні пожежі);
- Ситуації з помірною швидкістю поширення (викиди радіоактивних речовин, аварії на інфраструктурних мережах);

- Ті, що розвиваються повільно (зокрема, посухи, епідемії, екологічно небезпечні процеси) [39].

До основних завдань системи цивільного захисту України належать:

- Попередження надзвичайних ситуацій техногенного характеру, а також зменшення збитків і втрат у разі їх виникнення (аварій, вибухів, катастроф, стихійних лих);
- Оповіщення населення щодо загроз і фактів виникнення надзвичайних ситуацій як у мирний, так і воєнний період, а також надання постійної інформації про ситуацію;
- Забезпечення захисту населення від наслідків стихійних лих, аварій, катастроф, пожеж та засобів ураження;
- Організація заходів життєзабезпечення населення під час надзвичайних ситуацій і воєнних дій;
- Проведення рятувальних та інших термінових заходів у зонах лиха та ураження [40].

5.1 Коротка характеристика об'єкта проєктування

5.1.1 Коротка характеристика району забудови

Територія, обрана для проєктування, розташована в центральній частині міста Житомир, в межах прибережних ділянок річки Руднявка та фрагменту річки Кам'янка. Район має цінне історико-культурне значення та сформований в умовах складного природного рельєфу.

Земельна ділянка призначена для ревіталізації та благоустрою громадських просторів у руслі інтеграції природного ландшафту з існуючою історичною забудовою. Вона оточена вулицями місцевого значення і межує з такими елементами міської структури:

- *На півночі* – із житловими кварталами історичної забудови в районі вулиці Перемоги, а також рекреаційною зоною в напрямку вулиці Старий Бульвар;

- *На сході* – із транспортною інфраструктурою та елементами інженерного захисту берегової лінії, частково — з адміністративними будівлями;
- *На півдні* – із природним зеленим каркасом, який включає фрагменти старих парків і алеї, а також виходить до ландшафтно-рекреаційних територій;
- *На заході* – із забудовою громадського призначення та окремими пам'ятками архітектури, що мають охоронний статус.

Навколишня забудова представлена переважно малоповерховими житловими та адміністративними будівлями, сформованими в різні історичні періоди. Особливість району полягає у наявності великої кількості зелених насаджень, прибережних схилів, а також фрагментів втраченого історичного простору, що потребує переосмислення.

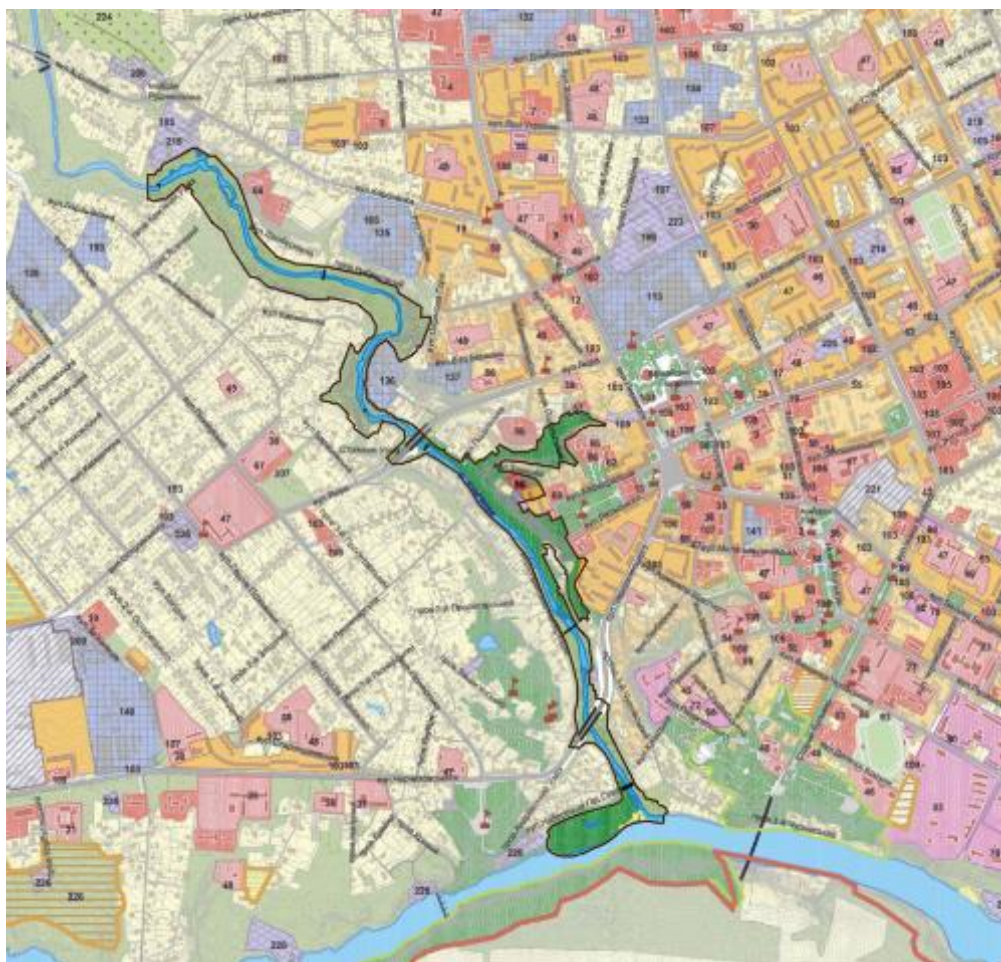


Рис.5.1.1.1 Схема розміщення ділянки проектування в мережі міста

На території ділянки наявні діючі інженерні мережі, стан яких потребує актуалізації на основі детальної топографічної зйомки масштабу 1:500. Ґрунти переважно дерново-підзолисті з домішками суглинків і пісків. Глибина залягання ґрунтових вод варіюється в межах 4–12 м, залежно від наближеності до русел річок. Клімат Житомира помірно-континентальний: середньорічна температура повітря становить $+7,4^{\circ}\text{C}$, максимальна швидкість вітру — до 27 км/год, переважаючи напрямки — північно-західні та західні.

5.1.1.2 Коротка характеристика об'єкта проєктування

Розташування — м. Житомир, центральна частина міста, в межах прибережних ділянок річки Руднявка та частини річки Кам'янка.

Назва проєкту: Інтеграція громадських просторів в історичне середовище малих і середніх міст (на прикладі прибережних територій річок Руднявка та Кам'янка в місті Житомир). Проєкт передбачає ландшафтно-архітектурну ревіталізацію занедбаних та недооцінених територій в історичному центрі з метою підвищення якості громадського простору та доступності рекреаційних зон для мешканців і гостей міста.

Ділянка проєктування площею близько 29 га охоплює території вздовж русел обох річок, включаючи прилеглі схили, містки, відкриті громадські простори, а також втрачені фрагменти історичної забудови. Район межує з житловими кварталами, адміністративними спорудами та зеленими зонами, а по його периметру проходять вулиці місцевого та районного значення. Простір виконує роль потенційного громадського центру історичного ядра міста.

Існуюча забудова сформована переважно впродовж XX століття, частково збережена архітектурна спадщина XIX століття. Основні будівельні матеріали — цегла, природний камінь, бетон, характерні для історичної та радянської епохи.

Орієнтовна кількість обслуговуючого персоналу (адміністрація, обслуговування, безпека тощо) — до 1200 осіб.

Прогнозована кількість відвідувачів у години пік — до 2400 осіб.

Максимальне добове навантаження на територію (з урахуванням подій, заходів, транзиту) — до 5500 осіб.

Режим функціонування: Проєкт передбачає безперервне, сезонно адаптоване використання оновленого ландшафтного простору, з умовами для відпочинку, прогулянок, проведення культурно-масових заходів, а також можливістю поєднання історичної цінності ландшафту з сучасними елементами благоустрою.

5.2 Обґрунтування та прийняття рішень з питань цивільного захисту

5.2.1 Аналіз потенційно-небезпечних об'єктів у районі проєктування

У межах міста Житомир, де розташована проєктна територія (прибережні зони річок Руднявка та Кам'янка), наявні декілька потенційно-небезпечних об'єктів, що можуть становити загрозу в разі виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру.

До потенційно-небезпечних об'єктів відносяться:

- Підприємства хімічної промисловості, склади паливно-мастильних матеріалів, а також об'єкти водоканалу та очисних споруд, які розташовані в радіусі до 5 км від ділянки проєктування.
- Автомобільні та залізничні магістралі, що проходять поблизу прибережної території, на яких можливі аварії з витоком небезпечних речовин.
- Місцеві котельні та теплогенераційні установки, що можуть бути джерелом вибухо- та пожежонебезпечних ситуацій.
- Можливість підтоплення території внаслідок паводків або аварій на гідротехнічних спорудах в межах річок Кам'янка та Руднявка.

При надзвичайних ситуаціях, пов'язаних із викидом небезпечних речовин, пожежами чи підтопленням, територія проєктування (особливо низинні прибережні ділянки) може потрапити в зону ураження. У зв'язку з цим у рамках проєктних рішень передбачено застосування принципів безпеки та врахування

санітарно-захисних зон, підвищення інженерного захисту території, використання безпечних матеріалів та організацію евакуаційних маршрутів.

5.2.2 Оцінка обстановки при аварії на Чорнобильській АЕС

Задача щодо радіоактивного ураження

Проектована територія у місті Житомир (зони прибережного благоустрою річок Руднявка та Кам'янка) розташована на відстані приблизно 50 км від Чорнобильської АЕС. У випадку повторного викиду радіоактивних матеріалів з реактора РБМК-1000 потужністю до 50 кт можливе потрапляння території проектування до зони ураження.

а) Визначення зони радіоактивного забруднення

За даними таблиці зон забруднення для вибуху потужністю 50 кт, а також схеми прогнозу (рис. 5.2.2.1), встановлено, що територія, де розташовані прибережні простори річок Кам'янка та Руднявка, потрапляє в зону А – небезпечного радіоактивного зараження.

б) Час випадання радіоактивних речовин

Час початку радіоактивного забруднення території визначається за формулою:

$$t_p = \frac{R}{V} + 1 = \frac{50}{25} + 1 = 3 \text{ год}$$

де:

$R = 50$ км — відстань від ЧАЕС до об'єкта,

$V = 25$ км/год — середня швидкість вітру.

Висновок: радіоактивна хмара досягне території проекту через 3 години після аварії.

в) Рівень радіації на момент зараження

Визначається за формулою:

$$P_t = P_1 \cdot t^{-1,2} = 8 \cdot (3)^{-1,2} \approx 0,925 \text{ Р/год}$$

де:

$P_1=8 \text{ Р/год}$ $P_{-1} = 8 \text{ Р/год}$ — орієнтовний рівень радіації в зоні А одразу після вибуху,

$t=3t = 3t=3 \text{ год}$ — час, що минув з моменту вибуху.

Висновок: рівень радіації становить 0,925 Р/год, що класифікується як небезпечне радіоактивне зараження. Необхідно застосувати заходи цивільного захисту, зокрема укриття населення або організацію евакуації.

5.3 Розрахунок заходів Цивільного захисту на об'єкті, що проектується

5.3.1 Заходи цивільного захисту: евакуація та укриття

У зв'язку з потенційною радіаційною небезпекою внаслідок аварії на ЧАЕС, передбачається впровадження комплексу заходів цивільного захисту, основним з яких є евакуація населення і туристів з прибережних зон міста Житомир.

Основні типи евакуації:

Загальна – при загрозі масштабного зараження.

Часткова – евакуація з окремих небезпечних територій (зокрема, зони вздовж річок).

Негайна – проводиться при вже виниклій надзвичайній ситуації.

Тимчасова – у разі короткочасної загрози.

З огляду на порівняно невисокий рівень радіації (0,925 Р/год), прийнято рішення:

для жителів міста – використовуються існуючі підвальні приміщення громадських будівель як протирадіаційні укриття (ПРУ);

для туристів та тимчасових відвідувачів – розробляється план евакуації.

Організація евакуації:

Оповіщення здійснюється евакуаційною комісією, очолюваною заступником керівника комунального підприємства (наприклад, адміністрації парку).

Маршрут евакуації прокладається від центральної частини міста (поблизу річки Кам'янка) до залізничного вокзалу, далі – до с. Малійки (умовно-безпечна зона).

Організовується Збірний евакуаційний пункт (ЗЕП) на відкритому майданчику з доступом до транспорту.

Евакуація проводиться комбінованим способом: пішки до транспортних вузлів, далі – автотранспортом або залізницею.

Формуються евакуаційні групи по 100 осіб, призначаються старші груп.

Визначаються проміжні пункти евакуації (ППЕ) і приймальні евакуаційні пункти (ПЕП) за межами міста.

Заходи для персоналу об'єкта:

Працівники та охорона залишаються для підтримки порядку й організації евакуації. Вони забезпечуються індивідуальними засобами захисту (ІЗЗ), включаючи респіратори, захисний одяг, дозиметри.

Висновок до розділу 5

Кодекс Цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, довкілля та майна від надзвичайних ситуацій, а також функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту. Він визначає повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, права й обов'язки громадян, підприємств, установ та організацій при виникненні НС і під час їх ліквідації.

В рамках дипломного проєкту з інтеграції громадських відкритих просторів на території прирічкових ділянок у місті Житомир було враховано питання цивільного захисту населення. Враховуючи наявність потенційно-небезпечного об'єкта — Чорнобильської АЕС, що розташована приблизно за 160 км від Житомира, було змодельовано сценарій у разі виникнення аварії з потужністю 50 кт. Встановлено, що при відповідних погодних умовах радіоактивне зараження може досягнути міста через 7–8 годин після вибуху.

Для забезпечення безпеки мешканців та користувачів громадських просторів на території прирічкових ділянок Житомира передбачено використання існуючих укриттів у підвальних приміщеннях громадських будівель поблизу, а також розроблено план евакуації для відвідувачів до безпечної зони за межами міста. Запропоновані заходи включають організацію евакуаційних маршрутів, призначення відповідальних осіб та створення Збірного евакуаційного пункту.

Таким чином, проєкт враховує основні вимоги цивільного захисту відповідно до чинного законодавства, що забезпечує безпечне функціонування громадських просторів навіть в умовах надзвичайної ситуації.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було проведено аналіз відкритих громадських просторів міст загалом, що дозволило визначити їх ключові типологічні характеристики та класифікаційні ознаки. Подальший аналіз історичних періодів розвитку міст дозволив систематизувати відкриті громадські простори відповідно до їхньої історичної еволюції. Запропонована класифікація сприяє глибшому розумінню просторових та функціональних особливостей громадських просторів в історичних містах, що є важливим для їх подальшої реставрації, збереження та інтеграції у сучасне міське середовище.

1. У результаті дослідження наукових джерел, присвячених проблематиці інтеграції відкритих громадських просторів у міське середовище, виявлено ключові підходи до формування гармонійного простору з урахуванням історико-культурного контексту. Розглянуто основні типи відкритих громадських просторів — площинні, лінійні та точкові — із аналізом їх функціонального наповнення, просторових характеристик та ролі в загальній структурі міста. Визначено, що ефективність просторової організації залежить від взаємодії містобудівних, соціальних, естетичних, екологічних та технічних факторів, а також від дотримання принципів багатофункціональності, озеленення, безпеки, динамічності та гнучкості.

2. Сформульовано принципи архітектурно-ландшафтної інтеграції відкритих просторів в історичне середовище на прикладі прирічкових територій: екологізація, поліфункціональність, інклюзивність, спадкоємність історичної структури та містобудівна відповідність. Узагальнено засоби ландшафтної організації територій — природні (рельєф, вода, рослинність) і штучні (малі архітектурні форми, мощення, освітлення) — та відповідні їм прийоми, адаптовані до прирічкових ділянок м. Житомира.

3. Проведений аналіз прирічкових територій Житомира засвідчив значну фрагментарність їх використання, домінування житлової та промислової забудови, що призводить до порушення просторового балансу та обмежує

потенціал створення рекреаційних зон. Встановлено суперечність між економічною доцільністю забудови та потребою міста в озелених просторах, особливо в центральній частині, де відпочинкові території мають високий соціальний потенціал.

4. На основі комплексного аналізу розроблено концептуальну модель інтеграції відкритих громадських просторів у прирічкові зони історичного міста, яка враховує пофрактальний підхід до структурування простору, цінність історичного ландшафту та роль річки як композиційного та ідентифікаційного елементу міста. Модель базується на принципі «місто–річка–люди» та спрямована на підвищення якості міського середовища, зміцнення зв'язку мешканців із природним і культурним ландшафтом.

5. Отримані результати є основою для подальшої розробки проєктних рішень щодо ревіталізації прирічкових територій Житомира, які передбачають збереження історичного характеру, екологічну рівновагу та створення привабливого публічного простору, що задовольняє сучасні потреби мешканців та сприяє сталому розвитку міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ribeira das Naus Waterfront Renewal, Lisbon (Portugal). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lisboa.pt>
2. Senvagė Park, Panevėžys (Lithuania), 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.panevezys.lt>
3. Lion Mountain Park, Suzhou (China), 2024. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.suzhou.gov.cn>
4. Someș River Regeneration, Cluj-Napoca (Romania), 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://primariaclujnapoca.ro>
5. Grønningen-Bispeparken Climate Park, Copenhagen (Denmark), 2024. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://international.kk.dk>
6. Brahmaputra Riverfront Urban Revitalization, Guwahati (India), 2024. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://guwahati.gov.in>
7. Благоустрій зеленої зони у районі бульвару М. Жванецького, м. Одеса, 2019.
8. Green Corridor, м. Харків, концепція 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kharkivgreen.com>
9. Урбаністична візія реновації прирічкових зон р. Ворскла, м. Охтирка, 2023.
10. Урбаністична реновація прибережних зон р. Стир і Сапалаївка, м. Луцьк, 2023.
11. Урбаністична візія реновації Замкової гори, м. Житомир, 2023.
12. Войко Н.Ю., Добровольська О.Ю. Типологія міських відкритих громадських просторів. – К.: НДІ містобудування, 2021. – 96 с.
13. Войко Н.Ю. Презентація «Благоустрій територій міста як складова ландшафтної архітектури. частина 4»
14. Merýlova I.O., Rechyts O.A. Perspectives of the Public Space Development in the Historical Part of Dnipro, Ukraine // Urban Studies Review. – 2020. – №4. – С. 42–50.
15. Максименко Н.В. Ландшафтно-екологічне планування: теорія і практика. – Львів: ЛНУ, 2012. – 320 с.

- 16.Kocaman M. Design of Public Open Spaces in Historical Districts: The Case of Urla // Journal of Architecture and Urbanism. – 2019. – №1. – С. 34–42.
- 17.Egam P.P. et al. The Elements Of Coastal Public Open Space // International Journal of Architecture and Urban Design. – 2020. – №3. – С. 65–78.
- 18.Самойленко Є.В. Принципи та прийоми реабілітації прирічкових міських територій (на прикладі м. Дніпро) // Науково-технічний вісник КНУБА. – 2022. – №16. – С. 83–91.
- 19.В'язовська А.В. Методичні засади планувальної організації міських водно-зелених територій // Містобудування та територіальне планування. – 2021. – №78. – С. 53–60.
- 20.Asanidze D. Reshaping Urban Open Spaces and Waterfronts in Post-Socialist Cities: The Case of Tbilisi // Urban Geography Review. – 2021. – №2. – С. 20–35.
- 21.Генеральний план м. Житомир (основне креслення), 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zt-rada.gov.ua/?pages=6283> (дата звернення: 09.09.2024)
- 22.Історико-архітектурний опорний план м. Житомир. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zt-rada.gov.ua/?pages=8983> (дата звернення: 09.09.2024)
- 23.Схема зонування території м. Житомир, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zt-rada.gov.ua/?pages=6282> (дата звернення: 09.09.2024)
- 24.Топографічна карта м. Житомир. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk-ua.topographic-map.com/map-8m7r14/Житомир/> (дата звернення: 09.09.2024)
- 25.Кадастрова карта України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kadastr.live> (дата звернення: 09.09.2024)
- 26.Житомир: Паспорт міста, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://2030.zhitomir.ua/wp-content/uploads/2022/09/pasport_mista.pdf (дата звернення: 09.09.2024)

27. Закон України «Про затвердження Порядку визначення меж зон охорони пам'яток». ВВР, 2001, №41. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0234-01#Text>
28. Земельний кодекс України. ВВР, 2002, №3-4, ст.27. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
29. Водний кодекс України. ВВР, 1995, №24, ст.189. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text>
30. Фонд захисних споруд ЦЗ Житомирської МТГ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1CFml6yHssn83O7b_ap6djwJGv7HBrsw (дата звернення: 09.09.2024)
31. Житомирводоканал. Новини реконструкції очисних споруд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zhzh.com.ua/zhitomir/vodokanal-pokazav-iak-v-zhitomiri-buduiut-novij-ochisnij-kompleks.html> (дата звернення: 09.09.2024)
32. ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій».
33. ДБН В.2.2-9:2018 «Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення». 3. ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки і споруди. Будинки адміністративного та побутового призначення».
34. Топал С. С. Принципи та методи вдосконалення житлових територій міста Одеса з метою гуманізації та забезпечення сталого розвитку / С. С. Топал // Містобудування та територіальне планування : наук.-техн. зб. / Київ. нац. унт буд-ва і архіт. ; гол. ред. М. М. Осетрін. - Київ : КНУБА, 2018. – Вип. 68. – С. 562-567.
35. Указ Президента України №422/97 від 13.05.1997 р. «При пріоритетні завдання в сфері містобудування».
36. Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності" (№ 3038-IV від 17.07.2003): Містить основні положення щодо планування та забудови територій міст.

37. Закон України "Про охорону культурної спадщини" (№ 1805-IV від 21.02.2002): Надає важливі вказівки та стандарти для охорони та реставрації архітектурної спадщини.
38. Набережні: відновлення Рібейра-даш-Наус, Лісабон (Португалія), без дати завершення
39. Senvagė Park, Паневежис (Литва), 2022 рік
40. Lion Mountain Park, Сучжоу (Китай), 2024 рік
41. Someș River Regeneration, Клуж-Напока (Румунія), 2023 рік
42. Парк клімату Grønningen-Bispeparken, Копенгаген (Данія), 2024 рік
43. Урбаністичне відновлення набережної річки Брахмапутра, Гувахати (Індія), 2024 рік Аналіз українського досвіду
44. Благоустрій зеленої зони у районі бульвару М. Жванецького, Україна, Одеса, 2019 рік
45. Green Corridor, Україна, Харків, концепція 2018 рік
46. Урбаністична візія реновації прибережних зон річки Ворскла, Україна, Охтирка, концепція 2023 рік
47. Урбаністична реновація прибережних зон річок Стир та Сапалаївка, Україна, Луцьк, концепція 2023 рік
48. Урбаністична візія реновації Замкової гори, Україна, Житомир, концепція 2023 рік

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВИМОГ ДО ОБ'ЄКТА ПРОЄКТУВАННЯ ТА РОЗРАХУНОК ОСНОВНИХ ПРОЄКТНИХ ПОКАЗНИКІВ

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОГО ПРОЄКТУ

Назва вищого навчального закладу КНУБА
 Кафедра Містобудування
 Спеціальність 191 «Архітектура та містобудування»
 Освітньо-наукова програма «Містобудування»
 Освітній рівень «Магістр»

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
 на засіданні кафедри
 містобудування
 зав. каф. професорка, д.арх.
 Шебек Н. М. _____

Студент Патинська Олеся Іванівна
 Група МБм 51 16
 Керівник Шебек Надія Миколаївна

1. Тема магістерської роботи Прийоми інтеграція відкритих громадських просторів в історичне середовище сформоване середмістя» (на прикладі середмістя м. Житомира)
2. Вид містобудівної документації Генеральний план населеного пункту, оновлення, внесення змін до планувальних рішень генерального плану населеного пункту;
3. Назва території розроблення містобудівної документації Частина берегів річки Кам'янка та береги річки Рудавка, об'єкт для інтеграції громадського простору та арх.
4. Площа території проектування га дослідження - 26 га
5. Перелік джерел вихідних даних Генеральний план м. Житомира, План зонування території м. Житомира, дані про містобудівні умови та обмеження м. Житомира, Історико-архітектурний опорний план м. Житомира
6. Перелік чинних нормативно-правових документів, яким мають відповідати проєктні пропозиції
 ДБН Б.2.2-12:2019 Планування та забудова територій;
 ДБН Б.2.2-5:2011 Благоустрій територій;
 ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд;
 ДБН Б.1.1-14:2021 Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні;

Про охорону культурної спадщини. Закон України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 39;

Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 34;

Земельний кодекс України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4;

Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 34.

7. Узагальнення даних комплексної оцінки території:

7.1. Просторово-планувальна організація території

Досліджувана територія знаходиться на центральній та південно-західній частині міста Житомира, прилягає та є частиною історичного ареалу. Зі сходу ділянку оточує міський сквер, вздовж берегів річки Кам'янки знаходиться приватна житлова забудова.

Через ділянку проектування проходить магістраль районного та міського значення.

7.2. Землеустрій та землекористування

Зі сходу ділянку оточує переважно історичні громадські будівлі, а з усіх інших сторін переважно приватна житлова забудова.

7.3. Природоохоронні та ландшафтно-рекреаційні території

Ділянка представляє з себе територію з озелененням загального користування, що потребує реконструкції. Ця територія входить до зон охоронюваного ландшафту та цінних природних ландшафтів.

7.4. Обмеження у використанні земельних ділянок

Існують обмеження обумовленні межами охоронних зон пам'яток, межами зони охоронюваних ландшафтів, межами зони регулювання забудови 1 категорії та санітарно-захисною зоною підприємств 4-5 класу шкідливості.

7.5. Забудова територій та господарська діяльність

На ділянці наявна громадська будівля, частина житлового 5поверхового будинку та комунально складські простори.

Частина ділянка проектування входить в межі історичного ареалу міста Житомира. На ділянці наявна пам'ятка археології – територія втрачених оборонних споруд (історичний ареал поселення 8-10 століття) та курган групи 10-13 століття. Поряд з ділянкою також наявні історичні пам'ятки.

7.6. Обслуговування населення

Навколо ділянки проектування не достатня кількість закладів харчування.

7.7. Транспортна мобільність та інфраструктура

Поперек ділянки проектування проходить магістраль районного та місцевого значення. Та навколо ділянки в більшості проходить магістраль місцевого значення.

7.8. Інженерне забезпечення території, трубопровідний транспорт та телекомунікації

Через територію ділянки вздовж річки проходять каналізаційні мережі та знаходяться дві насосні станції.

7.9. Підготовка та благоустрій території

В першу чергу річки потребують розчищення, також в деяких місцях потрібно захист від підтоплення. Необхідні протиерозійні заходи.

Ділянка містить озеленення, що потребує реконструкції.

8. Вимоги до проектних рішень:

8.1. Просторово-планувальна організація території

- збереження історичної цінності міста;
- правильно влаштовані маршрути для пішоходів та велосипедистів;
- оптимальне функціональне зонування для мешканців і туристів різної статі та віку

8.2. Природоохоронні та ландшафтно-рекреаційні території

- збереження історичних елементів рельєфу;
- використання зручних і екологічно чистих рішень для благоустрою;
- забезпечення достатньої кількості територій для ландшафтного та рекреаційного відпочинку;
- оновлення та реконструкція існуючих зелених насаджень;
- відновлення природного біорізноманіття

8.3. Обмеження у використанні земельних ділянок;

- врахування і дотримання всіх наявних обмежень.

8.4. Функціональне зонування території детального планування.

- Особовий акцент на історично-туристичне функціональне зонування
- Оптимальне наповнення функціями для ефективного використання території.

8.5. Забудова територій та господарська діяльність

- Туристичні експонати
- туристично-інформаційний центр для гостей міста;
- Заклад харчування з терасою та кав'ярні з кафе
- Влаштування місць для проведення ранкових руханок та інших тимчасових заходів
- Встановлення мостів та навісних тротуарів

8.6. Обслуговування населення

- Наявність достатньої кількості ресторанів, кафе та магазинів, розташованих на відстані пішої доступності.

8.7. Транспортна мобільність та інфраструктура

- Розвиток вело та піших маршрутів

8.8. Інженерне забезпечення території, трубопровідний транспорт та телекомунікації

- підключення до наявних мереж електропостачання та каналізації.

8.9. Інженерна підготовка та благоустрій території

- Розчистка хащів
- Вжити протиерозійні заходи
- Влаштування освітлення
- Створення затишних зон для тихого відпочинку за рахунок висадження копозиції рослин
- Дітячі розважальні зони

- Дорослі спортивні зони
 - Достатньо широкі набережні для вільного бігу, ходінню пішки та велоруку
 - Місця для виходу собак
 - Туристичні експонати
 - Інформаційні стенди та маршрути
 - Доступ до води річок
 - Простір шумного відпочинку: барбекю та пікніків
 - створення громадських вбиральнь;
 - облаштувати окремі тихі місця для рибальства
 - простори для відкритих заходів таких як, етюдне писання картин з натури
 - проектування системи для ефективного збору та сортування сміття;
 - системи відводу дощової води
- 8.10.Художня програма формоутворення об'єкта проектування.
- Створення композиційних зв'язків;
 - Забезпечення стилістичної гармонії елементів парку з навколишнім середовищем;
 - Втілення загальної художньої концепції через інтеграцію тематичних зон.

1. Розрахунок основних проектних показників детального плану території

Назва показника	Одиниця виміру	Існуючий стан	Значення проектних показників
			Довгострокова перспектива (понад 10 років)
Територія			
Територія в межах проектування ділянка озеленення загального користування та територія втрачених оборонних споруд	га/%	46,9га /100%	46,9га /100%
<i>У тому числі:</i>			
- культурно-видовищних закладів	га/%	-	0,7га /1,5%
- фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд	га/%	-	1,2га /2,5%
- майданчиків для відпочинку дітей	га/%	-	2,1га /4,5%
- майданчиків для відпочинку та розваг дорослих	га/%	-	2,8га /6%
- адміністративно-господарських споруд	га/%	-	1,9га /4%
- зелених насаджень і квітників	га/%	-	28,1га /60%
- вулично-стежкова мережа	га/%	-	5,2га /11%
Автостоянки тимчасового зберігання	машино-місця	-	250 шт

Розрахунок кількості відвідувачів

Територія	Площа ділянки га/%	Кількість відвідувачів в	Нормативне посилення
Ділянка проектування	46,9га	4690 осіб	
Інформаційно-туристичний центр	1,9га /4%	600	ДБН Б 2.2.-12:2019, п.8.4.3, дод. Е.4
Кафе	0,6га /1,3%	300	ДБН Б 2.2.-12:2019, дод. Е.4
Укриття	0,3га /0,6%	4690	ДБН В.2.2-5:2023, дод. Б
Спортивні майданчики	1,2га /2,5%	1500	ДБН Б 2.2.-12:2019, п.8.4.3, дод. Е.4
Майданчики тихого відпочинку	2,8га /6%	1500	ДБН Б 2.2.-12:2019, п.8.4.3, 8.4.2
Театр/кінотеатр на відкритому повітрі	0,7га /1,5%	600	ДБН Б 2.2.-12:2019, п.8.4.3, дод. Е.4
Тимчасовий ярмарок	0,14га /0,3%	1500	ДБН Б 2.2.-12:2019, п.8.4.3, дод. Е.4

2. Перелік проєктних матеріалів:

10.1.Перелік графічних матеріалів детального плану окремої території в межах або за межами населеного пункту***:

- Схема розташування території детального плану в системі планувальної структури територіальної громади та населеного пункту М 1:10000;
- Схема існуючого використання території та схема існуючих обмежень у використанні земель М 1:1000.
- Проектний план та схема проєктних обмежень у використанні земель М 1:1000.
- План червоних ліній М 1:1000.
- План функціонального зонування території М 1:1000.
- Схема транспортної мобільності та інфраструктури М 1:1000.
- Схема інженерної підготовки, благоустрою території та вертикального планування М 1:500.
- Креслення поперечних профілів вулиць М 1:100.

10.2.Розгортки (*min* 2) М 1:200.

10.3.Розрізи проєктованого об'єкту (за необхідності) М 1:200.

10.4.Перспективні зображення.

- 10.5.Макет (у випадку дистанційного захисту презентація магістерської роботи);
 - 10.6.Відео-презентація проектних пропозицій (фільм-обліт території)
 - 10.7.Пояснювальна записка.
3. Список використаних джерел (необхідно навести бібліографічний опис вихідних даних (п. 5) і нормативних документів (п. 6)).
1. Генеральний план (основне креслення) 2015р. [Електронний ресурс] URL: <https://zt-rada.gov.ua/?pages=6283> (дата звернення: 09.09.2024)
 2. Схема проектних планувальних обмежень 2015р
 3. Схема вулично-дорожньої мережі 2015р
 4. Схема міського та зовнішнього транспорту 2015р
 5. Схема інженерного обладнання території (теплопостачання та газопостачання) 2014р
 6. Схема інженерного обладнання території (Каналізація) 2014р
 7. Схема інженерного обладнання території (електропостачання) 2014
 8. Схема інженерної підготовки та захисту території
 9. Модель перспективного розвитку міста
 - 10.Історико-архітектурний опорний план м. Житомир. [Електронний ресурс] URL: <https://zt-rada.gov.ua/?pages=8983> (дата звернення: 09.09.2024)
 - 11.Історико-архітектурний опорний план з визначенням історичного ареалу м. Житомир
 - 12.Історико-архітектурний опорний план з визначенням історичного ареалу м. Житомир Територіальний розвиток населення місця
 - 13.Архітектурно-просторова композиція історичного центру Ландшафт населеного місця
 - 14.Зони охорони пам'яток архітектури та містобудування м.Житомир
 - 15.Пояснювальна записка. Зони охорони пам'яток архітектури та містобудування м.Житомир. УкрНДІпроектреставрація
 - 16.Пояснювальна записка. Історико-архітектурний опорний план з визначенням історичного ареалу м. Житомир. УкрНДІпроектреставрація
 - 17.Схема зонування території міста Житомир. 2012р. [Електронний ресурс] URL: <https://zt-rada.gov.ua/?pages=6282> (дата звернення: 09.09.2024)
 - 18.Про охорону культурної спадщини. Закон України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 39, ст. 333. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
 - 19.Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 34, ст.343. – Електронний ресурс. – Режим доступу: – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
 - 20.Земельний кодекс України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст.27. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
 - 21.Водний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 24, ст.189) Електронний ресурс] URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.09.2024)

22. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. Міністерство культури та інформаційної політики України, 14/01/2022. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/derzhavnyy-reiestr-nerukhomykh-pam-iatok-ukrainy/>
23. Планування та забудова територій. Державні будівельні норми ДБН Б.2.2-12:2019 – Київ: Мінрегіон України, 2019. – 177 с. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/07/DBN-B22-12-2019.pdf>

Студент

Патинська Олеся Іванівна

Керівник проекту:

Войко Н. Ю

Консультанти розділів:

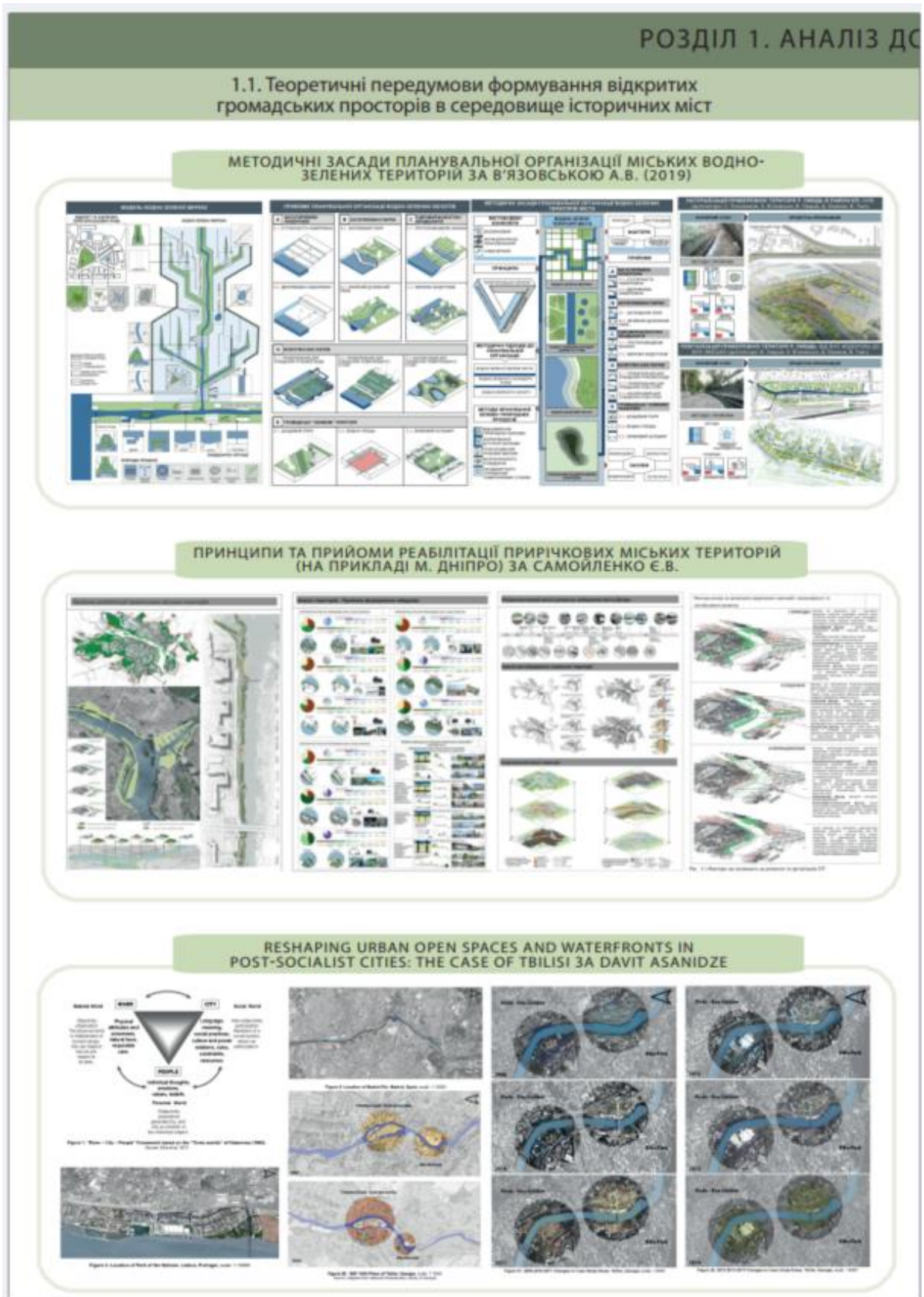
<u>Естетика містобудування</u>	<u>Н.М.Шебек, д. арх, проф.</u>
<u>Цивільний захист</u>	<u>В.С.Корінний, ст. викл.</u>
<u>Транспорт</u>	<u>Г.Г.Лисюк, доцент</u>
<u>Дендрологія (для Іб)</u>	<u>А.А.Дзиба, к.с-г.н, доц.</u>

**ЗАВДАННЯ
НА ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОГО ПРОЄКТУ**

Назва вищого навчального закладу КНУБА
Факультет: Архітектурний
Кафедра: Містобудування
Освітній рівень: Магістр
Галузь знань: 19 – Архітектура та будівництво
Спеціальність: 191 – Архітектура та містобудування
Освітньо-наукова програма: Містобудування

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні
кафедри містобудування
зав. каф. професор, д. арх.
Шебек Н. М.

Ілюстрації до пункту 1.1.



Ілюстрації до пункту 1.2.

ДОСВІДУ СТВОРЕННЯ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ МІСТАХ

1.2. Практичний досвід інтеграції відкритих громадських просторів в середовище історичних міст



Lion Mountain Park, Сучжоу (Китай), 2024 рік.



Someș River Regeneration, Клуж-Напока (Румунія), 2023 рік.



Урбаністичне відновлення набережної річки Брахмапутра, Гувахати (Індія), 2024



Senvagė Park, Паневежис (Литва), 2022 рік.



Парк клімату Grønningen-Bispeparken, Копенгаген (Данія)

Ілюстрації до пункту 1.3.

ІСТОРИЧНИХ АРЕАЛАХ МІСТ

1.3. Фактори і умови, що впливають на інтеграцію відкритих громадських просторів в середовище історичних міст

ФАКТОРИ

МІСТОБУДІВНІ

Набережні як межові простори часто залишаються неінтегрованими у загальну тканину міста. Проте саме вони можуть стати зв'язковим елементом між різними частинами міського середовища. Містобудівні фактори зумовлюють потребу в поєднанні рекреації з транзитними маршрутами, врахуванням доступу з навколишніх житлових і громадських зон.



ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ

Прирічкові набережні міст часто мають історичну функціональну спадщину — пристані, млини, оборонні укріплення. Ці елементи слід не тільки зберегти, а й адаптувати до сучасного використання, створюючи простори з виразною культурною пам'яттю.



ЕКОЛОГІЧНІ

Набережні виконують роль буферної зони між урбанізованим середовищем і водними об'єктами. Тому екологічні фактори полягають у збереженні берегових ліній, водно-зеленої мережі, відновленні природного дренажу та впровадженні принципів «зеленої інфраструктури» — зокрема, фітореMediaції, природних біофільтрів і ландшафтного зонування.



ПРИРОДНО-КЛІМАТИЧНІ

Набережні території характеризуються динамічним ландшафтом — наявність води, природних схилів, підняття вологості і мікрокліматичні особливості створюють унікальні умови для формування відкритих просторів. Ці фактори визначають тип покриття, рослинність, необхідність дренажних систем, укріплення берегів і організацію затінених зон.



УМОВИ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ

Успішність інтеграції залежить від того, наскільки проєкт відповідає потребам різних груп населення — дітей, літніх людей, туристів, молоді. За обмежених ресурсів важливо орієнтуватися на поетапне впровадження із залученням громади та бізнесу.



ПСИХОЛОГІЧНІ

Прирічкові простори мають особливу здатність створювати «місця сили» — простори спокою, натхнення, спостереження. Забезпечення комфортного простору через тишу, оглядовість, сенсорність середовища сприяє відновленню психоемоційного стану мешканців.



АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ

Врахування прибережних захисних смуг, меж історико-культурної спадщини, зон обмежень (санітарних, гідрологічних) є необхідною умовою для реалізації. Успішні практики демонструють важливість комплексного планування та узгодження з нормативно-правовою базою.



ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНІ

Берегові лінії потребують зміцнення, а підняття рівня води чи ерозія створюють додаткові виклики. Інженерні рішення мають не лише забезпечувати безпеку, а й залишатися естетично адаптованими до ландшафту (наприклад, інтегровані східці, дощові сади, понтонні платформи).



Ілюстрації до пункту 2.1.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

2.1. Класифікація відкритих громадських просторів в історичному середовищі міст

ЗА ФУНКЦІОНАЛЬНИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ:

рекреаційно-ландшафтні простори:

- зони прогулянок уздовж річки (набережні, тераси);
- оглядові майданчики та видові точки на історичну панораму;
- місця для неформального відпочинку — схили, трав'яні тераси.

культурно-історичні простори:

- простори біля пам'яток архітектури та об'єктів реставрації (екстер'єрні експозиції, інфозони, арт-інсталяції);
- інтерпретаційні простори (місця, що розкривають історію промислових/водних об'єктів)

соціально-громадські простори:

- площі, дворики та внутрішньоквартальні простори з функцією комунікації;
- простори біля громадських закладів (кафе, виставкових зон);
- маршрути та зони тимчасового зібрання (ярмарки, події).

транзитно-пішохідні простори:

- прогулянкові маршрути вздовж води та до історичних об'єктів;
- мости, переходи, сходи зі схилів у бік річки;
- пішохідні зв'язки між забудовою, ландшафтом і річкою.

ЗА ХАРАКТЕРОМ ВІДКРИТОСТІ ПРОСТОРУ:

відкриті публічні простори

площі, набережні, тераси;

напіввідкриті простори

внутрішньоквартальні зони, патіо, тераси на схилах;

перехідні інтегровані простори

громадські зони, які є переходами між забудовою та природним середовищем (перехід від кафе на першому поверсі до відкритого простору біля річки).

ЗА ПРОСТОРОВИМ ЗВ'ЯЗКОМ З ВОДНИМ ЛАНДШАФТОМ:

безпосередньо прилягаючі до річки

терасовані платформи, пристані, оглядові майданчики;

візуально пов'язані з річкою

простори з видовими вікнами (виставкові зони, кафе, внутрішні дворики з виглядом на річку);

віддалені, але функціонально пов'язані з водним середовищем

площі й маршрути, що формують цілісний просторово-функціональний ансамбль з річкою

ЗА РІВНЕМ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ ЗНАЧУЩОСТІ:

простори з архітектурною спадщиною (реставрованою чи адаптованою)

простір перед пивоварнею/холопним заводом, як приклад збереження промислової пам'ятки;

простори, що фіксують історичну топографію (візуальні осі, домінанти, маршрути) – відкриті панорами на історичний центр з боку річки або навпаки;новостворені, але інтегровані у традиційний міський ландшафт

сучасні громадські простори, що підтримують масштаб, ритм і атмосферу історичної тканини.

Ілюстрації до пункту 2.2.

ПРИЙОМІВ ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В СЕРЕДОВИЩЕ

2.2. Принципи інтеграції відкритих громадських просторів в історичне середовище міст

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА ВІДПОВІДНІСТЬ



Гармонійне поєднання благоустрою з історичним контекстом, збереження пам'яті місця через матеріали, візуальні осі та масштаби.

ЛАНШАФТНО-ПРОСТОРОВА БЕЗПЕРЕВНІСТЬ



Створення єдиної природно-рекреаційної системи, збереження рельєфу, води, зелених коридорів і зручних маршрутів.

КОНТЕКСТНІСТЬ



Урахування природних, культурних, соціальних та ментальних особливостей території. Зв'язок з локальними історіями й традиціями.

РЕГЕНЕРАТИВНІСТЬ



Відновлення природних і культурних компонентів середовища, перетворення занедбаних зон на життєздатні екологічні простори.

М'ЯКА МОБІЛЬНІСТЬ



Створення зручних, безбар'єрних маршрутів для пішоходів, велосипедистів і маломобільних осіб, з мінімальним втручанням.

ЕКОЛОГІЧНА ЧУТЛИВІСТЬ



Збереження природних екосистем, впровадження локальних рослин, зменшення впливу урбанізації на природу та мікроклімат.

ГУМАНІЗАЦІЯ ПРОСТОРУ



Орієнтація на людину, комфорт, інклюзивність, соціальну взаємодію, створення безпечного та емоційно підтримувального середовища.

ПАРТИСАТИВНІСТЬ



Залучення громади до проектування, створення "простору-спільноти" через спільні рішення, експерименти і турботу.

Ілюстрації до пункту 2.3.

ЩЕ СФОРМОВАНОЇ ЗАБУДОВИ ІСТОРИЧНИХ МІСТ

2.3. Прийоми формування цілісного середовища відкритих громадських просторів в історичному місті (на прикладі прирічкових територій м. Житомир)

ПРИЙОМИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ

- Відновлення історичних візуальних коридорів
- Влаштування оглядових майданчиків та інформаційних стендів
- Стилзація малих архітектурних форм
- Відтворення культурних кодів через мощення та топоніміку
- Організація відкритих експозицій на місці історичних або археологічних об'єктів

ПРИЙОМИ ЛАНШАФТНО-ПРОСТОРОВОЇ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ

- Створення єдиного маршруту вздовж обох річок з матеріалів, що поєднують ділянки візуально
- Інтеграція зелених зон між розривами у забудові: реконструкція дворових пустирів як транзитних скверів.
- З'єднання окремих сегментів пішохідними мостами або переходами через проблемні зони (наприклад, автошляхи).

ПРИЙОМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ



ПРИЙОМИ ОРГАНІЗАЦІЇ М'ЯКОЇ МОБІЛЬНОСТІ



ПРИЙОМИ ГУМАНІЗАЦІЇ СЕРЕДОВИЩА



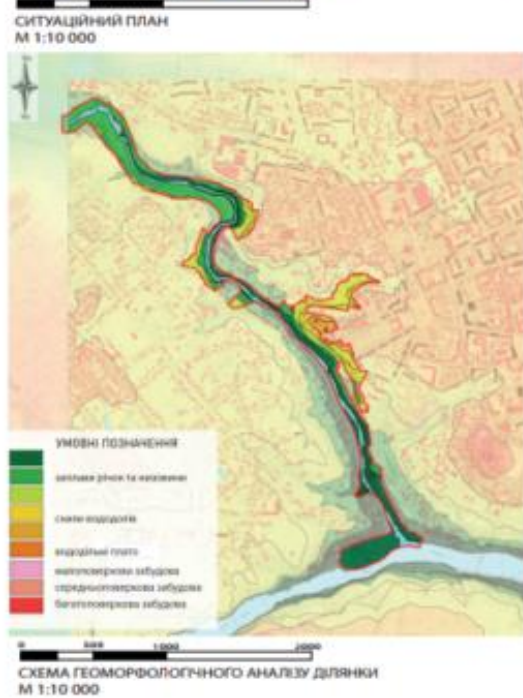
ПРИЙОМИ ПАРСИПАТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ



Ілюстрації до пункту 3.1,3.2

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ З ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ М. ЖИТОМИРА

3.1. Аналіз вихідної ситуації



Сертифікати участі у конференціях



CERTIFICATE
of conference participant

it is hereby certified, that

ОЛЕСЯ ІВАНІВНА ПАТИНСЬКА

took part in the XVII International Scientific and Practical Conference
«**FORMATION OF PROSPECTS FOR THE GLOBAL DEVELOPMENT
OF HUMANITY: MODERN PROBLEMS OF SCIENCE AND TECHNOLOGY**»

April 3-5, 2024, Bologna, Italy
12 Hours of Participation
(0,4 ECTS credits)

Head of the
organizing committee



Viktoriia Tsiundyk




СЕРТИФІКАТ

учасника VII науково-практичної конференції
«**МІСТОБУДУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**»
до 95-річчя КНУБА
яка відбулася 15 квітня 2025 року
в Київському національному університеті будівництва і архітектури
на кафедрі містобудування,
виданий студентці кафедри містобудування
Київського національного університету будівництва і архітектури
Патинській Олесі Іванівні

Декан архітектурного факультету КНУБА,
проф.  О. В. Кашченко

Проректор з наукової роботи та
інноваційного розвитку КНУБА,
канд.т.н., ст. наук.співр.  О.Ю.Ковальчук





From
the People of Japan

CERTIFICATE OF PARTICIPATION

This is to certify that

Olesia Patynska

has participated in and completed the in-person training/course on 3D Laser Scanning and Photogrammetry for Post-Disaster Heritage Sites Documentation, organized by UNESCO, in the framework of its project "Preserving cultural heritage in Ukraine: Reinforcing monitoring, emergency response and preparedness at damaged cultural and natural heritage sites in Ukraine, including the World Heritage property 'The Historic Centre of Odesa' supported by UNESCO, and funded by the Japan.

Kyiv, 22-26 July 2024

Chiara Dezzi Bardeschi
Head of UNESCO Desk in Ukraine

СЕРТИФІКАТ

**Олеся
Патинська**

за участь у воркшопі

BUILDING BACK BETTER

20% знижки на навчання на магістерській програмі ХША «Архітектура та урбанізм» на 2024–2025 навчальний рік

LVIV / WARSAW

22 січня – 2 лютого

Співзасновник Харківської школи архітектури,
провідний архітектор бюро Drozdov & Partners
Олег ДРОЗДОВ




KHARKIV SCHOOL of ARCHITECTURE

Довідка про перевірку на плагіат

Tue May 13 11:04:13 EEST 2025, Покотило Костянтин Михайлович, Київський національний університет будівництва і архітектури

Anti-Plagiarism v-15.274 Educational

Максимальное совпадение с одним документом 2.0%

Словари проверки: en_US, ru_RU, ua_UA. Ошибок в документах: 11%

ID: 241062 Название: ПРИЙОМИ ІНТЕГРАЦІЯ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ (НА ПРИКЛАДІ ПРИРІЧКОВИХ ТЕРИТОРІЙ М. ЖИТОМИРА) Добавлено в БД: 2025-05-13 Автори: Патинська Олеся Іванівна Руководители: _Войко Н. Ю. Консультанты: Опоненты:	Документ		Суммарное совпадение по Базе Данных	
	Символы	Лексемы	Символы	Лексемы
	259968	3842	16321 (6%)	239 (6%)

Источник плагиата

ID	Описание	Наличие плагиата в документе	
		Символы	Лексемы